„ În parte, socot că am avut şi eu un loc la masa rotundă mondială <a Arhivelor>. Şi aceasta se va spune, cândva, poate la un centenar, poate în anul 2004! Atenție!
Nu mă tem de timp!”

AURELIAN SACERDOȚEANU

(Din scrisoarea adresată lui Constantin Turcu, 11 noiembrie 1969)

Arhivele Naționale ale României

Arhivele Nationale ale Romaniei

ISBN 973-8308-18-6

ARHIVELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI

AURELIAN SACERDOŢEANU

– CORESPONDENŢĂ –

(1928 - 1974)

Coordonator şi Studiu introductiv :
prof.univ.dr. Corneliu-Mihail Lungu

Ediție de documente întocmită de:
Maricica Ifrim
Ana-Felicia Diaconu

BUCUREŞTI, 2004

Arhivele Naționale ale Romaniei

Redactor: Maria Ignat

Culegere şi tehnoredactare computerizată: Florica Bucur
Cristina Bohan

Arhivele Naționale ale României

STUDIU INTRODUCTIV

De-a lungul vieții şi pe parcursul activităților desfăşurate pe multiple planuri de către o personalitate marcantă a ştiinței şi culturii este absolut firesc să se creeze şi să rămână drept moştenire mărturii documentare de valoare excepțională. Aşa s-a întâmplat şi în cazul istoricului, arhivistului şi profesorului AURELIAN SACERDOȚEANU, care, timp de 15 ani, între 1938 şi 1953 a răspuns de destinele instituției Arhivelor Statului. Numeroasele documente ce au rămas în urma activităților desfăşurate pe tărâm ştiințific, pedagogic şi arhivistic s-au constituit într-un bogat şi valoros fond personal, păstrat astăzi cu cinste de instituția cu care şi-a confundat existența. Şi tot aici, în cea de a doua sa casă, a fost preluată biblioteca sa, pusă la dispoziția Facultății de arhivistică, cea care astăzi încearcă să ducă mai departe tradiția învățământului de specialitate, menținută, chiar şi atunci, în perioada vremelnicei desființări, datorită eforturilor făcute de profesorul Aurelian Sacerdoțeanu.

În volumul de față ne-am propus să stăruim doar asupra unei părți din valorosul fond arhivistic „Aurelian Sacerdoțeanu". Este vorba de CORESPONDENȚA purtată într-o viață de om, în care au fost adunate, ordonate şi păstrate, cum numai un arhivist desăvârşit putea să o facă, toate scrisorile expediate şi primite de la renumite personalități ale vieții culturale româneşti timp de jumătate de secol.

Desigur, nu ne-am propus ca în studiul nostru să prezentăm întreaga corespondență selectată pentru volumul de față, încumetându-ne, doar, să sugerăm cititorului şi celor interesați, în mod special, principalele aspecte desprinse din acest gen de documente, de valoare incontestabilă. Tocmai de aceea, nu întâmplător, volumul nostru debutează cu o scrisoare din 1928, trimisă tânărului Aurelian Sacerdoțeanu de către Nicolae Iorga, cel ce devenise, deja, patriarh al istoriografiei române.

Epistolele din acea perioadă demonstrează că la numai 24 de ani Aurelian Sacerdoțeanu se încumeta să pătrundă în elita ştiințifică românească. Dovadă în acest sens sunt scrisorile prin care N. A. Constantinescu, specialist în istorie medie şi apropiat colaborator al lui

Arhivele Naționale ale României

Nicolae Iorga, îl sfătuia pe Aurelian Sacerdoțeanu să se bizuie pe forțele sale[1] pentru a realiza tot ceea ce şi-a propus.

Nu numai că aşa a reuşit în viață, dar, mai mult, Aurelian Sacerdoțeanu s-a bizuit, în egală măsură, pe un dar divin pe care, acelaşi N. A. Constantinescu, aprecia că nu-l are oricine, anume „bucuria de a munci”[2]. Înzestrat cu acest „dar divin”, Aurelian Sacerdoțeanu a trudit cu râvnă ca arhivist, istoric şi profesor, dar modest şi demn, înfruntând cu stoicism toate nedreptățile pornite împotriva lui în mod nefiresc, lăsând în urma sa o OPERĂ ce nu putea fi realizată decât printr-o muncă de care numai oamenii însemnați pot fi capabili.

Bogata corespondență cuprinsă în volumul de față, în special cea primită, pune în valoare şi celelalte calități ale lui Aurelian Sacerdoțeanu, cu atât mai mult demne de relevat întrucât vine din partea unor personalități de seamă ale vremii. Aşa, de pildă, o scrisoare din 29 mai 1930, ce aparține principesei Martha Bibescu, evidențiază valoarea deja recunoscută pe care Aurelian Sacerdoțeanu şi-o câştigase şi o afirmase în calitate de editor al documentelor de arhivă. Stă mărturie, în acest sens, afirmația principesei care era „sigură că aş avea mult de învățat de la d-ta în privința documentelor ce le posed şi care aş dori să fie publicate de d-ta”[3].

Pe lângă preocupările istoricului animat de ideea desăvârşirii pregătirii sale, ce avea să fie încununată prin susținerea strălucită a doctoratului, documentele care fac obiectul analizei şi prezentării noastre pun în lumină şi angajarea lui Aurelian Sacerdoțeanu în susținerea cauzei noastre naționale. A socotit necesar acest fapt deoarece, chiar dacă trecuse un deceniu de la Unirea cea Mare, aşa cum se aprecia într-o serie de scrisori de la începutul celui de al patrulea deceniu al secolului trecut, mişcarea națională nu se încheiase. După cum remarca profesorul şi editorul G. Moroianu, de la Observatorul Social Economic[4], într-o scrisoare adresată lui Aurelian Sacerdoțeanu, continuarea mişcării naționale se impunea cu atât mai mult cu cât, propaganda ungurească, în special pe plan european, era tot mai murdară şi lipsită de scrupule. Manifestată cu tărie după 1920, furia revanşardă maghiară a continuat din ianuarie 1933 având şi suportul mişcării fasciste al cărei obiectiv era

[1] Scrisoarea din 14 octombrie 1928.
[2] *Ibidem*.
[3] Scrisoarea din 29 mai 1930.
[4] Scrisoarea din 13 noiembrie 1935.

Arhivele Naționale ale României

răsturnarea sistemului creat prin Actul de justiție – fie el şi parțial – stabilit prin Congresul de pace ce a avut loc în urma primei conflagrații mondiale.

Activitățile desfăşurate pe multiple planuri, bine coordonate şi duse la capăt cu toată responsabilitatea şi cu un înalt profesionalism, nu l-au împiedicat pe perseverentul Aurelian Sacerdoțeanu să obțină rezultate remarcabile pe tărâm ştiințific. O recunoaştere şi o încununare a trudei sale aveau să vină încă din anii 1935-1937 când a fost premiat de Academia Română, moment cu semnificații deosebite pentru cariera sa. Satisfacția trăită atunci a căpătat o conotație specială prin aprecierile formulate de marele Nicolae Iorga cu privire la lucrarea sa despre *Evul Mediu la Români*[5].

Dacă ar fi nevoie de o caracterizare, sau o definire a personalității lui Aurelian Sacerdoțeanu din acea perioadă, socotim că una dintre cele mai demne de luat în discuție ar fi cea făcută de apreciatul specialist în istoria dreptului vechi românesc, cel ce a fost Şt. Berechet. Întrebat de secretarul general al Ministerului Educației Naționale ce părere are despre Aurelian Sacerdoțeanu, el a răspuns direct, situându-l: „între băieții învățați care se ridică din Şcoala lui Iorga şi care a îndrăznit să atace grele probleme istorice”[6].

După cum rezultă din aceeaşi corespondență a anului 1938, întrebarea nu fusese pusă întâmplător ci cu scopul de a testa opinia cu privire la oportunitatea numirii lui Aurelian Sacerdoțeanu ca director general al Arhivelor Statului. Venise, desigur, vremea consacrării definitive a unei personalități ce se impusese pe tărâm ştiințific la o vârstă când alții abia purced pe drumul anevoios al afirmării şi, mai cu seamă, al recunoaşterii meritelor conferite de ceea ce a fost creat şi lăsat drept contribuție într-un anumit domeniu de specialitate.

Tocmai de aceea, prin răspunsul dat secretarului general al Ministerului Educației Naționale, Şt. Berechet îşi exprima convingerea că nimeni nu putea fi „mai bun şi mai rodnic. Dacă-l puneți acolo se va schimba rolul acestei Arhive despre al căror coprins noi ceilalți muritori nu ştim nimic”.[7] În scrisoarea de răspuns adresată lui Şt. Berechet, cu modestia ce i-a fost caracteristică toată viața, Aurelian Sacerdoțeanu îşi exprima gratitudinea față de onoarea ce i se făcea luându-l în discuție pentru o funcție aşa înaltă. Încerca o satisfacție deosebită fie doar şi pentru

[5] Scrisoarea din 19 iunie 1936.
[6] Scrisoarea din 15 septembrie 1938.
[7] *Ibidem*.

Arhivele Naționale ale României

că „persoana sa n-a trecut neobservată”[8]. Iar acest lucru pentru el însemna cu atât mai mult cu cât, după propria-i apreciere, făcea parte din categoria celor mulțumiți „a lucra în raza noastră mult-puțin, fără sgomot şi fără ocară”[9].

Corespondența purtată după numirea lui Aurelian Sacerdoțeanu în funcția de director general al Arhivelor Statului nu a făcut decât să confirme justețea actului săvârşit prin desemnarea unui om nimerit la locul potrivit. Ecourile favorabile au venit chiar de peste hotare, sugestivă din acest punct de vedere fiind epistola primită de profesor din Franța, de la fostul său elev la Şcoala de Arhivistică, Emil Lăzărescu, cel care îl asigura pe noul director general că se ruga „lui Dumnezeu ca şi în acest loc să puteți lucra cu tot atâta spor ca şi până acum”[10].

Afirmarea deplină a personalității lui Aurelian Sacerdoțeanu se făcuse şi în condițiile recunoaşterii realității, devenită certitudine, anume că profesorul era unul dintre apropiații şi agreații lui Nicolae Iorga. Este suficient să aducem ca dovadă grăitoare scrisoarea viitorului academician David Prodan, care îl ruga pe directorul general al Arhivelor Statului să intervină pe lângă marele istoric cu rugămintea de a-i pune la dispoziție un urbariu de la 1600 al „domeniului Beiuş”[11], ce nu exista la Biblioteca Universitară din Cluj şi pe care dorea să-l fotocopieze, în vederea completării studiilor sale.

Anul 1940 avea să aducă mari nenorociri neamului românesc, a cărei existență fusese pusă, la un moment dat, sub semnul întrebării. Nici instituția Arhivelor Statului nu putea scăpa nevătămată, fapt pentru care proaspătul director general a căutat prin toate mijloacele să apere tezaurul documentar de urgia vremurilor. A fost preocupat, în egală măsură, de soarta arhivelor din provinciile româneşti supuse regimului anacronic al dictatului şi ultimatumului. O scrisoare din vara lui 1940[12] dovedeşte acest aspect, măsura directorului general de a repune în drepturi pe directorul Arhivelor din Cernăuți, Teodor Bălan, însemnând, în fapt, un act de dreptate.

Alte piese ale bogatei corespondențe evidențiază şi preocuparea lui Aurelian Sacerdoțeanu de a relua activitatea Şcolii de Arhivistică,

[8] Scrisoarea din 23 septembrie 1938.
[9] *Ibidem*.
[10] Scrisoarea din 14 octombrie 1938.
[11] Scrisoarea din 31 octombrie 1938.
[12] Scrisoarea din 14 iulie 1940.

Arhivele Naționale ale României

vremelnic întreruptă. Pentru a demonstra necesitatea existenţei instituţiei respective de învăţământ, din iniţiativa sa a fost editat „Hrisovul”, primul buletin al Şcolii de Arhivistică, menit să susţină activitatea instituţiei de învăţământ care îşi dovedise pe deplin utilitatea.

Cum era şi firesc, arhivistul, directorul general şi profesorul, care contopeau în aceeaşi persoană şi istoricul, erau preocupaţi de soarta documentelor ce priveau istoria românilor, dar care se aflau în afara graniţelor ţării. Asemenea preocupări sunt ilustrate în scrisorile purtate, în mod special, cu arhivistul şi, totodată, specialistul în slavonă, Ion Radu Mircea, care îl informa pe Aurelian Sacerdoţeanu cu privire la sursele arhivistice aflate, spre exemplu, în „Arhiva istorică a Odesei”[13].

Perseverenţa, o altă calitate, pe lângă celelalte multe altele, i-a permis lui Aurelian Sacerdoţeanu să facă faţă tuturor greutăţilor pricinuite nu numai de perioada războiului şi de cea care a urmat imediat, dar şi celor cauzate de lipsa fondurilor şi a dotării tehnice, probleme înfruntate de instituţia Arhivelor de la înfiinţare, de-a lungul anilor, până în zilele noastre. Tocmai de aceea, va rămâne un document de referinţă şi scrisoarea din 2 iulie 1945, expediată din Piatra-Neamţ de G.T. Kirileanu, care îi mărturisea lui Aurelian Sacerdoţeanu că este „o mare minune că pe aceste vremuri grele pentru tipar ai putut scoate un nou volum din «Revista Arhivelor»”[14].

În anii la fel de tulburi, ce au urmat războiului, când stările de lucruri nu erau aşezate nici pe departe, Aurelian Sacerdoţeanu îşi păstorea cu măiestrie şi înalt profesionalism breasla arhivistică, mărturie stând scrisoarea din 7 februarie 1946, când Constantin Rădulescu-Motru îl felicita pe Aurelian Sacerdoţeanu pentru truda sa şi a colegilor săi. În viziunea lui erau cu atât mai demne de apreciat strădaniile Arhivelor Statului şi ale Şcolii de Arhivistică pentru că „în haosul de astăzi al gândirii europene munca dumneavoastră metodică şi cinstită este un semn prevestitor de o grabnică revenire la normalizare”[15]. Cât adevăr şi câtă asemănare cu ceea ce trăim astăzi, cu marea diferenţă, însă, că acum nu se mai găsesc minţi limpezi, capabile să înţeleagă ce se întâmplă şi, mai cu seamă, să găsească soluţii pentru a scoate din derivă această lume care nu ştie încotro se îndreaptă.

[13] Scrisoarea din 17 februarie 1942.
[14] Scrisoarea din 2 iulie 1945.
[15] Scrisoarea din 7 februarie 1946.

Arhivele Naţionale ale României

Ar mai trebui subliniat un alt aspect pe care bogata şi variata corespondenţă ce a fost purtată de-a lungul unei jumătăţi de secol îl evidenţiază cu prisosinţă. Acest adevăr poate fi desprins din scrisoarea pe care Aurelian Sacerdoţeanu a trimis-o lui Scarlat Lambrino, căruia îi mărturisea că, în pofida vremurilor cu totul vitrege „a crezut de datoria sa *să facă din Arhive o instituţie vie*", iar pentru aceasta, spunea în aceeaşi scrisoare: „nu mă voi lăsa abătut de *la ceea ce cred că e bine*"[16] (subl. n.).

Asemenea strădanii erau îndreptate nu numai în direcţia afirmării instituţiei în interiorul ţării, dorind să o deschidă şi să o înalţe şi pe plan extern. Aşa se explică faptul că într-o scrisoare adresată Muzeului Ardelean, Aurelian Sacerdoţeanu îl ruga pe profesorul Sigismund Jakó să transmită la Budapesta voinţa de colaborare a Arhivelor Statului din România cu instituţia similară a Ungariei, propunând, totodată, efectuarea unui schimb între „Revista Arhivelor" şi „Levéltári Közlemények"[17].

Aşa cum am mai subliniat, pline de adevăr, dar, în special de durerea produsă de marile nedreptăţi la care naţia română a fost supusă în toate perioadele istorice, indiferent de culorile politice şi ideologiile ce s-au succedat, este corespondenţa purtată între G.T. Kirileanu şi Aurelian Sacerdoţeanu. În special, scrisorile rămase din perioada de după instalarea temeinică a noului regim şi după trasarea noilor hotare de către cei ce hotărau – aşa cum se întâmplase la 1878 la Berlin, în 1919-1920 la Paris şi avea să se întâmple la fel în 1946-1947 până în zilele noastre – fără a ţine seama de soarta celor în numele cărora decideau. O singură epistolă ar fi suficientă pentru a demonstra gustul amar lăsat în sufletele celor care au fost contemporani cu acele vremuri. Dacă în prima parte a scrisorii îşi exprima bucuria produsă de apariţia preţiosului instrument de cultură *Catalogul documentelor Ţării Româneşti din Arhivele Statului (1369-1600)*, în cea de a doua parte îşi arăta nedumerirea asupra motivului pentru care Academia Română nu era în stare să reia publicarea Documentelor Româneşti.[18] Mai mult decât atât, când a venit vorba de broşura *Îndrumător în Arhivele Statului Iaşi*, autorul scrisorii nu şi-a putut ascunde tristeţea constatând „*la ce micşorare a ajuns biata Moldovă şi în cele*

[16] Scrisoarea din 28 octombrie 1946.
[17] Scrisoarea din 7 noiembrie 1946.
[18] Scrisoarea din 28 iulie 1947.

Arhivele Naţionale ale României

culturale”.[19] Ferice de Kirileanu, că nu vede astăzi în ce hal a ajuns biata Basarabie, chiar dacă a devenit o aşa-zisă Republică!!

Din nefericire, nu erau singurele năpăstuiri ce se abăteau şi asupra instituţiei Arhivelor, unele dintre scrisorile primite de Aurelian Sacerdoţeanu, în acelaşi an 1947, rămânând mărturie că şi aici începuseră epurările pe care G.T. Kirileanu le definea, din motive lesne de înţeles, „comprimări”.

Şi totuşi, în acele condiţii grele, prin strădania directorului general Aurelian Sacerdoţeanu, au fost făcute eforturi extraordinare pentru ca instituţia să-şi menţină statutul şi să pună în valoare tezaurul inestimabil al documentelor avute în administrare şi spre păstrare. Aşa se explică apariţia în continuare a „Revistei Arhivelor” şi a „Hrisovului”, care, în viziunea fostului director general, Constantin Moisil, dovedeau că Arhivele „trăiesc şi propăşesc neîntrerupt sub inimoasa şi stăruitoarea”[20] conducere a lui Aurelian Sacerdoţeanu.

Din păcate, însă, au fost situaţii când nu s-a putut face faţă ororilor războiului şi, la fel ca în perioada primei conflagraţii mondiale, după anii de grea cumpănă 1939-1940, în timpul evenimentelor impuse prin Dictatul de la Viena, cantităţi însemnate de arhive create pe teritoriul românesc au fost transportate sub regim de ocupaţie militară fascisto-horthystă în Ungaria. Nici astăzi acele documente nu au revenit la locul cuvenit, adevăr crud, remarcat încă din anul 1948 de prof. dr. Ion Moga din Cluj, care îi relata lui Aurelian Sacerdoţeanu că „vagoanele de documente referitoare la judeţele Transilvaniei de Nord transportate în Ungaria nu s-au mai reîntors”[21].

Demersurile făcute de Aurelian Sacerdoţeanu, ca şi cele întreprinse de Constantin Moisil între anii 1924-1936, când a cerut să se respecte şi să se aplice prevederile Tratatului de pace de la Paris, au fost zadarnice pentru că partea maghiară a încălcat normele juridice internaţionale, ca de obicei, fără a fi făcută responsabilă de cei în drept.

În pofida tuturor condiţiilor interne şi externe deosebit de vitrege, datorate „noii ordini” impuse de cei care, ca şi astăzi, fac aranjamentele după bunul lor plac, Aurelian Sacerdoţeanu şi-a urmat misiunea în fruntea Arhivelor Statului. Lui i se datoresc acumulările pe tărâmul practicii

[19] *Ibidem*.
[20] Scrisoarea din 18 noiembrie 1947.
[21] Scrisoarea din 25 mai 1948.

Arhivele Naţionale ale României

arhivistice şi, în aceeaşi măsură, menţinerea tradiţiei învăţământului de specialitate, după anul 1950, prin activităţile şi cursurile susţinute la Catedra de arhivistică şi ştiinţe auxiliare de la Facultatea de Istorie din cadrul Universităţii Bucureşti. Aici, profesorului Aurelian Sacerdoţeanu a menţinut, până la scoaterea lui la pensie, flacăra vie a învăţământului arhivistic pe care străinii de ţară care ajunseseră la conducerea ei au încercat să o stingă o dată cu desfiinţarea, în 1950, a Institutului de Arhivistică.

Meritele incontestabile ale lui Aurelian Sacerdoţeanu în afirmarea practicii arhivistice şi în păstrarea ideii de învăţământ arhivistic au fost recunoscute mai mult în afara graniţelor ţării pentru că în interior începuseră să se „afirme" acei intelectuali impostori care nu erau în stare decât să „demaşte" pe cei ce nu aveau „dosare corespunzătoare" şi nici „origine sănătoasă". Or, Aurelian Sacerdoţeanu, considerat fiu de preot şi format la „Şcoala burghezo-moşierească", nu putea să reziste prea mult în fruntea unei instituţii ca cea a Arhivelor Statului. Şi acest lucru nu era posibil chiar în cazul unei personalităţi marcante a vieţii culturale şi ştiinţifice româneşti, care apărase actele de identitate ale istoriei neamului în cele mai vitrege vremuri. Mai mult decât atât, nu preţuiau nici aprecierile ce aparţineau unor oameni de specialitate din afara graniţelor ţării, care reuşiseră să perceapă contribuţia remarcabilă a lui Aurelian Sacerdoţeanu în ceea ce priveşte îmbogăţirea practicii arhivistice în ansamblul ei. Rezultă asemenea realităţi dintr-o scrisoare emisă în 1950, prin care dr. Ivan Dujčev îi mărturisea directorului general al Arhivelor româneşti că vecinii bulgari nutreau o mare admiraţie faţă de progresul teoriei arhivistice şi pentru activitatea Şcolii de arhivistică. „România – se spunea în scrisoarea citată – este, trebuie să recunoaştem sincer, singura ţară din sud-estul Europei care a realizat un astfel de progres în acest domeniu. Noi celelalte popoare balcanice trebuie să ne instruim după exemplul dumneavoastră"[22].

Nimic nu a contat din tot ceea ce a creat Aurelian Sacerdoţeanu pentru ştiinţa istorică şi nici ce a dăruit arhivisticii româneşti. Când puţini se aşteptau, totuşi, la luarea unei decizii, ca toate celelalte din perioada respectivă, în vara anului 1953, Aurelian Sacerdoţeanu era înlăturat de la cârma Arhivelor Statului la o vârstă când o valoare de talia sa nu putea fi

[22] Scrisoarea din 5 septembrie 1950.

Arhivele Naţionale ale României

decât în splendoarea exprimării ei. Despre acel act samavolnic a rămas drept mărturie o scrisoare a lui Constantin Turcu, unul dintre puținii și sincerii prețuitori ai singurului arhivist adevărat, aflat în fruntea instituției cu a cărei ființă și-a identificat existența timp de 15 ani, într-una din cele mai grele perioade din istoria românilor.

Recunoașterea meritelor excepționale ale lui Aurelian Sacercoțeanu a venit din partea aceluiași Constantin Turcu, cel care aprecia că „dacă persoana Dvs. fizică nu va mai fi în Arhive, personalitatea DVS. nu poate fi îndepărtată din mijlocul lor. Cu sau fără voia unora dintre arhiviști, ei vor continua să lucreze sub influența bunei organizări pe care ați imprimat-o dezvoltării Arhivelor Românești și a spiritului de probitate științifică, ce l-ați impus în lucrările arhivistice și în cercetările istorice. Acestea nu sunt simple afirmații, ci realități care se vor putea verifica”[23].

Erau realități pe care viața le-a confirmat, dar pe cât de târziu, pe atât de nesemnificativ, încât durerea produsă în sufletul său mare nu a putut fi diminuată, chiar dacă OMUL Sacerdoțeanu a îndurat-o cu demnitate.

S-a concentrat cu toată pasiunea și întregul său talent asupra activității științifice și a vieții universitare, unde a depus o muncă susținută, dublată de calitățile de excepție ale cercetătorului și pedagogului. Din nefericire, nici în aceste domenii satisfacția nu a fost pe măsura pasiunii și a strădaniilor sale. Două concluzii ce-i aparțin sunt edificatoare. Una, desprinsă în urma participării, în calitate de membru în comisia de admitere la Facultatea de Drept – din cadrul aceleiași Universități Bucureşti – unde se prezentaseră 1700 de candidați pentru, doar, 100 de locuri. I-au produs și lăsat un gust amar „aranjamentele” ce se făceau și la care unii profesori recurgeau, dar, mai cu seamă superficialitatea cu care erau citite și apreciate lucrările candidaților, ceea ce conducea, după opinia sa, la o evaluare neconformă cu realitatea.

Cea de a doua dezamăgire a trăit-o la una din sesiunile științifice organizate și desfășurate la Facultatea de Istorie din București, manifestare catalogată drept slabă. Dintre cele 12 comunicări, exceptând-o pe a sa, nici una nu se distinsese pentru că toate erau rezultatul „unor preocupări științifice controlate”[24].

[23] Scrisoarea din 6 iulie 1953.
[24] *Ibidem*.

Arhivele Naționale ale României

Pe fondul unor asemenea deznădejdi, încerca să-şi aline amarul efectuând adesea analiza unor stări de lucruri, recurgând la sarcasmul cu care natura îl înzestrase şi cu ajutorul căruia îşi mai vărsa năduful provocat de nedreptăţile vremurilor pe care le trăia. Dintre exemplele de acest gen am desprins doar unul găsit într-o scrisoare datând din februarie 1965 în care, Aurelian Sacerdoţeanu, printre altele, se scuza faţă de Constantin Turcu de faptul că a scris „multe rânduri fără a spune nimic". Încerca şi el o „satisfacţie" pentru că astfel reuşise să „facă marxism-leninism"[25].

Dragostea lui pentru Arhive nu se stinsese. Le urmărea permanent, se informa despre soarta lor şi spera într-o revenire la normalitate, când în fruntea lor să se afle specialişti. O rază de lumină i-a apărut la orizont când Ion Mărcuş a fost adus de la Cluj, ca specialist, şi numit director general adjunct la Direcţia Generală a Arhivelor Statului. Plin de speranţă mărturisea într-o scrisoare, la scurt timp după eveniment, că „Poate acum se va schimba ceva şi pe la D.G.A.S. Poate! Aş fi decepţionat încă o dată dacă nu se va putea"[26].

Anii care au trecut i-a parcurs mai mult în decepţii provocate de tot ceea ce se petrecea atât pe plan ştiinţific, cât şi la nivelul instituţiei unde lăsase mare parte din existenţa sa. Moralul scăzut provocat de pierderea soţiei, a unor prieteni şi cunoscuţi apropiaţi nu putea fi redresat pentru că nici starea sănătăţii sale nu-l ajuta. Mai mult chiar, după cum remarca într-o scrisoare din martie 1972, în „ultimele luni" starea de sănătate îl „supărase cumplit"[27].

Singurele mângâieri, în acele clipe de singurătate, erau produse de vizitele pe care le putea face, în sfârşit, fără restricţie la Arhivele Statului. În mod special venea cu mare dragoste la Redacţia „Revistei Arhivelor" unde, pe lângă discuţiile pline de conţinut istoric şi arhivistic, putea să savureze un trabuc şi o cafea, despre care nu uita să recunoască, în mod sistematic, că medicul i le interzisese. Dar, aşa cum avea să amintească, de fiecare dată, erau singurele plăceri ce-i mai rămăseseră!

La fel de mult îi mângâiau bătrâneţea, singurătatea şi amărăciunea aprecierile ce veneau, încă, din partea celor, tot mai puţini, care-l cunoscuseră şi-i fuseseră aproape. O recunoaştere a meritelor sale, greu de egalat vreodată, avea să vină din partea lui Radu Perianu, fost

[25] Scrisoarea din 9 februarie 1965.
[26] Scrisoarea din 2 decembrie 1964.
[27] Scrisoarea din 13 martie 1972.

Arhivele Naţionale ale României

arhivist, profesor şi secretar de redacţie la „Revista istorică română”. În fapt, spusele sale, în 1974, cu doar doi ani înainte de plecarea profesorului în eternitate, pot fi socotite drept o caracterizare atotcuprinzătoare a istoricului, arhivistului, într-un cuvânt, a OMULUI Aurelian Sacerdoţeanu.

„Subliniez că prin atenţia ce-ai dat lucrărilor lui Dimitre Onciul, B.P. Hasdeu şi Nicolae Iorga ai aşezat în faţa generaţiei actuale preocupările acestor profesori şi oameni de ştiinţă, deschizători de drumuri şi permanenta grijă pentru viitor în vederea fixării direcţiunilor necesare unei formări spirituale. Cartea dumitale «Arhivistica» m-a impresionat! Nu am cunoscut o lucrare de acest fel. Nu credeam că poate exista”[28].

În faţa unui asemenea monument al vieţii spirituale româneşti, care, în mod nedrept, pe timpul vieţii nu a fost apreciat la justa lui valoare, astăzi, la o sută de ani de la naşterea lui Aurelian Sacerdoţeanu, prin lucrarea de faţă, şi prin tot ceea ce Arhivele Naţionale i-au dedicat în acest an de graţie 2004, nu am săvârşit decât un Act de justiţie şi o închinăciune întru cinstirea patriarhului arhivisticii româneşti. Şi, de ce nu, ceea ce am depus pe altarul memoriei sale nu reprezintă decât o împlinire a Testamentului său neoficial lăsat printr-o scrisoare din 1969, în care îşi exprima speranţa că se va spune cândva ADEVĂRUL despre ce a fost, ce a făcut şi ce a însemnat: „**poate la un centenar, poate în anul 2004”,** pentru că, folosind tot spusele sale, „Nu mă tem de timp”[29].

Iată că timpul a lucrat în numele ADEVĂRULUI şi s-a dovedit a fi un judecător drept, iar nouă celor cărora pronia cerească ne-a hărăzit să împlinim dorinţa sa, prin săvârşirea unei misiuni apostolice, nu ne rămâne decât să-i mulţumim lui Dumnezeu că ne-a ales, ne-a învrednicit, luminat şi ne-a dat puterea să-i înălţăm slava până acolo sus, de unde, credem, ne priveşte maiestuos.

Corneliu-Mihail Lungu

Bucureşti, 24 septembrie 2004

[28] Scrisoare din 29 iunie 1974.
[29] Scrisoare din 11 noiembrie 1969.

Arhivele Naţionale ale României

INTRODUCTORY STUDY

All throughout his life and during the activities performed in many fields by a remarkable scientific and cultural personality, it is absolutely natural documentary proofs of outstanding value to be created and left as inheritance. This is the case of the historian, archivist and professor AURELIAN SACERDOTEANU, who for 15 years, between 1938 and 1953, was in charge of the destiny of the institution of the State Archives. The numerous documents that have remained following his activities performed in the scientific, pedagogical and archive field have constituted a rich and valuable personal background, kept today with honor by the institution that was part of him. And also here, in his second home, his library was taken over, put at the disposal of the Faculty of Archive Keeping, which tries today to carry on the tradition of specialized education, kept, even during the period of the early dissolution, owing to the efforts made by the professor Aurelian Sacerdoteanu.

In this work we want to look over some of the valuable archive background „Aurelian Sacerdoteanu". It is about his MAIL, kept during a lifetime, where there have been gathered, ordered and kept, only as an archivist could have done it, all letters sent to and received from remarkable personalities of the Romanian cultural life for half a century.

We certainly do not want to present in our study the entire mail selected for this work, but we only have dared to suggest to the reader and especially to whom it may concern the main aspects resulting from this type of documents, which are of an unquestionable value. That is why, not at random, our work starts with a letter from 1928, sent to the young Aurelian Sacerdoteanu by Nicolae Iorga, who had already became the patriarch of the Romanian historiography.

The letters from that period prove that at only 24 years old, Aurelian Sacerdoteanu dared to enter the Romanian scientific elite. The proof in this respect is represented by the letters by means of which N. A. Constantinescu, a specialist in medieval history and a very close collaborator of Nicolae Iorga,

Arhivele Naționale ale României

advised A. Sacerdoteanu to count on his strength[1] to achieve all that he intended to do.

Not only that he made his way though life, but, much more than that, Aurelian Sacerdoteanu counted to the same extent on a divine gift about which, the same N. A. Constantinescu, said that not everybody is endowed with, namely „the joy to work".[2] Being endowed with this „divine gift", A. Sacerdoteanu worked hard as an archivist, historian and professor, but in a modest and dignified manner, naturally facing with stoicism all the wrongs started against him, leaving behind a CREATION that could have not been achieved but by means of a work that only important people are capable of.

The rich mail included in this work, especially the mail received, stresses also the other qualities of A. Sacerdoteanu, as worthy to be mentioned as it comes from remarkable personalities of that time. That is why, for example, a letter form May 29th, 1930 that belongs to the princess Martha Bibescu, points out the already known value that A. Sacerdoteanu had gained and shown as editor of archive documents. The proof in this respect is the statement of the princess who was „sure to have a lot to learn from you as for the documents that are in my possession and that I would like you to publish"[3].

Beside the preoccupations of the historian animated by the idea of his perfection, that was to be completed by obtaining in a brilliant manner his doctor's degree, the documents that are subject to our analysis and presentation, evince also the involvement of A. Sacerdoteanu in the support of our national cause. He thought it necessary because, even if a century had passed from the Great Union, as it was specified in a series of letters from the beginning of the forth decade of the last century, the national movement had not ended yet. As it was specified by the professor and editor G. Moroianu, from „Observatorul Social-Economic" (Social-Economic Observer)[4], in a letter addressed to A. Sacerdoteanu, the continuation of the national movement was necessary especially because the Hungarian propaganda, particularly at the European level was very dirty and without scruples. Strongly shown after 1920, the Hungarian fury related to revenge continued since January 1933 having also the support of the Fascist movement the target

[1] Letter from October 14th, 1928
[2] *Ibidem.*
[3] Letter from May 29th, 1930.
[4] Letter from November 13th, 1935.

Arhivele Naționale ale României

of which was the overthrow of the system created by the Judicial Act – even if partially - settled by the Peace Congress taking place after the First World War.

The activities performed in many fields, well coordinated and completed with all responsibility and with a high professionalism did not prevent the perseverant A. Sacerdoteanu from getting remarkable results in the scientific field. The recognition and the completion of his efforts were to come even from 1935-1937 when he was awarded a prize by the Romanian Academy, a moment with special meanings for his career. The satisfaction he lived then got a special connotation by the statements of N. Iorga about his work on *Evul Mediu la Romani - Romanians in The Middle Age*[5].

If we needed a characterization or a definition of the personality of A. Sacerdoteanu from that period, we believe that one of the most worthy to be discussed upon would be that made by the valuable specialist in the history of Ancient Law, namely St. Berechet. Asked by the secretary general of the Ministry of National Education, what was his opinion regarding A. Sacerdoteanu, he directly answered, by placing the former: „among the learned boys that come from Iorga's school and who has dared to approach difficult historical issues"[6].

As it results from the same mail from 1938, the question was not asked at random, but with the purpose of testing his opinion about the opportunity to appoint Aurelian Sacerdoteanu as General Director of State Archives. It came of course the time for the final recognition of the personality having imposed himself in the scientific field at an age when others hardly start on the hard way of assertion and particularly, of the recognition of the merits due to what it had been created and left as contribution in a specialized field.

This is why, by the answer given to the secretary general of the Ministry of the National Education, St. Berechet expressed his belief that nobody could be „better and more productive. If he is put there, the role of the Archive shall be changed, the contents of which we, the other mortals, know nothing about"[7]. In the response letter addressed to St. Berechet, which its modesty characterizing all his life, A. Sacerdoteanu expressed his gratitude for the honor he benefited from, by considering him for such an important

[5] Leter from June 19th, 1936.
[6] Letter of September 15th, 1938.
[7] *Ibidem.*

Arhivele Naționale ale României

position. He felt a special satisfaction even just because „his person was remarked”[8]. And this meant a lot to him, as, according to his own statement, he was part of that category of people satisfied „to work in our surroundings a lot-a little, noiseless and shameless”.[9]

The mail kept following the appointment of A. Sacerdoteanu as general director of the State Archives was to confirm the righteousness of the action made by the appointment of the right man at the right place. The favorable responses came right from abroad, suggestive from this point of view being the letter received by the professor from France from his former student to the Archive Keeping School, Emil Lazarescu, the one that ensured the new general director that he prayed „God that even in this place you should work with the same effectiveness as before”[10].

The full assertion of the personality of A. Sacerdoteanu was done and under the conditions of recognizing the reality became certitude, namely that the professor was one of the close and agreed persons of Nicolae Iorga. It is enough to bring as relevant proof the letter of the future academician David Prodan, who asked the general director of the State Archives to make representations to the great historian with the request of putting at his disposal the land register from 1600 of the „Beius property”[11], which did not exist at the University Library in Cluj and which he wanted to photocopy, in order to complete his studies.

The year 1940 was to bring great sorrows for the Romanian nation, the existence of which was, at a given moment, questionable. Not even the institution of the State Archives could be undamaged, and that is why the new general director tried by all means to defend the documentary treasure from the hardship of times. He was equally concerned about the destiny of archives from the Romanian Provinces that were submitted to the anachronism regime of dictatorship and ultimatum. A letter from the summer of 1940[12] proves this aspect, namely the measure taken by the general director to reinstate the director of the Archives in Cernauti, Teodor Balan, meaning, in fact, an act of justice.

---

[8] Letter from September 23rd, 1938.
[9] *Ibidem.*
[10] Letter from October 14th, 1938.
[11] Letter from October, 31st, 1938.
[12] Letter from July, 14th 1940.

Arhivele Naționale ale României

Other pieces from his rich mail evince also the concern of Aurelian Sacerdoteanu to resume the activity of the Archive Keeping School, which had periodically been interrupted. In order to prove the necessity to have the respective education institution, from his initiative „Hrisovul" was edited, the first bulletin of the Archive Keeping School, meant to support the activity of the education institution that had fully proved its usefulness.

As it was natural, the archivist, the general director and the professor, that gathered in the same person also the historian were concerned of the destiny of documents related to the Romanians' fate, but which were outside the frontiers of the country. Such concerns are illustrated in the mail kept especially with the archivist and at the same time specialist in Slavonic, Ion Radu Mircea, who informed A. Sacerdoteanu about the archive sources located, for example, at „the Historical Archive of Odessa"[13].

Perseverance, another quality, among many others, allowed A. Sacerdoteanu to face all hardships caused not only by the period of the war and by what came immediately after it, but also by those caused by the lack of funds and technical equipment, the problems faced by the institution of Archives since its establishment, all throughout the years, up to present.Therefore, a reference document is also the letter from July 2nd, 1945, sent from Piata-Neamț by G. T. Kirileanu, who confessed to Aurelian Sacerdoteanu that it was „a true miracle that during those hard times for printing, you were able to issue another volume from „Revista Arhivelor" - Archives Magazine".[14]

During the years as tormented as those following the war, when the situations were far from being certain, A. Sacerdoteanu shepherded with skill and high professionalism the archive branch, the proof being the letter from February 7th, 1946, when Constantin Radulescu Motru congratulated A. Sacerdoteanu for his and his colleagues' efforts. He thought it was much more worthy to appreciate the efforts of the State Archives and of the Archive Keeping School for „in the present chaos of the European thinking your methodical and honest work is a predictive sign of a quick return to normalization"[15]. How much truth and what resemblance with what we live today, with the big difference, still, that nowadays there are no more clear

[13] Letter from February 17th, 1942.
[14] Letter from July, 2nd, 1945.
[15] Letter from February, 7th, 1946.

Arhivele Naționale ale României

minds, able to understand what is going on, and, especially, to find solutions for getting out of confusion this world that does not know where it goes.

We should also mention another aspect that the rich and varied mail kept all throughout half a century completely points out. This truth can be taken from the letter that A. Sacerdoteanu sent to Scarlat Lambrino, to whom he confessed that, in spite of the completely hard times „he thought it was his duty to *make from the Archives a lively institution*", and for that he said in the same letter: „I will not give myself up from *what I think it is right* "[16] (our emphasis).

These efforts were made not only in the direction of the institution affirmation inside the country, but he wanted to open and make it more important also on the international level. This is why in a letter addressed to the Transylvanian Museum, Aurelian Sacerdoteanu asked professor Sigmund Jako to send to Budapest the consent for the collaboration of the State Archives in Romania with the similar institution in Hungary, proposing, at the same time, an exchange between „Revista Arhivelor" and „Leveltari Kozlemenzek" [17].

As we have already pointed out, full of truth, but, especially full of the sorrow caused by the big wrongs that the Romanian nation was submitted to during all the historical periods, irrespective of political colors and ideologies that had succeeded one another, are the letters written between G. T. Kirileanu and A. Sacerdoteanu. Especially those left from the period following the soundly accession of the new regime and following the settlement of the new frontiers by the decisive factors – as it had happened in 1878 in Berlin, in 1919-1920 in Paris and what was to happen in 1946-1947 up to the present – without considering the fate of those on behalf of whom they made decisions. A single letter would be enough to show the bitter taste left in the souls of those who lived during those times. If in the first part of the letter he expressed the joy caused by the apparition of the precious cultural instrument *Catalogul Documentelor Tarii Romanesti din Arhivele Statului (1369-1600) – The Catalogue of Documents of Walachia from the State Archives*, in the second part he could not hide his doubt about why the Romanian Academy was not able to resume the publication of the Romanian Documents.[18] Much more than that, when it was about the brochure

[16] Letter from October 28th 1946.
[17] Letter from November 7th, 1946.
[18] Letter from July, 28th, 1947.

Arhivele Naționale ale României

Indrumator in Arhivele Statului Iasi (Guide to the State Archives in Iasi), the letter's author could not hide his sadness noticing „to what decrease has come the poor Moldavia as far as cultural issues are concerned"[19]. Lucky Kirileanu for he cannot see nowadays what is the state of the poor Bessarabia, even if it has become a so called Republic!!

Unfortunately, these were not the only hardships that affected also the institution of the Archives, some of the letters received by Aurelian Sacerdoteanu, the same year 1947, remaining the proof that also here there had started the purges that G. T. Kirileanu defined from reasons easy to understand, „compressions".

Still in those hard conditions, by the efforts of the general director A. Sacerdoteanu, extraordinary efforts were made so that the institution might keep its status and value the precious treasure of the documents that were under its management and were kept by it. That is why „Revista Arhivelor" and „Hrisovul" still appeared, which in the opinion of the former general director, Constantin Moisil, proved that the Archives „live and flourish under the lively and steady"[20] management of Aurelian Sacerdoteanu.

Unfortunately, still, there were circumstances in which it was impossible to face the war horrors and as during the period of the First World War, after the years of ordeal 1939-1940, during the events imposed by the Dictate from Vienna, significant quantities of archives created on the Romanian territory were transported under the regime of Fascist-Horthist military occupation in Hungary. Not even today those documents have not come back to the place they belong to, the cruel truth, noticed even since 1948 by Prof. Dr. Ion Moga from Cluj, who told A. Sacerdoteanu that „the wagons of documents related to the counties of the Northern Transylvania transported in Hungary have never come back again".[21]

The steps made by A. Sacerdoteanu, as well as those made by Constantin Moisil between 1924-1936, when he asked for the compliance and enforcement of the provisions of the Peace Treaty from Paris were in vain because the Hungarian party had violated the international judicial norms, as usually, without being held responsible by the proper persons.

In spite of all extremely hard national and international conditions, due to „the new order" imposed by those who, like today, make arrangements

[19] *Ibidem.*
[20] Letter from November 18th, 1947.
[21] Letter from May 25th, 1948.

Arhivele Nationale ale Romaniei

according to their liking, Aurelian Sacerdoteanu followed his mission to the management of the State Archives. The accumulation in the field of archive practice and equally the maintenance of the tradition of the specialized education, after 1950, are due to him, by activities and courses conducted at the Archive Keeping and Auxiliary Science Department of the Faculty of History within the University of Bucharest. Here, the professor A. Sacerdoteanu kept, until his retirement, the lively fire of the archive education that the strangers who came to manage it tried to extinguish at the same time with the dissolution, in 1950, of the Archive Keeping Institute.

The unquestionable merits of A. Sacerdoteanu for the affirmation of the archive practice and for maintaining the idea of archive education were recognized especially outside the frontiers of the country because inside the country there started to „assert" those impostor intellectuals who were capable but of „unmasking" those who had neither „relevant files" nor „a healthy origin". Or, A. Sacerdoteanu, considered to be a priest son and a person educated at the „Bourgeois-land-lord School" could not resist very long at the management of an institution like the State Archives. And this was not possible even in the case of a remarkable personality of the Romanian cultural and scientific life, who had defended the identity papers of the nation's history during the hardest times. Much more than that, they did not value the opinions belonging to specialists from abroad, which had succeeded to perceive the outstanding contribution of Aurelian Sacerdoteanu regarding the enrichment of the archive practice as a whole. Such realities result from a letter issued in 1950, by means of which Ivan Dujcev confessed to the general director of the Romanian Archives the fact that the Bulgarian neighbors showed a great admiration for the progress of the archive theory and for the activity of the Archive Keeping School. „Romania – it was said in the above mentioned letter is, we should sincerely admit, the only country in the South-Eastern Europe that has achieved such a progress in this field. We, the other Balkan nations should learn by following your example."[22]

Nothing from all that Aurelian Sacerdoteanu had created for the historical science and what he had conferred upon the Romanian archive keeping counted. When it was least expected, still, while making a decision, like all the others from the respective period, during the summer of 1953, A. Sacerdoteanu was removed from the management of the State Archives at an

[22] Letter from September 5th, 1950.

Arhivele Naționale ale României

age when such a value could not be but on the edge of his assertion. About this arbitrary action we have as a proof a letter of Constantin Turcu, one of the few and sincere people that praised a true archivist, who was at the management of an institution that was part of him for 15 years, during one of the hardest periods of the Romanian history.

The recognition of the exceptional merits of Aurelian Sacerdoteanu came from the same C. Turcu, who said that „if your physical person were not present at the Archives, YOUR personality cannot be removed from there. With or without the agreement of some archivists, they will continue to work under the influence of a good organization that you have transmitted to the development of the Romanian Archives and of the spirit of scientific probity, which you have imposed in archive works and in historical research. These are not simple words, but true facts that could be verified."[23]

These were true facts that life confirmed, but both too late and too insignificant, so that the pain caused in his great soul could not be decreased, even if THE MAN Sacerdoteanu had endured it with dignity.

He focused with all his passion and talent on the scientific activity and on the university life where he performed a sustained work, doubled by the outstanding qualities of the researcher and teacher. Unfortunately, neither even in these fields the satisfaction was according to his passion and efforts. Two conclusions that belong to him are edifying. One, drawn following his participation as member in the Entrance Commission of the Law Faculty – within the same University of Bucharest – where 1700 candidates had been present for only 100 places. This caused and left him a bitter taste because of the "arrangements" that were made and to which certain professors resorted to, but, especially because of the superficiality with which the candidates' works were read and appreciated, which led, according to his opinion, to an assessment that did not reflect the reality.

The second disappointment was felt during one of the scientific sessions which had been organized by and had taken place at the Faculty of History in Bucharest, an event labeled as poor. Out of the 12 communications, excepting his, none had distinguished itself because all were the result „of controlled scientific preoccupations".[24]

On the grounds of such a disappointment, he was trying to forget about all this by making often the analysis of certain situations, resorting to

[23] Letter from July, 6th, 1953.
[24] *Ibidem*.

Arhivele Naționale ale României

the sarcasm he was endowed with and by means of which he vented his ill-humor caused by the wrongs of the times he lived. Out of such examples, we have taken only one found in a letter that A. Sacerdoteanu had written in February 1965, in which, among other things, he apologized to C. Turcu for having written „many lines without saying anything". He also felt a „satisfaction" because in this way he had succeeded to „make Marxism-Leninism".[25]

His love for the Archives was still burning. He watched them all the time, he kept himself informed about their fate and he believed in a return to normality, when a specialist should be at their management. A ray of light came to the horizon when Ion Marcus was brought from Cluj, as a specialist, and appointed deputy general director of the General Department of State Archives. Full of hope, he confessed in a letter, shortly after the event, that „maybe now something will change at the D.G.A.S.- General Department of State Archives. Maybe! I would be disappointed once again if this would not be possible"[26].

The years that passed were mostly full of deceptions, caused by all that was going on, both in the scientific field and at the level of the institution, where he had left most of his existence. His moral lowered because of the loss of his wife, of certain friends and close friends could not be rendered high because his medical condition was precarious. Much more than that, as he said in a letter from March 1972, during „the last days", the health „caused him a lot of trouble".[27]

His only consolations in those lonely moments were the visits that he could finally make without any restriction to the State Archives. Especially, he came with a lot of love at the editorial office of „Revista Arhivelor", where, among the discussions full of historical and archive content, he could enjoy a cigar and a coffee, about which he did not forget to mention all the time that they were forbidden by the physician. But, as he was to say every time, these were the only pleasures left for him. To the same extent, what comforted his old age, loneliness and bitterness were the appreciations that were still coming from the few people that knew him. The recognition of his merits, hard to be ever reached, was to come from Radu Perianu, a former archivist, professor and secretary of the editorial office of „*Revista istorica*

[25] Letter from February 25th, 1965.
[26] Letter from December 2nd, 1964.
[27] Letter from March 13th, 1972.

Arhivele Naționale ale României

romana"– Romanian Historical Magazine. In fact his statements from 1974, only two years before his passing away, can be deemed as a comprehensive characterization of the historian, archivist, in one word, THE MAN Aurelian Sacerdoteanu.

„I underline the fact that by the attention that you have paid to the works of Dimitre Onciul, B. P. Hasdeu and N. Iorga, you have laid before the present generations the concerns of these men of science, forerunners and constant care about the future for the shaping of spiritual education. Your book „Arhivistica"– the Archive keeping – has impressed me. I have never known such a work. I could not believe that something like this could exist"[28]

Before such a monument of the Romanian spiritual life, that in an unjustified manner, during his life was not appreciated at his true value, today, 100 years after the birth of Aurelian Sacerdoteanu, by this work, and by all that the National Archives have dedicated to him this year, 2004, I have not made but an act of justice and pay a tribute in the honor of the patriarch of the Romanian archive keeping. And why not, what we have put on the shrine of his memory is nothing but a fulfillment of his will, unofficial, left in a letter from 1969, where he expressed his hope that some day the truth will be told about what it was, what he did, what he meant, „*maybe a century after, maybe in 2004*", because by using again his words: „I am not afraid of time"[29].

Look that time has worked on behalf of the TRUTH and has proved to be a fair judge, and all that it has been left for us, whom God has chosen to fulfill his wish, by carrying out a mission of apostle, is but to thank God for choosing us, for favoring, for enlightening and for giving us the power to raise his glory to the sky above from where we believe he majestically watches over us.

Bucharest, September 24th, 2004 **Corneliu-Mihail Lungu**

[28] Letter from June 29, 1974.
[29] Letter from November 11th, 1969.

Arhivele Naționale ale României

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Documentele reunite în acest volum şi care, cronologic, acoperă perioada 1928-1974 au menirea de a pune în evidență personalitatea proeminentă a arhivistului, istoricului, omului de cultură Aurelian Sacerdoțeanu, viața şi activitatea sa.

Cunoscută fiind diversitatea preocupărilor lui şi fecunda activitate ştiințifică, materializată în aproape o mie de titluri, editorilor le-a revenit dificila sarcină de a selecta cele mai reprezentative scrisori trimise ori primite de Aurelian Sacerdoțeanu. De la bun început au fost excluse cele în care nota personală, prea familiară, era precumpănitoare şi cele în care scrisul greoi a făcut imposibilă parcurgerea textului în totalitate. S-a renunțat, de asemenea, la unele care, prin abundența detaliilor relative la o chestiune în curs de publicare de către autor sau care se afla în interesul acestuia, riscau să devină obositoare pentru cititorul mai puțin avizat. În final a rezultat un număr de 199 de documente, selectate din fondul personal *Aurelian Sacerdoțeanu*, aflat la Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, şi din fondurile personale *Constantin Turcu* şi *Mihai Costăchescu*, deținute de Direcția Județeană Iaşi a Arhivelor Naționale. Demersul editorilor nu s-a dorit a fi unul exhaustiv, ci, mai degrabă, unul orientat spre ineditul scrisorilor, motiv pentru care corespondența deja publicată a lui Aurelian Sacerdoțeanu (spre exemplu, cea cu Karl Kurt Klein[1]) nu a mai fost inclusă, mai puțin cele trei scrisori de la Ştefan S. Gorovei, prezentate în „Revista Arhivelor". Din aceeaşi rațiune s-a optat şi pentru integrarea acelor înscrisuri păstrate doar sub formă de concept, puține la număr în economia lucrării şi menționate ca atare, dar semnificative prin conținut.

Scrisorile au fost ordonate cronologic, precizându-se anul, luna, ziua şi locul, atunci când au fost prezente toate elementele de datare, sau doar parte din ele, după caz. Dacă datarea s-a făcut după conținutul

[1]Vezi Ioan Dordea şi colaboratorii, *Karl Kurt Klein (1897-1997). Corespondență*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997, 571 p.

Arhivele Naționale ale României

textului ori în funcție de alte elemente – de pildă, adnotările autografe ale lui Aurelian Sacerdoțeanu –, acest lucru a fost menționat în aparatul critic, data fiind trecută la începutul scrisorii în paranteze unghiulare. Pentru a facilita parcurgerea documentelor, denumirile instituțiilor, alte cuvinte care în original sunt prescurtate au fost întregite, întregirile fiind, de asemenea, marcate prin paranteze unghiulare. Acest lucru nu s-a făcut, însă, pentru prescurtări arhicunoscute precum *etc., ş. a., dvs., d-ta, d-le*. Ortografia a rămas cea originală, ca, de altfel, şi scrierea cu î din i, întâlnită în o parte a corespondenței. Sublinierile din textele scrisorilor aparțin semnatarilor acestora şi au fost marcate prin litere aldine.

Scrisorile la care am putut identifica şi răspunsurile primite au fost integrate cronologic, urmărindu-se, în acest fel, evoluția celor menționate în cuprinsul lor.

Nefiind adresată doar specialiştilor avizați ai problematicii, lucrarea este prevăzută cu note explicative, unele destul de consistente, care prezintă reperele semnificative ale activității celor care semnează corespondența sau care sunt doar amintiți. În cea mai mare parte aceştia din urmă au fost identificați, ca, de altfel, şi lucrările, studiile, revistele sau doar documentele în discuție. În măsura posibilităților s-a explicitat şi contextul care a generat o anumită atitudine sau în care s-a purtat corespondența, pentru a pune în valoare mai bine documentele în sine. Adnotările citează şi lucrările care sunt menționate în texte, iar atunci când acestea apar de mai multe ori, pentru economie de spațiu, le-am citat prescurtat. Elementele bibliografice complete le redăm în **Bibliografia** ce urmează.

Semnatarii scrisorilor se regăsesc în **Indicii antroponimici**, care trimit la numărul documentului.

În ceea ce priveşte **Tabelul cronologic,** intenția editorilor a fost aceea de a prezenta, într-o formă succintă, datele bio-bibliografice cele mai importante ale lui Aurelian Sacerdoțeanu, care să reamintească cititorilor detaliile unei vieți aflate sub semnul muncii, a propriei conştiințe şi personalitatea unui om care niciodată nu s-a temut de trecerea timpului.

Editorii

Arhivele Naționale ale României

TABEL CRONOLOGIC

1904 decembrie 20: S-a născut, în comuna Costeşti, judeţul Vâlcea, **Aurelian Sacerdoţeanu**, din tată preot (la rândul său, fiul preotului Gheorghe din com. Bodeşti, jud. Vâlcea) şi mama, fiica economului Matei Grigorescu (nepoata preotului Grigore Bălintescu şi strănepoata diaconului Ilie).
– A urmat Şcoala primară în satul Ferigile, gimnaziul în Râmnicu-Vâlcea şi Liceul „Gheorghe Şincai" din Bucureşti.

1924-1927: A urmat cursurile Facultăţii de Litere şi Filosofie (Secţia Istorie) a Universităţii din Bucureşti, însuşindu-şi pe lângă istoria română şi cea universală paleografiile slavă, greacă şi latină.
– În paralel, a participat timp de un an de zile la cursurile Facultăţii de Teologie.

1925-1927: A urmat Şcoala Superioară de arhivistică şi paleografie.

Aprilie 1927: A participat pentru prima dată la un congres internaţional (de bizantinologie la Belgrad).

Septembrie 1926 - februarie 1928: A fost copist paleograf la Direcţia Generală a Arhivelor Statului.

1928-1929: A urmat cursurile Şcolii Române de la Paris, în paralel, frecventând cursuri la Sorbona, la École Nationale des Chartes şi Institut du Panthéon.

1930: Obţine titlul de doctor, cu menţiunea *magna cum laudae.*
– Este profesor secundar de istorie şi geografie la Seminarul teologic „Kesarie episcopul" din Buzău.

***Noiembrie 1930*:** În urma concursului susţinut este încazarmat şi satisface (până în 1931) serviciul militar la Şcoala militară de ofiţeri de rezervă în geniu. În acest interval, în singura zi liberă din săptămână îşi susţine cursurile la Şcoala de Arhivistică aşa încât, la

Arhivele Naţionale ale României

sfârşitul perioadei, este numit şi profesor definitiv la catedra de diplomatică a acesteia.

1930-1948: A fost profesor titular la Şcoala Superioară de arhivistică, iar din 1938 directorul ei, poziţie din care fundamentează învăţământul arhivistic din România, prin programul avansat de pregătire profesională şi erudiţia pe care le impune.

Noiembrie 1931: *S*e căsătoreşte cu Virginia Vasiliu[1], asistenta profesorului Iorga, pe care o cunoscuse la Şcoala Română din Franţa.

August 1932: Este transferat la Şcoala comercială elementară de băieţi „Nicolae Bălcescu", de unde este detaşat şi apoi transferat la Şcoala Normală de băieţi, la care funcţionează până în 1938, când este numit şi director al ei (1 septembrie). În paralel a avut ore şi la Seminarul pedagogic universitar „Titu Maiorescu" din Bucureşti.
– În intervalul 1931-1932 îşi îndeplineşte îndatoririle profesionale trei zile pe săptămână la Buzău şi patru la Bucureşti.

1934 -1940: Profesor la Seminarul pedagogic universitar.

1935: Academia Română i-a premiat lucrarea *Marea invazie tătară şi Sud-Estul european*, Bucureşti, 1933, 92 p.

1937: A fost premiat de Academia Română pentru lucrarea *Consideraţii asupra istoriei Românilor în evul mediu. Dovezile continuităţii şi drepturile românilor asupra teritoriilor lor actuale*, ocazie cu care face o excursie de 45 de zile în Iugoslavia şi Italia, vizitând Dubrovnik, Bari, Pompei, Roma, Pisa, Florenţa, Ravenna, Ferrara şi Veneţia şi cercetând unele din arhivele de acolo.

1938-1953: Director general al Arhivelor Statului, calitate în care a organizat instituţia fundamental, imprimând probitate ştiinţifică în lucrările arhivistice şi cercetările istorice realizate în acest cadru,

[1] *Virginia Sacerdoţeanu* (Vasiliu), licenţiată în istorie a Facultăţii de Litere şi Filosofie din Iaşi (1924). Membră a Şcolii Române din Roma (1924-1926) şi a Şcolii Române din Franţa (1927-1929); doctor în istorie (1930). Asistentă la catedra de istorie universală (N. Iorga) a Facultăţii de Litere din Bucureşti (1931-1948)şi apoi conferenţiar universitar (1948-1949).

Arhivele Naţionale ale României

responsabilitate administrativă în practica arhivistică şi spiritul de muncă necesar îndeplinirii obligaţiilor profesionale. Fiind în permanenţă la curent cu evoluţia disciplinei pe plan european, atât în aspectele ei teoretice, cât şi în cele practice, a adaptat la realităţile româneşti progresele acesteia, afirmând instituţia ca niciodată până atunci în peisajul celor similare din sud-estul Europei. A gestionat Arhivele în anii grei ai războiului dovedind, nu de puţine ori, clarviziune şi salvând de la distrugere o bună parte a lor.

1939 -1948: Membru al Comisiei Monumentelor istorice.

1941-1947: Director al revistei „Hrisovul", buletinul Şcolii de Arhivistică, unde a inclus cu precădere studii de ştiinţe auxiliare ale istoriei, menite a forma tehnicieni capabili să lucreze cu profesionalism în arhive, muzee şi biblioteci. Amintirea truditorilor din aceste domenii constituie un laitmotiv al publicaţiei, iar „Dările de seamă" anuale explică programul impus şi coordonat de către redactorul ei.

1945: Publică *Îndrumări în cercetări istorice,* Bucureşti, Editura Casa Şcoalelor, 384 p., un corolar al principalelor sale studii relative la deprinderea unei bune metode de cercetare istorică.

1948-1950: Profesor şi decan, la Institutul de arhivistică, bibliologie şi muzeografie.

1950-1970: Profesor la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti, unde, cu un dar pedagogic deosebit şi perfect stăpân pe domeniile de care s-a ocupat, a împărtăşit generaţiilor succesive de studenţi metoda alcătuirii ştiinţifice a studiilor de istorie, prin aprofundarea ştiinţelor auxiliare. Cursurile sale, pe care le îmbunătăţea an de an cu noi cunoştinţe, şi instrumentele de lucru aferente constituie şi astăzi repere de bază în disciplinele amintite.
– 1950-1952: Catedra de istorie medie, modernă şi contemporană;
– 1952-1968: Catedra de Arhivistică;
– 1968-1970: Catedra de Istoria României.

Arhivele Naţionale ale României

1968: A publicat *Dimitre Onciul. Scrieri istorice*, vol. I-II, ediție critică, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 719+560 p.

1970: Se pensionează, cererea fiind înaintată la data de 20 decembrie 1969. Începând cu acest moment s-a consacrat, în special, definitivării lucrărilor cu caracter monografic dedicate unor personalități ale culturii româneşti, precum Dimitre Onciul şi B. P. Hasdeu.
– După 18 ani de eforturi fără succes susținute în această direcție, este publicată, în sfârşit, lucrarea *Arhivistica*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 267 p., tratatul pe care l-a gândit ca pe un îndrumător pentru toți aceia care slujesc arhivele, bibliotecile şi muzeele.

1971: La Editura Albatros a fost tipărită cartea: *Dimitre Onciul. Studii de istorie,* 285 p.

1973: I-a apărut lucrarea *B. P. Hasdeu. Scrieri istorice*, vol. I-II, Bucureşti, Editura Albatros, 231 p.

1976 iunie 7: Se stinge din viață, la Bucureşti.

Arhivele Naționale ale României

LISTA DOCUMENTELOR

1. 1928 iunie 7, f. l. *Nicolae Iorga către Aurelian Sacerdoțeanu.*

2. 1928 octombrie 14, Bucureşti. *N.A. Constantinescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

3. 1930 mai 29, f. l. *Principesa Martha Bibescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

4. 1930 august 6, Fontenay. *Olimpiu Boitoş către Aurelian Sacerdoțeanu.*

5. 1930 octombrie 22, Cluj. *Olimpiu Boitoş către Aurelian Sacerdoțeanu.*

6. 1935 noiembrie 13, Cluj. *G. Moroianu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

7. 1936 iunie 19, Arad. *Eduard Găvănescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

8. 1938 septembrie 15, Iaşi. *Şt. Berechet către Aurelian Sacerdoțeanu.*

9. 1938 septembrie 23, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Şt. Berechet.*

10. 1938 octombrie 6, Braşov. *Axente Banciu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

11. 1938 octombrie 7, Iaşi. *Şt. Berechet către Aurelian Sacerdoțeanu.*

12. 1938 octombrie 14, Fontenay-aux-Roses. *Emil Lăzărescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

13. 1938 octombrie 31, Cluj. *David Prodan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Arhivele Naționale ale României

14. 1939 februarie 22, Cluj. *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoțeanu.*

15. 1939 februarie 28, Cluj. *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoțeanu.*

16. <1939 martie>. *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoțeanu.*

17. 1939 decembrie 29, Moldova Nouă. *Dumitru Buda către Aurelian Sacerdoțeanu.*

18. 1940 iulie 14, Bucşoaia. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

19. 1940, noiembrie 21, Ştefăneşti. *Preotul T. Bălăşel către Aurelian Sacerdoțeanu.*

20. 1941 ianuarie 2, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

21. 1941, aprilie 4, Sibiu. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

22. 1941 aprilie 27, Sibiu. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

23. 1941 decembrie 13, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu, adresă oficială, către Mihai Costăchescu.*

24. 1941 decembrie 29, f. l. *Dumitru L. Stăhiescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

25. 1942 ianuarie 12, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

26. 1942 februarie 14, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

27. 1942 februarie 17, Odesa. *Ion Radu Mircea către Aurelian Sacerdoțeanu.*

28. 1942 martie 20, Odesa. *Ion Radu Mircea către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Arhivele Naționale ale României

29. 1942 iulie 13, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

30. 1942 iulie 30, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Mihai Costăchescu.*

31. 1942 august 24, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

32. 1942 decembrie 16, Iaşi. *Iorgu Iordan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

33. 1943 ianuarie 10, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

34. 1944 iunie 12, <Bucureşti>. *D. P. Bogdan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

35. 1944 iunie 16, Teiuş. *Gheorghe Duzinchievici către Aurelian Sacerdoțeanu.*

36. 1944 iunie 22, Apoldul de Jos-Sibiu. *Emil Condurachi către Aurelian Sacerdoțeanu.*

37. 1945 ianuarie 9, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

38. 1945 iunie 11, Micăsasa. *Gheorghe Duzinchievici către Aurelian Sacerdoțeanu.*

39. 1945 iulie 2, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

40. 1945 august 5, Copăcioasa. *Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

41. 1946 februarie 4, Craiova. *C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

42. 1946 februarie 7, Butoieşti (Mehedinți). *Constantin Rădulescu-Motru către Aurelian Sacerdoțeanu.*

43. 1946 februarie 21, Deleni. *V. Ghibilic către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Arhivele Naționale ale Romaniei

44. 1946 mai 7, Braşov. *Violeta şi Olimpiu Boitoş către Aurelian Sacerdoţeanu.*

45. 1946 mai 30, Bucureşti. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoţeanu.*

46. 1946 iunie 5, Sibiu. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoţeanu.*

47. 1946 august 14, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoţeanu.*

48. 1946 septembrie 24, Bucureşti. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoţeanu.*

49. 1946 octombrie 11, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoţeanu.*

50. 1946 octombrie 28, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoţeanu către Scarlat Lambrino.*

51. 1946 octombrie 29, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Mihai Costăchescu.*

52. 1946 noiembrie 7, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Arhiva Muzeului Naţional Ardelean.*

53. 1946 decembrie 8, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

54. 1946 decembrie 22, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoţeanu.*

55. 1947 ianuarie 6, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

56. 1947 ianuarie 26, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Sigismund Jakó.*

57. 1947 ianuarie 31, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoţeanu către Szabó T. Attila.*

58. 1947 februarie 11, Craiova. *Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Arhivele Naţionale ale României

59. 1947 februarie 23, Iaşi. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

60. 1947 februarie 28, Iaşi. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

61. 1947 martie 2, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Sigismund Jakó.*

62. 1947 martie 18. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

63. 1947 martie 24, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

64. 1947 martie 31, Piatra-Neamţ. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

65. 1947 aprilie 24, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoţeanu.*

66. 1947 mai 6, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoţeanu.*

67. 1947 mai 19, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoţeanu.*

68. 1947 mai 26, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoţeanu.*

69. 1947 iunie 24, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

70. 1947 iulie 28, Piatra-Neamţ. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

71. 1947 septembrie 4, Cluj. *Ştefan Meteş către Aurelian Sacerdoţeanu.*

72. 1947 septembrie 21, Piatra-Neamţ. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

73. 1947 <septembrie-octombrie>, Iaşi. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Arhivele Naţionale ale României

74. 1947 octombrie, Iaşi. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

75. 1947 noiembrie 18, Bucureşti. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoțeanu.*

76. 1947 decembrie 7, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoțeanu.*

77. 1947 decembrie, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*

78. 1948 ianuarie 3, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

79. 1948 ianuarie 10, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

80. 1948 martie 30, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

81. 1948 aprilie 15, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

82. 1948 mai 25, <Cluj-Napoca>. *Ion Moga către Aurelian Sacerdoțeanu.*

83. 1948 august 15, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

84. 1948 septembrie 16. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

85. 1948 septembrie 29. *Alexandru Lapedatu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

86. 1949 februarie 25, Aref. *St. Stănciulescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

87. 1949 martie 1, Curteni-Fălciu. *V. Ursăcescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

88. 1949 decembrie 2, Piatra Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Arhivele Naționale ale României

89. 1950 septembrie 5, Sofia. *Dr. Iv. Dujčev către Aurelian Sacerdoțeanu.*

90. 1951 august 3, Constanța. *N. Dlinovschi către Aurelian Sacerdoțeanu.*

91. 1952 noiembrie 27, Buzău. *Gheorghe Ceauşel către Aurelian Sacerdoțeanu.*

92. 1952 decembrie 30, Năsăud. *Onisim Filipoiu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

93. 1953 ianuarie 8. *G. Bezviconi către Aurelian Sacerdoțeanu.*

94. 1953 februarie 13, Galați. *G. M. Dăscălescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

95. 1953 iulie 6, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

96. 1954 martie 1, Craiova. *C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

97. 1955 aprilie 17, ziua de Paşte, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

98. 1955 <aprilie-mai>, <Craiova>. *C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

99. 1955 iulie 22, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

100. 1955 octombrie 8, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

101. 1955 octombrie 21, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

102. 1956 februarie 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

103. 1956 mai 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Arhivele Naționale ale României

104. 1956 iulie 7, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.*

105. 1956 iulie 8, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

106. 1956 septembrie 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

107. 1956 septembrie 4, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.*

108. 1956 septembrie 24, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

109. 1956 octombrie 7, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

110. 1956 octombrie 28, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.*

111. 1956 noiembrie 26, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

112. 1956 decembrie 12, Piatra-Neamț. *G.T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

113. 1957 ianuarie 5, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.*

114. 1957 ianuarie 7, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

115. 1957 februarie 26, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

116. 1957 martie 3, Olăneşti. *Fl. B. Florescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

117. 1957 aprilie 23, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Sigismund Jakó.*

118. 1957 aprilie 28, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Fl. B. Florescu.*

Arhivele Naționale ale României

119. 1957 mai 15, Bucureşti. *Fl. B. Florescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

120. 1957 mai 27, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

121. 1957 iulie 25, Cheia. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

122. 1957 august 8, Secu. *Dionisie I. Udişteanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

123. 1957 august 10, Cheia. *Aurel Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

124. 1957 octombrie 1, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

125. 1957 decembrie 6, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

126. 1957 decembrie 16, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

127. 1958 ianuarie 5, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

128. 1958 ianuarie 7, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*

129. 1958 ianuarie 10, < Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

130. 1958 ianuarie 31, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

131. 1958 februarie 2, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Sigismund Jakó.*

132. 1958 februarie 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către M. Gheorghiu.*

133. 1958 februarie 4, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu.*

Arhivele Naționale ale României

134. 1958 martie 9, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

135. 1958 iunie 16, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

136. 1958 <octombrie-noiembrie>, <Cluj>. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoţeanu.*

137. 1959 martie 1, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

138. 1959 mai 25, Piatra-Neamţ. *G.T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

139. 1959 iulie 6, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

140. 1959 septembrie 13, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

141. 1959 octombrie 26, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

142. 1959 decembrie 25, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

143. 1960 ianuarie 7, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

144. 1960 martie 8, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

145. 1960 septembrie 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

146. 1960 decembrie 20, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

147. 1961 iunie 25, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

148. 1961 iulie 11, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Arhivele Naţionale ale Romaniei

149. 1961 august 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

150. <1962 iulie>, Valea Oilor-Baltaţi. *Arhimandritul Dionisie I. Udişteanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

151. 1962 septembrie 22, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

152. 1963 decembrie 17, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

153. 1964 februarie 24, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

154. 1964 mai 1, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

155. **1964 mai 5, Bucureşti.** *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

156. 1964 iunie 27, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

157. 1964 noiembrie 22, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

158. 1964 decembrie 2, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

159. 1965 februarie 9, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

160. 1965 aprilie 20, Piatra-Neamţ. *Virgil Mihăilescu - Bîrliba către Aurelian Sacerdoţeanu.*

161. 1965 mai 17, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

162. 1965 iulie 2, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

163. 1965 august 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Arhivele Naţionale ale Romaniei

164. 1965 august 15, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

165. 1965 august 28, f. l. *N. A. Constantinescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

166. 1965 septembrie 6, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

167. 1965 septembrie 10, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

168. 1965 octombrie 11, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

169. 1966 februarie 28, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

170. 1966 martie 31, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

171. 1966 iunie 16, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

172. 1966 septembrie 3. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

173. 1966 decembrie 9, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

174. 1967 mai 9, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

175. 1967 iunie 8, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

176. 1967 iulie 18, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

177. 1967 decembrie 4, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

178. 1969 ianuarie 1, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Arhivele Naționale ale României

179. 1969 august 27, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

180. 1969 noiembrie 11, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

181. 1969 decembrie 31, Folticeni. *Ştefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoţeanu.*

182. 1970 februarie 27, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Ştefan S. Gorovei.*

183. 1970 martie 4, Fălticeni. *Ştefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoţeanu.*

184. 1970 martie 9, Timişoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

185. 1970 martie 11, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Ştefan S. Gorovei.*

186. 1970 martie 21, Fălticeni. *Ştefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoţeanu.*

187. 1970 mai 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Alexandru Rusu.*

188. 1970 iunie 12, Râşnov. *I. A. Scurtu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

189. 1970 iunie 25, Timişoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

190. 1970 iulie 28, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Alexandru Rusu.*

191. 1970 august 16, Bucureşti. *Mihail Straje către Aurelian Sacerdoţeanu.*

192. 1970 august 20, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoţeanu către Mihail Straje.*

193. 1970 septembrie 29, Timişoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Arhivele Naţionale ale României

194. 1971 decembrie 14, <Bucureşti>. *A. Boldur către Aurelian Sacerdoţeanu.*

195. 1972 ianuarie 21, Timişoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

196. 1972 martie 13, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

197. 1972 martie 21, Aref - Argeş. *Ion St. Stănciulescu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

198. 1973 iulie 31, Iaşi. *D. Ivănescu şi V. Isac către Aurelian Sacerdoţeanu.*

199. 1974 iunie 29, Bucureşti. *Radu Perianu către Aurelian Sacerdoţeanu*.

Arhivele Naţionale ale României

DOCUMENTE

1

1928 iunie 7, f. l. *Nicolae Iorga către Aurelian Sacerdoțeanu.*

7 iunie 1928

Scumpe d<omnu>le Sacerdoțeanu,

Mulțumesc pentru ştirile, folositoare, pe care mi le dai şi pentru frumoasa d-tale râvnă în a mă îndatora. D-rei Vasiliu arată-i călduroasele mele mulțumiri.

Puteți trimite **Dv. direct** numai **copiile, recomandate.**

Ce cărți vă trebuie, cumpărați-le şi trimiteți-mi factura **mie**. Am un mic fond special.

Primeşte, te rog, cele mai bune salutări.

N. Iorga

Te rog întreabă la d. Gamber[1] când vom avea „Călătorii" şi roagă-l să grăbească „Instituțiile".

Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale (în continuare D.A.N.I.C.), Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 820, f. 7.

[1] Librar din Paris.

2

1928 octombrie 14, Bucureşti. *N.A. Constantinescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Bucureşti II, Sf. Voevozi 50
14 oct. 928

Dragă domnule Sacerdoțeanu,

Arhivele Naționale ale Romaniei

Te rog să mă ierți că n-am avut putința să-ți răspund mai curând la scrisoarea d-tale din septembrie. În timpul acesta m-am mutat din Str<ada> Regală la Căminul Sf. Voevozi, a cărui direcție am luat-o adăogând încă o grijă la altele pe care le aveam. Sunt gata la orice prilej să-ți dau concursul cu plăcere. În chestiunea despre care mi-ai scris însă, lucrul stă așa. Dl. Iorga este principial în contra „asistenților" universitari – a fost şi este încă – indiferent dacă-l aprobăm noi sau nu. Dacă totuşi a avut unul, a făcut-o spre a face o legătură cu Franța, deci „pentru un francez". Dl. Emerit a plecat. Eu nu l-am întrebat încă pe cine vrea să pună în loc dar am auzit că se gândeşte tot la cineva din Franța, care se află aici. Deocamdată deci consider inutil a face vreun demers, pe care l-aş fi făcut, dacă împrejurările erau favorabile.

În speranța că norocul d-tale de a-ți face o carieră nu va fi contrariat prin aceasta te rog să primeşti din parte-mi urări de sănătate şi isbândă în lucrările începute. Dacă-mi dai voie ca să te ajut cu un sfat pentru această circumstanță, ar fi acela ca să ai deplină încredere în forțele d-tale de lucru şi să nu te preocupi pentru moment decât de rezultatele de acolo – căci până într-un an, când vei termina d-ta, se pot schimba multe şi încă nu va fi târziu. Eu unul ştiu că am avut o virtute: aceea de a aştepta. Am pierdut multe ocazii – dar nu-mi pare rău. Una o consider mai presus de orice, un dar divin, pe care nu ți-l poate dărui omul, nici răpi: bucuria de a munci. Cine o are e fericit. Cu această slabă consolație te rog să nu rămâi cu o impresie rea pentru ştirea nefavorabilă pe care am fost nevoit a ți-o aduce.

Al d-tale N.A. Constantinescu[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 811, f. 69.

[1] *N. A. Constantinescu* (1885-1971), medievist, conferențiar de ştiințe auxiliare la catedra de istorie universală a Universității din Bucureşti, colaborator apropiat al lui Iorga. Membru al Şcolii Române din Franța (1922-1923). A publicat, printre altele, *Dicționar onomastic românesc*, Bucureşti, 1963.

Arhivele Naționale ale României

3

1930 mai 29, f. l. *Principesa Martha Bibescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

29 mai 1930

Stimate Domnule Sacerdoțeanu,

Am fost adânc mişcată de cuprinsul scrisorii d-tale, care, fiind pusă sub semnul lui Vasile Pârvan[1], trebuia să-mi fie apropiată sufleteşte. Îți mulțumesc pentru cartea şi broşurile trimise şi doresc mult să mai am plăcerea să te primesc la Mogoşoaia şi să-ți exprim mulțumirea ce am simțit-o la citirea scrisorii d-tale. Sunt sigură că aş avea mult de învățat de la d-ta în privința documentelor ce le posed şi care aş dori să fie publicate de d-ta.

Te rog primeşte, stimate Domnule Sacerdoțeanu, asigurarea sentimentelor mele cele mai distinse.

Principesa Bibescu[2]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 807, f.66.

---

[1] *Vasile Pârvan* (28 septembrie 1882-26 iunie 1927), întemeietorul şcolii arheologice româneşti, arheolog şi istoric al antichității, a publicat monumentala lucrare *Getica*.

[2] *Martha Bibescu* (1890-1973), scriitoare, a publicat *Isvor, le pays des saules*, Paris, 2 vol., 1923; *Le Confesseur et le Poète,* Paris, 1928, ed.rom.Bucureşti, 1976; *Au bal avec Marcel Proust*, Paris, 1928, ed.rom., Bucureşti, 1976. Vasile Pârvan i-a fost profesor, l-a evocat cu nostalgie în bogata sa corespondență de-a lungul vieții.

Arhivele Naționale ale României

4

1930 august 6, Fontenay. *Olimpiu Boitoş către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Dragă Sacerdoţene,

Îţi mulţumesc că mi-ai trimis manifestul vostru politic. Nu ştiu ce rezultate imediate va aduce această acţiune nouă, ceea ce apreciez însă la ea este idealismul care-i stă la bază. Cred că o înnoire – în sens bun – a vieţii noastre publice, numai printr-un nou idealism se va putea realiza. Oricât de presante ar fi exigenţele vieţii economice, cari par a justifica totul „concepţia materialistă" a istoriei şi a vieţii economice, nu pot crede că ajunge un program economic ca să remediezi atmosfera apăsătoare, în toate sensurile, pe care o respirăm noi în ţara noastră. Şi mai cred că trebue să se formeze o nouă generaţie pentru ca această forţă a idealismului să devină din nou activă în mijlocul societăţii româneşti.

Înainte de venirea la putere a naţionaliştilor, se credea că ei vor fi în stare să aducă acest remediu. Mi se pare că cei ce aveau această nădejde, astăzi sunt deziluzionaţi, iar cei ce nu sunt deziluzionaţi n-au avut această nădejde. Fireşte că viaţa economică îşi are legile ei şi unei răni trebuie să-i găseşti leacul potrivit, dar prosperitatea unei ţări este în funcţie de starea de spirit a naţiunii.

La noi este de făcut o revoluţie morală foarte mare. Trebuie să năzuim spre o oarecare modificare chiar a psihologiei româneşti. Viaţa istorică a poporului nostru ne-a făcut prea relativişti oarecum, prea ne mulţumim cu **provizoriul,** fiindcă aşa ne-au învăţat secolii de viaţă nesigură şi fără independenţă. Astăzi ar trebui să ne obişnuim să clădim în mare şi să clădim solid. Aceasta în toate sensurile, pentru că există o corelaţie între ramurile de activitate umană. E uşor de înţeles că numai în zilele noastre sunt condiţii favorabile pentru o asemenea schimbare de psihologie, după cum iarăşi e de înţeles că acest proces sufletesc nu se realizează de pe o zi pe alta.

Mi se pare însă că trebuie să ne facem un ideal din el şi atunci îl vom ajunge. Idealurile totdeauna se realizează, dar totdeauna trebuie să apară un ideal nou în loc. Iar idealul vremii noastre n-are încă destulă consistenţă, ca să stăpânească sufletele. Această consistenţă i-o poate da

Arhivele Naţionale ale Romaniei

numai o nouă generație, cu ochiul adaptat la noua perspectivă ce o oferă patria noastră de astăzi.

Eu nu vreau să critic programul vostru politic, principiile enunțate de el, dar cred că ştii şi tu că e aproape cu neputință să mai enunți astăzi vreun principiu fără să ți se poată spune că aceasta nu am mai auzit-o şi la alții. S-a spus tot şi încă prea mult, în materie de programe politice, s-a făcut însă prea puțin. Citesc vol. II al cărții lui Haneş despre **Formarea opiniei franceze** şi am găsit aici o adresă a adunării legislative a țării către Vodă în care se face apologia „legalității" într-o formă pe care Maniu al opoziției n-a depăşit-o. Totuşi a trebuit să vină anul patruzeci şi opt ca să distrugă toată **legalitatea** stabilită pentru ca să se deschidă o eră nouă, măreață, în viața poporului nostru, iar astăzi, după doi ani de guvern Maniu cred că **legalitatea** aceasta nu stă cu mult mai bine decât pe vremea opoziției lui.

O altă stare de spirit trebuie să ne formăm, să renunțăm la unele idolatrii anacronice şi să ne câştigăm o oarecare demnitate – demnitate individuală şi demnitate națională – numai aşa vom putea guverna o țară mare ca a noastă. Să ne obişnuim să cugetăm ca fiii unei patrii mari. „Vremile" lui Costin, Neculce numai câteodată sunt mai tari decât omul, uneori ele pot fi stăpânite de om, dar trebuie să **vrei** să le stăpâneşti ca să ajungi la un rezultat.

Eu nu vreau să-ți dau o lecție politică, dar fiindcă m-ai invitat, îți spun ce gândesc. Poate, după ce mă voi întoarce în țară, mă voi interesa mai de aproape de viața noastră politică şi poate îmi voi completa judecata. Acum însă aşa văd lucrurile.

Ca să mă întorc iar la acțiunea voastră, cred că în Ardeal greu va prinde, pentru că în Ardeal numele Brătianu e odios. Pe drept sau pe nedrept, dar aşa este. Cine doreşte o înnoire, o doreşte în forma unui nou capitol iar nu ca un biet alineat de acelaşi capitol. Aceasta o zic nu pentru că aş avea motiv să mă ridic împotriva lui Gheorghe Brătianu, pe care îl stimez foarte mult, dar ca să vă explic un eventual nesucces. Eu văd psihologic lucrurile – acum cel puțin. Apoi Ardealul mai este o problemă încă, în viața noastră politică. Trebuie să dispară unele prejudecăți şi de o parte şi de alta a Carpaților pentru ca toți să cugetăm ca fii ai țării în problemele naționale. Aceasta îi va fi mai uşor s-o facă iarăşi o nouă generație, dar trebuie să grăbim „plinirea" vremii aceleia, prin înlăturarea obstacolelor. Fiindcă sunt Ardelean, îți voiu da exemplul pe care ştiu că îl

Arhivele Naționale ale României

aştepți de la mine: partidul național ardelean, în forma lui de astăzi, cu tendințele şi cu majoritatea oamenilor lui, este încă una din aceste piedici, cred eu.

Mă opresc. Aş vrea să ştiu cum judeci tu, cum judecați voi. E păcat că nu aveți o publicație periodică, unde să se discute şi să se analizeze lucrurile. Discuția nu e de prisos, pentru că ea nu înseamnă totdeauna **pertractare**. Pentru crearea unei noi stări de spirit, trebuie propagandă. Apoi trebue să se cunoască oamenii ca să se poată apuca de treabă mare, pentru că succesul depinde de o încredere reciprocă, înțeleasă ca forță morală. E un război pe care trebuie să-l poarte şi să-l câştige noua generație.

Te felicit pentru succesul frumos al examenului de doctorat şi îți doresc o vacanță plăcută şi sănătoasă. Primeşte salutările soției mele şi o prietenească strângere de mână de la mine.

O. Boitoş[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 808, f. 111-113.

---

[1] *Olimpiu Boitoş*, profesor universitar la Academia de Înalte Studii Comerciale şi Industriale din Cluj - Braşov.

5

1930 octombrie 22, Cluj. *Olimpiu Boitoş către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Dragă Sacerdoțene,

Ți-am primit şi cartea poştală şi îți mulțumesc din nou că porți atâta grijă chestiunii mele. Va să zică trebuie să aşteptăm întoarcerea în țară a lui Iorga. Sper că aceasta va fi tot în luna octomvrie, căci dacă am intra în luna următoare, o nouă dificultate s-ar ivi din pricina aceasta: expirarea termenului de ridicare a bursei, la Paris. Dificultatea aceasta nu e

Arhivele Naționale ale României

de fond, dar când lucrurile merg greu şi altfel, ea ar fi destul de supărătoare.

Voi căuta să te ajut în acţiunea ta rugând pe vreun deputat de aici să pună o vorbă bună. Dar vezi că eu am mai multe cereri în acest moment şi nu pot spera să se ocupe toată lumea de mine. Ca să înţelegi mai bine situaţia, ajunge să-ţi spun că de când ne-m întors în ţară n-am pus mâna pe nici un „isvor de venit" şi peste vreo zece zile trebuie să mă prezint la armată.

Rău îmi pare că nu pot face acum un drum la Bucureşti. Mi-aş fi aranjat unele lucruri acolo. Nu înţeleg de ce nu primesc nici un răspuns de la Aşezământul Brătianu.

Dragul meu, eri şi alatăieri au fost **serbările jubiliare ale Universităţii clujene**. Strălucite. Supărătoare a fost doar afluenţa peste măsură şi toate salele au fost neîncăpătoare, dar altfel numai însufleţire la superlativ şi măreţie. Momentul culminant a fost, cred eu, eri după masă când am întemeiat, foştii elevi ai acestei Universităţi, Societatea „Prietenii Universităţii". Numai **generaţia tânără** în sala festivă şi Regele de faţă. La binecuvântarea preşedintelui nostru, Regele a răspuns improvizând. A fost cea mai inspirată din cele cinci cuvântări rostite în aceste două zile. Ne-a numit **generaţia lui.** Era o atmosferă de intimitate cum îmi închipui că va fi fost atmosfera în care patrioţii de la 1848 au hotărât să păşească la acţiune spre binele patriei. La un moment dat, în cursul cuvântării, având vorba încălzită de focul lăuntric, Regele a ridicat dreapta în aer şi ne-a cerut să jurăm că-l vom ajuta să-şi ducă la îndeplinire idealul de a face din ţara lui o ţară măreaţă. A răspuns din mai mult de două sute de piepturi un **jurăm!** care a cutremurat zidurile. Acest moment n-are asemănare şi cine ar fi în stare să-l uite vreodată dintre cei ce l-au trăit?

Primeşte salutările noastre prieteneşti,

Olimpiu Boitoş

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 808, f. 92-93.

Arhivele Naţionale ale României

6

1935 noiembrie 13, Cluj. *G. Moroianu*[1] *către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Cluj, 13 Novembre 1935

Stimate domnule S a c e r d o ţ e a n u,

Datoresc adresa Dv. Domnului Traian Herseni, care mi-a atras atenţiunea că aţi dori să aveţi cartea mea pe care aţi binevoit a o recensa în ultimul volum cu un cuprins aşa de bogat şi de interesant al revistei „Arhiva pentru Ştiinţa şi Reforma Socială", la care Dv. sunteţi un asiduu colaborator. Cum zilele astea am primit câteva exemplare de la Paris, căci nu mai aveam, mi-am făcut plăcerea să vă expediez astăzi un exemplar pentru biblioteca Dv.

Îmi recunosc stângăcia, deoarece ar fi trebuit chiar eu să mă gândesc, că vă datoram un exemplar din cartea pe care v-aţi obosit s-o citiţi şi s-o recensaţi, – fără să aştept îndemnul prietenesc al Domnului Herseni activul redactor al revistei domnului Gusti.

Despre Francisc Deak ştiam ceva vag, cred că din ziarele noastre româneşti din Ardeal de pe vremuri, că ar fi fost Român de origină, Român macedonean din acei harnici şi inteligenţi d-ai noştri de dincolo de Dunăre care ni-a dat pe Şaguna, pe Gojdu, pe Mocioneşti şi atâtea alte valoroase elemente cari s-au afirmat în viaţa negustorească (am avut din aceştia şi la Braşov judeţul meu de naştere, şi la Sibiu, ş-aiurea) şi cari au purtat cu ei pretutindeni, afirmându-le tradiţiile noastre româneşti şi ortodoxe.

Drept să vă spun că nu-mi mai aduc aminte despre opera de propagandă a regretatului Alexandru Xenopol la Paris. Poate să fi citit ceva pe vremuri din scrisul lui în această privinţă, dar am uitat, aşa încât, aş putea vorbi despre aceasta la o a doua ediţie a cărţii mele, pe care aş vrea mult s-o fac, dacă aş avea siguranţa că aş putea găsi pe cineva care să mi-o tipărească. Cartea are încă lipsuri, trebue complectată, întregită cu orice documente şi informaţii nouă de natura celor cuprinse în ea. Atunci am să-mi permit să mă adresez şi Dv. să-mi indicaţi unele isvoare din cari aş putea să-mi completez informaţiile. Atunci negreşit trebuie să vorbesc

Arhivele Naţionale ale României

şi de Xenopol, pe care l-am cunoscut, căci este drept ca toţi cari au avut un merit real în acţiunea pentru afirmarea în ţările streine a drepturilor neamului nostru, să fie amintiţi cu numele şi cu partea lor de contribuţie la acest lucru.

Când am ajuns eu la Paris în 1892 am apucat pe Paul Bataillard, care fusese prietenul Brătienilor, al lui Ion Ghica şi cunoscuse pe cei mai mulţi din glorioasa falangă a celor cari au acţionat în Apus pentru renaşterea României. Am găsit la Paris şi pe văduva lui Quinet (pe Hermion Asachi). Contactul cu aceste persoane ne făcea să simţim tot parfumul înviorător al epocei renaşterii neamului nostru. Dar noi cari acţionam câte puţin în chestiile noastre naţionale, n-am ştiut să punem la contribuţie acele neprețuite comori de informaţii şi de simţiri din epoca dintre anii 1840 şi 1870-80 şi mai încoace.

Pe vremea mea încălzisem sufletul a o mulţime de elemente distinse din viaţa publică franceză pentru cauza românească. Léon de Rosuz care era preşedintele Societăţii de Geografie din Paris, crease o mică secţie pe lângă această societate, care se ocupa de chestia transilvăneană, ţineam şedinţe şi discutam. Procesele-verbale şi de la această societate şi ale Ligei din Paris au rămas urmaşilor mei şi ai camarazilor mei şi cum liga s-a disolvat curând după aceea, aceste documente au dispărut, n-am mai putut da de ele. Am auzit anii trecuţi că le-ar fi având cineva care mai trăieşte prin Paris, fără să mi se precizeze cine anume. Dar cei cari am muncit în acest câmp al revendicărilor noastre româneşti, ne-am cam neglijat studiile pentru care mersesem la Paris. E şi explicabil: am trăit epoca cea mai vijelioasă din istoria luptelor pentru libertate a românilor ardeleni. Trebuia ca să-şi mai sacrifice câte cineva timpul şi interesele, căci dacă toţi ne-am fi închis numai în căminul nostru, şi-n biblioteci, văzându-ne numai de interesele noastre particulare, în acea epocă aşa de aspră pentru poporul nostru, când fruntaşii ardeleni intrau cu duiumul în temniţele ungureşti, – poate că opinia europeană, n-ar fi fost pregătită cum a fost, pentru evenimentele mari, epocale, cari aveau să vie…

Dl. Iorga recunoaşte lucrul acesta într-o recentă lucrare a Dsale: **Românii în streinătate,** care mi-a căzut zilele acestea în mână. De aceea eu la 1895 am şters-o binişor din Paris şi m-am închis într-un orăşel universitar german (Tűbingen) de unde nu m-am mişcat doi ani, continuându-mi şi terminându-mi studiile social-economice, căci la Paris

Arhivele Naţionale ale României

mă cufundasem până-n gât în apele luptelor naţionale. Atunci noi am reuşit cu mijloace extrem de modeste să facem puţină propagandă folositoare pentru treburile noastre naţionale, pe care cei de azi cu mijloacele atât de largi de care dispun, şi cu situaţiunea ţării noastre în Europa, nu mai sunt în stare s-o facă.

Vedeţi şi Dv. ce să petrece cu propaganda ungurească.

Să nu-mi luaţi în nume de rău, căci scăpătînd pe panta amintirilor duioase din trecut, şi călcând şi politeţa care se cere de la cineva care scrie pentru prima oară cuiva v-am făcut o scrisoare prea lungă.

Rog primiţi multe şi bune salutări.

Al Dv.
G. Moroianu[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 828, f. 151-152.

[1] *G. Moroianu*, profesor, director-editor la „Observatorul Social Economic", revistă trimestrială de studii şi anchete social-economice.

7

1936 iunie 19, Arad. *Eduard Găvănescu*[1] *către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Dragă Aureliene,

De mult tot voiam să-ţi scriu şi revenirea numelui tău în gazete cu ocazia premiilor de la Academie şi a transferărilor m-a hotărât la acest pas.

În primul rând primeşte felicitările noastre pentru alesele aprecieri pe care le-a avut Iorga faţă de lucrarea ta în legătură cu Evul Mediu la Români. Sper că, la Văleni, dacă ne vom revedea, ai să mi-o dai şi mie. Văd că te-ai mutat la o şcoală normală. Şi eu aşi dori să viu la Bucureşti, dar deocamdată stau pe loc. Poate, cu noile licee technice şi comerciale, se vor creia catedre, aşa ca să încerc şi eu norocul, deşi, aici, la Arad, am un câmp destul de întins pentru cercetări.

Îmi pare bine că şi lucrarea păr<intelui> Gh. Ciuhandu[2] a fost premiată, fiindcă e scrisă pe baza unui mare material inedit, aşa încât i se

Arhivele Naţionale ale României

pot scuza unele scăderi stilistice, ardeleneşti. Păr<intele> Ciuhandu este singurul om activ la Arad şi ne înţelegem foarte bine.

Viu acum cu două „rugări" şi, anume, am nevoie de unele informaţii.

Precum ştii, eu am strâns multe documente din arhiva judeţului despre Răscoala lui Horea, despre care am şi vorbit la Văleni. Pe lângă acestea, pe care le-am utilizat parţial, atunci am mai copiat altele din arhiva diecezei, care complectează foarte bine frământările sociale din vara anului 1784, care au premers aici, la Arad, revoluţiei lui Horea. Şi copiez mereu, cu multă pasiune.

Aş dori însă ca aceste vreo două sute de documente să le utilizez într-o lucrare de doctorat. În această privinţă am nevoie de informaţiile tale preţioase. Aşi putea să schimb subiectul doctoratului adică informaţiile apusene din Halcocondil şi să prezint o lucrare al cărui titlu ar fi cam: Rev<oluţia> lui Horea, după noi mărturii arădene, în care aşi încadra şi politica lui Iosif II faţă de Români şi această mişcare, ca să-i dau şi un caracter de Istorie universală? Aşi putea fi dispensat de stagiul, pe care-l am pentru cealaltă lucrare şi să mă prezint în toamnă cu o asemenea teză, care dacă n-ar avea alte merite, ar reprezenta totuşi un complex de date noi, cu privire la istoria socială, dar şi religioasă culturală a acestei regiuni? Ştii că mişcarea lui Horea sau frământări în jurul ei apar încă din vară, din Iulie 1784 şi eu am noi dovezi cât de grave au fost acele tulburări, încât a fost necesară chiar şi intervenţia episcopului Petrovici pentru îmbunarea iobagilor. Am apoi multe date – care nu intră direct în subiect, despre şcolile „naţionale" de aici şi reforme de viaţă morală a preoţilor, măsuri ce se luau încă din sept<embrie> 1784, pentru preîntâmpinarea crizei care a izbucnit la sfârşitul lui Oct<octombrie>.

Dacă nu reuşesc la Bucureşti, mă gîndesc la Cluj. Mi-ai face un mare serviciu, comunicându-mi părerile tale.

O altă mare rugăminte e în legătură cu Moise Nicoară, Patronul liceului nostru. Ştiu că nu se bucură de o prea bună faimă acest erou al Crişanei, pe care sârbii l-au făcut şi nebun, dar e în toată acţiunea lui, uneori incoherentă, o parte de jertfă pentru cauza naţională a celor de aici, care-l face deosebit de simpatic pe acest neastâmpărat, care şi dincolo trecând, prezenta la memorii politice. Şi-a cheltuit toată averea în misiuni pe la Viena şi când n-a mai avut din ce trăi, s-a făcut profesor de latină şi germană, îmi pare. La anul se împlinesc 75 de ani de la moartea lui, la

Arhivele Naţionale ale României

Bucureşti. Te-aşi ruga, dacă ai timp, să te interesezi la Academia Română dacă nu s-ar putea obţinea şi – cu cât – copii fotografice, măcar de pe autobiografia lui şi din corespondenţa în legătură cu lupta pentru episcopul românesc de Arad. El a fost îngropat în curtea bis<ericii> Mihai Vodă, adică la Arhivele Statului şi pe urmă a fost scos. Interesează-te, rogu-te, la dl. Moisil, dacă nu are ceva informaţii în această privinţă. La Văleni, m-am anunţat cu două conferinţe. Dacă am noroc, voi căpăta zilele acestea, foarte preţioase date de la D-na Goldiş, despre bărbatul ei, din arhiva rămasă.

Terminând, iartă-mă, o ultimă întrebare: Ce mai e nou cu mama lui Mihai Vodă? E sau nu e?

Sărutări de mâini şi complimente Doamnei Sacerdoţeanu din partea noastră. Cu rugămintea de a scuza lungimea acestei scrisori primeşte multe salutări de la Ed. I. Găvănescu.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 53-56.

---

[1] *Eduard Găvănescu*, fost coleg de facultate al lui A. Sacerdoţeanu.

[2] *Gheorghe I. Ciuhandu*, preot şi consilier eparhial la Arad, membru de onoare al Academiei Române (din 1946); cu preocupări de istoria culturii şi a bisericii din regiunea de vest a ţării. Între lucrările sale: *Episcopii Samuil Vulcan şi Gherasim Raţ. Pagini mai ales din istoria românilor crişeni (1830-1840)*, Arad, 1935, 701 p.; *Românii din cîmpia Aradului de acum două veacuri. Cu un excurs istoric pînă la 1752 şi însemnări istorice-politice ulterioare*, Arad, 1940, 256+320p. Despre opera sa vezi: Găvănescu Eduard, *Părintele dr. Gheorghe Ciuhandu. Viaţa şi opera sa,* în „Materiale Arheologice", 1968, nr. 7-9, p. 726-731.

8

1938 septembrie 15, Iaşi. *Şt. Berechet către Aurelian Sacerdoţeanu.*

15. IX. 1938, Iaşi

Iubite domnule Sacerdoţeanu,

Nu demult am scos primul Buletin al Institului meu de Istoria vechiului drept românesc, intitulat ÎNTREGIRI. Ţineam să vă spun să nu-l

Arhivele Naţionale ale României

cumpărați, dacă vă place, fiindcă vi-l voi trimite de aici. A întârziat puțin cu broşarea. Am avut gata câteva pentru D-l N. Iorga şi alți prieteni de pe la Văleni. Eram dator moralmente marelui nostru profesor şi tot aşteptam clipa pentru această plată. Nu este o linguşire, ci o dreaptă credință a mea. Cred că truda noastră nu este rea. Eu pe cât pot şi mă pricep mă sbat să fac ceva. Prietenii, foştii elevi ai mei de limba rusă, pun pe subalterni să mă şfichiuiască în revista lor ori de câte ori scriu ceva în *Revista istorică* a maestrului nostru. Cred că am învățat atâta slavonească şi grecească încât să nu-mi dea elevii lor lecție. Mi-e silă de sistemul acesta. Îl mai practică şi alții pe aici pe la Iaşi.

Gândul care m-a împins să vă scriu aceste rânduri nu a fost să bârfesc pe alții, ci cu totul altul nou şi cu adevărat plin de bucurie pentru mine şi toată lumea recunoscătoare muncei şi valorii D-tale. Iată despre ce este vorba:

În zilele de 9-11. IX. a. c. a fost la Iaşi colegul şi prietenul meu d-l Nicolae Daşcovici[1], secretarul general al Ministerului educației naționale. Legăturile mele cu dânsul sunt de aşa încât mi-a pus o întrebare pe departe despre d-ta: „Ce fel de om este Aurelian Sacerdoțeanu?" Eu i-am răspuns următoarele: „Între băieții învățați cari se ridică din şcoala lui N. Iorga şi care a îndrăznit să atace grele probleme istorice este d-l A. Sacerdoțeanu". „Ştii unde este acum?" Am răspuns: „Director la Şcoala normală pentru învățătura poporului român, unde am dat şi eu examen de învățător în 1908". „Ce crezi ar fi bun de director la Arhivele Statului din Bucureşti?" Am adăogat: „Nu se poate mai bun şi mai rodnic. Dacă-l puneți acolo se va schimba rolul acestei Arhive despre al căror coprins noi ceilalți muritori nu ştim nimic". Eu atunci am început să iscodesc, dar nu sar în sus „marii savanți" cari insultă pe Cel care i-a făcut oameni, cum sunt Panaitescu P. P.[2] sub motiv că a fost în Polonia? Mi-a răspuns net: niciodată, fiincă are puncte negre. Am înțeles totul. După aceia m-a mai întrebat despre Mihail Popescu[3]. I-am spus, că-i „un ilustru necunoscut" pentru că a publicat nişte documente şi nu ştiu ce este cu un doctorat al lui pretins la Viena despre care s-a legat odinioară d-l Iorga. Eu unul vă doresc din toată inima reuşită bună, deoarece dacă colegul meu mai stă acolo, unde este, are frumoase intenții cu arhiva din punct de vedere bănesc. Ați putea să o începeți bine. Eu aici v-am pus în curent pe scurt cu cele întâmplate. Aceia ce i-am mai adăogat când mi-a spus de ce mă întreabă, D-ta o poți înțelege. I-am mai spus, că eu vă văd la Universitate

Arhivele Naționale ale României

în curând, ci nu la cancelaria unei şcoli normale. Rostul D-tale este să fii printre documente, fiindcă ştii să le interpretezi. Despre aceste lucruri nu spuneţi nimănui. Pentru coroborare la ocazie puteţi întreba pe N. Daşcovici. Este drept că am amestecat şi pe d-l Iorga în lauda pentru D-ta.

Termin sărutând mâna Doamnei Dumitale, iar D-tale îţi trimit un salut cordial şi să fie cu noroc.

Şt. Berechet[4]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 807, f. 56.

---

[1] *Neculai I. Daşcovici*, publicist, jurist şi istoric; profesor de Drept internaţional public la Universitatea din Iaşi (din 1923) care a militat şi în diferite organisme internaţionale pentru recunoaşterea drepturilor României pe plan internaţional.

[2] *Petre P. Panaitescu* (1900-1967), istoric, slavist şi editor al operelor cronicarilor moldoveni: Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei,* Bucureşti, 1955; Miron Costin, *Opere*, Bucureşti, 1958; *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.,* vol. I, Bucureşti, 1959; *Cronicile slavo-române din sec.XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, Bucureşti, 1959 ş.a.

[3] *Mihai Popescu*, arhivar subdirector la Direcţia Generală a Arhivelor Statului.

[4] *Şt. Berechet* (1885-1946), specialist în istoria dreptului vechi românesc. A editat izvoare juridice româneşti (*Pravilniceasca Condică-1780*, *Condica criminalicească*), studiindu-le comparativ cu cele de aceeaşi factură din spaţiul bizantin şi slav.

9

1938 septembrie 23, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Şt. Berechet.*

23. IX. 1938, Bucureşti

Stimate domnule Profesor,

Încep această scrisoare prin a vă cere iertare de întârzierea cu care răspund. Nu este o formulă prin care să scuz o neglijenţă sau altceva. N-am putut însă altfel, deoarece am primit cu multă întârziere, faţă de data poştei din Iaşi, scrisoarea Dv. din 15 c. Mai este nevoie să vă mărturisesc marea bucurie ce mi-a făcut-o cetind-o, nu numai prin vestea pe care mi-o daţi, şi

Arhivele Naţionale ale României

dacă se împlineşte faptul mă onorează nespus de mult, ci şi mai mult pentru sentimentele pe care mi le arătaţi cu atâta bunăvoinţă şi, îndrăznesc să o scriu, prietenoase.

Faptul că d. prof. Daşcovici s-a interesat aşa de amănunţit de persoanele dintre care să aleagă pe viitorul conducător al Arhivelor, este un lucru bun şi nou în analele conducătorilor noştri. Începe a se pune preţ pe atribuţiile şi datoriile celor ce ocupă o funcţie. D-sa dă un exemplu de care trebuie să se ţină seama şi în viitor. Şi de acest lucru iarăşi sunt mulţumit că persoana mea n-a trecut neobservată. O spun aceasta indiferent de alegerea care s-ar face.

Ca şi Dv. îmi pare nespus de rău că nu putem lucra toţi la un loc, mai ales sub conducerea marelui nostru maestru, spre a fi mai utili disciplinei noastre. Cred aceia care fac mult sgomot pentru nimic, că în felul acesta contribuie la mergerea mai departe? Nu cred însă a greşi dacă socot că în lipsa de altceva mai bun, de care nu sunt capabili, vor să se impună unei anumite atenţii, prin vorbele de prisos ale cârdăşiei. Suntem însă unii care ne mulţumim a lucra în raza noastră mult – puţin, fără sgomot şi fără ocară. Şi aceasta putând-o face ne mulţumeşte. Ce ne trebuie mai mult? Vedeţi clar că nu este cazul să ne amărâm pentru că nu-şi înţeleg rostul câţiva inşi iuţi la condeiu necuviincios.

Am văzut vol. **Întregiri** însă n-am avut timpul necesar nici măcar să-l răsfoiesc. Mi-ar prinde foarte bine dacă l-aşi avea din bunăvoinţa Dv. O carte serioasă se cetește mult mai bine acasă, pe-ndelete. Voiu şti la rândul meu să răspund acestei atenţii.

Rugându-vă să transmiteţi respectuoase sărutări de mâini Doamnei Berechet, rămân al Dv. cu aceleaşi vechi şi bune sentimente,

< Aurelian Sacerdoţeanu >

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 807, f. 57.

Arhivele Naționale ale României

10

1938 octombrie 6, Braşov. *Axente Banciu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Stimate D-le Director,

Cu bucuria pe care o resimţi ori de cîte ori meritul e relevat şi pus la loc de cinste, am cetit de delegaţia ce vi s-a încredinţat în zilele acestea.

Activitatea dv. de până acum V-a indicat de mult ca pe unul din cei mai vrednici a ocupa importantul post de director general al Arhivelor Statului.

Felicit ochiul care s-a fixat asupra dv. şi Vă doresc ca pasiunea dovedită până acum în scrutarea trecutului nu să scadă, ci să se intensifice an de an, sprijinită de cea mai deplină sănătate.

Al dv., cu vechile sentimente de stimă şi prețuire,

A. Banciu[1]
Braşov 6. X. 1938

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 805, f. 76.

[1] *Axente Banciu*, profesor, redactor la revista „Ţara Bârsei" din Braşov, revistă la care Aurelian Sacerdoţeanu a colaborat în mod constant.

11

1938 octombrie 7, Iaşi. *Şt. Berechet către Aurelian Sacerdoţeanu.*

7. X. 1938, Iaşi

Iubite prietene Aureliene,

O telegramă obişnuită ar fi fost prea puţin. Când am citit în „Universul" şi „Neamul Românesc" numirea D-tale m-am bucurat ca şi cum aş fi fost numit eu personal. Fiind convins că numirea ca director al

Arhivele Naționale ale României

Arhivelor Statului în persoana Dumitale este cea mai nemerită. Ea s-a făcut parcă tocmai să dea o lecție vechei numiri, care nu era justificată prin nimic. Acum pot să-ți spun pe față tot gândul meu. Nu mă puteam împăca cu ideia de ce totdeauna această „mamă a povestei şi dreptului nostru" este mamă numai pentru câțiva copii ai ei, cari erau „funcționarii ei". Toți ceilalți iubitori de hrisoave vechi nu aveam putința să cunoaştem măcar printr-un Catalog general al tuturor actelor vechi mai de seamă, care să fie completat din serii în serii de ani cu tot ceia ce va intra în această casă a tuturor.

Bucuria mea se îndoeşte prin aceia că ți s-a dat locul pe care-l merită munca şi mare <a> d-tale modestie. Ştiu că-i râvnit de mulți colegi, dar mai soseşte şi ceasul dreptății pentru „răsplătirea muncii", nu pentru „persoană". Acum ai scăpat de obositoarea trudă a alergărilor de la ceas la ceas după greaua această pâine a vieții pe care am dori-o să nu acopere dragostea pentru munca în descoperirea adevărului vieței neamului nostru.

Desigur, că acum eşti ocupat cu luarea în primire a Arhivei. Predecesorul nu poate fi supărat, că şi-a orânduit copiii şi aşa-zisei ştiințe i-a dat ceea ce a putut să dea. A fost abil în viață, ştiind să se strecoare cu iscusință printre Scila şi Caribda. Eu vin Luni la Bucureşti cu fata să mi-o înscriu acolo la engleză.

Cred că după aşezarea d-tale acolo va veni şi ajutorul bănesc pentru întruparea gândului tuturor prietenilor. Sărutări de mâini Doamnei d-tale, iar d-tale o caldă strângere de mână.

Al d-tale cu toată inima mea valahă,
Şt. Berechet

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 807, f. 58.

12

1938 octombrie 14, Fontenay-aux-Roses. *Emil Lăzărescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Fontenay-aux-Roses
14 Octombrie 1938

Mult Stimate Domnule Profesor,

Arhivele Naționale ale României

Am primit zilele acestea vestea cea bună şi m-am bucurat foarte mult. Îmi iau îndrăzneala să vă felicit şi mă rog lui Dumnezeu ca şi în acest loc să puteţi lucra cu tot atâta spor ca şi până acum.

Pentru mine, ca fost elev al Dumneavoastră şi ca fost elev al şcoalei de la Arhive, a fost o îndoită bucurie: aceea de a şti că unul dintre foştii profesori ai şcoalei este Directorul Arhivelor şi mai ales că sunteţi Dumneavoastră.

Mi-am amintit timpul frumos şi plin de muncă spornică în care am fost elevul Dumneavoastră în mica sală a „anului doi" şi mai ales îndrumările, aşa de necesare unui începător, pe care, de atunci încoace, mi le-aţi dat cu atâta bunăvoinţă.

O dată cu mulţumirile mele pline de recunoştinţă vă rog să primiţi, Domnule Profesor, sincerele mele felicitări şi urări de bine.

Şi acum, în altă ordine de idei, nu ştiu dacă aţi primit două fotografii de manuscrise pe care vi le-am trimis într-o vreme în care, după câte am aflat, scrisorile nu ajungeau totdeauna la destinaţie. Acum vă trimit două fotografii după „Notiţa de la Epternach". Sunt scoase de mine şi trebue să recunosc că, după un subiect aşa de greu, nu cred că aşi putea scoate ceva mai bun. De altfel, nici fotografiile scoase de fotograful bibliotecii nu sunt mai bune. Sper că sunt destul de bune însă pentru a putea controla lectura.

Vă rog, Domnule Profesor, să-mi scrieţi dacă aveţi nevoie de altele, după alte manuscrise, pentru că mie îmi este foarte ieftin să le fac. Îmi amintesc că odată vă interesa un pasagiu din Villeharduin. Îndată ce-mi veţi da indicaţii asupra lui, îl voi fotografia spre a vi-l trimite.

Rugându-vă să transmiteţi Doamnei respectuoase sărutări de mâini, rămân al Dumneavoastră recunoscător elev,

Emil Lăzărescu[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 826, f. 61.

[1] *Emil-Constantin Lăzărescu*, medievist de mare erudiţie, care debutează sub semnul lui N. Iorga, la a cărui „Revistă Istorică" a fost un statornic colaborator. Diplomat al Şcolii superioare de arhivistică şi paleografie din Bucureşti (1931-1936), în specialitatea paleografie latină; membru al Şcolii române din Franţa (1937-1939). Asistent la catedra de metodologie, istoriografie, genealogie şi heraldică de la Şcoala superioară de arhivistică şi paleografie din Bucureşti (din 1946). Între studiile sale: *Notă*

Arhivele Naţionale ale României

despre documentele Ţării Bârsei şi cavalerii teutoni, în „Ţara Bârsei”, VI (1934), 4, p. 336-356; *Despre relaţiile lui Nicolae Alexandru voevod cu ungurii*, în „Revista Istorică”, XXXII (1946), p. 113 -139; *Nicodim de la Tismana şi rolul său în cultura veche românească*, în „Romanoslavica”, XI (1965), p. 237-285

13

1938 octombrie 31, Cluj. *David Prodan către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Cluj, 31. X. 1938

Stimate d-le Sacerdoţeanu,

Mai întâi să vă felicit pentru înaltul post de Director General şi să vă doresc spor la muncă. Şi numai după aceea rugămintea. Anume, dl. profesor Iorga a publicat în *Scrisori şi inscripţii ardelene şi maramureşene* (*Studii şi documente*, vol. XII), p. 269-274, un extras dintr-un urbariu de la 1600 al domeniului Beiuş, despre care spune la p. LVI din Introducere că e în proprietatea d-sale. Întrucât acest urbariu e mai vechiu decât cele pe cari le avem în arhiva noastră, Biblioteca Universităţii ar dori să-şi facă o copie pentru colecţiile ei. Cum d-voastră sunteţi în contact mai des cu d-sa, ca să nu-l mai incomodăm cu scrisori – poate documentul e şi greu de găsit – vă rugăm foarte mult, împreună cu dl director, să-l întrebaţi dacă ar putea să-l împrumute Bibliotecii pe vreo cîteva zile, ca să facem o copie de pe el. O copie fotografică ne-ar costa desigur mult; bănuiesc că documentul are multe foi. Ne-aţi face un deosebit serviciu să ne obţineţi împrumutarea lui. Vă mulţumim dinainte pentru intervenţie şi iertaţi-ne că vă cerem asemenea servicii; credem că e totuşi drumul cel mai scurt.

Cu toată stima,
D. Prodan[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 831, f. 292.

[1] *David Prodan* (1902-1992), arhivist la Arhivele Statului (1924-1938); arhivar (1938), bibliotecar pricipal (1938-1941), bibliotecar-şef (1941-1948) la Biblioteca Centrală Universitară. Profesor la Facultatea de istorie şi geografie din Cluj (1948-1962).

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Şef de Secţie la Institutul de istorie şi arheologie (1948-1972). Membru corespondent (din 1948) şi titular (din 1955) al Academiei Române. Istoric de prestigiu internaţional, cu cercetări fundamentale dedicate structurii sociale a Transilvaniei. A publicat: *Răscoala lui Horea în comitatele Cluj şi Turda*, Cluj, 1938, 203 p.; *Supplex Libellus Valachorum*, Cluj, 1948, 159 p.; Bucureşti, 1967, Bucureşti, 1984; *Răscoala lui Horea*, 2 vol., Bucureşti, 1979 ; *Urbariile Ţării Făgăraşului*, vol. I: 1601-1650, Bucureşti 1970, 968 p. ş. a.

14

1939 februarie 22, Cluj. *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Cluj, 22 Febr. 1939

Dragă Domnule Director,

De când ne-am întâlnit cam acum un an pe coridoarele Min.<isterului> Educ.<aţiei> Naţ.<ionale> în viaţa D-tale au survenit unele momente foarte importante. Eu te felicit din toată inima pentru postul înalt pe care l-ai obţinut, fiindcă la baza lui stă o muncă considerabilă. Ceea ce ne-a părut rău, nouă aci la Cluj, prietenilor D-tale din seara aceea memorabilă de după concurs, e că n-ai putut veni printre noi la Cluj. Poate e mai bine, însă aşa pentru D-ta. Aşezat în scaunul lui Haşdeu, Onciul şi Moisil, e totuşi mai mult decât, cred, venirea printre noi.

După această felicitare, pe care am făcut-o cu multă plăcere, să trec acum la o rugăminte.

Cunoşti, desigur, polemica Iorga-Domanowsky, care ne-a pasionat pe toţi. Această polemică ar trebui pusă la punct mai ales pentru lumea din străinătate. Cum revista de sub conducerea d-lui Ministru Silviu Dragomir[1] – „Revue de Transylvanie”[2], în numele căreia îţi scriu – e răspândită în cercuri foarte largi în străinătate, cred că ar fi bine să se scrie un articol despre această problemă, punând la punct pe D-l Domanowsky aşa cum merită, în mod ştiinţific. Consultând pe D-l prof. Lupaş[3] asupra persoanei care ar fi mai indicată să dea răspunsul cuvenit te-a indicat pe D-ta. Iată de ce mă grăbesc să te rog să ne scri (*sic*) articolul, de vreo 10 pagini tipărite, punând problema aşa cum crezi D-ta că e mai potrivit să servească cauza magistrului nostru iubit N. Iorga şi cauza revistei noastre,

Arhivele Naţionale ale României

al cărei scop este, precum se ştie, de a apăra prestigiul şi integritatea hotarelor Transilvaniei şi ale ţării întregi.

Pe lângă faptul de a servi în primul rând pe Magistrul, vreau să-ţi amintesc că revista noastră plăteşte bine munca colaboratorilor. Un stimulent în plus, dacă mai era nevoie de acest stimulent, introdus de noi ca ceva de sine înţeles.

Articolul ne-ar trebui cam până prin 10 Martie cel mai târziu. Îndată ce voi primi veste despre acceptare şi te rog să nu ne refuzi, fiindcă n-are cine să ne facă acest articol – îţi voi trimite numărul ultim al revistei, unde e pusă la punct bibliografia întregii chestiuni.

Aşteptând răspunsul D-tale cât mai în grabă posibil şi în orice favorabil,

Te salută cu toată dragostea,

Prof. I. Crăciun[4]
Cluj, Str. N. Iorga 11

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 811, f. 154.

---

[1] *Silviu Dragomir* (1888-1962), istoric al Sud-Estului european, s-a distins în special prin studiile consacrate romanităţii sud-dunărene şi slavisticii în spaţiul Ţărilor Române în spiritul concepţiei mentorului său, Ioan Bogdan. A consacrat un spaţiu larg legăturilor istorice dintre Ţările Române în evul mediu, aducând contribuţii substanţiale la istoria ideii unităţii poporului român. O bună parte din studiile şi monografiile sale s-au îndreptat spre istoria frământărilor sociale şi religioase din sec. al XVIII-lea, domeniu în care a fost o autoritate. Este autorul prin excelenţă al istoriei revoluţiei din 1848 din Transilvania, temă căreia i-a oferit o temeinică cercetare prin apelul la o documentaţie copleşitoare.

[2] „Revue de Transylvanie", publicaţie apărută sub auspiciile „Astrei" în perioada 1934-1944 şi destinată cititorilor din străinătate cu precădere. A inclus studii de istorie, demografie, bibliografie şi privind statutul bisericii în Transilvania etc.

[3] *Ion I. Lupaş* (1880-1967), istoric al evului mediu, îndeosebi al Transilvaniei, cu preocupări privind istoria bisericii româneşti ardelene; autorul unor studii de teorie istorică şi de istoria istoriografiei, fiind deseori în acest domeniu iniţiator. Un capitol de seamă în activitatea sa a fost şi istoria luptei de emancipare naţională, urmărită sistematic, începând cu secolul al XVIII-lea şi până la desăvârşirea unităţii statale. Membru în „marele Sfat" şi participant la marea adunare de la Alba-Iulia, 1918.

[4] *Ioachim I. Crăciun* (1898-1971), profesor universitar şi cercetător ştiinţific la Cluj; bibliograf şi istoric. A făcut parte din prima echipă de specialişti care a pus bazele învăţământului bibliografic universitar în ţara noastră. Reţin atenţia preocupările sale din

Arhivele Naţionale ale României

domeniul istoriografiei şi al publicării izvoarelor. Între lucrări: *Contributions roumaines à l'historiographie générale. Étude et bibliographie*, Cluj, 1927, 46. p.; *Bibliografia Transilvaniei româneşti, 1916-1936*, Bucureşti, 1937, 366 p.; *Repertoriul manuscriselor de cronici interne sec. XV-XVIII privind istoria României*, Bucureşti, 1963, 503 p. (în colaborare); *Istoriografia română din 1923 şi 1924. Repertoriu bibliografic*, în „Anuarul Institutului de Istorie Naţională", Cluj, III, (1926), în extras 157 p.; *Istoriografia română din 1925 şi 1926. Repertoriu bibliografic, Ibidem*, IV (1927), în extras 217 p.

15

1939 februarie 28, Cluj. *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Cluj, 28 Febr. 1939

Dragă Domnule Director,

Am primit cu mare bucurie scrisoarea D-tale şi-mi pare bine de acceptare. După cum am zis şi în scrisoarea precedentă, sunt sigur că va fi încântat întâi de toate Magistrul, dar nu mai puţin îţi vom fi recunoscători cei de la revistă cari putem răspunde prin glasul D-tale autorizat întregii probleme, pe cari o vei găsi, în linii generale, pomenită într-o notă preliminară în nr. 3-4, p. 392-394, al revistei noastre trimisă deodată cu această scrisoare.

Din toată bibliografia problemei numai Domanowsky: „La méthode…" îţi lipseşte – precum zici –, restul se poate găsi, sper, şi la Academie, fiind vorba de material **românesc**. Pe Domanowsky ţi-l trimit în acelaşi timp şi pachet cu revista. Este exemplarul Bibliotecii Institutului de Istorie Naţională şi vei fi bun a-l restitui pe numele subsemnatului deodată cu articolul, fiind răspunzător de el şi, mai ales, fiind biblioteca în curs de recatalogare – după cerinţa mai nouă oficială.

Da, e vorba de un **articol** (nu recenzie) şi va fi primul articol din numărul cel mai apropiat al revistei. Extensiunea cca 10-12 pagini **tipărite** cu garmond aşa cum vei putea vedea din revista însăşi. Mai puţin cred că ar scădea din importanţa problemei, mai mult ar fi peste socotelile aranjamentului materialului **întreg** al revistei.

Asupra **datei** ce poate spune un redactor decât: pe cît posibil mai repede. Dacă însă vei trece cu vreo 2-5 zile, nu e nici o supărare. Totuşi

Arhivele Naţionale ale României

pentru 15 Martie cred că-l voi putea avea, fiindcă mai trebue timp pentru tradus, etc., iar de Paşti (9 Aprilie) vrem să apărem în orice caz!

Cu cele mai dragi salutări şi mulţumiri,
I. Crăciun

Iorga 11

N.B. Dacă pot să fac o sugestie: Domanowsky trebue strâns cu uşa printr-o strînsă documentare şi urbanitate în ton, cari desarmează mai repede. De altfel asupra acestui lucru – cunoscându-ne mai de mult – cred că suntem pe aceaş cărare.

I. C.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 811, f. 157.

16

< 1939 martie >. *Ioachim Crăciun către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mulţumesc foarte mult pentru articol. Chiar prea târziu nu e. Va apărea totuşi în numărul cel mai apropiat al revistei, fiindcă aşa a fost anunţat.

E multă muncă în el, pe care numai D-ta puteai s-o dai. N-am schimbat aproape nimic – afară de titlu, care sunt sigur, o să-ţi convină şi D-tale, fiindcă mi se pare că pentru cititorii de naţie străină ai revistei noastre e mai sugestiv aşa. De altfel vei avea prima corectură şi te vei convinge.

Pentru completarea colecţiei îţi trimit cu data de azi Vol. III, 1-2 şi Vol. IV, 1-2, Vol. I, Nr. 1 şi 2, este epuizat de doi ani de zile, iar Vol. III, Nr. 3, fii bun şi mai cere-mi-l odată ocazional, când va fi Dl Dragomir la Cluj la care se păstrează stocul. Ţi-l voi trimite sigur.

Cu toată dragostea,
I. Crăciun

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 811, f. 163.

Arhivele Naţionale ale României

17

1939 decembrie 29, Moldova Nouă. *Dumitru Buda către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Stimate Domnule Profesor,

Ca fost elev al D-voastră la şcoala normală, îmi iau îndrăzneala să vă scriu câteva rânduri, împărtăşind în felul acesta caldele mele sentimente ce vi le-am purtat şi le port în suflet.

Totodată, exprim prin literă, bucuria ce am simțit-o, auzind că, binemeritând şi adânc cunoscător în domeniul istoriei, ați ajuns la conducerea acestei mari instituții. Ştiindu-Vă neobosit cercetător şi cunoscător al problemelor sociale şi'ndeosebi în cadrul istoric, trimit o monografie a unui colț de țară – care, deşi pare a fi cunoscut până în prezent, realitatea este cu totul alta. Bazat fiind că, această carte nu va fi pusă în rafturi, fără a nu fi citită, o trimit cu certitudinea că îşi va avea în sufletul D-voastră, adevărata apreciere.

Autorul cărții este Dl Alexandru Moisi, înv. dir. bătrân dascăl, plin de râvnă, pentru munca de interes obştesc şi național. D-sa îmi este socru.

Ştiind că veți da cuvenita atenție, atât acestei scrisori, cât şi cărții „Monografia Clisurii”, Vă trimit sincerele mulțumiri şi adâncul devotament.

Moldova Nouă, la 29 dec. 1939

Buda Dumitru
Înv.
Caraş

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 809, f. 62.

Arhivele Naționale ale Romaniei

18

1940 iulie 14, Bucşoaia. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Domnule Director general,

Vă mulţumesc pentru frumoasa scrisoare din 5 iulie 1940, pe care mi-aţi trimis-o. Ea e consolare pentru mine în aceste vremuri triste prin care mi-a fost dat să trec.

Voi urma sfatul Domniei Voastre, înscriindu-mă la prefectura de Câmpulung pentru menţinerea drepturilor mele ca director al Arhivelor Statului din Cernăuţi. Sunt de acord cu Domnia Voastră, ca instituţia de la Cernăuţi să fie menţinută, deşi un timp nu va fi activă. În consecinţă, Vă mulţumesc că aţi cerut încadrarea personalului de la Cernăuţi. Dar, Vă rog, să cereţi încadrarea întregului personal nu numai a mea.

Voiam să înaintez în acest sens o cerere Ministerului. Dar întrucât aţi făcut Domnia Voastră, nu mai este necesar s-o fac şi eu. Dacă totuşi va fi necesar, să înaintez pentru încadrarea mea o cerere separată, individuală, vă rog să-mi daţi de ştire.

Vă rog să mă aveţi în vedere, când va fi vorba de aducerea în ţară a arhivelor de la Cernăuţi. Îmi voi pune în joc toată ambiţia, toată munca mea pentru a salva pe cât se poate de mult material.

Pentru cuvintele de apreciere şi de caldă prietenie Vă mulţumesc atât Domniei Voastre cât şi D-lui Mihai Popescu.

Într-una din zilele viitoare o să vă trimit o cerere adresată Min<isterului> Propagandei, pentru publicarea ultimului meu volum de documente bucovinene, care publicare s-ar putea face sub egida Arhivelor Statului.

Al Domniei Voastre devotat
Teodor Bălan[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 805, f. 5-6.

[1] *Teodor Bălan* (1885-1972), istoric şi editor de documente. Director al Regionalei Arhivelor Statului din Cernăuţi (1929-1940). A desfăşurat o activitate istoriografică

Arhivele Naționale ale României

întinsă relativă la istoria Moldovei de Nord din evul mediu şi până în contemporaneitate. S-a dedicat şi unor lucrări consacrate unor personalităţi culturale din Bucovina precum E. Hurmuzaki, D. Onciul. Între lucrări: *Familia Onciul. Studiu şi documente*, Cernăuţi, 1927, XII-207 p.; *Noui documente cîmpulungene,* Cernăuţi, 1929, 134 p.; *Documente bucovinene, vol. I-VI,* Cernăuţi - Bucureşti, 1933-1942; *Dimitre Onciul*, Cernăuţi, 1938, 175 p.; *Din istoria Cîmpulungului moldovenesc*, Bucureşti, 1960, 341 p.

19

1940, noiembrie 21, Ştefăneşti. *Preotul T. Bălăşel către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Ştefăneşti, 21 Noemvrie 1940

Mult stimate Domnule Sacerdoţeanu,

Mi-am pus în gând, că, dacă Dumnezeu îmi va ajuta, să fac în scurt monografiile comunelor: **Bogdăneştii de la Olt,** satul meu natal, şi **Ştefăneştii,** unde slujesc de la 1889. În acest scop, am adunat mult material documentar, de pe unde am putut şi eu. Şi pentru că om sărac fiind şi neavând cu ce le tipări, m-am gândit să le public mai întâi la unele reviste de specialitate, de unde apoi să le extrag în un număr oarecare de broşuri – 50 ex. de pildă. Pentru Bogdăneşti am şi început lucrul, înţelegându-mă cu d. Fortunescu[1] să tipăresc în „**Arhivele Olteniei**" materialul, de unde apoi să-l extrag în broşuri. Aşa că în numărul aflat sub tipar se va publica câtva material, documente cari vor fi puse ca Anexe şi la broşură. Dar pentru că tipărirea merge încet din lipsă de fonduri şi atât eu cât şi d. Fortunescu suntem oameni bătrâni, m-am gândit ca materialul pentru Ştefăneşti să-l public în altă revistă de specialitate, ca astfel să scurtez drumul.

Însă, pentru că eu nu prea cunosc reviste de acestea, vin prin prezenta şi îndrăznesc a vă ruga călduros, ca, dacă binevoiţi, să-mi recomandaţi Dvs. astfel de reviste, cărora eu să le trimit materialul spre publicare, dându-mi ***Dvs.*** chiar şi o recomandare către Directorii lor, pe care sunt sigur că-i cunoaşteţi personal sau cum credeţi.

M-am gândit la revistele: „**Revista Istorică**"[2] a d. Iorga şi „**Revista Istorică Română**"[3] a d. Gheorghe Brătianu. N-am îndrăznit însă să le trimit materialul.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

De aceea rămâne ca Dvs. să binevoiți a-mi da un sfat de ce trebuie să fac. Eventual poate Dvs. mă îndreptați şi în altă parte.

Cu aceasta mi-ați da un mare ajutor pentru ajungerea scopului dorit şi urmărit de mine. Şi pentru care lucru eu nu ştiu cum aş putea să vă mulțumesc mai bine şi mai bine.

Cu lucrarea mea: **Inscripții din bisericile jud. Vâlcea,** din cauza multelor împrejurări am întrerupt lucrul; dar sper ca la vară să-l pornesc iarăşi.

Până acum am trecut prin mai multe decât 200 de biserici. Lucrarea e cu mult mai grea decât am crezut eu. Dar bun e Dumnezeu!

Ce mai lucrați? Cu sănătatea cum stați?

Despre celelate necazuri ce le suferim cu toții ca oameni şi ca Români, în aceste cumplite vremuri, nu vă mai întreb, căci le ştim şi le suferim cu toții.

Răspunsul – în scris sau verbal – ce veți binevoi a-mi da, îl veți încredința înfățişetorului, băiatul meu: Teodor Bălăşel, licențiat în Drept, şi azi funcționar provizoriu la Aviația Civilă din Bucureşti.

Eu cu sănătatea o duc cam slab.

Vă urez însă Dvs. Tuturor sănătate şi bună sporire.

Cu mii de mulțumiri şi distinse salutări,

Pr. T. Bălăşel

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 805, f. 124.

---

[1] *C. D. Fortunescu*, profesor, directorul revistei „Arhivele Olteniei".

[2] „Revista Istorică", publicație de prestigiu (1915-1946), din 1918 a fost editată de N.Iorga, care i-a denvenit «director» din 1932 până în 1940, apoi a figurat ca «fondator» până în 1946, sub conducerea lui N. Bănescu.

[3] „Revista Istorica Română", publicație a «noii şcoli de istorie», tipărită între 1931 şi 1947, din inițiativa lui Gh. Brătianu, N. Cartojan, C. C. Giurescu, P. P. Panaitescu, S. Lambrino, Al. Rosetti ş.a.

Arhivele Naționale ale României

20

1941 ianuarie 2, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Piatra-N., 2 Ianuar 1941

Iubiți prieteni,

De la primirea prieteneştei scrisori cu bunele urări şi a poştalei lui Tata Meissner[1] n-am fost în stare să iau condeiul, cu toate că mă gândeam mereu la Dv. Situația externă din ce în ce mai amenințătoare. Iar răzbunările de tot felul, care dovedesc fatala dezbinare între noi tocmai când ar trebui să fim mai uniți, erau semne ale unei noua nenorociri adusă de acei cu totul orbiți şi lipsiți de milă pentru atîtea răni ale țării…

Sunt îngrozit de cele petrecute în Pavilionul bucureştean şi mă apăsa cumplit grija de soarta celor doi nepoți ai mei, studenți la medicină, de la care nu am avut ştiri până alaltăeri, deşi le telegrafiasem de acum o săptămână.

Sper că nici d-voastră n-ați avut nimic a suferi; nici bunii noştri prieteni din strada Batişte.

Aici în Piatra am avut noroc de un Prefect, G-ral de brigadă, care cu tact şi chibzuială a ştiut să păstreze ordinea şi liniştea. Dar mentalitatea celor înfrânți este uimitoare: nu-i chip să recunoască crimele săvârşite şi primejdiile prin care trecem. Mare blăstăm pe biata țară! O țin înainte că ei ascultă de Horia Sima…Şi nu văd a cui unelte sunt!

Foarte înțelept este articolul Profesorului C. Rădulescu-Motru: **Din experiență,** publicat în ziarul „Timpul" cu data 28 Ianuar 1941, în care arată că tinerimea crescută la lecțiile lui Titu Maiorescu credea că pe lumea aceasta suprema biruință o are totdeauna gândul cel adevărat, iar nu misticismele…

Iar avocatul Const. Simionescu din Iaşi vorbind la o adunare a avocaților a găsit formula cea mai clară: „Atunci când a fost chemat la cârmă g-ralul Antonescu, s-a găsit descoperit deoarece toate partidele erau fărâmițate, datorită manevrelor oculte ale odiosului regim decedat la 6 Septembrie. Atunci a chemat la luptă şi la muncă mişcarea legionară, o forță de jertfă. Este regretabil că mişcarea legionară a dovedit practic

Arhivele Naționale ale României

incapacitatea de a guverna". („Universul" 28 Ianuar 1941). (De altfel aceleaşi apucături copilandre ne-au guvernat şi sub Carol II).

Văd că Rectorul P. P. Panaitescu a fost înlocuit. Oare înlăturarea lui C. C. Giurescu de la catedra universitară s-a consumat? Dar a lui Basil Munteanu? Tare v-aş ruga să-mi răspundeți.

Din toată inima vă doresc sănătate la întreaga iubită familie şi la toți bunii prieteni, îmbrățoşând cu dragoste pe Tata Meissner şi pe toți ai săi.

Devotatul
Moş Ghiță[2]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 6-7.

---

[1] *Constantin Meissner* (1854-1942), profesor la Şcoala Normală „Vasile Lupu" din Iaşi, inspector şcolar, ministru, preşedinte al Camerei Deputaților, membru de onoare al Academiei Române.

[2] *Gheorghe Teodorescu Kirileanu* (1872-1960), cărturar, personalitate a culturii româneşti, membru de onoare al Academiei Române. Referitor la dimensiunea personalității şi preocupărilor sale, vezi C. Turcu, *G. T. Kirileanu, la 85 de ani*, în „Iaşul literar", 6/1957, p.122-124; Ioana Burlacu, *G. T. Kirileanu la 100 de ani de la naştere,* în „Revista Arhivelor", 2/1972, p.259-270; Mircea Handoca, *G. T. Kirileanu. Corespondență*, Editura Minerva, Bucureşti, 1977; Constantin Bostan, *G. T. Kirileanu sau ața ca o carte. Mărturii inedite*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1985; Idem, *G. T. Kirileanu, Scrieri*, vol. I, Editura Minerva, Bucureşti, 1989; Dumitru Ivănescu, *G. T. Kirileanu. Note epistolare*, în volumul *Identitate națională şi spirit european. Academicianul Dan Berindei la 80 de ani*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2002, p.667-673.

21

1941, aprilie 4, Sibiu. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu*.

Mult stimate Domnule Director,

Primind scrisoarea Domniei-voastre am predat-o imediat D-lui prof. Florian, cu rugămintea ca să vă dea răspuns. Florian a scris imediat preşedintelui fondului grănițeresc, întrucât D-sa nu este decât secretar. Preşedintele, un oarecare domn Sânzean din Haţeg, a răspuns cerând ca Florian să facă conceptul scrisorii-răspuns, că el, preşedintele, va veni

Arhivele Naționale ale României

astăzi, Vineri, la Sibiu pentru a o iscăli. Dacă însă nu va veni atunci Florian este autorizat să semneze în numele întregului comitet.

Neavând calitate oficială, nu am influențat deloc pe Dl. Florian. L-am lăsat să dea răspunsul ce D-sa va crede că trebuie să-l dea. Am rugat numai să-mi fie îngăduit a ceti răspunsul înainte de expediere.

Astăzi Dl. Florian mi-a cetit ciorna scrisorii. Scrisoarea e ținută în termeni generali şi după cât am putut înțelege, Societatea nu este dispusă a trece materialul ei arhivistic în proprietatea Arh<ivelor> Statului.

Găsind răspunsul incomplet, am insistat ca să vi se dea un răspuns precis, dacă mater<ialul> arhivistic va trece sau nu în proprietatea Arh<ivelor> Statului. D-sa mi-a răspuns că va modifica scrisoarea, dându-vă un răspuns limpede.

Cu aceasta rolul mieu în această chestiune este terminat. Rămâne acum ca D-voastră împreună cu Dl. Meteş[1], care, după părerea mea, trebuie avizat, să găsiți formula împăciuitoare între Arh<ivelor> Stat<ului> care doresc să copteze (*sic!*) materialul şi Soc<ietatea> Regim<entului> Grănițeresc, care nu doreşte să vadă înstrăinată această avere.

Pentru tot cazul aşteptați răspunsul.

Cu cele mai colegiale salutări D-Voastre, D-lui M. Popescu şi D-şoarei Isopescul.

T. Bălan
Sibiu, 4 Aprilie 1941

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 805, f. 8-9.

[1] *Ştefan Meteş* (1887-1977). Director al Arhivelor Statului din Transilvania (1922-1949), calitate în care pune bazele, organizează şi dezvoltă instituția cu sediul la Cluj-Napoca. Parcurge întreaga Transilvanie pentru depistarea fondurilor şi depozitelor arhivistice, salvând importante arhive şi colecții. Membru corespondent al Academiei Române (1919). Istoric de largă erudiție, dotat cu un remarcabil spirit critic, cultivă mai multe domenii ale istoriei Transilvaniei, între care manifestă preferință pentru istoria socială, istoria bisericii şi a vieții religioase a românilor din Transilvania. Dintre operele sale: *Bibliografia scrierilor lui N. Iorga,* Bucureşti, 1913, LXXXVII+155 p; *Istoria bisericii şi a vieții religioase a românilor din Ardeal şi Ungaria*, Arad, 1918, 411 p.; *Relațiile comerciale ale Țării Româneşti cu Ardealul pînă în veacul al XVIII-lea*, Sighişoara, 1920, 272 p.; *Moşiile domnilor şi boierilor din țările romîne în Ardeal şi Ungaria*, Arad, 1925, 96 p.; *Mănăstirile româneşti din Transilvania şi Ungaria*, Sibiu, 1936, CXXVIII+364 p.

Arhivele Naționale ale României

22

1941 aprilie 27, Sibiu. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu*.

Domnule Director General,

Am putut afla din sursă demnă de crezământ că nu mai e departe momentul, când Bucovina va fi eliberată.

Nu ştiu dacă ştirea este adevărată – doresc să fie aşa – şi de aceea Vă rog să faceți investigații pentru a afla adevărul.

Dacă ştirea este adevărată şi Bucovina în scurt timp urmează să revină în stăpânirea noastră, atunci vă rog să faceți demersurile necesare ca să pot intra în Cernăuți odată cu armatele eliberatoare, română sau germană, pentru a pune la adăpost Arhivele Statului. Ştiu din experiență, că sosirea la timp a autorităților salvează averile lăsate în seama nimănuia după plecarea armatelor duşmane.

Primiți, Vă rog, expresia deosebitelor mele sentimente.

T. Bălan
Sibiu, 27 aprilie 1941

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 805, f. 11-12.

23

1941 decembrie 13, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu, adresă oficială, către Mihai Costăchescu*[1].

Şcoala de Arhivistică de pe lângă
Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului
Nr.459

Domnule Profesor[2],

Odată cu aceasta avem plăcerea de a vă trimite un exemplar din „Hrisovul”[3], primul buletin al Şcoalei de Arhivistică. Din el rezultă care

Arhivele Naționale ale Romaniei

este scopul, ce ne-am propus să urmărim atât prin publicaţie cât şi la cursurile şcoalei recent desfiinţate[4]. Dacă şi Dv. credeţi ca noi că existenţa unei astfel de şcoală este necesară şi la noi, vă rugăm să binevoiţi a ne comunica opinia Dv., dându-ne şi orice sugestii veţi crede de cuviinţă.

Cuvântul Dv. ne va fi de mare folos pentru reluarea lucrului întrerupt.

Primiţi, vă rugăm, sentimentele noastre de stimă şi preţuire.

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Mihai Costăchescu,* 172.

---

[1] *Mihai Costăchescu* (23 septembrie 1884-18 ianuarie 1953), prodigios şi strălucit editor de documente, membru corespondent al Academiei Române, membru de onoare al *Cercului Genealogic Român.* A publicat: *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, 2 vol., Iaşi, 1931-1932; *Documente moldoveneşti de la Bogdan voievod (1504-1517)*, Bucureşti, 1940; *Documente moldoveneşti de la Ştefăniţă voevod (1517-1527),* Iaşi, 1943; *Documente de la Ştefan cel Mare*, Iaşi, 1948.

[2] Scrisoarea a fost tipărită în volumul *Mihai Costăchescu. Corespondenţă*, editat de D. Ivănescu, V. Isac şi S. D. Ivănescu, Editura Junimea, Iaşi, 2003.

[3] „Hrisovul" este revista Şcolii de Arhivistică înfiinţată, la Bucureşti, de Aurelian Sacerdoţeanu, al cărei director a fost între anii 1941 şi 1947, apărând şapte numere. Publicaţia a fost reluată în 1995, serie nouă, ca buletin al Facultăţii de Arhivistică.

[4] Prin hotărâre ministerială, în decembrie 1941 se desfiinţează *Şcoala de Arhivistică.* Aurelian Sacerdoţeanu ia iniţiativa de a contacta personalităţi ale epocii privind necesitatea continuării activităţii şcolii arhivistice şi, datorită opiniei favorabile a acestora, ministerul a revenit asupra hotărârii.

24

1941 decembrie 29, f. l. *Dumitru L. Stăhiescu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

29. XII. 1941

Stimate şi iubite coleg,

Te rog să primeşti mulţumirile mele călduroase pentru faptul că mi-ai răspuns atât de prompt şi mi-ai făcut o plăcută surpriză prin trimiterea celor 2 broşuri atât de interesante.

Arhivele Naţionale ale României

Îți mulțumesc de asemenea, foarte mult, pentru acceptarea publicării în „Revista Arhivelor”[1] a documentelor şi a studiului referitoare la ținutul Tecuciului. Studiul, gata mai demult, ți-l expediez acum, spre a apărea în actualul număr al revistei. La trimiterea corecturii îi vom face şi un indice. De asemenea dorim să să scoatem 100 extrase. E o frumoasă încurajare pentru noi.

De altfel mai am, în colaborare cu Stoide, încă un studiu pe care l-am făcut pentru revista Asoc<iației> prof<esorilor> secundari gălățeni „Orizonturi”, unde am mai publicat eu nişte documente pe care ți le-am trimis. Sunt cuprinse în acest studiu 30 de doc. Transcrise de mine din arhiva familiei Cantacuzino[2] din Băleni (Covurlui) toate din sec. XVIII şi se referă la proprietatea răzăşească din aceste sate. Revista însă apare f. greu din lipsă de fonduri.

Astfel, moşii care aparținuseră în sec. XVII urmaşilor unor familii boiereşti cunoscute ex.: neamul Gheuca sau Bantăş, au trecut în stăpânirea răzeşilor, pentru a fi, apoi încetul cu încetul, cuprinse în latifundiile boierului Cantacuzin.

Cred că şi aceste 30 doc. sunt interesante. Îți aduc aceasta la cunoştință poate întrevezi (cu posibilitățile pe care le ai) vreun mijloc de publicare. Cum ți-am mai spus, aceasta este o mare încurajare pentru noi cercetătorii din provincie, căci, cum vezi, se găseşte şi aici destul material de cercetat care nu se păstrează aşa de bine ca acel din Capitală şi s-ar putea cândva pierde, dacă nu s-ar mai găsi unii ca noi să se intereseze de el.

Relativ la cele ce-mi mai comunici, află că liceul nostru îşi reorganizează biblioteca şi directorul a cerut fiecărui prof<esor> de specialitate să recomande cărți interesante cari să fie apoi cumpărate. Chiar te-aş ruga de ai timp, trimite-mi o listă de toate cărțile mai importante din domeniul istoric ce le cunoşti să le propunem pentru cumpărare.

Mie personal mi-ar fi foarte utilă cartea d-tale „Considerații asupra istoriei românilor în Evul Mediu”[3]. De ai putea să-mi trimiți un volum cu un preț mai redus, căci sunt f. strâmtorat materialiceşte, ți-aş fi foarte recunoscător.

Încheind, te rog mult stimate şi iubite coleg, să primeşti cele mai calde urări de sf. Sărbători şi de Anul Nou, împreună cu distinsa doamnă, soția d-tale, pe care, deşi nu am cinstea s-o cunosc personal, o cunosc totuşi din publicațiile d-sale.

Arhivele Naționale ale României

Aşteptând răspunsul d-tale îţi strâng călduros mâna.

D. L. Stăhiescu[4]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 833, f. 173.

---

[1] „Revista Arhivelor", publicaţie periodică oficială a Arhivelor Statului, după 1996, a Arhivelor Naţionale, începând din 1924 până în anul 1946, anual, la iniţiativa lui Constantin Moisil. În anii 1938-1947, promotorul revistei a fost Sacerdoţeanu. După o întrerupere de 10 ani, reapare din 1958, până în 1970 semestrial, iar din 1971 trimestrial. Cuprinde în paginile sale studii şi articole de teorie şi practică arhivistică, studii de istorie, documente inedite, prezentări de fonduri şi colecţii arhivistice, informaţii despre „viaţa" arhivelor.

[2] Vezi şi I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, Bucureşti, 1919, 352 p., una din cele mai importante colecţii de documente medievale privind Ţara Românească. Cuprinde 750 de documente şi rezumate din perioada 1451-1850, grupate pe moşiile familiei Cantacuzino, în ordine alfabetică: Andrăşeşti, Băleni, Floreşti etc. Idem, *Îndreptări la Arhiva G. G. Cantacuzino*, în vol. *Alte note critice*, Bucureşti, 1938, p. 14-16.

[3] Este vorba de lucrarea lui Aurelian Sacerdoţeanu, *Considérations sur l'histoire des Roumaines au Moyen âge*, în „Mélanges de l'Ecole Roumaine en France", VI, 1928, p. 103-245. Şi extras: Paris, 1929, 145 p. Vezi şi ediţia română, revăzută şi completată: Aurelian Sacerdoţeanu, *Consideraţii asupra istoriei românilor în Evul Mediu*, Bucureşti 1936, XXX+312 p., pentru care autorul a primit, pentru a doua oară, premiul „Gheorghe Asachi" al Academiei Române (1937).

[4] *D. L. Stăhiescu*, fost coleg de facultate al lui A. Sacerdoţeanu.

25

1942 ianuarie 12, Piatra-Neamţ. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Sărbătorile trecute am fost ţinut în pat de o nouă gripă (fiecare ger mare cu gripa lui!), şi când sufăr de acestă boală nu-s în stare să cetesc decât publicaţii de documente! De aceea îţi sunt foarte recunoscător pentru bunătatea ce ai avut de a-mi trimite prea frumosul volum „Hrisovul" cu atâtea studii şi documente interesante.

Nu se poate ca actualul Ministru să nu reînfiinţeze ceea ce s-a desfiinţat sub Ministrul trecut. Cred că şi Tata Meissner va pune cuvântul său în această privinţă. Mi-a dat de gândit comunicatul d-lui Ministru

Arhivele Naţionale ale României

Petrovici că suspendă audiențele şi nu ține seamă de jălbile ce i s-ar face de-a dreptul…Parcă Tata Meissner, pe lângă care şi-a trăit tinerețea d-l Petrovici a avut şi are alte principii…

Nu ştiu dacă D-sa a cetit cele două volume publicate de Preşidenția Cons<iliului> de Miniştri „Pe marginea prăpastiei". Ce documente pentru istoria zilelor noastre.

Am răsfoit şi **Istoria Literaturii Române** de G. Călinescu, şi aş vrea să ştiu ce ziceți de aceste cuvinte de la pag. 37:

„Dacă istoricul literar ar judeca după criterii etice, Radu Popescu ar fi cel mai ticălos dintre cronicari. Însă ticăloşia unită cu talentul dă adesea cele mai de seamă opere". Păcat că Şeicaru în critica sa nu s-a folosit de această mărturisire!

Vă rog să primiți şi târziile mele urări de anul nou, împreună cu Tata Meissner şi toți ai săi. Sănătate şi putere de a lupta cu greutățile acestor vremi.

Prietenul Culică mă îndemna să mai viu la Bucureşti. Din nenorocire în afară de gripele mele mai este marea greutate a călătoriei pentru noi işti mai bătrâni. Data trecută am venit cu vagon lit, dar la Bacău a trebuit să mă urc pe fereastră în vagonul unde hamalul îmi dusese bagajul, deoarece uşile erau baricadate de călători. A trebuit să fac apel la gimnastica pe care am învățat-o la „Vasile Lupu"! Dar mi-am zdrobit degetele, având şi acum urme la unghiile înegrite. Am rămas de haz şi de poveste în oraş!

Mulți ani şi multă dragoste la toți ai iubitei Dv. familii.

Moş Ghiță
Piatra-N., 12 Ianuar 1942

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 10.

26

1942 februarie 14, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu[1],

Confirm primirea articolului, care a şi fost dat la tipar. Azi am primit şi adaosul. Îl voi intercala la locul său. Te rog însă să-mi comunici

Arhivele Naționale ale României

grabnic unde se păstrează acum manuscrisul cu nota şi în ce limbă e scris. Dacă e în colecţie particulară aş dori să-l achiziţionez pentru Arhive (împreună cu notiţa) cu un preţ moderat.

Te rog să transmiţi D-lui Kirileanu cele mai bune urări de sănătate.

Cu alese sentimente de preţuire,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4208.

[1] *Constantin Turcu* (13 februarie 1903-29 noiembrie 1980), secretar şi profesor al Liceului de băieţi „Petru Rareş" din Piatra Neamţ, arhivist principal şi subdirector al Arhivelor Statului din Iaşi, prieten apropiat al lui Aurelian Sacerdoţeanu.

27

1942 februarie 17, Odesa. *Ion Radu Mircea către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Odesa, 17 Fevruarie 1942

Domnule Director,

Am tot sperat că lucrul se va termina mai repede şi că cu ajutorul d-lui Boga[1] şi a lui Gane[2] (care ştie mai mult limba rusă) voi putea reveni la Bucureşti până într-o lună. Însă lipsit de ajutorul lor şi în faţa imensităţii lucrului va trebui să mai stau încă multă vreme pe aici. De aceea stăruesc pe lîngă Dvs. să mi se trimeată şi alte ajutoare de la Chişinău sau chiar de la Iaşi, pentru că materialul arhivistic de o enormă importanţă, pe care l-am găsit, privesc în special treburile basarabene şi moldovene din sec. XIX (1806-1870), care îmi sunt puţin cunoscute în amănunt. Un alt detaliu de toată însemnătatea pentru mine este partea financiară, căci nu primesc nici un ban şi trebue să trăesc din împrumuturi. Vă rog pe Dvs. să stăruiţi la Minister pentru diurna, pe care trebue să o primesc, sau să-mi trimiteţi Dvs. prin Regleanu[3] sau prin fratele meu un acompt din contul acestei diurne.

Cât priveşte situaţia arhivei este următoarea:

„Arhiva istorică a Odesei" se află adăpostită într-o biserică, ce ameninţă să se dărâme. De aceea trebue transportată cel puţin partea care

Arhivele Naţionale ale României

cuprinde material arhivistic important pentru istoria noastră (în special: Fondul Nr. 1 „Cancelaria Guvernatorului General al Rusiei Noi şi Basarabiei"; Fondul Nr. 14 al „Bunurilor Publice din Basarabia" – acesta în întregime; Fondul 1482 al „Băncii Naţionale a Basarabiei", şi parte din Fondul N3. 37 al „Consistoriului" din 1812 şi 1835, care se referă la biserica română din Basarabia). Pentru aceasta am ocupat o clădire proprie arhivelor, însă transportul merge f. încet, deoarece cu greu pot obţine maşini. Deocamdată am trasportat material selecţionat (circa 60 pachete) precum şi jumătate din fondul 1 (partea neselecţionată), pe care nu puteam să-l aleg în pericolul şi frigul din clădirea bisericii aproape dărâmate. Sunt în curs de a-mi constitui un personal de circa 15 persoane (specialişti, funcţionari de birou şi lucrători manuali), cu care poate că la începutul lunii Martie să dau de capăt acestei munci nesfârşite. Numai că vă reamintesc încă odată: este nevoe de restul comisiei delegate, pentru o cât mai grabnică salvare a materialului.

În ceea ce priveşte conţinutul lui, pentru cunoaşterea istoriei Basarabiei, dar şi pentru aceea a politicii Ţărilor române în cursul războaelor ruso-turce, este absolută nevoe să se cunoască nu numai ceea ce cu greu pot selecţiona (singurul criteriu este citirea titlurilor dosarelor, deoarece inventare nu există) dar să se cerceteze şi conţinutul tuturor dosarelor Fondului 1, căci Guvernatorul general era un fel de vice-rege pentru partea de Sud-Vest a Rusiei şi conducătorul politicei externe şi militare în legătură cu chestiunile turceşti şi mai ales balcanice.

Starea nenorocită a Arhivei, prădată de toţi şi distrusă prosteşte de populaţia de aici, nu-mi permite să ştiu sigur ce conţine întregul depozit, de aceea sunt silit să reconstitui o schemă de inventar după cele ce mi se spun de foştii funcţionari (puţini), pe care-i găsesc şi de savanţii, care au lucrat în arhivă. Este vorba să reînviem, împreună cu d-l prof. Nicorăscu[4], desfiinţata „Societate pentru istorie şi arheologie a Odesei" şi poate în felul acesta să pot căpăta un puternic sprijin pentru lucrări.

Cât priveşte materialul documentar mai vechiu de 1800 şi mai ales emis de cancelariile române, nu am mai găsit nimic. Sper însă, dacă voi descoperi în învălmăşeala de dosare de la bis<erica> Uspenscaia, să cercetez arhiva acelei „Societăţi pentru istorie" (Muzeul de arheologie al acestei societăţi) şi să găsesc, cum am găsit într-un dosar izolat, regestele acelor hrisoave domneşti din sec. XVIII, adunate de fundatorul societăţii, Alexandru Sturza.

Arhivele Naţionale ale României

În ceea ce priveşte organizarea regionalei de aci, se pare că această chestiune este deocamdată de competenţa Guvernământului Transnistriei, bineînţeles după ce voi termina eu cu predarea materialului.

Cât despre viaţa, pe care o ducem aci, afară de orele fixe pentru circulaţie pe străzi, se trăieşte, în comparaţie cu cele spuse de d-l Bogdan[5], destul de bine, ţinându-se seamă că este un oraş din spatele frontului nostru.

Încheiu cu speranţa că lipsa mea atît de îndelungată şi că munca mea neîncetată pe tărâmul arhivistic în Odesa îmi vor fi ţinute în seamă, rugându-vă totdeodată să vă amintiţi de cele ce v-am cerut mai sus.

Vă salut, domnule Director, şi vă rog să-mi comunicaţi intenţiile Dvs. Şi propunerile în ceea ce priveşte lucrul de aci,

Ion Radu Mircea[6]
Adresa: S.C.O.D. Odesa

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 828, f. 71-72

---

[1] *Leon T. Boga*, director regional al Arhivelor Statului din Basarabia.

[2] *Constantin Gane* (1885-1962), avocat, autorul celor trei volume *Trecute vieţi de doamne şi domnişe*, Bucureşti, 1932, 1935 şi 1939.

[3] *Mihai I. Regleanu* (n. 1905), paleograf şi arhivist la Arhivele Statului, a publicat documente şi note de arhivistică, în colaborare *Catalogul documentelor moldoveneşti din Arhiva Istorică Centrală*, I (1387-1620), Bucureşti, 1957; II (1621-1652), 1959; III (1653-1675), 1968; IV (1676-1700), 1970; *Ordonarea şi inventarierea documentelor feudale din Ţara Românească şi Moldova*, în „Revista Arhivelor", V(1962), 2, p.247-264.

[4] *Paul I. Nicorescu* (1890-1946), istoric al antichităţii, arheolog şi numismat, director al Muzeului de Antichităţi din Iaşi (1939-1945).

[5] *Damian P. Bogdan* (1 iulie 1907), istoric, slavist, paleograf şi un bun cunoscător al izvoarelor diplomatice româneşti. A fost profesor de paleografie slavă la Şcoala superioară de arhivistică (1942-1950) şi la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti (1951-1970). A publicat: *Manual de paleografie slavo-română,* Bucureşti, 1936 (în colaborare); *Pomelnicul mănăstirii Bistriţa,* Bucureşti, 1941; *Din paleografia slavo-română*, în vol. *Documente privind istoria României*, Introducere, vol. I, Bucureşti, 1956; *Diplomatica slavo-română, ibidem,* vol. II, *Filigranologia ca disciplină ştiinţifică* ş.a. A fost coleg şi bun colaborator al lui Aurelian Sacerdoţeanu.

[6] *Ion Radu Mircea*, arhivist-şef şi specialist în slavonă la Arhivele Statului din Bucureşti (1927-1946). Cercetător şi şef de sector la Institutul de Studii şi Cercetări Balcanice (1949-1948), apoi la Institutul de Istorie din Iaşi (1948-1951) şi la Institutul de Studii Sud-Est europene din Bucureşti (1964-1972). Bun cunoscător al izvoarelor medievale de limbă slavonă, a adus date şi contribuţii noi în cercetarea relaţiilor româno-sud-slave, mai ales pe plan cultural, punând în lumină raportul istoric dintre Bizanţ, intermediarii slavoni şi cultura română.

Arhivele Naționale ale României

28

1942 martie 20, Odesa. *Ion Radu Mircea către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Domnule Director,

Am crezut că la data aceasta voi fi împreună cu materialul ales de aci (circa 600 de pachete de dosare în 30 lăzi mari) la București. Însă de-abia, dacă la 1 Aprilie voi putea îndeplini formalitățile de trimitere; şi nici atunci nu pot fi sigur că Serviciul S.C.O.D. mă va demobiliza.

Din cele găsite la Bis<erica> Uspenskaia în Arhiva Istorică a Odesei, majoritatea materialului priveşte administrația internă a Odesei. Însă este o parte destul de însemnată din dosarele luate, care are o importanță deosebită şi pentru istoria Principatelor noastre începând din 1805 şi până la 1874: rapoarte consulare şi de emisari; constatări ale conducătorilor militari ruşi; dispoziții în legătură cu revoluțiile din Principate, cu eteriştii, un dosar al Muzeului de aci, găsit întâmplător, cu traduceri după hrisoave din sec. XVIII moldoveneşti; însă nici un act din cele ce bănuiam că se află în arhivă (au fost la Muzeu de unde le-a luat Bogdan la Academie). Munca pe care am depus-o aci a fost foarte anevoioasă, fiindcă a trebuit să pun întâi ordine în materialul răvăşit, a trebuit singur să supraveghez transportul materialului pt. lăzi, iar acum trebue să mă sbat singur cu traducerea lui în româneşte, cu baterea lui la maşină şi cu toate formalitățile de predare a celor rămase. Totul l-am făcut fără nici un ajutor şi singur. Neprezentarea d-lui Boga şi a d-lui Gane va fi cred sancționată de cei de aci, deoarece li s-au făcut delegații şi nu s-au prezentat. Şi cine ar fi putut veni mai bine în această delegație decât ei?

Cred că materialul ales va veni odată cu mine la Bucureşti aşa că în orice caz sper că de Paşte să pot veni, dacă nu definitiv, cel puțin în delegație în Arhive.

Vă salută,
Ion Radu Mircea

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 828, f. 73.

Arhivele Naționale ale României

29

1942 iulie 13, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Confirm cu întârziere primirea copiei inventarului documentelor mănăstirii Neamţ. Îmi va fi de mare preţ la reconstituirea fondurilor mănăstirii. Te rog să primeşti mulţumirile mele cele mai bune pentru greaua dar frumoasa lucrare.

Totodată, te anunţ că s-a publicat în Monitorul Oficial din 6 iulie a.c. concursul pentru posturile vacante de la Arhivele Statului din Iaşi, pentru data de 10 august. Înscrierile şi formele până la 7 august. Aş fi bucuros să fii printre candidaţii la postul de arhivar principal.

Te rog să transmiţi d-lui Kirileanu bunele mele salutări şi să primeşti din partea mea sentimente de preţuire,

Prof. A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4209.

30

1942 iulie 30, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Mihai Costăchescu.*

Mult Stimate Domnule Costăchescu[1],

Am căutat actele cerute prin c<artea> p<oştală> de la 19 curent şi am aflat unul în suret şi altul original. Pe cel dintâi vi-l trimit în copie; pe al doilea l-am fotografiat la Peja, care însă s-a temut să-l trimită prin poştă să nu se spargă clişeul. Am socotit că e mai bine să vă trimit fotografia lui o dată cu aceasta. Clişeul rămâne la mine până voi avea o ocazie potrivită.

Încă n-am putut pune mâna pe documentul de la d-l Tzigara-Samurcaş[2].

Arhivele Naţionale ale României

În privința celor două documente 1408 şi 1419, relatez că primul e din 6917 şi publicat de Dv. I, p.71 sub 1409; al doilea e o greşeală de inventariere, la grefa Curții de Apel din Iaşi fiind documente numai de la Petru Rareş înainte.

Cu toate cele bune să ne vedem sănătoşi.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fond personal *Mihai Costăchescu,* 1072.

[1] Scrisoarea a fost publicată în volumul citat *Mihai Costăchescu. Corespondență.*

[2] *Alexandru Tzigara-Samurcaş* (1872-1952), profesor universitar de istoria artelor la Bucureşti, director al Muzeului de artă națională, redactor responsabil al revistei „Convorbiri literare", membru corespondent al Academiei Române.

31

1942 august 24, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Țin să-ți mulțumesc pentru noul volum din Anuar 1936-1940, atât de bogat în material şi interesant din toate punctele de vedere. E ceea ce trebuie pentru cercetările locale. Te felicit pentru sârguința neobosită ce ai depus aici, căci în rândul întâi este rodul muncii D-tale.

În curând sper să-ți pot comunica şi noua numire. Am făcut propunerea şi aştept decizia de numire.

Cu cele mai bune sentimente de prețuire,

Prof. A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4210.

Arhivele Naționale ale României

32

1942 decembrie 16, Iaşi. *Iorgu Iordan către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Îţi mulţumesc călduros pentru cele două volume de „Culegeri”[1] pe care ai avut amabilitatea să mi le trimeţi prin D-l Simonescu[2]. Totodată te felicit pentru activitatea D-tale neobosită în atâtea direcţii. Mă bucur sincer ori de câte ori văd că cineva dovedeşte prin munca pe care o depune că-şi merită cu prisosinţă locul ocupat. D-ta întreci din acest punct de vedere, pînă şi cele mai optimiste aşteptări.

Voiu cumpăra câte un exemplar din „Culegere…” pentru Seminarul de lb. română.

Cu cele mai bune salutări,

I. Iordan[3]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 821, f. 7.

---

[1] Aurelian Sacerdoţeanu, (în colaborare) *Culegere de facsimile pentru Şcoala de Arhivistică. Seria greacă*, fasc. I, Bucureşti, 1942; *seria slavă*, fasc. I, Bucureşti, 1943.

[2] *Dan Simonescu* (n.1902), istoric literar, bibliolog, editor şi textolog de cronici, profesor la catedra de istoria literaturii vechi româneşti la Facultatea de litere din Iaşi, apoi la cea din Bucureşti, cercetător la Institutul „N. Iorga” din Bucureşti. A publicat ediţii critice: *Istoria Ţării Româneşti (1290-1690). Letopiseţul cantacuzinesc*, Bucureşti, 1960; *Cărţile populare în literatura românească*, Bucureşti, 1963; *Cronici şi povestiri româneşti versificate (sec.XVII-XVIII),* Bucureşti, 1967; *Literatura românească de ceremonial. Cronica lui Gheorgache, 1762*, Bucureşti, 1939; în colaborare cu I. C. Chiţimia, *Codex Aureus,* Bucureşti, 1971, *Codex Burgundus,* Bucureşti, 1975 ş.a.

[3] *Iorgu Iordan* (1888-1986), lingvist şi filolog român, profesor la Universităţile din Iaşi şi Bucureşti, membru al Academiei Române.

Arhivele Naţionale ale României

33

1943 ianuarie 10, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mulţumesc din inimă pentru felicitările trimise de anul nou. Te rog să primeşti şi din partea mea cele mai bune urări de bine şi spor în viaţă. Sper în D-ta şi în colaborarea D-tale, atât în domeniul arhivelor, care se cer adunate şi clasate bine pentru viitor, cât şi în al publicisticii, în care arhivele să formeze baza informaţiei serioase.

Cu cele mai bune sentimente de preţuire,

Prof. A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4211.

34

1944 iunie 12, <Bucureşti>. *D. P. Bogdan către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Iubite domnule Sacerdoţeanu,

Profit de prilejul de a vedea pe d-l Comănescu şi a-ţi transmite câteva rânduri din partea subsemnatului care în momentul de faţă mă găsesc în Bucureşti în echipa de sacrificiu la Academie. Pe aicea nimic deosebit afară doar de faptul că Sâmbătă când veneam spre Bucureşti am fost mitraliat între staţiile Mătăsari şi Fierea (o gară imediat înainte de Titu), dar am scăpat, cu ajutorul Domnului, teafăr.

Am încasat ieri salariul pe Aprilie şi e vorba să-l încasăm şi pe cel de pe Mai săptămâna în curs. Rog mult pe d-l Director ca până la 1 Octombrie să mi se trimită salariul telegrafic sau prin CEC în comuna Stoeneşti jud. Muscel. Fac această rugăminte întrucât am fost delegat de Academie să fiu custodele tezaurului ce-i evacuat în acea localitate şi

Arhivele Naţionale ale României

aceasta până-n toamnă când se deschid cursurile aşa că eu nu voiu mai avea prilejul să dau prin Bucureşti. Te rog domnule Director în caz că vine d-l Comănescu prin Câmpulung şi v-a (*sic!*) fi luat salariul, matali să i-l încredinţezi pentru ca dânsul să-mi telefoneze la Stoeneşti şi eu să vin să-l iau.

Ce se face Domnule Director cu lucrarea pt. Bistriţa, cine lucrează doc. slave, nu mi s-ar putea trimite la Stoeneşti, aceasta când vine d-l Comănescu sau poate Lucu la Mătrău?

Mulţumind călduros pentru eventuala şi dornica împlinire a dezideratelor, subsemnatul

Cu toată stima şi preţuirea
Al matale,

D. P. Bogdan

P. S. Ce s-a făcut cu articolul meu „Caracterul limbii textelor slavo-române" mai apare sau s-a pierdut ca şi partea din *Arhiva Românească*?

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 807, f. 107.

35

1944 iunie 16, Teiuş. *Gheorghe Duzinchievici către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Teiuş, 16. VI. 944

Stimate Domnule Sacerdoţeanu,

Cred că ai primit de la mine o telegramă şi un raport trimis prin regionala Sibiu.

De-abia înapoiat aseară de pe linia Făgăraşului unde fusesem pt. căutarea şi-a restului lăzilor mele, am primit o telegramă de la staţia Teiuş ca să mă prezint pentru a identifica nişte lăzi. În felul acesta am mai dat peste încă 26 de lăzi cu arhiva Bucovinei, sosite toate prin Ardealul cedat. Starea lăzilor este groaznică. Fiecare aproape a fost sdrobită şi conţinutul controlat de acei care sperau să găsească ceva de furat. Ploaia a udat bine

Arhivele Naţionale ale României

şi aceste documente încât ele trebuesc scoase şi uscate, curățate. Am dispus transportarea lăzilor în Micăsasa unde se află şi celelate.

Cum am mare nevoe de personal ia te rog, cât mai urgent, **măsuri ca personalul să se prezinte aici** la datorie şi în felul acesta să se anuleze utilizările aprobate de Minister cu modificarea ce ai făcut-o.

Cred că pentru Vădeni vei găsi un burlac între funcționarii pe care-i ai.

Am intervenit şi la M<arele> St<at> Major pentru obținerea aprobării ca să rămânem la Micăsasa. Aici şcoala este **liberă**, are 6 săli şi satul bune posibilități de cazare şi aprovizionare. La Vădeni nu este aşa ceva. Până la sosirea noastră toate camerile în adevăr **locuibile, au fost ocupate** de funcționarii altor instituții.

Mulțumesc pentru aprobarea concediului. L-am cerut, acum pot să-ți spun, pentru a fi absolut liber ca să umblu în căutarea arhivei mele. Cum nu aveam siguranța absolută că voi găsi ceva, **am făcut totul pe cont propriu**. Cred că nu te supără „chiulul" pe care ți l-am tras cu concediul.

Îmi pare rău că nu poate fi făcută soția mea arhivar, aşa după cum ai spus. Cred că ai făcut intervenții ca să i se dea o gradație, cuvenită după lege. Pentru d-ra Coşereu ai făcut ceva?

Am mare urgență cu M<emoriul> C<ircu>l<ar> N. T<elegrafic> - ul Ministerului nostru să-mi trimită **telegrafic** aprobarea pentru rămânerea la Micăsasa.

Lucrările trimise pentru publicare în Rev<ista> Arhivelor, le-ai pus la adăpost? Desigur că aşteptăm vremuri mai bune pentru tipărirea lor.

Trimite, te rog, adresă la Vădeni ca să-mi vină funcționarii. Pentru a legaliza rechiziționările făcute aici la Micăsasa, am nevoe de o adresă fie provizorie şi de la d-ta.

Deplasările pentru găsirea arhivelor m-au costat destui bani. După cum am spus, neavând certitudinea că voi găsi ceva am întreprins cercetările cu cheltuiala mea şi fără nici o delegație oficială. Dacă nu găseam nimic, n-aveam nici o pretenție la restituirea banilor. Acum pot s-o fac, am dreptul, dar cum s-o fac? Au fost cheltuieli pentru care nu se pot produce acte justificative.

Te rog să-mi răspunzi.

Cu cele mai alese salutări,
Gh. Duzinchievici[1]

Arhivele Naționale ale României

Vagonul al treilea n-a sosit încă la Vădeni. Trimite pe cineva să-l caute.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 813, f. 36-37.

[1] *Gheorghe Duzinchievici*, director al Regionalei Arhivelor Statului din Cernăuţi şi apoi director al Arhivelor Statului din Sibiu. Membru al Asociaţiei Slaviştilor din România. Specialist în istoria medie şi modernă, cu cercetări orientate spre studierea relaţiilor româno-polone.

36

1944 iunie 22, Apoldul de Jos-Sibiu. *Emil Condurachi către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Agitaţii de tot felul m-au făcut să întârzii atât de mult cu această scrisoare, pe care aş fi dorit să o scriu, cu bună intenţie, cu mult mai devreme. Evacuat cu Ministerul la Câmpulung, făcând naveta între Bucureşti şi Sibiu, timpul a fugit cu o repeziciune extremă. La Bucureşti am găsit Arhivele cu liniştea neobişnuită a evacuării. Doar pe Regleanu şi Antoniu am reuşit să-i văd. Sper că v-aţi putut instala în linişte la Costeşti şi mărturisesc că dacă ar fi fost posibil, v-aş fi însoţit cu foarte multă plăcere. Deocamdată, de la Câmpulung, ne vom muta – poate chiar în curând undeva prin Făgăraş sau chiar în judeţul Sibiu.

Florica a stat la Sibiu până la mijlocul lui Mai, când am adus-o, cu Zoica în comuna Apoldul de Jos unde, de câteva zile, au sosit şi primele transporturi cu Arhivele din Sibiu evacuate în Şcoala primară de aici. E un sat mare, pe linia ferată Sibiu-Alba Iulia, cu suficiente posibilităţi de cazare şi alimentare, deşi regiunea este plină de refugiaţi. Faptul că în curând voi veni şi eu cu direcţia mea prin aceste părţi, precum şi acela că, în împrejurările actuale, o deplasare ar fi fost foarte grea pentru Florica (lucruri de îmbrăcăminte, provizii, geamantane mari şi mici, copil etc.) explică de ce a trebuit să renunţăm la ideea venirii la Costeşti unde desigur că ar fi mult mai agreabil, pe de o parte, mult mai sigur poate, pe de alta. Pe Regleanu l-am rugat, la Bucureşti, să-mi trimită salariul meu Floricăi,

Arhivele Naţionale ale României

fiindcă adresa mea din Câmpulung poate să se schimbe de pe o zi pe alta. Aflu acum că salariul soției mele nu se va mai încasa prin Arhivele din Sibiu, ci prin Direcția Generală, rămânând ca el să-i fie trimis prin mandat poştal. În acest caz, fac rugămintea ca mandatul să fie expediat pe adresa următoare: D-nei Ecaterina Moisil, str. Rosenfeld, 10 Sibiu deoarece serviciul poştal de aici neavând totdeauna bani suficienți nu poate fi achitat cu uşurință. Voi scrie în acest sens şi lui Regleanu la Bucureşti, pentru cazul cînd el ar fi încă acolo. E preferabil ca mandatul să fie trimis telegrafic şi nu simplu, pentru evitarea încurcăturilor posibile.

În altă ordine de idei, țin să vă aduc aminte de corecturile articolului din „Balcani". Eu am dat „bun de tipar" la primele coli şi aş avea nevoie şi de articolul matale. Cel mai bine e să fie trimis direct d-lui Georgescu, Tipografia „Luceafărul", Str. Luigi Cazzavillan 16, cu indicațiile necesare. După cum poate ai aflat la Tipogafia „Cartea Românească" a ars şi „Balcania" pe anul în curs.

Încolo, toate ca de obiceiu, cel puțin în aparență. Liniştea de aici ne face să mai uităm câte puțin frământările grele, prin care trecem. Termin cu speranța să ne vedem, poate mai curând decât se crede. Multe salutări colegilor de la Arhive, călduroase salutări Doamnei Sacerdoțeanu şi matale din partea soției mele şi a lui

Emil Condurachi

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 811, f. 25-26.

[1] *Emil Condurachi* (1912-1987), profesor de numismatică la Şcoala superioară de arhivistică (1940-1947), profesor de istorie veche şi arheologie la Universitatea din Bucureşti, membru al Academiei Române, redactor responsabil la revistele „Dacia", „Studii şi cercetări de istorie veche", „Studii şi cercetări numismatice".

Arhivele Naționale ale României

37

1945 ianuarie 9, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu*[1].

Iubite Domnule Turcu,

Mulţumesc din inimă pentru felicitările trimise. Aceleaşi gînduri bune de totdeauna şi urări pentru anul nou, d-tale şi D-nei Turcu, te rog să le primeşti şi din partea mea. Am nădejdea că anul acesta va fi mai bun şi ne va aduce dorita pace spre a începe, aproape de la cap, lucrul nostru greu încercat.

Bună revedere la Iaşi cât mai curând.

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4213.

[1] Scrisoarea este trimisă de Sacerdoţeanu în localitatea Săcel, judeţul Gorj. În anii 1944-1947, C. Turcu a supravegheat arhiva evacuată în comuna Săcel, gara Copăcioasa din judeţul Gorj. În arhiva de cancelarie a Direcţiei Judeţene Iaşi a Arhivelor Naţionale, la nr.103/3 februarie 1944, este înregistrată telegrama lui Aurelian Sacerdoţeanu, director general al Arhivelor Statului din România, către Gheorghe Ungureanu, directorul Arhivelor Statului din Iaşi, pentru a organiza evacuarea Arhivei din Iaşi.

38

1945 iunie 11, Micăsasa. *Gheorghe Duzinchievici către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Micăsasa, 11 iunie 1945

Stimate Domnule Sacerdoţeanu,

Scriu această scrisoare în numele tuturor colaboratorilor mei. Toţi sunt îngrijoraţi de plecarea la Suceava. Ziarele (declaraţia d-nului Bagdasar) vorbesc de unele lipsuri alimentare de acolo: 20. 000 cetăţeni se alimentează prin „Apărarea Patriotică”. O fi numărul puţin exagerat pentru

Arhivele Naţionale ale României

a preamări sforțările „Patrioților”, dar știrea aceasta este completată de Ministerul Agriculturii care arată că jud. Suceava este printre cele 3 județe în care s-au făcut cele mai puține însămânțări.

De la un profesor venit din nordul Moldovii a venit vestea că orașele din Bucovina și Moldova sunt pline de Evreii veniți din Polonia și Răsărit. Unii nici nu știu românește.

Cu toții ne întrebăm: cum ne vom putea începe la Suceava activitatea și cum ne vom putea, noui veniți, să ne aranjăm viața? Criza de locuințe este mare.

Pe hârtie numai călătoriile se fac lesne, în realitate nu e așa. Surprize sunt la tot pasul și jefuirea bagajelor nu e lucru rar. Un ceferist, de aici a asistat la o asemenea întâmplare în gara Sighișoara.

Nici unul dintre noi nu și-a putut reface ceea ce a pierdut căci veniturile noastre sunt mici. Dacă ne pierdem și aceea ce avem ce ne facem?

Mai trebue de luat în considerare și nesiguranța generală: războiul s-a sfârșit dar pacea nu se întrevede. Să fim duși și mai aproape de frontieră, tot pe linia principală, în calea răutăților?

Noi avem cu toții, dar mai ales acei care din Noemvrie 944 și până la 27 Febr. 945, am „conlucrat” cu anumite persoane, în legătură cu predarea, avem o tristă experiență!

La Sibiu, chiar și soții Gramatovici, care au așa de mică leafă, s-au aranjat bine. Au căpătat prin Poliție o locuință la care plătesc numai lumina electrică și gazul metan (vreo 3 000 lei). Cu restul se pot alimenta modest.

La Sibiu mare noroc e gazul: îl ai la bucătărie, îl ai în cameră. Ce ne-am face la Suceava unde trebuie să cumperi lemne? Prețul depășește cu mult puterea noastră de cumpărare. Și ne este cu atât mai greu cu cât mâncarea ne înghite întreaga leafă. (La Sibiu măturătorul de stradă are 70.000 lunar, iar un vânzător de ziare de la 90.000 în sus!).

Sunt de vreo câteva zile aici spre a încerca să duc ceva așternut și făină de porumb. Această problemă e grea, deși până la Sibiu sunt numai vreo 55-60 km. De la Copșa nu este tren cu care să-ți poți transporta lăzi cu bagaj.

Vezi, te rugăm, ce faci cu noi? **Poate ne putem lega de Sibiu până la pace**, căci nu suntem o instituție de utilitate publică, fie la Arh. Statului ca până acum, fie la Arh. Săsească. Prezența noastră la Suceava, presupunând că după găsirea locuinței pentru instituție Ministerul ar mai găsi fondurile necesare pentru **a ne reface întregul** mobilierul de birouri

Arhivele Naționale ale României

şi depozite precum şi banii necesari strângerii documentelor, nu poate împiedica deloc distrugerea fondurilor în caz de **…„frământări”** .

Gândeşte-te bine, domnule Sacerdoţeanu şi ajută-ne. Lipsurile noastre sunt mari. **Toţi** avem lipsă de haine. Ce a fost mai bun s-a „pierdut”.

Răspunde-mi, te rog, **neoficial**, prin d-l Ursuleanu, aducătorul scrisorii, **un student de încredere**.

Te mai rog spune-mi ce e cu avansarea soţiei mele la gradul de arhivar şi ce e cu „Revista Arhivelor”? Mai ai articolul pe care l-am dat pentru tipar prin Noemvrie 1943? Cu epurația s-a sfârşit? Pot avea siguranţă?

Cu bune şi alese sentimente,

Gh. Duzinchievici

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 813, f. 41-42.

39

1945 iulie 2, Piatra-Neamţ. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Piatra-N., 2 iulie 1945

Iubiţi prieteni,

Mare minune că pe aceste vremi grele pentru tipar ai putut scoate un nou volum din „Revista Arhivelor”.

Din toată inima vă mulţumesc că nu m-aţi dat uitării. Trăind şi nemurind, sper să arăt vreun semn de recunoştinţă. Mă gândesc la hârtiile din timpul cât am îndeplinit pe lângă serviciul de bibliotecar pe acela de şef al serviciului petiţiilor la Rege. Cred că ar fi nemerit să se păstreze aceste hîrtii la Arhivele Statului, cu o notiţă din partea mea asupra funcţionării acestui serviciu.

Prieteneşti închinăciuni de sănătate D-nei, D-tale şi familiei de la

Moş G. T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 18.

Arhivele Naționale ale României

Arhivele Nationale ale Romaniei

40

1945 august 5, Copăcioasa. *Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Copăcioasa
Duminică, 5 Aug. 945

Mult stimate domnule Sacerdoțeanu,

Vă scriu din gara Copăcioasa; azi a venit un ordin telegrafic ca să ne dea 6 vagoane p<entru> Iaşi, „după ridicarea restricțiilor". Asta înseamnă încă vreo 10-15 zile. Tot „după ridicarea restricțiilor" se vor da spre încărcare şi cele 2 vagoane p<entru> Bucureşti.

La Săcel am terminat de împachetat şi revizuit o parte din lăzi. La Scoarța am început, însă e foarte greu şi cred că voi ajunge la soluția de a le duce aşa direct în vagon. De la M<arele> S<tat> M<ajor>. prin C<entrul>T<eritorial> Gorj ni s-a cerut telegrafic câte vagoane de lăzi avem şi câte trebuie pentru plecare.

Am răspuns că 17, însă nu ştiu de unde a pornit această întrebare. Marți când mă întorc la Copăcioasa voi cere pozițiile a încă 11 vagoane, ce ne mai trebuie şi aş vrea dacă vom avea putința – să plecăm de pe aici înainte de a se scumpi toate încât să nu mai putem pleca deloc. Dacă trebuie să plecăm, apoi va trebui înainte de 1 Oct. să fim la Iaşi, unde va trebui gospodărirea p<entru> iarnă. Până acuma am scăpat bine pe aici deşi am trecut prin momente de panică. După ce ne-a mutat din casă în casă era să ne „svârlă" şi din şcoală fără să ştim unde să ne ducem şi cu ce mijloace. În județul acesta sunt f. mulți ruşi şi pe lângă sărăcia extraordinară care bântuie au mai venit şi dânşii încât nu ştiu cum se va rezolva problema foametei care bate la uşă pe aici.

La Tg. Jiu lăzile sunt tot la Prefectură însă acum 4 zile era vorba să evacueze şi tribunalul şi Prefectura şi eram în grijă cu lăzile de acolo. Deocamdată stau pe loc şi de va fi cazul le voi aduce la Copăcioasa în magazia gării unde mai am lăzile necesare p. un vagon (37).

Nu ştiu nimic despre reparațiile de la Iaşi şi nu ştiu dacă se va întârzia ce ne vom face. Iarăşi le voi băga în biserică pe iarnă?

Şi aici m-am săturat de stat şi singur într-un sat uitat în văgăunile dealurilor, îngropând şi dezgropând anumite lucruri scumpe şi fiecare zi

Arhivele Naționale ale României

care trece zicând: „am scăpat şi azi”. Aş vrea să ne vedem acasă **deşi dacă dumneavoastră vedeţi lucrurile altfel**, e bine s-o ştim dinainte să nu păţim iară ca în 1942 când nu trebuia să le ducem la Bascov. La Săcelu din punctul de vedere al conservării stau foarte bine: uscat şi bine aerisit.

Vă doresc multă sănătate şă ertaţi-mă că vă scriu pe această hârtie găsită în biroul gării.

Ghe. Ungureanu[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 837, f. 74.

[1] *Gh.Ungureanu* (8 martie 1907-29 decembrie 1975), director al Arhivelor Statului din Iaşi (1941-1969), membru în colegiul de redacţie al „Revistei Arhivelor” şi al revistei „Archivum” (Paris). A publicat *Justiţia în Moldova, 1741-1832,* Iaşi, 1934; *Învăţământul juridic în Academia Mihăileană 1834-1869,* Iaşi, 1935; *Familia Sion. Studiu şi documente*, Iaşi, 1936; *Istoria avocaturii în Moldova. I, până la 1880,* Iaşi, 1938; *Îndrumător în Arhivele Statului din Iaşi,* I, Iaşi, 1947, II, Bucureşti, 1956, III, Bucureşti, 1959, IV, Bucureşti, 1970 /în colaborare); *Ion Creangă. Documente*, Bucureşti, 1964; *Eminescu în documente de familie* (postum), Iaşi, 1977, 2001, *Secretariatul de Stat al Moldovei. Inventar arhivistic,* Bucureşti, 1966 (în colaborare); *Secretariatul de Stat al Moldovei. Inventar arhivistic,* Bucureşti, 1969 ş.a.

41

1946 februarie 4, Craiova. *C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Craiova, 4 Februarie 1946

Dragă Domnule Sacerdoţeanu,

Ieri am avut o mare bucurie, primind de la Casa Şcoalelor, între altele, volumul D-tale de **Îndrumări în cercetări istorice**[1]. Cartea asta este o comoară; ea umple un gol pentru care trebue să-ţi fie D-tale recunoscător oricine se ocupă puţin de trecutul nostru, cum şi cel care studiază cu temeiu pe tărâmul acesta. Mai deunăzi am primit şi cartea D-lui Mircea Tomescu: *Repertoriul bibliografic al Revistei pentru Arheol<ogie> şi Filol<ologie>,* ca a 3-a din lucrările Şcoalei de

Arhivele Naţionale ale României

Arhivistică. Care au fost oare întâia şi-a doua, căci pe copertă nu văd menţionat?

Cu multă sănătate şi cordiale salutări, către D-na Sacerdoţeanu omagiile mele,

C. D. Fortunescu

Am gata de tipar pe 3 ani 1944-1946 revista mea.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 815, f. 84.

---

[1] Aurelian Sacerdoţeanu, *Îndrumări în cercetări istorice.*< 1. *Ştiinţele auxiliare ale istoriei*, p. 7-26; 2. *Introducere în diplomatică*, p. 27-46; 3. *Despre editarea documentelor*, p. 47-64; 4. *Ceva despre un corpus al izvoarelor istoriei Românilor*, p. 65-100; 5. *Izvoarele istoriei Românilor*, p. 101-128; 6. *Şcoala în evul mediu,* p. 129-153; 7. *Pentru un dicţionar geografic al României,* p. 154-166; 8. *Evoluţia scrisului şi cartea pînă la apariţia tiparului,* p. 167-199, 9. *Istoria în învăţămîntul secundar,* p. 200-211; 10. *Tezaurele noastre arhivistice,* p. 212-224; 11. *Traducerea documentelor,* p. 225-227; 12. *Ortografierea onomasticelor şi toponimelor istorice,* p. 228-230; 13. *Liste de suverani. Imperiul oriental. - Imperiul Otoman. - Grecii. - Românii. - Bulgarii. - Sîrbii. - Ungurii. - Poloni. - Ruşii.,* p. 231-290; 14. *Cîteva note cu privire la cercetările genealogice româneşti,* p. 291-314; 15. *Arhivele României,* p. 315-336; 16. *Cunoaşterea satului prin acte,* p. 337-343; 17. *Şcoala de Arhivistică,* p. 344-354; 18. *Introducere în cronologie*, p. 355-373>, Bucureşti, Casa Şcoalelor, <1945>, 384 p.

42

1946 februarie 7, Butoieşti (Mehedinţi). *Constantin Rădulescu-Motru către Aurelian Sacerdoţeanu.*

7 Februarie 1946
Butoieşti (Mehedinţi)

Iubite domnule Sacerdoţeanu,

Din cauza absenţei mele din Bucureşti am primit cu întârziere „Hrisovul" IV. Ţin ca dimpreună cu mulţumirile mele să-ţi trimit cele mai sincere felicitări pentru munca pe care d-ta şi colegii d-tale de la Şcoala de arhivistică, o depuneţi. În criza actuală a gândirii europene, aproape pot zice: în haosul de astăzi al gândirii europene munca d-voastră metodică şi

Arhivele Naţionale ale României

cinstită este un semn prevestitor de o grabnică revenire la normalizare. Aş dori ca studenţii noştri din Facultatea de Litere şi de Drept să asculte măcar un an lecţiile d-voastre pentru a se deprinde a da cuvintelor în care se exprimă un înţeles stabil şi bine controlat. În Franţa l'école de Chartes a avut o fericită influenţă asupra scrisului francez, atât literar, cât şi ştiinţific, – profesorul meu Jules Soury, neurolog de la Hautes Etudes avea pentru ea o mare admiraţie. Vă urez şi Domniilor Voastre de la Şcoala de Arhivistică, o atare influenţă asupra publiciştilor din România.

Cu cele mai cordiale salutări,

C. Rădulescu Motru

P.S. Din cauza lipsei de cărbuni în Bucureşti, nu pot părăsi conacul meu de la ţară înainte de sărbătorile de Paşte. Omagii afectuoase familii D-tale.

C.R. M.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 832, f. 18-19.

---

[1] *Constantin Rădulescu-Motru* (1868-1957), filosof şi psiholog, profesor la Universitatea din Bucureşti, membru al Academiei Române. A coordonat publicaţiile *Noua revistă română, Ideea europeană, Revista de filosofie.*

43

1946 februarie 21, Deleni. *V. Ghibilic către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Deleni, 21 Febr. 1946

Domnule Director,

V-am cunoscut în Iunie, anul trecut când v-am solicitat învoirea de a cerceta documentele M-rei Berzunţi (pach. Nr. 16) şi felul mai mult decât binevoitor cu care am fost ajutat îmi dă îndrăzneala de a apela iar la dv.

Alăturat, am un articol, pe care aşi vrea să-l public la o revistă, care se ocupă cu asemenea publicaţii.

Dar starea nenorocită a noastră, a învăţătorilor, cu salariul nostru mizer, nu-mi dă posibilitatea de a cunoaşte aceste reviste şi deci a le trimite direct lor.

Arhivele Naţionale ale României

Aşa că vă rog şi de data aceasta să mă ajutaţi şi să-mi trimite-ţi articolul la o revistă de specialitate; nu doresc acest lucru pentru a mă afişa. Departe de mine aceasta. Doresc doar, a atrage atenţia acelor ce vor a dezgropa trecutul nostru istoric, să treacă şi pe aceste meleaguri, poate vor găsi ceva interesant.

Monografia „Delenii" a trecut de jumătate.

Cu vii mulţumiri anticipate,

Înv. V. Ghibilic

Com. Helegiu Jud. Bacău

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 144.

44

1946 mai 7, Braşov. *Violeta şi Olimpiu Boitoş către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Dragă prietene,

Pot să spun că puţine scrisori au fost primite cu atâta bucurie ca aceea sosită de la voi în preajma sărbătorilor. Nu era o mică întârziere ci una mai mare, fiincă din toamna trecută nu mai aveam veşti de la voi. Începusem să cad la „presupusuri", deşi nu cred că am o fantezie aşa de mare ca a eroilor lui Caragiale.

Grijile şi necazurile voastre sunt uşor de închipuit. Într-o formă sau în alta le-am avut şi noi, şi le mai avem, deopotrivă cu mulţi alţii. Ne-a făcut însă o deosebită plăcere încrederea pe care o exprimă şi o transmite scrisoarea ta cu privire la evenimentele de la care aşteptăm o ameliorare a destinului ţării noastre. Există situaţii care în Ardeal se suportă mai greu. Şi acum ca şi în atâtea alte rânduri, Bucureştii nu cunosc starea de lucruri din Ardeal, şi mulţi nu dau nici o dovadă că ar vrea măcar să o cunoască. Din cauza aceasta mai continuă într-o oarecare măsură calvarul nostru, mai cu seamă în Ardealul de Nord, blestemată denumire cu care ne-a gratificat epoca modernă. Nu e vorba de lipsurile ce se resimt în gospodărie şi nici măcar de inechităţile sociale atît de greu de suportat, căci acestea sunt generale şi le cunoaşte întreaga ţară. Dar inechităţile acestea sunt prezente şi pe plan naţional, şi anume în defavorul elementului românesc.

Arhivele Naţionale ale României

Gândeşte-te numai la cazul Academiei noastre. Încă nici acum nu avem certitudinea întoarcerii ei apropiate la vatră, lucru care ar fi trebuit să se facă fără nici o discuţie, imediat şi fără să se invoce nici măcar consideraţiuni de ordin financiar. Există acte care ar trebui să fie reacţiuni elementare ale demnităţii naţionale ori ale demnităţii statului. Totuşi şi acum trebue să batem drumurile autorităţilor centrale şi să cerşim îngăduinţa de a ne instala în casa noastră proprie, în oraşul care este singurul potrivit pentru ca Academia comercială, a doua din ţară, să-şi poată îndeplini menirea.

Populaţia românească din Ardealul de Nord trăeşte şi astăzi cu emoţii mari, cari secătuesc vlaga vieţii. După ce a sângerat atâta în anii de ocupaţie străină, ea nu-şi poate găsi nici acum un echilibru de viaţă, pentru că este supusă la tot felul de umilinţe şi ameninţări grave apasă deasupra capetelor. Eu ştiu că aceste ameninţări sunt exagerate, umflate peste măsură, şi poate nu au absolut nici un temei, dar nici măcar atâta nu se poate spune în mod răspicat, deschis.

De aceea îţi spun că mi-a căzut bine încrederea sănătoasă a scrisorii tale, ştiind că tu gândeşti şi gândeşti temeinic pe bază de cunoştinţe pozitive.

M-am bucurat de asemenea că a apărut întâiul volum din Onciul[1]. Îţi vei face un merit frumos din editarea acestui clasic al istoriografiei noastre. Este o muncă pentru care am o adevărată slăbiciune.

Ne este dor de voi şi am dori să mergem la Bucureşti, mai bine zis am avea nevoie să facem acest drum, dar nu ştiu când îl vom putea face. Din toamna trecută, de când am fost acolo, chestiunea Violetei a făcut doar un pas foarte mic înainte. E deci tot nerezolvată şi am vrea să avem oarecari perspective pentru când vom veni să cerem rezoluţia finală.

Ce face Virginica? Sperăm că aţi petrecut o vacanţă plăcută şi sunteţi sănătoşi. Noi n-am plecat la Cluj de sărbători.

Vă facem cele mai bune urări, cu toată afecţiunea noastră.

Braşov, 7 Mai 1946
Violeta şi Limpi

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 808, f. 25.

[1] Aurelian Sacerdoţeanu, *Dimitre Onciul, Opere complete*, Tom I. *Originile Principatelor Române*, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1946, 423 p.

Arhivele Naţionale ale României

45

1946 mai 30, Bucureşti. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoţeanu.*

30 Mai 1946, Bucureşti

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Mi-ai procurat o foarte mare satisfacţie trimiţându-mi operile lui D. Onciul, editate de D-ta. Am citit aproape întreg volumul şi mi-am reamintit cu emoţie de vremea când i-am fost elev – chiar din momentul în care i s-a încredinţat catedra de istoria Românilor – şi i-am ascultat frumoasele prelegeri ce le ţinea la universitate. Mi-am reamintit şi de Iuga-Vodă şi de Dragoş şi Bogdan, pe care le-am citit, pentru examene, din Convorbiri Literare şi despre Originele Principatelor, conferinţa de la Ateneul Român, care împreună cu a lui I. Bogdan şi N. Iorga, ţinute tot acolo şi în acelaş ciclu, au fost pentru noi tinerii învăţăcei adevărate recreaţii ştiinţifice şi sufleteşti; de asemenea mi-am reamintit de discuţiile cu privire la Biserica Domnească din Curtea de Argeş, la care am asistat, fiind atunci în Bucureşti, şi pare că văd satisfacţia ce s-a arătat pe faţa lui Onciul, când i-am prezentat o monetă a lui Radu Vodă cu tipul cavalerului şi când apoi i-am identificat un dinar banal ce fusese descoperit de Drăghiceanu sub podeala de lespezi a bisericii.

Sunt convins că ai făcut un mare serviciu istoriei naţionale editând operile dascălului nostru şi te felicit pentru munca ce ai depus şi profunda erudiţie de care ai dat dovadă, punând la îndemâna cercetătorilor o ediţie atât de conştiincios întocmită.

Îţi mulţumesc pentru carte şi te rog să primeşti încredinţarea sentimentelor mele celor mai alese, împreună cu dorinţa de a putea publica în cel mai scurt timp şi restul operilor marelui nostru istoric.

Const. Moisil[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 828, f. 29.

---

[1] *Constantin Moisil* (1876-1958), numismat, din 1910 lucrează la Cabinetul Numismatic al Academiei Române, a cărui conducere o va primi în 1933. În această

Arhivele Naţionale ale României

calitate a dedicat o bună parte a activității sale creşterii şi organizării colecțiilor monetare ale acestuia. Director al Arhivelor Statului (1923-1938), perioadă în care contribuie la organizarea arhivelor centrale şi din centrele regionale. Membru al Academiei Române (1948) şi preşedinte al Societății Numismatice Române (1933-1958). A condus prima publicație românească de specialitate, „Buletinul Societății numismatice românești", şi a înființat revista „Cronica numismatică şi arheologică". Cu preocupări de metrologie, heraldică, sigilografie şi medalistică.

46

1946 iunie 5, Sibiu. *Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimate Domnule Sacerdoțeanu,

Mii de mulțumiri pt. cartea „Opera lui D. Onciul" pe care o găsesc nu numai valoroasă, dar şi deosebit de reuşită. Ați făcut o operă pt. care posteritatea o să vă mulțumească şi o să vă fie îndatorată. Deci sincerele mele felicitări.

Cu expresia celor mai prietenoase sentimente al D-le

T. Bălan
Sibiu, 5 Iunie 1946

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 805, f. 32.

47

1946 august 14, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Roma, 14 August 1946

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Am primit volumele II, III şi IV din „Hrisovul", sosite la Şcoală primul la începutul lui Iulie şi celelate ieri. Este cel dintâi mesaj pe care-l

Arhivele Naționale ale României

primim din partea ştiinţei noastre româneşti din ţară după atâţia ani de izolare în care trăim la Roma. Îţi mulţumesc din inimă pentru gândul prietenos pe care l-ai avut pentru Şcoală şi te felicit călduros pentru această dovadă de stăruinţă în vremurile grele prin care a trecut ţara noastră. Am citit în aceste volume interesante contribuţii ştiinţifice şi în acelaşi timp am văzut cu plăcere dezvoltarea pe care a luat-o Şcoala noastră „des Chartes", pe care D-ta o conduci cu atâta pricepere şi râvnă. Îţi semnalez un frumos articol al d-lui H. Bautier, care a fost anul acesta membru al Şcoalei Franceze de aici, despre activitatea archivistică de la noi din ţară (Bibliothèque de l'Ecole des Chartes, t. CIV, 1943).

Voi căuta şi eu ca la cea dintâi ocazie să-ţi trimit vol. X din Ephemeris Dacoromana.

Cu bune urări de fericită continuare şi cu prieteneşti sentimente,

S. Lambrino[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 826, f. 12.

[1] *Scarlat Lambrino* (1891-1964), profesor universitar (suplinitor-1927; titular-1932) la catedra de Istorie antică, epigrafie şi antichităţi greco-romane la Universitaea din Bucureşti, catedra lui Vasile Pârvan; director al Muzeului Naţional de antichităţi; director al Şcolii Române din Roma (1941-1947).

48

1946 septembrie 24, Bucureşti. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Am vrea să reluăm şedinţele Societăţii Numismatice începând de Duminică 13 Octomvrie. De aceea te rog să fii atât de bun să ne pui şi anul acesta la dispoziţie sala de conferinţe de la Arhivele Statului. Dacă în iarnă n-o să aibi putinţa de a o încălzi, ne vom muta la Institutul francez de studii bizantine; dar acum în toamnă preferăm să rămânem la D-ta.

Arhivele Naţionale ale României

Mulţumindu-ţi în numele tuturor, primeşte salutările mele prieteneşti.

Const. Moisil
Bucureşti, 24 Sept. 1946

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 828, f. 32.

49

1946 octombrie 11, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Roma, 11 octombrie 1946

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Am primit un nou dar din parte D-tale şi anume „**Revista Arhivelo**r", VI, 1 şi 2, precum şi **Damian Bogdan, Caracterele limbii textelor slavo-române**, 1946. Este o nouă dovadă a activităţii frumoase şi rodnice a Arhivelor Statului şi a Şcolii de Arhivistică de sub direcţia D-tale. Te felicit din toată inima pentru interesanta realizare şi-ţi mulţumesc din inimă că nu ai uitat Şcoala Română din Roma.

Odată cu această scrisoare primeşte şi un pachet cu volumul X din Ephemeris Dacoromana. Te rog să mă vesteşti dacă vă lipseşte vreun volum din acest anuariu şi din Diplomataricum Italicum din care au apărut patru volume până acum.

Cu reînoite mulţumiri, cu vii felicitări şi cu multe salutări prieteneşti,

S. Lambrino

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 826, f. 8.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

50

1946 octombrie 28, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoţeanu către Scarlat Lambrino*[x].

Stimate D-le Lambrino,

Mulţumesc din suflet pentru frumoasele cuvinte ce-mi adresaţi cu privire la străduinţele mele. Am crezut de datoria mea să fac din Arhive o instituţie vie. Nu ştiu cât am izbutit până acum, căci vremurile au fost cu totul vitrege. Dar nu mă voiu lăsa abătut de la ceea ce cred că e bine. Preţuirea Dv., la care am ţinut totdeauna, este încă un îndemn.

Sunt bucuros că am fost întâiul care am făcut să ajungă la Roma şi cuvântul nostru scris, cu toate greutăţile pe care le întâmpină la noi astfel de manifestare. Nu ştiu dacă publicaţiile noastre au putut ajunge toate la Şcoala Română. Se poate face controlul după lista pe care am dat-o pe pag. IV a copertei ultimului n<umă>r din Rev<ista> Arh<ivelor>. Pot trimite îndată tot ce lipseşte şi avem încă.

Mulţumesc pentru informaţia cu privire la articolul lui Bautier. Am scris la Paris să mi se trimită revista, cu care de altfel am avut schimb, întrerupt din cauza războiului.

În biblioteca noastră avem Dipl<omataricum> Ital<icum> vol. I-IV şi Eph<emeris> Dacor<omana> I-III, V-VIII. Ne lipsesc deci vol. IV, IX şi X. Vă rămânem îndatoraţi dacă ni le veţi putea trimite.

Rog să iertaţi întârzierea cu care răspund la cele două amabile scrisori. Sănătatea mea a lăsat de dorit în ultima vreme. De cinci zile m-am înapoiat însă din spital şi cred că mă voiu restabili repede după o întreită intervenţie chirurgicală ce am avut.

Al. Dv. cu cele mai devotate sentimente,

28.X.946
A<urelian> S<acerdoţeanu>

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 826, f. 13.

[x] Concept.

Arhivele Naţionale ale României

51

1946 octombrie 29, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Mihai Costăchescu.*

Stimate Domnule Costăchescu[1],

Mă îngrijorează şi pe mine soarta arhivelor de la Săcelu[2]. Dar ce pot face dacă nu mi se dau bani? Totuşi n-am disperat încă: mai am promisiuni.

Am comunicat d-lui Mircea nota cu documentul. Se vorbeşte aici în arhivă (informaţia d-l Damian P. Bogdan şi d-na Maria Dumitrescu) că la un particular ar fi un document de la Ştefan cel Mare[3]. Ar fi inedit şi s-ar oferi spre cumpărare cerând cel puţin un milion. Nu ştiu cine este persoana şi <ce> importanţă are actul.

Catalogul documentelor moldoveneşti[4] va începe când se va termina tiparul celui din Ţara Românească. Poate în anul viitor.

O dată cu aceasta expediez „Hrisovul" şi „Revista Arhivelor", VII, 2, rugându-vă să-mi înapoiaţi numărul defect.

Cu cordiale salutări,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Mihai Costăchescu,* 1073.

---

[1] Scrisoarea a fost tipărită în volumul *Mihai Costăchescu. Corespondenţă*, citat anterior.

[2] Arhiva evacuată la Săcel, Gorj, va reveni la Iaşi în 1947, după terminarea reparaţiilor la imobilul din interiorul Mănăstirii Golia, bombardat şi incendiat în iunie 1945. C. Turcu, în rapoartele de activitate şi în corespondenţa cu Gh.Ungureanu, descrie avatarurile acestei evacuări, precum şi distrugerile documentare provocate de cel de-al doilea război mondial.

[3] Documentul din 17 martie 1502, emis de Ştefan cel Mare la Vaslui, i-a fost semnalat lui M. Costăchescu de R. Rosetti (D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Mihai Costăchescu*, 1056). A fost achiziţionat de Biblioteca Academiei (*Peceţi*, nr. 382) şi publicat de D. P. Bogdan, *Acte moldoveneşti din anii 1426-1502*, Bucureşti, 1947 şi se află tradus de M. Costăchescu în Ms. de la Biblioteca Academiei, A 2000, f.1345_{1-3} (conform *D.R.H.*, vol. III, Bucureşti, 1980, p.497-499).

Arhivele Naţionale ale României

[4] *Catalogul documentelor moldoveneşti din Arhiva istorică centrală a statului*, vol. I, 1387-1620, Bucureşti, 1957; vol. II, 1621-1652, Bucureşti, 1959; vol. III, 1653-1675, Bucureşti, 1968; vol. IV, 1676-1700, Bucureşti, 1970.

52

1946 noiembrie 7, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Arhiva Muzeului Naţional Ardelean.*

Bucureşti, 7 Noemvrie 1946
Arhiva Muzeului Naţional Ardelean
Str. Miko Nr. 2 Cluj

Confirmăm primirea scrisorii Dvs. din 28 Octomvrie a. c. şi vă mulţumim pentru publicaţiile pe care veţi binevoi să ni le trimiteţi. Sunt încredinţat că pot ieşi lucruri folositoare dintr-o colaborare onestă şi de aceea promitem ca în scurtă vreme să răspundem personal la plăcuta Dvs. invitaţie de a da o prezentare a rosturilor Şcoalei de Arhivistică pe care o conduc şi a arhivisticei româneşti actuale, pentru revista „Levéltari Közlemények", pe care o cunoaştem şi o apreciem.

Mulţumim D-lui profesor Jakó[1] pentru gentila propunere şi pentru greaua sarcină de a trimite la Budapesta referinţele noastre, pe care vi le vom remite în româneşte. V-am rămâne îndatoraţi dacă veţi binevoi să ne faceţi şi bunul oficiu de a înlesni la Budapesta un schimb de publicaţii între „Levéltari Közlemények" şi „Revista Arhivelor". Noi posedăm în biblioteca noastră numai vol. I-III şi V-VIII.

În acelaşi timp ne îngăduim să vă invităm a colabora şi Dvs. la publicaţiile noastre. Ne-ar interesa pentru o întâie cunoaştere, să avem un 1) istoric al întemeierii, funcţionării şi realizărilor instituţiei Dvs. şi 2) un ghid sumar al fondurilor arhivistice (proveniență, cuprins şi cantitate). Publicăm în româneşte sau într-una din limbile internaţionale, de preferat franţuzeşte.

În nădejdea răspunsului favorabil rămân al Dvs.

A. Sacerdoţeanu
Directorul General

Arhivele Naționale ale României

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 843, f. 8.

[1] *Sigismund Paul Jakó*, medievist cu contribuţii la dezvoltarea ştiinţelor auxiliare ale istoriei, în special ale paleografiei latine, codicologiei, diplomaticii, criticii izvoarelor, sigilografiei, filigranologiei şi arhivisticii. Arhivist la Arhivele Statului din Budapesta (1940-1941), arhivist (1941-1946) şi apoi director (1947-1949) la Arhiva Muzeului Ardelean din Cluj. Profesor universitar (din 1944) la Universitatea din Cluj-Napoca. Editor de izvoare privind istoria medievală a Transilvaniei. Aport însemnat în elucidarea unor probleme ale istoriei culturii medievale, ale istoriei cărţii şi tiparului. Între lucrările sale: *Scrierea latină în evul mediu*, Bucureşti, 1971, 184 p.; *Organizarea cancelariei voievodale ardelene la începutul secolului al XVI-lea*, în „Hrisovul", VI (1946), 2, p. 111-148; *Paleografia latină cu referire la Transilvania*, în *DIR, Introducere*, vol. I, Bucureşti, 1956, p. 159-229; *Sigilografia cu referire la Transilvania pînă la sfîrşitul secolului al XV-lea*, în *ibidem, Introducere*, vol. II, Bucureşti, 1956, p. 559-619; *Filigrane transilvănene din secolul al XVI-lea*, în „Studia Universitatis Babeş-Bolyai", 1968, 1, p. 3-19.

53

1946 decembrie 8, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mulţumesc pentru extrasul pe care mi l-ai trimis şi te felicit pentru iniţiativa ce ai luat şi la Iaşi de a scoate un anuar al Liceului Naţional, care poate aduce lucruri atât de interesante. Ceea ce e şi mai frumos e că te-ai gîndit să-l închini d-lui Costăchescu[1], ale cărui merite pentru istoria Moldovei întrec pe toate ale predecesorilor. Ar trebui să nu fie atît de modest. Din articolul Dv. închinat dânsului constat rudenia la care n-aş fi crezut. Nu ai putut afla numele părinţilor d-lui P. Constantinescu-Iaşi?[2]

De la d-l Kirileanu de mult nu mai am veşti. Nici „Contribuţii la istoricul raclei Sf.Paraschiva" nu am primit. M-ar interesa să le am.

Vă înapoiez acum bibliografia lui S. Zotta[3] spre completări (dacă ai posibilitatea să o faci) şi să mi-o trimiţi pentru numărul viitor din „Revista Arhivelor". Acum am la tipar vol. VII, şi Dumnezeu ştie când o apărea că nu mai putem conta pe lucru. Aş ţine totuşi să figureze în revista noastră. Văd însă că nu mai pot da fotografia lui. Mă tem să nu o fi rătăcit

Arhivele Naţionale ale României

cu prilejul evacuărilor. Vom căuta-o încă şi sper să-i dau de urmă. Mi-ar părea nespus de rău să nu o mai pot afla.

Notele ce ai despre manuscrisul lui Ştefan cel Mare şi Davidel, te rog să mi le trimiţi îndată. Măcar uneia îi voi face loc în volumul de acum de sub tipar.

Vă felicit pentru activitatea neîntreruptă ce manifestaţi şi sper, ca şi de la colegii Dv., într-o neîntreruptă colaborare la revista noastră.

Cu prețuirea de totdeauna al D-tale,

A. Sacerdoțeanu

P.S. Nu ştiţi dacă se găseşte la Iaşi *Dicţionarul limbii române* de A. Scriban? Îl caut aici şi nu-l aflu. Dacă da trimite-mi de ştire să-l plătesc şi să mi-l expediezi. Pot da până la 50.000 lei.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4215.

---

[1] „Anuarul Liceului Național din Iași" pe anii 1942-1945, partea I, *Omagiu profesorului Mihai Costăchescu cu ocazia pensionării sale*, Iaşi, 1946.

[2] *Petre Constantinescu-Iași* (1892-1977), istoric şi profesor la Universitatea din Iaşi (1926-1936), profesor la Universitatea din Bucureşti (1944-1952), director al Institutului de istorie „N. Iorga", coordonator al vol. I-IV din tratatul *Istoria României*. A activat politic din 1910 până în 1977.

[2] *Sever Zotta* (27 aprilie 1874-octombrie 1943), director al Arhivelor Statului din Iaşi (1912-1934), membru corespondent al Academiei Române (1919), fondatorul revistei „Arhiva genealogică" (1912-1913), editor de documente.

54

1946 decembrie 22, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Domnule Director General!

Vă rog daţi îmi voe, ca în numele D-lui Emeric Szentpétery profesorul de diplomatică la universitatea din Budapesta, să vă cer ajutorul

Arhivele Naționale ale României

D-ei Voastre. D-ul Szentpétery are nevoie mare de lucrarea lui Rozov: *Ukrajnski gramoti*, I-II, Kiev, 1928, pe care o cunoaşte numai dintr-o recensie română. Fiindcă această lucrare nu există în Ungaria şi n-a putut să o procure nici din Rusia, d-ul Szentpétery m-a rugat să-l înştiinţez, dacă există această carte la vreo bibliotecă, sau la vreun specialist român. Din acest motiv totodată am scris domnului profesor Damian P. Bogdan, celui mai autentic specialist în paleografia slavă. Vă cer şi Dvs. ajutorul binevoitor, ca d-ul Szentpétery să poată primi pentru folosinţă lucrarea cerută de la vreo bibliotecă română.

Diplomatica în pregătire a lui prof. Szentpétery ar avea mare folos, ca în timpul lucrului n-ar trebui să se lipsească de sfaturile şi îndrumările binevoitoare ale specialiştilor ţărilor sud-est europene. Rog pe Domnul Director General, dacă nu Vă deranjez prea mult, să fiţi în ajutorul d-lui prof. Szentpétery, ca să poată lua contact direct cu specialişti români, care se pot considera ca cei mai autentici în diplomatica română.

Vă mulţumesc anticipat pentru informaţiile D-ei Voastre, promiţându-vă că voiu sta întotdeauna la dispoziţia D-ei Voastre în chestiuni speciale maghiare, ori de cîte ori veţi avea nevoie.

Cu deosebită stimă

Jakó Zsigmond
Profesorul istoriei poporului maghiar
la Univ<ersitatea> Bolyai din Cluj

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 843, f. 9.

55

1947 ianuarie 6, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mulţumesc din suflet pentru multă străduinţă ce ai depus pentru a-mi afla şi procura dicţionarul Scriban. L-am primit împreună cu broşurile trimise şi-ţi mulţumesc, felicitându-te în acelaşi timp pentru zelul ce depui în cercetările şi iniţiativele ce ai.

Arhivele Naţionale ale României

Odată cu aceasta am expediat şi banii pentru dicţionar pe care îl voi lega eu.

Ştiu şi eu că există o recenzie pentru studiul lui E. Turdeanu[1]. Voi căuta să-mi aduc aminte unde l-am citit şi-ţi voi comunica dacă aflu. Ce numere din „Revista Arhivelor" şi „Hrisovul" îţi lipsesc? Ţi le trimit cu plăcere.

Cu vii mulţumiri,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4216.

[1] *Emil Turdeanu*, diplomat la École des Hautes Études (Paris). Maître de recherches la Centre National de la Recherche Scientifique, cunoscător al literaturii româneşti vechi şi sud-slave, a publicat studii de specialitate şi manuscrise, *Manuscrise slave din timpul lui Ştefan cel Mare,* Bucureşti, 1943, *La littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans les pays roumains,* Paris, 1947 ş.a.

56

1947 ianuarie 26, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Sigismund Jakó.*

26 ian. 1947, Bucureşti
str. Arhivelor nr. 4

Mult Stimate Domnule Profesor,

Vă rog să-mi iertaţi întârzierea cu care răspund prea stimatei D-voastre scrisori din 22 luna trecută. Împrejurările au fost de aşa natură încât nu am putut căpăta la timp informaţiile cerute de D-voastră. Astăzi sunt în măsură să vă arăt că Rozov, *Ukrajnski gramoti* se află la biblioteca Facultăţii de litere din Bucureşti, de unde se poate împrumuta. Dl. prof. Damian P. Bogdan mi-a comunicat de asemenea, fapt pe care urma să-l comunice şi D-voastre că ediţia aceasta este identică cu prima din 1917 cu deosebirea singură a titlului.

Arhivele Naţionale ale României

În ceea ce priveşte preocupările d-lui prof. Szentpétery, care mă interesează îndeaproape şi cu atît mai mult acum când se ocupă şi de diplomatica sud-est europeană, cu plăcere îi voiu sta la dispoziție cu orice problemă în care aş putea da o informație. Îmi permit să-i recomand deasemeni pe d. prof. D. P. Bogdan, pentru domeniul slav al cancelariei noastre, pe d. prof, Emil Vîrtosu[1], pentru cel românesc şi pe d. prof. Alex. Elian[2] pentru cel grecesc. Toți trei sunt profesori la Şcoala de Arhivistică, pe care am onoarea să o conduc în prezent. În acelaşi timp adaug numele d-lui Nicolai Grămadă[3], profesor la Facultatea de teologie din Suceava, care s-a ocupat în special de cancelaria moldovenească şi pe d. D. Ciurea[4], conferențiar la Facultatea de Litere din Iaşi cu preocupări speciale asupra cancelariei latine a țărilor româneşti.

Dacă veți binevoi a-mi comunica adresa d-lui Szentpétery, cu plăcere îi voiu trimite lucrările mele care vin în atingere cu chestiunea cum şi acelea ce editez şi-l vor interesa.

Mulțumindu-vă pentru promisiunea Dv. mă mai voiu adresa D-voastre cu toată sinceritatea oricând voiu avea nevoie de o lămurire în chestiuni speciale maghiare şi vă rog să faceți acelaşi lucru cu mine ori de cîte ori veți crede de cuviință.

Al Dv. cu alese sentimente

A. Sacerdoțeanu.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 10.

---

[1] *Emil Vîrtosu* (1902-1977), specialist în disciplinele auxiliare ale istoriei, îndeosebi în paleografia chirilică şi sigilografie. Arhivar (din 1923), apoi arhivar principal (din 1931) la Direcția Generală a Arhivelor Statului. Profesor de paleografie chirilică la Şcoala de Arhivistică (1934-1950) şi la Facultatea de Istorie a Universității din București (1950-1965). Bun cunoscător al istoriei începutului sec. al XIX-lea, a publicat documente şi studii referitoare la Tudor Vladimirescu şi revoluția din 1821.

[2] *Alexandru Elian,* membru al Şcolii Române de la Fontenay-aux-Roses (1932-1934); asistent la Catedra de Bizantinologie a Facultății de istorie (1936-1940) şi bibliotecar la Biblioteca Academiei (1936-1956). Profesor la Şcoala Superioară de arhivistică (1937-1948), apoi la Facultatea de istorie (1949-1952). Cercetător ştiințific principal, apoi şeful secției de istorie universală la Institutul de Istorie „N. Iorga" (1956-1968). Strălucit reprezentat al spiritului şcolii lui Demostene Russo, întruchipează acea rigoare a demersului de cercetare care tinde spre exhaustiv în informație. Cunoscător perfect al izvoarelor bizantine şi neogreceşti, a avut în vedere în cercetările sale îndeosebi

Arhivele Naționale ale României

relațiile româno-bizantine sau istoria culturii medievale şi moderne româneşti. Între lucrările sale: *Inscripțiile medievale ale României*, vol. I, Bucureşti, 1965, 935 p. ; *Fontes Historiae daco-romanae*, vol. III, Bucureşti 1976; *Elemente de paleografie greco-română,* în *DIR, Introducere*, vol. I, Bucureşti 1956, p. 359-381.

[3] *Nicolae Grămadă* (1892-1961), specialist în ştiințele auxiliare ale istoriei: paleografie chirilică, diplomatică, sigilografie, heraldică. Membru al Şcolii Române din Roma. Conferențiar la Facultatea de istorie a Universității din Iaşi (1928) şi profesor la Facultatea de Teologie din Suceava. Director al Muzeului Bucovinei din Suceava. Între studiile şi lucrările sale: *Studii paleografice*, Cernăuți, 1925, 49 p.; *Cancelaria domnească în Moldova pînă la domnia lui Constantin Mavrocordat*, Cernăuți, 1935, 231 p.; *Vechile peceți bisericeşti bucovinene,* Cernăuți, 1939, 89 p.; *Vechile peceți săteşti bucovinene (1783-1900)*, Cernăuți, 1939, 48 p.

[4] *Dumitru Ciurea*, istoric cu preocupări multiple care au cuprins epocile medie şi modernă din istoria românilor şi istoria universală. Asistent, conferențiar şi profesor universitar la Iaşi; şef de sector la Institutul de istorie şi arheologie „A. D. Xenopol". Contribuții remarcabile, prin abundența informației, privind orașul medieval moldovenesc şi instituțiile administrative ale Moldovei, precum şi domnia lui Mihail Sturdza, căruia i-a consacrat o amplă monografie.

57

1947 ianuarie 31, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoțeanu către Szabó T. Attila.*

31 Ianuarie 1947

Prea Stimate Domnule Director,

Împrejurările nu mi-au permis să dau un mai grabnic răspuns stimatei Dvs. scrisori din 3 Decemvrie anul expirat. Sunt în ea aprecieri prea măgulitoare pentru mine şi activitatea mea la Arh<ivele> Statului, care mă obligau la un răspuns mai repede. Însă împrejurări independente de voința noastră au întârziat acest răspuns, fapt pentru care vă cerem îngăduință.

Activitatea noastră se datoreşte însă, în cea mai mare parte, colaboratorilor mei, care prețuiesc la justa lor valoare urmele arhivalice naționale. Cum acestea se împletesc în trecutul țării socot că este bine să unim şi cercetarea lor, aşa cum propuneți şi Dvs.

Pentru aceasta sunt foarte bucuros să capăt studiul d-lui prof. Jakó despre cancelaria voievozilor ardeleni. Deoarece numărul următor din

Arhivele Naționale ale României

„Revista Arhivelor" este încheiat, l-aş da imediat la tipărit în „Hrisovul", încât ar putea apărea în Iunie viitor. Pentru viitor deasemeni voi fi încântat să pot avea colaborarea Dvs,. şi a colaboratorilor Dvs., cu orice chestiune care atinge arhivistica şi disciplinele auxiliare ale istoriei.

În privința articolului meu, a cărui întindere încă nu o văd, vă aduc la cunoştință că am început lucrul şi sper ca la sfârşitul lunii viitoare să fie în mâinile D-lui prof. Jakó, pentru a cărui traducere s-a oferit atât de gentil. Cu acest prilej vă aduc plăcuta informație că am primit de la Budapesta vol. lipsă din „Levéltari Közlemények", prin Ministerul de Externe şi că prin poştă am expediat acolo publicațiile noastre cerute de dl. Sinkovics. Pentru bunele oficii ce ați avut amabilitatea să ne faceți în această chestiune, vă rugăm să primiți viile noastre mulțumiri.

În ceea ce priveşte referința despre arhiva ardeleană, care atât de grațios s-a oferit să ne-o dea d. prof. Jakó, vă facem cunoscut că poate merge până la 4 coale de tipar formatul revistei noastre. Dacă manuscrisul ne poate fi trimis în luna Februarie, va fi dat la tipar de îndată. Dacă aceasta nu e posibil, atunci îl notăm cu plăcere ca pe cel dintîi al numărului următor şi dorim să-l avem în cursul lunei septemvrie a. c. Cercetătorii români vor primi cu vie satisfacție informația amănunțită şi completă asupra tezaurului dvs. arhivistic, venită de la o personalitate a ştiinței maghiare ardeleneşti, cum este dl. prof. Jakó.

În ceea ce priveşte schimbul între coletele de publicații, vă facem cunoscut că s-a făcut rectificarea prin bunăvoința Institutului de istorie universală N. Iorga.

Vă rog să primiți, Domnule Director, asigurarea osebitei şi sincerei noastre stime.

Director General

D-lui Prof. Univ. Szabo T. Attila[1], Dir. Arhivei Muzeului Național Ardelean Cluj

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 13.

[1] *Szabó T. Attila* (1906-1987), profesor la Universitatea din Cluj, arhivist şi director al Muzeului Național Ardelean din Cluj, cercetător al limbii şi dialectului maghiar, redactor al revistelor „Erdélyi Múzeum", „Erdélyi Tudományos Füzetek" ş.a.

Arhivele Naționale ale României

58

1947 februarie 11, Craiova. *Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

11 Februarie 947
Craiova

Mult stimate domnule Sacerdoțeanu,

Astă-noapte am plecat la Craiova să pun umărul la vagoanele destinate nouă cu acel trist „imediat şi peste rând". Am avut dreptate să amân raportul în care trebuia să se cuprindă şi evacuările, pentru că văd că una din cele mai triste pagini o scriu deabia acum, când ninge şi plouă peste lăzile noastre pe rampa gării Copăcioasa; lăzi pe care în timpuri grele le-am salvat de la foc şi alte împrejurări mult mai grele. Strângând din dinți şi cu o mare amărăciune în suflet voi trece şi peste asta.

Nu plec din Craiova fără vagoane. Astă-noapte când am pornit din Copăcioasa ploua. Eri am măturat zăpada de pe lăzi. Noroc că nu le-am adus pe toate pe rampă. Toate lăzile care au stat pe rampă trebuie urgent despachetate la Iaşi. Ce făceam cu 800 lăzi în care a intrat zăpada? Vă scriu Dv. pentru că ştiu că mă înțelegeți în amărăciunea mea.

Vă doresc multă sănătate.

Gh. Ungureanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 837, f. 90.

59

1947 februarie 23, Iaşi. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimate Domnule Director General,

Poşta de ieri mi-a adus pachetul cu cărțile ce ați avut bunătatea a mi le dărui. Am avut, astfel, ceva din cele mai mari bucurii – de la

Arhivele Naționale ale României

întoarcerea mea din refugiu, când mi-am găsit, aici la Iaşi, biblioteca ce-mi înjghebasem în anii tinereții, cu economii şi privațiuni – furată mai mult de jumătate şi tocmai ceea ce era mai de preț în ea!

Mă bucur mult că am „Revista Arhivelor" completă. Voi căuta să-mi procur şi „Hrisovul" I şi II, ca să am această colecție, ce vă face cinste, de asemenea întreagă. Cu ce mi-ați trimis, am şi „Culegerile de facsimile" câte au apărut. Sunt lucruri minunat de frumoase şi păcat că greutățile vremurilor vă țin în loc de la aceste înfăptuiri. M-a surprins plăcut „Ghidul Studentului", pe care nu l-am cunoscut până acum. Noi nu am avut asemenea bune îndreptare când eram la Universitate! Cred că şi Dv. i-ați simțit lipsa atunci şi de aceea v-ați gândit să-l alcătuiți pentru alții… Numai, nu ştiu cum, generația actuală, nu mai prețuieşte „vechiturile" trecutului şi nici nu se pasionează de a studia temeinic şi serios.

Luând ca model cele două bibliografii, apărute cu lucrările Şcolii de Arhivistică, aş putea să vă trimit în curând Indicele „Revistei Genealogice" a lui Sever Zotta – care este altceva decât bibliografia lui, pe care ați văzut-o. Am scos în refugiu, în acest scop, fişe din anul I şi aş mai avea de fişat şi anul II. Credeți că l-ați putea tipări?

Am promisiuni că săptămâna aceasta mi se face fotografia notiței de pe manuscrisul din timpul lui Ştefan cel Mare, astfel că pe la 1 martie vă trimit neapărat articolul.

Vă rog să primiți întreaga-mi recunoştință pentru darul de cinste ce mi-ați făcut, asigurându-vă că nu vor sta – ca la alții – drept ornament în bibliotecă –, ci îmi vor fi de un real folos.

Cu respectuoasă considerație,

Const.Turcu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4284; D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 19-20.

Arhivele Naționale ale României

60

1947 februarie 28, Iaşi. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult stimate Domnule Director General,

În sfârşit, azi pot să vă trimit articolul meu despre Mineiul din vremea lui Ştefan cel Mare. Nu este deloc întins, astfel că abia vor fi vreo trei pagini de tipar. Aş dori – dacă se va putea, căci îmi dau seama cât e de scump – să faceţi şi un clişeu cu notiţa diacului Fedco. În acest scop am întârziat, ca să vă pot trimite şi fotografia. Cât despre cele două filigrane, le-am desenat mai mult pentru ca să puteţi verifica descrierea lor din text.

Sper să nu vă vină acest articol prea târziu, pentru numărul care e sub tipar. Dacă vor fi întârziat poate îl tipăriţi în „Hrisovul" – sau în numărul următor al „Revistei Arhivelor".

Veţi face cum credeţi Dv. că e mai bine.

Aţi primit notiţa mea în legătură cu Condicile Asachi? Se poate face ceva cu ea?

Sper că peste o săptămână să aveţi pe biroul Dv. „Anuarul Liceului Naţional" închinat d-lui M. Costăchescu. Am făcut ieri corectura ultimei coli.

Dorindu-vă multă sănătate şi spor în toate lucrurile aşa de bune pe care le înfăptuiţi Dv., vă rog să primiţi aleasa mea consideraţie şi recunoştinţă.

C. Turcu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4285.

61

1947 martie 2, Bucureşti. Aurelian Sacerdoţeanu către Sigismund Jakó.

Domnule Profesor,

Vă rog să primiţi mulţumirile mele pentru toate informaţiile ce aţi binevoit a-mi da prin scrisoarea din 17 Febr. a. c.

Arhivele Naţionale ale României

Aştept manuscrisul lucrării pentru a-l da cu plăcere la revista Şcoalei de Arhivistică. Evident, îmi puteți trimite şi cele două facsimile pe care, dacă trebue făcute în autotipie le vom reproduce în planşe separate, iar dacă sunt liniare le vom intercala în text. În această privință aştept lămurirea D-Voastre.

Mulțumesc deasemeni pentru promisiunea că în Sept<embrie> voiu avea articolul D-Voastre privitor la Arhiva Ardeleană şi am toată convingerea că venind de la un specialist informațiile vor fi de cel mai mare preț pentru toți cercetătorii. În ceea ce priveşte propunerea D-Voastre, de a da informații arhivistice maghiare şi despre disciplinele auxiliare ale istoriei, tratate fie în Ungaria, fie în Ardeal, sunt încântat de ea şi coloanele revistelor ce conduc, cu caracter special în acest sens, vă stau la dispoziție oricând veți crede de cuviință. Peste asperitatea vremurilor trebuie să revenim la câmpul liniştit al cercetărilor senine, de care au nevoie amîndouă popoarele cărora le aparținem.

Cu cele mai alese sentimente, al D-Voastre,

A. Sacerdoțeanu
2 Martie 1947, Bucureşti

P.S. Cu poşta de azi vă expediem ultimul nr. din „Hrisovul" şi din „Revista Arhivelor", cu titlu gratios ca la un viitor colaborator al lor.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 19.

62

1947 martie 18. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimate Domnule Director General,

Sper că ați primit cele două scrisori ale mele, ce v-am trimis o dată cu cele două articolaşe pentru „Revista Arhivelor" sau „Hrisovul".

Dacă merită să fie tipărite şi nu e prea târziu, am rugămintea fierbinte să faceți Domnia Voastră adausele din alăturatele file.

De asemenea, dacă s-ar putea să faceți Dv. o notiță la subsolul textului meu din legătură cu filigranele hârtiei din manuscrisul ce descriu[1]

Arhivele Naționale ale României

– bineînțeles dacă puteți identifica aceste filigrane în vreo lucrare specială asupra „fabricației hârtiei în vechime” – care aici la Iași mi-a lipsit, fiind și biblioteca Universității închisă! Oare capul acela de bour (zimbru) nu ne-ar putea îndreptăți să credem că e vorba de o comandă de hârtie a Domnului moldovean[2] la una din fabricile Apusului?

Vă rog să primiți respectele mele și aleasa mea considerație.

C. Turcu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu* , 4286.

[1] D.J.A.N. Iași, Colecția *Manuscrise,* ms. nr. 137
[2] Ștefan cel Mare (12 aprilie 1457-2 iulie 1504).

63

1947 martie 24, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Stimate Domnule Turcu,

Împrejurările au făcut să nu vă confirmăm primirea celor două articole trimise. Ne sunt deosebit de prețioase și cel privitor la manuscrisul lui Ștefan cel Mare e dat la „Hrisovul”, iar al doilea, privitor la condicile Asachi, rămâne pentru numărul următor din „Revista Arhivelor”, cel de sub tipar fiind încheiat. La fiecare vom face adausele de care faceți mențiune în scrisoarea din 18 l.c. Atât pentru unul cât și pentru altul vă transmit călduroase felicitări.

DIRECTOR GENERAL,
l.s. A. Sacerdoțeanu

Domniei-Sale
Domnului CONSTANTIN TURCU, arhivist șef,
Arhivele Statului din Iași
Str.Cuza Vodă nr.20

D.J.A.N.Iași, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4220.

Arhivele Naționale ale Romaniei

64

1947 martie 31, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Piatra-N., 31 Mart. 1947

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Greu am eşit din această iarnă a foametei şi a gerului îndelungat. Am avut şi un grav accident din cauza ameţelelor, de urmările căruia greu am scăpat, rămânând cu mintea cam întunecată şi neînstare de a mai lucra. Mă mărginesc să pun o oarecare rânduială în hîrţoagele şi însemnările ce mi-au rămas după pierderile din timpul războiului.

Mulţămesc pentru ştirile ce mi-ai dat despre vechiul prieten Iuliu Tuducescu, rugându-te să-i spui călduroase urări de sănătate când îl vei vedea.

Nu ştiu dacă este speranţă să se îndrepte nedreptatea făcută Profesorului Leca Morariu[1]. Văd că maestrul George Georgescu şi-a reînceput activitatea. Câţiva ziarişti au fost scoşi de sub „epurație". În ziarul „Semnalul" cu data de azi am cetit un articol judicios asupra trecerii în diplomaţie a atâtor profesori universitari, adăogând aceste rânduri lăsate de cenzură:

„Prin epurările făcute în ultimii ani, facultăţile noastre au fost lipsite de luminile unor învăţători care au greşit politiceşte, dar a căror valoare în domeniul lor este incontestabilă".

Mă mir că dl. I. Nistor[2] nu face nimic pentru reîncadrarea colegului său bucovinean Leca Morariu. I-am scris în această privinţă, dar nu mi-a răspuns.

Am cetit în ziare că s-a făcut o comemorare a lui Mircea cel Mare. Oare nu s-ar fi cuvenit să fie comemorat şi Petru Rareş la împlinirea a 400 ani de la moarte?

Am văzut în ziare că dl. Vîrtosu a publicat ceva nou şi interesant. Fii bun şi-l roagă din parte-mi să mă cinstească cu un exemplar, pe care l-ar lua prietenul Chevallier[3] (Foto-Studio str. Carol 11), aducătorul acestor rânduri, spre a mi-l trimite cu vreo ocazie, căci poşta s-a scumpit enorm. Un prieten din Timişoara îmi trimite 2 cărţi şi văd că pachetul are mărci poştale în sumă de 39. 000 lei! Vremi nebune cu oameni idem!

Arhivele Naționale ale României

Iar te rog a transmite prietenilor Eustatzie alăturata scrisorică, iar prietenului Culică şi soţiei calde salutări.

Închinăciuni de sănătate D-nei Virginia, iar D-tale prieteneşti şi devotate sentimente.

G. T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 20.

---

[1] *Leca Morariu* (1888-1963), profesor la catedra de literatură română modernă şi folclor de la Universitatea din Cernăuţi, a editat revistele „Mihai Eminescu" şi „Făt Frumos" la Cernăuţi şi Suceava. Bun prieten al lui G. T. Kirileanu şi Artur Gorovei.

[2] *Ion I. Nistor* (1876-1962), istoric, cu preocupări în special pentru Bucovina şi Basarabia, profesor la Universităţile din Viena, Cernăuţi şi Bucureşti, membru al Academiei Române. Om politic al cărui nume este legat de Unirea Bucovinei cu Ţara, redactând actul de unire din 28 noiembrie 1918.

[3] *Adolphe Chevallier*, fotograf din Piatra Neamţ.

65

1947 aprilie 24, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Coane Sacerdoţeanu,

Adevărat că a înviat şi doresc, să fi petrecut sărbătorile cu bine şi cu bucurie. Îmi pare rău, că dl. Lăzărescu ne părăseşte. Era băiat simpatic. Eu, din parte-mi, am tot interesul, ca în Moldova de Nord să se înjghebeze o înfloritoare Regională a Arhivelor Statului.

Primesc deci, sarcina de conducător provizoriu al acestei Regionale. Îmi dau seama de răspunderile şi greutăţile împreunate cu sarcina luată. E mult de lucrat în domeniul acesta, aici, în regiunea noastră. Trebue despuiată toată regiunea de materialele arhivistice. Pentru aceasta este nevoe de deplasări. În lipsă de fonduri speciale pentru scopul acesta, deplasările le voi face eu cu prilejul plecărilor în inspecţie ale inspectorului general de poliţie din Suceava. Nu numai adunarea materialului arhivistic e o problemă, ce reclamă repedea ei deslegare, ci şi transportarea lui la Suceava şi categorisirea lui.

Planul de lucru mi-l voi face, când voi lua contact cu instituţia.

Arhivele Naţionale ale României

Albumul paleografic de Steffens mi-a rămas în 1940 în Cernăuți împreună cu toată biblioteca şi nu l-am mai găsit în 1941. Ți-am povestit în 1943, că din toată fosta mea bibliotecă n-am mai găsit decât puține lucruri şi acestea de importanță mai mică. Toate cărțile ştiințifice s-au pierdut. Dacă aş avea albumul acesta, l-aş face danie Şcoalei de arhivistică. Nici nu ştiu, dacă se mai găsesc exemplare pe piața librăriei germană. În 1941 m-am adresat unei mari şi cunoscute librării din Lipsca cu rugămintea să-mi caute un exemplar, dar mi s-a răspuns, că nu se poate găsi. Zilele acestea am să-i scriu din nou acestei librării-anticariat, cu care am de lichidat unele socoteli mai vechi, şi am să-i rog, să încerce să afle un exemplar.

Deocamdată, dacă ai nevoe de acest album, îl poți afla la biblioteca universității din Iaşi. Aici e un singur exemplar de care m-am servit şi eu în anul 1940/41.Cred, că ai putea să-l împrumuți, cerându-l oficial prin direcțiunea Arhivelor Statului.

Eu lucrez la un studiu asupra toponimiei Bucovinei – trecute şi prezente –. Mă isbesc la fiecare pas de lipsa atâtor şi atâtor scrieri, aici la Suceava. Cred, totuşi, că voi duce lucrarea la bun sfârşit. Să fie numai posibilitățile de tipărire. La Muzeul Bucovinei am avut câteva milioane de lei, destinate pentru continuarea tipăririi anuarului. De atîta vreme am cerut aprobarea cotei de hârtie şi autorizarea necesară pentru tipărire! Cota mi s-a aprobat zilele acestea, dar autorizația de tipărire n-am primit-o încă. Cu deprecierea din urmă a leului, nici nu mă mai pot gândi la tipărirea anuarului. Aştept, să văd, până unde merge rostogolirea.

A fost, zilele acestea, pe la boeria ta, tânărul Gramatovici. Mi-a povestit ghinionul, ce l-a avut cu pierderea adresei trimise de Regionala Suceava. El ar fi foarte mulțumit, dacă l-ai numi arhivar – slujbă echivalentă cu cea de şef de birou –. Dacă nu-i nimic, ce ar putea împiedeca această avansare, te rog şi eu, să aprobi avansarea.

Sărutări de mână stimatei Doamne.

Toate urările de bine.

Al Dvs.
N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 226-227.

Arhivele Naționale ale României

66

1947 mai 6, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Suceava, 6 Mai 1947

Coane Sacerdoțeanu,

Am primit adresa şi din ziua de 2 Mai am şi luat slujba în primire.

Avem ceva material arhivistic în depozitul Regionalei noastre şi am întocmit un nou plan sistematic pentru orânduirea pe fonduri a acestui material. În acelaşi timp am făcut demersuri pe lângă diferite autorități şi instituțiuni, pentru a ne încredința spre păstrare materialele arhivistice, care nu mai prezintă interes de actualitate.

Până ce vom putea trimite în fiecare județ câte un funcționar al nostru pentru despuierea județului de tot ce e material arhivistic, care merită să fie păstrat, am scris câte unui prieten din capitala fiecărui județ din cuprinsul Regionalei noastre, rugându-i să identifice şi să-mi semnaleze materialele arhivistice din județul respectiv.

Pentru buna funcționare a Regionalei e necesară completarea personalului, prin ocuparea locurilor vacante. Pare-mi-se că anumite dispoziții din noul buget nu îngădue ocuparea locurilor libere decât numai prin transferări. Ori şi cum ar sta lucrurile, locurile trebuesc ocupate, căci n-am cu cine lucra. Sunt numai doi funcționari ai noştri şi unul detaşat. În acelaşi timp, te rog să faci toate demersurile necesare pentru materiale. Îți trimitem şi o adresă în sensul acesta.

Altă chestiune: situația mea. Nu-mi prea place titulatura minoră de arhivist-şef. Ar trebui sistemizate funcțiunile de director şi subdirector, cum au fost pe vremuri la Cernăuți. Şi apoi nu-mi prea convine situația de director onorific la două instituții culturale (Muzeul Bucovinei şi Arhivele Statului), unde e destul de lucru. **Ar trebui lămurită deci situația mea şi din punct de vedere bugetar**.

Ți-am scris, pare-mi-se, că de prezent lucrez la un studiu asupra toponimiei Bucovinei – în trecut şi astăzi. Mă gândesc, unde voi putea

Arhivele Naționale ale României

să-l tipăresc. Va fi o lucrare mai mare. Mă voi adresa, poate, Casei Şcoalelor.

Toate urările de bine.

Al D-tale,
N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 228-229.

67

1947 mai 19, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Coane Sacerdoţeanu,

Nu cunosc instrucţiunile în legătură cu aprobările de fonduri necesare pt. acoperirea cheltuielilor diferite de materiale şi nici funcţionarii regionalei nu mi-au putut da informaţiile cerute. Într-o administraţie sănătoasă, pusă la punct şi la virgulă, e necesară întocmirea, din timp, a unui anteproiect de buget, care să cuprindă şi toate cheltuielile de materiale nu numai cele de personal. Regionala noastră n-a făcut şi n-a înaintat un astfel de anteproiect. Şi atunci, mă întreb, dacă nu vom ajunge într-un moment, să nu putem face faţă acestor cheltuieli, în lipsă de fonduri. În Iunie şi Iulie la noi se fac aprovizionările cu lemne. Cine dă fondurile trebuincioase? Timpul înaintează şi astăzi mâine ne trezim cu frigul şi cu pivniţa goală de lemne. Şi nu-i vorba numai de fonduri pentru lemne, ci şi de fonduri pentru atâtea alte cheltuieli ce ni se pun de normala funcţionare a Instituţiei.

Aş dori să ştiu, dacă fondurile pentru cheltuielile de materiale se cer de către diferitele Regionale prin întocmirea de anteproiecte speciale de buget sau dacă aceste fonduri se cer de Direcţiunea Generală a Arh<ivelor> St<atului> pentru toate Regionalele. Am nevoe de lămuririle acestea, pentru a şti ce trebue făcut în viitor, astăzi e prea tîrziu, să mai înaintăm un astfel de proiect de buget. Nu ştiu, ce ieşire va fi din acest impas.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Pentru cercetarea terenului în ce priveşte despuierea oraşelor din Regională de materialele arhivistice, i-am rugat pe mai mulţi prieteni, directori de licee, să cerceteze şi să mă informeze. Când va pleca maşina Inspectoratului Regional al poliţiei în diferite oraşe, mă voi deplasa şi eu.

Toate urările de bine.

N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 224.

68

1947 mai 26, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Suceava, la 26 Mai 1947

Coane Sacerdoţeanu,

Avem mult de lucru la Regională. Nădăjduim să înceapă a ne sosi şi noui materiale arhivistice. Avem însă nevoe neapărată de completarea personalului funcţionăresc al Regionalei. Cu **un singur** funcţionar e greu să se facă treabă (o funcţionară, d-na Gramatovici, e numită pentru lucrările de birou, dar o mai pun şi la lucrările de selecţionare a materialului arhivistic, iar d-l Ceredarec e numai detaşat la noi – aşa că personalul se reduce totuşi la o singură persoană, d-l Gramatovici). De aceea te rog foarte mult, să faci tot ce-i cu putinţă, pentru numirea a cel puţin doi din cei trei funcţionari, ce ar trebui să fie numiţi în cele trei locuri vacante. Nevoile de funcţionare normală a instituţiei impun aceste numiri.

„Monitorul Oficial" publică adeseori, chiar dela votarea noului buget încoace, concursuri pentru ocuparea diferitelor locuri vacante la diferite instituţii (Cf. Mon. Of. din 15 Mai 1947, n 109, pg. 3850, etc.). Deci am putea cere şi noi publicarea concursului pentru ocuparea măcar a două locuri vacante.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

S-ar impune şi un aranjament financiar pentru situaţia mea, căci nu-mi prea convine să fiu director onorific şi la Arhive şi la Muzeul Bucovinei, deşi ambele sunt instituţii cărora le port tot interesul şi toată dragostea. În curs de o lună îmi rup o pereche de opinci cu drumul zilnic, dus şi întors, la Arhive, sediul cărora e înspre periferia târgului. Deci…socot, Herr General Direktor, să se facă dreptate.

Toate urările de bine.

N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 225.

69

1947 iunie 24, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Te rog să revezi în pagini corectura articolului D-tale. Îmi pare rău că nu pot să dau desenul în planşă separată, căci trebuie să fac mai multă economie ca în trecut.

Până acum nu am avut norocul să dau peste fotografia lui Zotta. Cred totuşi că nu e pierdută. Doresc mult să public bibliografia lui Zotta, dar nu mai pot pune un termen cînd voi mai da una la tipar. Dacă aşteptarea nu-ţi prejudiciază, te rog, trimite-mi manuscrisul.

Înapoiez şi a doua broşură **Daniil Sihastru.** Din greşeală nu-mi ajunsese exemplarul, pe care l-am găsit între cele date la bibliotecă. Îmi dau seama că ai puţine şi de aceea poate că-l poţi folosi chiar dacă are frumoasa D-tale dedicaţie către mine. Ea figurează însă, în tot aşa de măgulioare cuvinte, şi pe ce de-al doilea exemplar.

Te felicit pentru ediţia lui Creangă. Urmezi şi aici pe drumul bunului Kirileanu[1], de la care am din când în când ştiri. Îmi pare bine că e sănătos.

Al D-tale,
A. Sacerdoţeanu

Arhivele Naţionale ale României

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4221.

[1] G. T. Kirileanu a publicat Ion Creangă, *Opere*, ediție critică, cu note, variante şi glosar, Bucureşti, 1939.

70

1947 iulie 28, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Iubite Domnule Director S a c e r d o ț e a n u,

În seceta asta de publicații serioase, mi-ai făcut mare plăcere cu noul prețios instrument de cultură**: Catalogul Documentelor Țării Rom<âneşti>** de la Arhivele Statului din Bucureşti (1369-1600), pentru care te rog să primeşti recunoscătoare mulțumiri.

Eu tot sper că-mi voiu putea arăta cu fapte recunoştința, punând deoparte pentru Arhivele Statului din hârtiile ce mi-au rămas de cînd am îndeplinit serviciul petițiilor la Regii Carol I şi Ferdinand I. Poate că mai târziu se vor găsi informații politice şi sociale.

Cetind din scoarță în scoarță acest volum, căci eu cetesc cu plăcere listele de documente, am admirat stăruința D-tale în continuarea publicațiilor chiar şi în aceste vremi grele, precum şi conştiincioasa muncă a d-lui Ion Radu Mircea, şi m-am gîndit că toate instituțiile cu depozite de documente s-ar cuveni să pună la dispoziția cercetătorilor asemenea lucrări.

Academia Română începuse acum 40 de ani publicarea **Documentelor Româneşti** sub privegherea lui Ion Bianu[1], lucrător fiind Al. Lapedatu[2], pe cât îmi aduc aminte. Dar publicarea s-a oprit la pag. 208, probabil din cauză că dl. Al. Lapedatu a plecat din serviciul Acad<emiei> Rom<âne> I-am amintit când a ajuns Preşedinte al Acad<emiei> Rom<âne> că ar fi de mare folos reluarea acestei prețioase publicații. Mi-a răspuns: Cine s-o facă?!

Zilele acestea am primit şi broşura: **Îndrumător în Arhivele Statului Iaşi[3],** care va fi de folos cercetătorilor, dar comparând cu lucrarea Dv. din Bucureşti văd cu tristeță la ce micşorare a ajuns biata Moldovă şi în cele culturale – bătută fiind de secetă, boli şi câte alte greutăți.

Arhivele Naționale ale Romaniei

Cu devotate şi prieteneşti sentimente

G. T. Kirileanu

Călduroase închinăciuni D-nei Virginia şi prietenilor Culică cu soţia, cărora le-am trimes o scrisoare prin D-na Directoară a liceului industrial de fete din Piatra, dar nu ştiu dacă o fi primit-o. Cu mare jale mă gândesc mereu la bunii noştri prieteni Eustatzie peste care a venit năprasnica pierdere a scumpului lor frate Emil. Le-am telegrafiat şi le-am scris că iau parte din tot sufletul la marea lor durere. Nu ştiu însă care să fi fost cauza unei morţi aşa de neaşteptate, căci primisem dela prietenul Meney o poştală cu veşti bune de la Băile Erculane.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, 21-22.

---

[1] *Ion Bianu* (1865-1935), bibliotecar, membru şi preşedinte al Academiei Române, profesor la catedra de Istoria literaturii române a Universităţii din Bucureşti. A publicat (în colaborare), *Catalogul manuscriptelor româneşti din Biblioteca Academiei*, 3 vol., Bucureşti, 1907, 1913, 1931; *Bibliografia românească veche, 1508-1830*, 4 vol., Bucureşti, 1903, 1910, 1912-1936, 1944; *Psaltirea Şcheiană,* Bucureşti, 1889 ş.a.

[2] *Al. Lapedatu* (1876-1954), medievist, profesor la Universitatea din Cluj, director al Institutului de Istorie din Cluj, director general al Arhivelor Statului în 1923, membru al Academiei Române, activitate politică.

[3] *Îndrumător în Arhivele Statului Iaşi,* întocmit de Gh.Ungureanu, C. Turcu şi Nic. Şendrea, Iaşi, 1947, 96p. În „Lămurire", Gh. Ungureanu deplânge soarta arhivelor Moldovei de lipsa unei „cuviincioase zidiri" şi de consecinţele nefaste ale evacuării din timpul războiului.

71

1947 septembrie 4, Cluj. *Ştefan Meteş către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Cluj, 4 Sept. 1947

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

La adresa care mi-ai trimis-o – primită abia azi – în legătură cu pensionarea mea, mărturisesc, că răspund cu oarecare emoţie la gândul că

Arhivele Naţionale ale Romaniei

va trebui în curând să mă despart de instituția de care am fost legat sufleteşte atât de strâns 1/4 de veac şi de care încă voiu rămâne legat.

Potrivit sfatului care mi-l dai, trimit deci alăturat cererea mea de pensionare nedatată – lăsându-ți latitudinea s-o datezi aşa cum vei crede de bine – şi te rog să binevoieşti a o prezenta d-lui Ministru cu un raport favorabil pentru a o aproba şi a-mi mai da încă 5 ani plus la cei serviți.

Am servit cu totul 30 ani şi 9 luni – 5 ani şi 10 luni ca preot, 24 ani şi 11 luni ca director al Arhivelor, cu reținerile legale la „fondul de pensie" pe toți anii aceştia – la care sper că dl Ministru, după raportul d-tale favorabil, va aproba să mi se dea în plus 5 ani la cei serviți.

Aşi fi dorit, ca cel puțin până la finele anului bugetar curent să mai fi putut rămâne la postul meu, pentru a executa unele lucrări oficiale necesare, dar date fiind împrejurările grele de astăzi, nu insist pentru prelungire, fiind convins că D-ta ai făcut în această privință tot ce a fost cu putință, şi pentru această bunăvoință îți sunt recunoscător şi-ți mulțumesc.

Al D-tale
Cu deosebită stimă şi prețuire
Şt. Meteş[1]

P.S. Fişa de pensie în 3 exemplare voiu trimite-o în cel mai scurt timp.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 827, f. 86.

[1] *Ştefan Meteş* (1887-1977), istoric, director al Arhivelor Statului din Cluj (1926-1949), membru corespondent al Academiei Române.

72

1947 septembrie 21, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Piatra-N., 21 Sept. 1947

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Am primit ultimul volum din „Revista Arhivelor" şi-ți mulțămesc din tot sufletul, bucurându-mă că mai pot ceti asemenea publicații serioase ca în vremile trecute…Am gustat cu plăcere împunsăturile aşa de fine şi

Arhivele Naționale ale României

pe deplin întemeiate de la paginile 193-196, ca şi darea peste labă a lui B. M-a bucurat cuvântul bun pentru C. Turcu. Tare mă tem să nu cadă jertfă comprimărilor tocmai cînd era aşa de folositor la mult lovitele arhive eşene. Am rămas adânc mâhnit văzând lista celor comprimaţi la Universitatea din Iaşi. Oameni ca Gh. Nastase, Caraman, Boldur, nu se găsesc pe toate cărările! Ce-o fi la Bucureşti cu comprimările…

Călduroase închinăciuni de sănătate D-nei Virginia, urându-vă la amândoi sănătate şi numai cele bune.

Cu prietenească dragoste
G. T. Kirileanu
Rog a transmite celor în drept alăturatele foiţe.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 23.

73

1947 <septembrie-octombrie>, Iaşi. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult Stimate Domnule Director General,

Am primit, în două pachete oficiale, un exemplar din „**Hrisovul**" VI împreună cu 60 **extrase** ale articolului meu, tipărit în această publicaţie[1].

Nici nu ştiu cum să vă mulţumesc mai călduros pentru marea plăcere ce mi-aţi făcut! A fost o surpriză cu totul neaşteptată pentru mine, când tot mai vitrege sunt condiţiile de viaţă a publicaţiilor pentru cercetarea trecutului nostru istoric şi cultural.

Domnia Voastră sunteţi însă de admirat, fiindcă reuşiţi să menţineţi cele două publicaţii, „Revista Arhivelor" şi „Hrisovul", care apar cu regularitate, tot mai perfecte ca tehnică şi cu un cuprins tot mai ales şi important.

Să vă ajute Dumnezeu să le duceţi mai departe – tot mai departe.

Arhivele Naţionale ale României

Îndată ce vom primi salariul pe octombrie, voi veni la Bucureşti, fiind chemat pentru semnarea contractului cu editura care tipăreşte opera lui I. Creangă.

Atunci voi veni şi la domnia voastră, spre a vă vedea şi a vă cere un sfat, într-o chestiune foarte actuală şi presantă.

Vă rog să primiți cele mai recunoscătoare mulțumiri pentru marea plăcere ce mi-ați făcut cu extrasul şi respectuoasa mea considerație.

Constantin Turcu

D.J.A.N. Iaşi, Fond personal *Constantin Turcu*, 4287.

[1] C. Turcu, *Un manuscris slavonian necunoscut din timpul lui Ştefan cel Mare*, „Hrisovul", VI/1946, p. 105-109.

74

1947 octombrie, Iaşi. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimate Domnule Director General,

Vă mulțumesc recunoscător pentru trimiterea „Revistei Arhivelor" VII, 1, şi pentru cuvintele bune publicate în notița de la pagina 199, privind „Omagiul M. Costăchescu" alcătuit de mine.

Numărul acesta al revistei este foarte interesant – şi prin studiile de sub capitolul I, şi prin dările de seamă de sub capitolul II – privind situația arhivelor în 1944-1945, în special relatările de la Craiova şi Buzău[1] – şi prin notele şi notițele bibliografice de sub capitolul III.

Cu deosebit interes am citit necroloagele[2] scrise de Domnia Voastră: portretul lui Nae Ionescu[3] – ale cărui comori le-am bănuit numai din puținele reproduceri de stampe şi tablouri, ce se făceau odinioară în revista „Vremea" – m-a făcut să mă gândesc la scumpul nostru Moş Ghiță de la Piatra, care de asemenea a adunat comori neprețuite pentru trecutul neamului şi limbii noastre.

M-a impresionat destăinuirea sinceră din ultimul alineat al duioasei note despre regretatul Berechet, cum şi cuvintele drepte din alineatul al IV-lea.

Arhivele Naționale ale României

Apoi notițele bibliografice sunt extrem de vii!

Am admirat nota a doua de la pagina 187 – aveți mare dreptate! De asemenea, finalul notei asupra cărții lui Mihail P. Dan[4] (p.189); dureroasă – şi adevărată, din nenorocire –, constatarea din finalul notei a doua, p.190 (minoritățile). Dar ce să mai notez, căci ar trebui să mă opresc la fiecare din notele scrise de Domnia Voastră, căci în toate găsesc măcar un cuvânt sau o expresie fericită. Vă spun drept că nu am citit de multă vreme, cu atâta plăcere şi interes, astfel de cronică vibrantă.

Ar fi un mare păcat ca greutățile financiare care ne încing tot mai mult să vă împiedice a duce mai departe această excelentă publicație.

Dar „Hrisovul"! Numărul care era sub tipar a apărut?

Închei, mulțumindu-vă mult şi pentru cuvintele liniştitoare trimise prin Domnul profesor Dan Simonescu.

Cu respectuoasă considerație şi devotament,

Constantin Turcu

P.S. Domnul profesor M.Costăchescu nu a primit „Revista Arhivelor". În cazul că a fost scăpat din vedere, vă roagă să dispuneți a i se trimite şi d-sale un exemplar.

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4222.

---

[1] Aurelian Sacerdoțeanu, *Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1945 făcută către Consiliul de perfecționare,* în „Revista Arhivelor", nr.VII/1946-1947, p. 112-143, Idem*, Dare de seamă despre Arhivele Statului pe anul 1946 făcută către Consiliul de Perfecționare*, în *loc.cit.*, p. 343-368.

[2] Aurelian Sacerdoțeanu scrie o suită de necroloage pentru Nae Ionescu, Ştefan Gr. Berechet, Alexie Popovici, Pompiliu Constantinescu, Pr. Haralambie Rovența, Dr. Nicolae Lupu.

[3] *Nae Ionescu* (1890-1940), logician, filosof şi publicist. Profesor de filosofie la Universitatea din Bucureşti.

[4] *Mihail P. Dan*, profesor la Facultatea de istorie din Cluj şi cercetător la Institutul de istorie şi arheologie din Cluj, balcanolog, preocupări de istorie economică, în special relații comerciale externe. Aurelian Sacerdoțeanu, în „Revista Arhivelor", nr.VII/1946-1947, face prezentarea cărții lui Mihail P. Dan, *Cehi, slovaci şi români în veacurile XIII-XVI,* Sibiu, 1944.

Arhivele Naționale ale României

Arhivele Nationale ale Romaniei

75

1947 noiembrie 18, Bucureşti. *Constantin Moisil către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Bucureşti, 18 Noemvrie 1947

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Simt o deosebită satisfacţie sufletească ori de câte ori primesc câte o nouă publicaţie a Arhivelor Statului. Îţi mulţumesc din inimă pentru „Hrisovul" VI şi-ţi urez să poţi continua şi mai departe cu publicarea lui, a „Revistei Arhivelor" şi a „Bibliotecii Arhivelor", căci toate dovedesc, că instituţia noastră trăieşte şi propăşeşte neîntrerupt sub inimoasa şi stăruitoarea D-tale conducere.

În acelaşi timp te felicit, că în împrejurările actuale poţi să dai la lumină, în mod regulat, publicaţii atât de importante ca cuprins şi atât de voluminoase şi doresc să ai prilejul de a continua încă mulţi ani această activitate. Dorindu-ţi toate succesele, sănătate şi putere de muncă, sunt al D-tale,

Const. Moisil

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 828, f. 25.

76

1947 decembrie 7, Roma. *Scarlat Lambrino către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Roma, 7 Decembrie 1947

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Am primit volumul al VI-lea (1946) din „Hrisovul" şi Indicele cronologic Nr. 11[1], pe care ai avut amabilitatea să le trimiţi şi Şcoalei. Te felicit din toată inima pentru regularitatea cu care scoţi aceste publicaţii, în împrejurările grele prin care trecem, şi pentru conţinutul bogat, variat şi de o frumoasă ţinută ştiinţifică al lor.

Arhivele Naţionale ale României

Am citit cu interes justele observaţii pe care le faci asupra „Privirilor generale" ale d-lui Bodin[2]. Cred însă că nu trebue să te osteneşti atâta, fiindcă autorul – pe cât îmi pot da seama din citatele D-tale – confundă **scopul** istoriei cu mijloacele de care ştiinţa noastră se serveşte. E păcat însă că tinerii noştri savanţi aspiră de la primii paşi la sinteze şi priviri generale, care trebue să fie mai degrabă o preocupare de sfârşit de carieră, când omul de ştiinţă abordează asemenea probleme cu toată greutatea unei lungi experienţe.

Te felicit de asemenea pentru atitudinea D-tale faţă de memoria lui Nicolae Iorga[3]. În tot ceeace am citit în publicaţiile pe care ai avut amabilitatea să mi le trimiţi, am văzut cu câtă grijă cauţi să fereşti opera marelui nostru istoric de atingerile grăbite şi nerespectoase ale celor care au marele merit de a trăi încă. Este o operă frumoasă pe care o faci şi care-ţi face cinste.

Îmi pare rău că mijloacele nu ne-au dat posibilitatea să scoatem un nou volum din numerele noastre, ca să pot răspunde şi eu la frumoasele publicaţii. Dar Şcoala noastră trage să moară şi e probabil că în curând mă voi întoarce la catedră.

Până atunci îţi mulţumesc pentru grija cu care trimiţi Şcolii publicaţiile dirijate de D-ta şi te rog să primeşti încredinţarea prieteniei şi preţuirii mele.

S. Lambrino

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 826, f. 6.

---

[1] *Indice cronologic nr. 11. Actele Secţiei Bunuri Publice-Bucureşti. Mănăstirile: Cozia, Crasna, Dălhăuţi, Dealul, Deduleşti, Dintr-un lemn, Sfînta Ecaterina - Bucureşti şi Fedelsciori*, Bucureşti, Direcţia Generală a Arhivelor Statului, 1947, 178 p.

[2] *Dumitru Bodin* (1904-1978), istoric modernist, membru al Şcolii Române din Roma (1933-1935). Secretar de redacţie şi redactor la „Revista istorică română„(1931-1948). Asistent, conferenţiar, profesor suplinitor la catedra de istoria României a Facultăţii de istorie din Bucureşti (1937-1948). Lucrările sale se remarcă adesea printr-un spirit polemic deosebit. Majoritatea cercetărilor sale au în vedere istoria Olteniei şi figura lui Tudor Vladimirescu. Ca editor a pus la dispoziţia cercetătorilor documente relative la relaţiile Ţărilor Române cu Regatul sard.

3 Vezi Aurelian Sacerdoţeanu, *Nicolae Iorga. 5/17 iunie 1871- † 27 noembrie 1940,* în „Revista Arhivelor", IV - 2, 1941, p. 205-213.

Arhivele Naţionale ale României

77

1947 decembrie 7, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Domnule Director General,

Cea mai nouă publicație, intitulată „Actele secției bunuri - publice - Bucureşti”[1], am primit-o acum. Cu sinceră bucurie vă felicitez, căci cunosc bine ce înseamnă în cercetările arhivistice indexele cronologice, repertoarele de acest fel. Fiecare cercetător al Istoriei Românilor poate fi recunoscător pentru aceste publicații. Lângă rezolvările moderne şi practice ale indexului care stă înaintea mea, admir, D-le Director, energia D-voastră, cu care timpurile de astăzi, atît de grele din punct de vedere economic, Vă luptați să aveți mijloacele materiale pentru realizarea minunatului program. A doua broşură a inventariilor „Arhivei Muzeului Ardelean” din cauza lipsei banilor nu poate ieşi de sub presă. Vă mulțumesc mult pentru atenția onorifică a D-voastre şi doresc, ca şi celelalte volume proiectate să le puteți prezenta cât mai curând.

Cu cele mai distinse salutări

Jakó Zsigmund
Cluj, 1947 Dec. 7

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar, 853, f. 39.

78

1948 ianuarie 3, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Coane Sacerdoțeanu,

Câteva chestiuni:

1. Dl R. Gramatovici de la Regionala noastră merită să fie avansat în postul, pentru care s-a şi prezentat la concurs şi a şi fost declarat reuşit, făcându-i-se foarmele necesare. E băiat bun, foarte muncitor şi conştiincios. Dosarul lui se găseşte, pare-mi-se, la Educație, la directorul Vrânceanu. Te rog, să faci cele mai stăruitoare demersuri pentru

Arhivele Naționale ale României

neîntârziata şi favorabila rezolvare a propunerilor înaintate de noi. Te rog să faci demersuri şi pentru rezolvarea cazului lui Sidoriuc.

2. Se vorbeşte tot mai stăruitor despre contopirea Facultății de Teologie din Suceava cu cea din Bucureşti. În cazul acesta eu voi fi, probabil, încadrat la vreo Facultate de Litere. În cazul acesta ar trebui să ne gândim la un urmaş al meu la Regionala Suceveană a Arhivelor Statului. O bună soluție ar fi prelungirea detaşării d-lui Ceredarec[1] la Regionala noastră şi însărcinarea lui cu conducerea Regionalei. Altă soluție, care mi-a venit în gând chiar acuma – o soluție foarte bună – ar fi, să se încredințeze conducerea Regionalei profesorului Al. Bocănețu, pensionat nu demult, fost profesor suplinitor la catedra de istoria sud-est europeană la universitatea din Cernăuți, om foarte cult şi foarte cinstit. Te rog, să examinezi lucrul şi să te opreşti asupra unei soluții.

3. Vechile documente moldoveneşti pe pergament ar trebui să constitue un bun național, asupra căruia să nu dispue numai deținătorii lor trecători. Ar trebui, să-şi spue un cuvânt hotărâtor asupra soartei acestor documente şi Arhivele Statului. Neglijența deținătorilor şi din trecut şi de astăzi în legătură cu păstrarea acestor documente a avut drept urmare pierderi şi distrugeri masive ale acestor documente.

Mitropolia Bucovinei a avut o frumoasă colecție de astfel de documente, dar păstrarea lor a lăsat foarte mult de dorit. Nici un interes, nici o dragoste pentru ele, nimic. Urmarea a fost pierderea acestui atât de prețios tezaur de documente.

De atâta vreme îi tot întreb pe cei dela Mitropolie, dacă se mai găsesc acele documente la ei. Din răspunsul în doi peri am tras concluzia, că acele documente le-au pierdut printr-o condamnabilă omisiune de a le pune la adăpost din timp. Un funcționar dela Mitropolie mi-a spus, aşa, cam indiscret, că acele documente ar fi ars în Martie 1944 în gara Grădina Publică din Cernăuți împreună cu alte lucruri ale Mitopoliei.

Ar fi foarte bine, să trimiți chiar mitropolitului Emilian al Bucovinei o adresă oficială, cu întrebarea, care-i situația acelui atât de prețios fond de documente moldoveneşti. Vroiam, să le trimit eu o adresă în chestiunea aceasta, dar e mai bine, ca întrebarea să vie dela Direcțiunea Gen<erală> a Arh<ivelor> St<atului>.

Răspunsul ce-l vei primi, te rog să mi-l comunici şi mie.

Toate urările de bine.

N. Grămadă

Arhivele Naționale ale României

P.S. Am cetit în ziare, că eşti membru în Com<isia> Mon<umentelor> Ist<orice>. Cred, că noua Comisiune va fi mai cu interes pentru vechile noastre monumente istorice. În calitate de director al Muzeului Bucovinei am trimis în ultimii trei ani o bogată corespondenţă Comisiunii Centrale a Mon<umentelor> Ist<orice>, cu diferite propuneri şi sugestii în legătură cu conservarea monumentelor istorice din Regiune, monumente de care nu se interesează nimeni de atâta timp.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 232-233.

---

[1] *Necolai Ceredarec* a lucrat la Arhivele Statului din Iaşi şi Suceava. A fost detaşat la Suceava ca arhivar ajutor, revenind în scurt timp la Iaşi. A publicat în „Revista Arhivelor" şi în „Hrisovul".

79

1948 ianuarie 10, Piatra-Neamţ. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Piatra-N., 10/I 1948

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Mulţămesc călduros pentru prietenească amintire şi bunele urări, dorindu-vă la rîndu-mi sănătate şi numai cele bune d-tale, D-nei şi întregii familii.

Speram să pot veni toamna trecută la Bucureşti ca să-mi văd priteneii, dar stabilizarea şi micşorarea pensiei au distrus mijloacele materiale. Acum văd periclitată şi mica pensie, iar economiile ce aveam în acţiuni s-au evaporat ca şi mica răzăşie expropiată. D-zeu ştie cum voiu mai putea-o duce în anii bătrâneţei: Vorba ceea: mi-am trăit traiul şi mi-am mâncat mălaiul. Aşa că nici la primăvară nu va mai putea fi vorba de călătorii…

Cu sănătatea am dat-o mai binişor vara trecută, dar iarna o duc greu, căci odaea mi-i friguroasă şi lemnele foarte scumpe. Mi-i frig la picioare şi trebue să stau mai mult în pat cu o cărămidă caldă la talpe! – Ca să alung urâtul fac lecturi istorice: interesantele monografii a lui G. Boissier despre Tacit şi a lui H. Taine despre Tit Liviu, iar acum cetesc cartea cu frumoase

Arhivele Naţionale ale României

ilustrații şi luminoase expuneri a lui Gustave Le Bon: *Les premières civilizations*, cu referiri la istoria modernă, care-mi aduce în minte cunoscuta vorbă: plus ça change…

Zilele trecute dl. S. Mehedinți mi-a trimis interesanta lui comunicare la Acad<emia> Rom<ână> despre **bătrânețã**, pe care el, ca un rumân la față ca un măr şi ținându-se drept ca un brad (la 80 de ani!) o preamăreşte. I-am răspuns că eu bolnăviciosul îi simt mai mult slăbăciunile, adăogându-i că poporul nostru hâtru şi bun de glume o tratează cu destule sarcasme înțepătoare!

Te-aş ruga să spui bunilor prieteni Culică cu D-na Veronica şi frații Eustatziu că mă gândesc mult la dânşii, dar sânt foarte greoi cu scrisul. Cu sincere sentimente prieteneşti

Moş Ghiță T. Kirileanu

Luna trecută am primit vol. cu actele Secției Bunuri Publice-Bucureşti (ale M-rilor, aşteptând şi rândul mănăstirilor moldovene!). Călduroase mulțămiri!

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 24.

80

1948 martie 30, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Suceava, 30 Martie 1948

Coane Sacerdoțeanu,

Pentru Regionala noastră se apropie unele date fatale:

1. 1 Aprilie, data plecării d-lui Ceredarec la Iaşi. Rămân numai cu un funcționar specialist.

2. Data X, data necunoscută a plecării Facultății din Suceava, când, cu părere de rău voi trebui să părăsesc conducerea instituției.

Pentru a avea un conducător stabil al Regionalei mă gândesc, că n-ar fi rău, să faci propunerile necesare pentru înaintarea d-lui Ceredarec la gradul de arhivar-şef. În acelaşi timp secretarul general al Facultății de

Arhivele Naționale ale României

Teologie mi-a spus, că, în cazul desființării Facultății de Teologie, ar dori să fie transferat la Regionala noastră cu tot cu postul lui, dar acest post al lui să fie transformat într-un post de director al Regionalei. Nu știu dacă e cu putință transferarea și transformarea aceasta, dar te rog, să examinezi lucrul și să-l expui și propui, principial, celor în drept.

Alte probleme extraurgente ale Regionalei:

1. Ocuparea unora din locurile vacante, eventual a tuturor locurilor libere.

2. Aprobarea fondurilor necesare pentru transportarea la sediul nostru a materialelor arhivistice din cele cinci județe ale Regionalei noastre.

3. Aprobarea devizului pentru confecționarea mobilierului.

4. Fonduri pentru confecționarea de halaturi pentru funcționari.

5. Demersuri pentru avansarea personalului cu drepturi și merite de avansare.

6. Urgentarea transferării omului de serviciu.

Și acuma unele lucruri, care te interesează în calitatea de membru al Com<isiei> Mon<umentelor> Ist<orice> și pe care ți le supun în calitatea mea de director al Muzeului Bucovinei. În ultimii trei ani eu am fost singurul, care, în lipsa unei Comisiuni Regionale a Mon<umentelor> Ist<orice>, m-am interesat tot timpul de problema conservării monumentelor istorice din regiune. Am trimis mereu adrese, cu propuneri și sugestii Comisiunii Mon<umentelor> Ist<orice> și Ministerului Artelor. Cred că cei dela Bucureşti s-au plictisit de atâtea intervenții – absolut justificate – făcute de mine. S-au luat unele măsuri, dar prea puține, neîndestulătoare. Propunerile noastre se pun de obiceiu la Bucureşti la dosar. Și e păcat. Deocamdată Com<isia> Mon<umentelor> Ist<orice> ar trebui să facă două lucruri, urgente și necesare:

1. Să revadă toată corespondența trimisă de Muzeul Bucovinei și să reexamineze diferitele propuneri și sugestii făcute de noi.

2. Să numească fără întârziere o Comisiune regională a Mon<umentelor> Ist<orice> care să aibă un interes activ pentru problema conservării Monumentelor Istorice din Regiune.

Aşteptăm.
Toate urările de bine.
N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 235-236.

Arhivele Naționale ale României

81

1948 aprilie 15, Suceava. *Nicolae Grămadă către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Suceava, 15 Aprilie 1948

Coane Sacerdoțeanu,

Ai legături la Minister. Cred, că ai putea face să fie ocupate măcar câteva locuri la Regionala noastră. Ar fi bine, să poți obține sistematizarea secretarului gen. Popovici în acest post. M-aş bucura, dacă ar fi cu putință să fie readus la Suceava d-l Ceredarec în calitate de arhivar-şef. Ceea ce mă interesează e să se creeze posibilități de activitate normală la Regionala noastră. Alte două probleme de importanță pentru noi sunt: problema fondurilor pentru transportul la sediul Suceava a materialelor arhivistice din raza circumcripției noastre şi fonduri pentru confecționarea mobilierului. I-am rugat pe toți mahării din Suceava, care au camioane şi pleacă în diferite direcții în regiunea noastră, să mă înştiințeze, ca să pot pleca şi eu, să aduc materiale arhivistice. Promisiunile inițiale s-au transformat mai apoi într-un refuz hotărât.

Pentru confecționarea mobilierului am trimis acum câtva timp devizul corespunzător. Aşteptăm rezultatul.

Acuma – repetarea unei rugăminți: în scrisoarea de ieri ți-am arătat situația încadrării – adică a neîncadrării mele şi ți-am mai adus la cunoştință, că am trimis Ministerului o cerere de încadrare la conferința de Ştiințele auxiliare ale Ist<oriei> la Fac<ultatea> de Teologie din Buc<ureşti> – natural, cu recunoaşterea categorică a tuturor drepturilor mele de prof<esor> tit<ular>, drepturi referitoare la salarizare şi, în special, la indemnizația ştiințifică de director de seminar – sau la o catedră înrudită la o Facultate de Litere. M-aş bucura, dacă m-ar încadra la Bucureşti, unde aş avea posibilități de muncă în domeniul specialității mele. Altă posibilitate ar fi încadrarea mea la catedra vacantă de Ist<oria> Rom<âniei> de la Iaşi.

Ştiu, că treci adeseori pe la Minister. Cred că d-l Săvulescu a primit cererea mea. Te rog foarte mult, să-i aminteşti d-lui Săvulescu de dorința mea, de a soluționa cât mai curând chestia încadrării mele – în sensul

Arhivele Naționale ale Romaniei

acesta i-am trimis şi eu d-lui Săvulescu o scrisoare acum două zile – . M-ai obliga foarte mult. În acelaşi timp, te rog, să-mi comunici pe c<artea> p<oştală> alăturată, care-i situaţia lucrărilor de încadrare a mea.

Mulţumiri şi toate urările de bine.

N. Grămadă

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 239-240.

82

1948 mai 25, <Cluj-Napoca>. *Ion Moga către Aurelian Sacerdoţeanu.*

25.V.'948

Stimate Domnule Sacerdoţeanu,

Încă de acum două luni rugasem pe dl Oţetea să vorbească cu Dvoastră în chestiunea conducerii Arhivelor Statului din Cluj în locul dlui Şt. Meteş. Atunci se zvonise că ar fi intenţia de a numi aici pe dl. Duzinchevici şi am arătat dlui Oţetea că n-ar fi cea mai fericită soluţie. Acum se zvoneşte că cineva de la Universitatea Bolyai umblă să fie numit în locul dlui Meteş. Mi-e teamă să nu păţim în acest din urmă caz la fel cum se întâmplă cu Biblioteca Universităţii din care de la o vreme dispar cele mai importante lucrări.

Dv. ştiţi cu cât risc au fost salvate în 1940 vagoanele de documente ref<eritoare> la judeţele din Transilvania de Nord şi cum la reîntoarcere s-a constatat că cea mai mare parte a arhivelor rămase au fost transportate în Ungaria de unde nu s-au mai reîntors. Din aceste motive îmi ţin de datoria de conştiinţă să vă rog să numiţi aici un om de absolută încredere care să fie în stare să păstreze patrimoniul salvat pentru a fi accesibil tuturor cercetătorilor ştiinţifici. Personal l-aşi recomanda pe dl Bujor Surdu care după părerea mea îndeplineşte condiţiile necesare acestui post. Cred că peste o săptămână voi fi la Bucureşti şi voi căuta să vă văd pentru

Arhivele Naţionale ale Romaniei

a discuta mai multe chestiuni de ordin ştiinţific.

Până atunci Te rog să primeşti cele mai calde salutări de la

I. Moga[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 828, f. 98.

[1] *Ioan Moga* (1902-1950), specialist în istoria medie şi modernă a Transilvaniei. Specializare la Roma (1926-1928); asistent la Facultatea de Litere, conferenţiar la Academia Comercială (1940-1942) şi profesor la catedra de Istoria Transilvaniei şi a Europei Centrale (1942-1950) a Universităţii din Cluj. Cu contribuţii importante în privinţa luptei de emancipare naţională a românilor din Transilvania. Între lucrări: *Păreri istorice ungureşti privitoare la românii din Transilvania medievală,* Sibiu, 1941, 34 p.; *Les Roumaines de Transylvanie au Moyen Âge*, Sibiu, 1944, 150 p.; *Cîteva consideraţiuni privitoare la cercetarea istoriei Transilvaniei*, Cluj, 1946, 28 p.; *Luttes des Roumains de Transylvanie pour l'emancipation nationale*, în „La Transylvanie", 1938, p. 379-468.

83

1948 august 15, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

15 august 1948

Mult Stimate
Domnule Director General,

Cu mare bucurie am primit „Revista Arhivelor" VII 2. Este singura publicaţie – din puţinele bune, ce am avut – care s-a putut menţine în aceste timpuri vitrege pentru cultura românească şi pentru publicistica de specialitate! Şi, la continuitate se adaugă şi meritul nedesminţit al seriozităţii cuprinsului.

Toată lauda vi se cuvine „cu asupră de măsură" pentru efortul ce aţi făcut, ca să nu se rupă firul unei bune tradiţii.

Dar acest nou volum mi se pare şi mai strâns în disciplina pe care o serveşte. În special cele trei studii de la început, se adaugă la seria celor 7-8 comunicări instructive ce ne-aţi trimis oficial spre a ni le însuşi ca program de lucru în organizarea arhivei. Desigur şi restul materialului este

Arhivele Naţionale ale României

deosebit de interesant, iar atractive – ca şi altădată – sunt notele şi cronica Domniei Voastre.

Adevărat că pentru Iuliu Moisil se poate spune că „omul sfinţeşte locul”…Cu surprindere am aflat că se întorsese la Năsăud şi începuse acolo o muncă dela capăt, ca să rămâie, apoi, pentru totdeauna, piatră de temelie grănicerească…

Câteva din studiile lui Scarlat Struţeanu, le-am putut citi şi eu. Mi-a rămas însă ediţia I-a a acelui excelent manual de limba română pentru clasa VI de liceu – vechiu! Am predat după el când eram la Piatra.

Observaţiile Domniei Voastre, cu privire la meticulositatea „mutaţiilor arhivalice”, scrise şi semnate T. Tuducescu, m-au impresionat şi pe mine, ori de câte ori am dat peste autograful lui, fişat în vreun registru, sau pe vreo foaie volantă, în pachete, în locul pieselor ridicate şi duse la Bucureşti! Şi, trebuie să vă mărturisesc sincer, nu rareori am simţit pentru el o mare ciudă!…

Nu cunoşteam însă al doilea aspect al activităţii lui, de mai târziu! D. Onciu a avut multă dreptate dacă i-a cerut ca „la arhivă să lucreze pentru arhive”!

În refugiu, la Săcel, am cunoscut bine pe tânărul Burileanu, fiul celui despre care scrieţi Dvs. Era geograf cu studii în străinătate. Bine pregătit. Lucra un mare studiu asupra tehtonicii Văei Jiului. Era însă suferind. Tuberculos? Cineva mi-a şoptit odată că avea un detestabil viţiu! A murit în 1946.

Am aplaudat din cronica despre „The National Archives”, încheierile Dvs. de la finele întâiului şi ultimului alineat (p. 400).

Foarte justă observaţia că „textele istorice nu pot avea cuvinte cari să nu se poată reproduce!” (pag. 401).

Cu ce m-a impresionat însă în mod cu totul deosebit şi plăcut, este inovaţia pe care aţi adus-o copertei. Vigneta adoptată este frumoasă, este adecvată şi este semnificativă.

Pentru tot ce faceţi Domnia Voastră pentru Arhive, meritaţi cu prisosinţă să vi se spună că omul sfinţeşte locul”.

Încheiu, mulţumindu-vă pentru publicarea notiţei mele despre „Condicile Asachi” şi pentru atenţia ce aţi dat Broşurii mele despre Daniil Sihastru[1] şi lucrării din „Îndrumător în Arhivele Statului Iaşi”[2].

Cu respectuoasă stimă,

Constantin Turcu

Arhivele Naţionale ale României

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 835, f. 27.

[1] C. Turcu, *Daniil Sihastru, figură istorică, legendară şi bisericească*, în „Studii şi cercetări istorice", vol.XX (vol.III din seria nouă, Iaşi, 1947).

[2] Idem, *Inventarul pergamentelor de la Arhivele Statului Iaşi* (dintre anii 1399-1793), *op.cit.,* p. 20-36 şi *Ceva despre biblioteca Arhivelor Statului Iaşi*, p. 92-94.

84

1948 septembrie 16. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

16 septembrie 1948

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Primind „Hrisovul" VII şi Actele Secţiei Bunuri publice Bucureşti, mulţămesc iară şi iară din tot sufletul.

Am cetit cele două temeinice lecţii de deschidere, şi m-am înspăimântat de munca cerută organizatorilor Arhivelor şi de Patologia scrisului şi a hârtiei – patologie de care mă întristez adesea văzând suferinţele hârţoagelor mele – iar partea cu **pro domo** m-a mişcat în deosebi, văzând cât de greu şi amar e să faci binele….

Portretele celor trecuţi din vieaţă sânt f. interesante şi bine ar fi să le aduni într-un volum spre folosul tinerimei, care-i lipsită de cunoaşterea celor ce au lucrat pe tărâm cultural.

M-am bucurat de recensiile asupra nouălor publicaţii, căci în ziare nu se mai dau ştiri în această privinţă.

Înţeleptele dtale consideraţii despre rostul Academiei şi lauda lui I. Bianu mi-au adus în minte lungul şir al publicaţiilor întrerupte sau neterminate: Dicţionarul, cataloagele manuscriselor, periodicelor, creşterilor. Fascicolele cu publicarea documentelor româneşti aflătoare la Academie, publicare făcută de Al. Lapedatu, pe cât ştiu, dar iscălită ca autor de I. Bianu, au rămas la pag.

A mai fost apoi şi marea sgârcenie pentru achiziţii a lui I. Bianu, datorită căreia s-au pierdut multe lucruri de valoare. Nu pot uita mâhnirea mea că nu l-am putut determina să cumpere cu 7000 lei de la Iuliu Dragomirescu însemnata corespondenţă cu învăţaţii străini a lui B. P

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Haşdeu. Sgârcit pentru achiziţii a fost şi urmaşul General Radu Rosetti[1], care a refuzat să dee o mie lei pentru Condica Vistieriei Moldovei pe 6 luni din anul 1764, pe care nu m-a lăsat inima să n-o cumpăr de la anticar şi aş dărui-o cu plăcere bibliotecei Arhivelor, ca să fie supusă „îngrijirilor patologice", deoarece la cumpărare era atinsă de umezeală în partea de jos a volumului.

M-a prins o dureroasă mirare cetind articolul dlui Teodor Bălan, care trecând cu vederea tot binele ce l-a făcut Mihai Costăchescu (şi dta vorbeşti cu dreptate de binele făcut la pag. 191), se leagă de câteva mărunţişuri care ar fi putut fi cel mult obiectul unei simple notiţe, iar nu a unei „nouă ediţii" dăscălitoare…Bănuesc că la mijloc trebue să fie o regretabilă pornire izvorâtă din cine ştie ce amar sufletesc….

Răsfoind cele 6 volume din preţioasa colecţie a Documentelor Bucovinene, publicate de Dl. T. Bălan, am găsit destule note marginale de la întâia mea lectură cu semnalarea feluritelor greşeli; aşa că asprimea faţă de greşelile altora mi se pare exagerată. Vechea poveste cu paiul din ochiul altuia! – ca dovadă îţi înşir câteva pe foaea alăturată.

Îmi închipui că ai să să zâmbeşti, râzând de mine şi de zădarnica osteneală, dar m-a scurmat la suflet nedreptatea…

Încheiu cu recunoscătoare mulţămiri pentru ajutorul dat în ceea ce priveşte certificatele necesare revizuirii pensiei mele. Dzeu ştie la ce capăt voiu eşi. Mi se făgăduise confirmarea vechii pensii pe lunile Iulie şi August. Am făcut cerere, dar până acum sânt tot răbdător şi n-am cu ce plăti lemnele de foc pentru iarnă. Nu mai zic nimic de celelalte. Mai bine de cei care au trecut din lumea asta…

Călduroase închinăciuni de sănătate Dnei şi Dtale.

Cu prieteneşti sentimente
Moş G. T. Kirileanu

Observări asupra unor greşeli din cele 6 volume de Documente Bucovinene publicate de Teodor Bălan.

Vol. I, 23, **mreje** de peşte în loc de **maje** de peşte, căci mreja e o unealtă de prins peşte, iar nu o măsură.

I, 196. **Chindivani** este **Ghindăoani**

I, 217. Hu**h**uroae, iar la pag. 218 e Hu**r**uroae.

I, 252 cal dobroţenesc în loc de dobrogenesc

Arhivele Naţionale ale României

I. 257 moară cu 6 **pietre**, piuă cu trei **pietre**. Dar piua n-are pietre, ci **găvane** în care se bat sumanii cu **ciocanele** piuăi.

II. 99. La identificările toponimicelor din hotarnica Braniştei Voroneţului sânt următoarele greşeli:

Izvorul Rău este un pârîu în marginea muntelui Pietrosul iar nu Barnarul care se varsă în Bistriţă mai jos de Bărnărel.

Căţăluşa e un pârău care se varsă în Bistriţa mai jos de pâr. **Catrâgaş**.

Opcinarea se numeşte şi azi tot aşa (nicidecum Butca rea!), aflându-se lângă muntele Băieşescul departe de muntele Grebini, până la care trebue să treci Muntele Lung (vecin cu Băieşescul). A se vedea: descrierea moşiei Broşteni (care a făcut parte din Braniştea Voroneţului) de A. Popovici şi G. T. Kirileanu, Bucureşti, 1906, pag. 4., Nota 1.

II. 119. Vârful **Jireapăi** trebue să fie Jireapă**n**, adică Jneapăn (cu rotacism), numele acesta fiind şi în satul Crucea pe valea Bistriţei.

II.72. **lor-uşi**, ciudată despărţire a unui cuvânt!

II. 32. Dl T. Balan zice că „nu-i de înţeles de ce m-rii **Homorului** i se zice (de M. Costăchescu) în traducere rom<ânească> constant: **Humor**. Dl. Balan are dreptate, căci aşa zic oamenii ca şi în vechile documente. Îmi aduc aminte că în Condica m-rii Homor este un loc în care-i vorba de o plantă numită **homor,** de unde vine şi numele pârâului Homor.

Dar tot aşa de neînţeles este lucrul când dl. Balan traduce în rom. Gi**u**malău în loc de G**ea**malău, cum zic oamenii din partea locului, rostire mai apropiată de **Gemănău,** aşa cum este în documentul slavon din 1584, nume care vine din aceea că vârful acestui munte, mai înalt decât munţii vecini Rarăul şi Pietrosul, este îngemănat, având două vârfuri. Cărturarii străini de localitate adeseori pocesc toponimicile.

Vol. V pag. 141. **Ştiaja** lui Vlaşin, tradusă piua lui Vlaşin la pag. 12 din vol. I, nu este **piuă,** ci **ştează,** cuvânt amintit de I. Bogdan în Documentele lui Ştefan cel Mare la indicele cuvintelor româneşti cu explicarea dată de G. T. Kirileanu la pag 30 a monografiei Broşteni, citată mai sus.

„Şteadză" se numeşte în valea Bistriţei un fel de ciubăr cu doagele bortite şi vârâte în pământ, făcut lângă piuă sau moară. Pe un mic lătoc înclinat, vine cu putere apă din lătocul morii sau piuei, şi aşa se face în ciubăr o învârtitoare de apă în fierbere, în care se pun plocăjile ţinute sătence, spre a le spăla a le îndesa ţesătura şi a le face mai păroase.

Arhiva Bibliotecii Naționale ale României

VI. 127 „Să-i **p**lăcuiască (?) pe an” nu trebuie semnul întrebării ci trebuia să se cetiască: **c**lăcuiască.

VI. 11. „2 chelcele (?) pe an”! semnul întrebării n-are rost căci **chelcele** este rostirea moldovenească a cuvântului **pielicele** adică piei mici de miel.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 26-28

[1] Generalul *Radu Rosetti* (1877-1949), fiul lui Radu Rosetti (istoric), director al Muzeului Militar Naţional (1924-1931), conservator la Biblioteca Academiei Române (1931-1945), membru al Academiei Române, ministru al Educaţiei Naţionale. A publicat studii de istorie militară şi *Familia Rosetti,* 2 vol., Bucureşti, 1938 şi 1941.

85

1948 septembrie 29. *Alexandru Lapedatu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

29 septembrie 1948

Iubite Dle Sacerdoţeanu,

Am primit ultimele publicaţiuni istorice ale Arhivelor Statului, de sub priceputa şi zeloasa D-tale direcţiune: „Hrisovul”, „Revista Arhivelor” şi **Indicele cronologic al Documentelor M-rii Radu-Vodă.**

Le-am urmărit, ca totdeauna, cu deosebită plăcere şi cu mult profit. Altădată îţi mulţumeam pentru ele, prezentându-le cu tot ce se putea spune bine despre ele, Academiei. Acum ţin să-ţi mulţumesc direct şi din toată inima, felicitându-vă pe Dt. şi colaboratorii D-tale – pentru toată iubirea şi râvna cu care cercetaţi trecutul nostru şi daţi la lumină publicaţii atât de folositoare istoriografiei naţionale.

A. Lapedatu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 826, f. 14.

Arhivele Naţionale ale României

86

1949 februarie 25, Aref. *St. Stănciulescu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult stimate Domnule Director General,

Am întârziat prea mult un răspuns, pe care Vi-l datoram spre a Vă mulţumi cu toată căldura şi recunoştinţa, pentru bunăvoinţa cu care aţi ascultat rugămintea Căminului nostru Cultural „Hareş" astăzi - „Aref".

Explicaţia întârzierii este următoarea. Încă de la începutul lunii Iunie 1948, Căminul Cultural a trecut sub altă Conducere, pe care n-o prea interesează găsirea de acte şi documente privitoare la istoricul vechiului nostru sat şi de aceea n-a dat atenţia cuvenită publicaţiunilor trimise de Dvs.: **„Revista Arhivelor" III, 2/1947 şi Extrasul „Hrisovului" VII din 1947.**

Cât timp conducerea Căminului a avut-o fiul meu, preotul I. Stănciulescu, ajutat de mine ca secretar, s-a dat o deosebită însemnătate strângerii materialului pentru istoricul şi monografia satului nostru.

Ţin să amintesc că în linia ascendentă a familiei mele, au fost mulţi preoţi şi diaconi - buni cărturari pe acele vremuri. Primul învăţător în Aref a fost străbunul meu – Şerban Pleşa. Fiul său – diaconul Radu Pleşa a fost unul dintre cei mai buni cărturari şi cel mai vajnic apărător al drepturilor moşnenilor Arefeni, în multele judecăţi pe care le-au avut cu vecinii Cheeni, Căpăţâneni, Corbeni, cu mănăstirea Vieroşul şi cu mitropolia din Bucureşti şi apoi cu cotropitorii: Const. Filipascu, fiul acestuia, Iord. Filipascu vornic şi fiul acestuia banul G. Filipascu, puternicii zilei din acele timpuri (epoca fanariotă).

Împrejurarea aceasta, a multor plângeri pe la autorităţi şi a multor procese la tribunal, divan şi înaltul divan, în care moşii şi strămoşii mei au avut un rol însemnat, a făcut ca-n casele lor să se găsească multe acte şi documente de valoare. Nenorocirea a făcut ca cea mai mare parte din ele să ardă odată cu casa în care se păstrau. Între cele ce s-au mai putut salva, am găsit 4 hrisoave, scrise pe piele în slavoneşte.

În dorinţa de a le cunoaşte cuprinsul, le-am dăruit Academiei, cu rugămintea şi condiţia expresă ca să mi se trimită Copii in extenso, de pe fiecare.

Arhivele Naţionale ale României

Nu mi s-a ascultat rugămintea, căci – în loc de copii in extenso – mi s-au trimis numai nişte extrase foarte scurte.

Mai zilele trecute, ducându-mă pe la sediul Căminului, întâmplător am dat peste publicaţiile trimise de Dvs.

Le-am cerut şi le-am citit cu tot interesul ce comportă.

În josul paginii 138 din extrasul hrisovului VII - sub Nr. 1) şi 2) sunt deducţiunile Dvs. că datele n-ar corespunde realităţii.

Deducţiunile sunt întemeiate şi juste.

Verificând datele copiilor din „Suluri" nr. 37/cu rezumatele trimise mie de academie, de pe hrisoavele originale, am constatat:

a) La Titlul „**Branişte domnească**" data din copia trimisă de academie este 7055 (1547).

b) La Titlul „***Împresurare cu silnicie***"**,** data justă e 7058 (1550).

Domnule Director General,

Aducându-vă la cunoştinţă cele arătate, atât cel care Vă adresează aceste rânduri – un institutor în vârstă de 73 ani – cât şi fiul său, pr. I. Stănciulescu care – actualmente – urmează nişte cursuri în Bucureşti – Vă roagă, cu toată căldura şi stăruinţa, ca şi în viitor – să arătaţi satului nostru, aceeaş bunăvoinţă şi dragoste ca şi în trecut.

Orice publicaţiuni şi corespondenţă privitoare la istoricul Arefului, dorim să fie trimisă pe numele Parohiei Aref ca să poată fi primită direct şi la timp.

Cu deplina încredinţare că rugămintea ne va fi ascultată şi satisfăcută, Vă mulţumesc anticipat cu toată căldura inimei şi Vă urez sănătate şi viaţă lungă, senină şi fericită.

Aref, 25 febr. 1949

St. Stănciulescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 833, f. 154.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

87

1949 martie 1, Curteni-Fălciu. *V. Ursăcescu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult stimate Domnule Director General,

Am primit măgulitoarea Dvs. scrisoare însoţită de copiile după documentul slavon din 1597 şi tălmăcirea lui de Evloghie dascălu din 1750 cât şi traducerea făcută acum, cari mi-au produs mare bucurie sufletească, căci mi-aţi trimis mai mult decât cerusem, deoarece eu pentru a nu face o rugăminte neplăcută şi împovărătoare, m-aş fi mulţumit şi numai cu copia după tălmăcirea care însoţeşte originalul slavon, deşi ştiinţificeşte este aşa cum mi-aţi trimis Dvs.

Aceste hârtii au adus multă lămurire asupra vieţii dintre 1500-1600 din acest sat, înmulţind numărul stăpânitorilor şi dându-ne nume necunoscute din alte izvoare până acum şi apoi stîrnindu-mă să urmăresc pe Ion Albu, care împreună cu comisu Toma Căţăteanu, cunoscut din alte izvoare, au stăpânit câte jumătate din acest sat.

Cred că voi găsi date în Documentele de la Ştefan cel Mare a lui Bogdan, 2 volume cât şi în cel ceva mai mic al profesorului ieşan M. Costăchescu, cât şi în cele 2 volume mari cu documente dinainte de Ştefan cel Mare tot ale ultimului autor, pe care le am în biblioteca mea.

Pentru multa bunăvoinţă ce mi-aţi arătat, eu vă mulţumesc frumos şi din tot sufletul.

Nu pot uita nici pe Dl. H. Chirica, care s-a ostenit cu traducerea şi transcrierea şi căruia îi mulţumesc şi D-sale.

Cu deosebit respect

Economu V. Ursăcescu[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 837, f. 99.

[1] *Vasile Ursăcescu*, din Curteni, com. Olteni, jud.Vaslui, membru corespondent al Comisiei Munumentelor Istorice, pasionat cercetător, a organizat un muzeu la Curteni, a publicat studii *Psaltirea slavonă (1577-1580),* Bucureşti, 1926, „Analele Academiei Române", III, *Numele de familie al voievodului Moldovei Vasile Lupu*, în „Universul", LII, 1936, nr. 212 ş.a.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

88

1949 decembrie 2, Piatra Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Iubite Domnule Sacerdoțeanu,

Mulțămesc din inimă pentru prieteneştile rânduri, căci de mult nu mai aveam ştiri de la Dv. Îmi închipuiam că vă luptați cu multe greutăți. Bine că sânteți sănătoşi şi că ocupația cu documentele vă mută în alte timpuri…

Mă grăbesc a răspunde că hârtiile din fostul meu serviciu sânt puse într-o ladă grea, aşa că nu pot fi trimise acuma. Dar faptul că vă ocupați de documentele româneşti din veacul 17 mi-a adus în minte colecția copiilor făcute de mine acum vreo zece ani după originalele documentelor româneşti din veacul 17 care se aflau la ministrul C. Nanu pentru proprietatea sa moşia Siliştea din jud. Neamț. Din ele se vede cum îşi vindeau răzăşii moşiile pe vremea unei mari **foamete** din v. 17.

Prietenul C. Turcu mi-a scris mai demult îndemnându-mă să ofer aceste copii colectivului care se ocupă de v. 17. Din păcate însă nu mă simt în stare a le pune în rânduială, căci s-au împuținat ceasurile în care pot lucra cu mintea limpede.

Călduroase salutări D-nei şi prietenească dragoste la amândoi.

Moş Ghiță Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 30.

89

1950 septembrie 5, Sofia. *Dr. Iv. Dujčev către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Le 5 Septembre 1950, Sofia
Ul. Momina skala 69, Pavlovo

Arhivele Naționale ale României

Monsieur le Professeur,

Depuis bien longtemps j'avais l'intention de vous écrire et de vous envoyer mes „Leçons d'archivistique" qui ont été éditées comme un manuel pour les étudiants. Malhereusement, jusqu'à présent je n'ai pas pu faire cela. Dans quelques jours mon ami, Mr. Nikola Trajkov de l'Université de Sofia, sera à Bucharest. Je me suis permis de le charger de vous présenter une copie de ces „Leçons" comme un modeste hommage de ma part-en signe de gratitude pour ces excellentes publications que vous avez en la bonté de m'envoyer, par l'intermédiaire de Mr. le Prof. P. Nasturel. Je suis très heureux de savoir que votre pays a, dans sa production scietifique, tout d'ouvrages d'une telle valeur dans le domaine des études archivistiques. Dans mes leçons j'ai parlé – avec une grande admiration – aussi du progrès de l'archivistique dans votre pays, en m'arretant d'une façon particulière à votre Ecole archivistique. La Roumanie est – il faut le reconnaître sincèrement – l'unique pays dans le Sud-Est européen qui a réalisé un tel progrès dans ce domaine. Nous, les autres peuples balkaniques, nous devons nous instruire d'après l'exemple de ce que vous avez fait.

Je vous exprime, Mr. le Professeur, encore une fois ma gratitude la plus profonde pour les publications que vous m'avez envoyées, et je vous prie d'agréer l'expression de mes respects les plus sincères.

Bien à vous Dr. Iv. Dujčev

Traducere:

5 Septembrie 1950, Sofia

Domnule Profesor,

De mult timp intenționam să vă scriu şi să vă trimit „Lecțiile" mele „de Arhivistică" pe care le-am publicat într-un manual pentru studenți. Din nefericire, până în prezent nu am putut face acest lucru. În câteva zile prietenul meu Nikola Trajkov de la Universitatea din Sofia va fi la București. Îmi permit să-l desemnez să vă prezinte o copie a acestor „Lecții", ca un modest omagiu din partea mea, în semn de gratitudine pentru excelentele publicații pe care ați avut amabilitatea să mi le trimiteți,

Arhivele Naționale ale României

prin intermediul d-lui prof. P. Năsturel. Sunt foarte fericit să ştiu că ţara dumneavoastră are atâtea opere de o asemenea valoare din domeniul arhivistic în producţia sa ştiinţifică. În lecţiile mele eu am vorbit – cu mare admiraţie – şi despre progresul arhivisticii din ţara dumneavoastră, referindu-mă în mod deosebit la Şcoala de Arhivistică. România este – trebuie să o recunoaştem sincer – singura ţară din sud-estul Europei care a realizat un astfel de progres în acest domeniu. Noi, celelalte popoare balcanice, trebuie să ne instruim după exemplul dumneavoastră.

Îmi exprim încă o dată, Domnule Profesor, cea mai profundă gratitudine pentru publicaţiile pe care mi le-aţi trimis şi vă rog să primiţi expresia celui mai sincer respect.

Al dvs.

Dr. Iv. Dujčev

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 812, f. 127

90

1951 august 3, Constanţa. *N. Dlinovschi către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Tov. Director,

Cred că sunteţi destul de nerăbdător să aflaţi în ce stadiu mă găsesc în opera mea de organizare a „Arhivelor" din Constanţa[1].

Vă voi expune în câteva cuvinte – cam multe cuvinte – situaţia care e aproape iniţială.

Luni, Marţi şi Miercuri am umblat tot timpul de la Sfatul popular orăşenesc la Sfatul regional ca să fac cunoscută problema înfiinţării serviciului Arhivelor Statului în localitate şi necesitatea imediată a găsirii unui local sănătos pentru depozit şi birouri.

Aveau o vagă cunoştinţă despre acest lucru. În sfârşit – cu mare greutate – am putut da ochi cu preşedintele Sfatului pop<ular> orăşenesc, care era mereu chemat prin oraş în interes de serviciu. Atât acesta, cât şi

Arhivele Naţionale ale României

secretarul Sfatului, s-au arătat destul de binevoitori în a mă ajuta dar spațiul locativ aici constituie o mare dificultate în ceea ce ne privește.

Lucrările „Canalului" care au luat o mare extindere și au antrenat sute de funcționari în serviciul lui prezintă un dublu neajuns pentru noi, și anume: întâi un sfert din Constanța e ocupată de aceşti funcționari, dintre care numai unii au nevoie permanentă de camere în oraș, alții abuzând de acest lucru, ca să vină odată pe săptămână sau odată pe lună la Constanța. Acest fapt li l-am făcut cunoscut celor de la Sfat atrăgându-le atenția în sensul de a face un control serios asupra ocupării ilegale a atâtor imobile – despre care abuzuri eu am aflat bineînțeles din sursă particulară. Mi-au promis totuși solemn că vor face tot ce le stă în putință să-mi găsească local, dar în nici un caz mare și sistematic întrucât mereu iau naștere alte servicii pe lângă toate instituțiile din localitate iar construcții se fac foarte puține în raport cu cerințele.

De unde ar fi putut să-mi pună la dispoziție imediat un birou provizoriu pe lângă Sfat – a luat ființă aceste zile o secție a planificării – în cadrul Sfatului orășenesc cu 15 funcționari – de care se îngrijorau că n-au unde să-i aranjeze și nenumărate explicații de acest fel. Au chemat în fața mea un tovarăș de la spațiul locativ căruia i-au pus în vedere să se ocupe în mod special de problema localului „Arhivelor". Astăzi am vorbit din nou cu acela și mi-a spus că-și dă tot interesul dar în orice merge greu, fapt care mă enervează și în anumite momente mă deprimă.

A doua dificultate pe care o prezintă „Canalul" pentru noi e însăși recrutarea de funcționari din localitate cărora le oferă salarii bune și locuințe imediate, încât chiar învățători și profesori pleacă de la catedrele lor.

Am apelat la Sfat - secția de învățământ pentru funcționari – și de unde credeam că-i va tenta salariul s-au arătat foarte indiferenți, îndoindu-se în special de acea primă.

Profesorii de istorie nu sunt – excedent de licențiați în română – dar toți fug de program de 8 ore pe zi. Eu însă n-am disperat și mă interesez mereu. Am descoperit un văr de-al meu director la o școală în localitate și sper că voiu aranja și această chestiune. Pentru postul de registrator am doi candidați deopotrivă de buni care cunosc și chestiuni de contabilitate, totuși înclin pentru o fată cunoscută, veche funcționară, care se lasă însă cam greu convinsă. Săptămâna viitoare – pe Marți-Miercuri sper să fiu în posesia unor lucruri mai precise.

Arhivele Naționale ale României

Tov. Director, poate nu v-aţi aşteptat la asemenea obstacole, dar ele ies la iveală numai când faci cercetări serioase la faţa locului. Am foarte multe lucruri de spus în această privinţă dar le amân până la venirea mea în Bucureşti care aş vrea să fie Duminecă sau lunea viitoare – cel târziu – după ce las aici o situaţie oarecum definită.

Uitam să vă spun că cei de la Sfatul regional mi-ar fi pus imediat la dispoziţie local în judeţ – la Negru-Vodă sau la Babadag, dar nu e cazul şi aceştia nu se pot amesteca în treburile celor de la Sfatul orăşenesc. N-aş vrea să vă indispună relatările mele deşi eu am fost şi sunt încă oarecum nemulţumită de situaţia în sine, mai ales că stau pe la rude şi cunoştinţe într-un continuu provizorat.

Mâncarea mă costă foarte mult şi banii se duc la iuţeală. Am rugat-o pe tov. Luntran să se intereseze de acei bani care se dau pentru transferare în afară de transport, pentru că din salariul pe iulie mai am de încasat prea puţin şi până la 15 August mai este.

Era să mai amân vreo 2-3 zile scrisul – ca să vă pot comunica lucruri mai precise – dar m-am gândit să nu vă faceţi gânduri rele – că poate am apucat vreo direcţie greşită – pe mare. Pe lângă aceasta, astă-noapte v-am visat foarte nervos şi curios – veniseţi la Constanţa să vedeţi ce-am făcut (fără să consideraţi acest vis făcând parte din domeniul vieţii mele afective – sau ştiu eu, poate).

În sfârşit, ne-am mai dispus puţin către sfârşitul scrisorii având în vedere că mi-am spus aproape toate păsurile. Nu ştiu dacă n-ar fi cazul să trimeţi acum pe cineva de la Bucureşti să presăm mai mult pentru local, întrucât terenul e pregătit? Dacă credeţi că-mi mai puteţi da sugestii, vă rog să-mi răspundeţi pe adresa de pe plic. Puteţi să-mi scrieţi oricât de detaliat în legătură cu ceea ce ar trebui să mai fac pe-aici. Eu nu v-am putut scrie tot.

Vă doresc tot binele!

Cu toată consideraţia,

N. Dlinovschi

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 812, f. 56.

[1] Prin H.C.M.472/1951, Arhivele Statului se reorganizează ca direcţie pe lângă Ministerul Afacerilor Interne, cu servicii şi secţii de arhivă regionale şi judeţene.

Arhivele Naţionale ale României

91

1952 noiembrie 27, Buzău. *Gheorghe Ceauşel către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Buzău, 27 Noemb. 1952

Stimate Domnule Director,

După cum vedeţi, tovarăşa Ilarion Elena a terminat inventarierea actelor pe care le-a colectat în vara 1952, iar acum făcute în broşură se trimite un exemplar şi la Direcţiune.

Dacă a reuşit să facă o lucrare bună, vom căuta să inventariem la fel şi celelalte acte ce mai avem, întocmind un inventar al lor, după ce Dvs. ne veţi face observaţiunile ce credeţi asupra acestei lucrări.

În privinţa depozitului de la R<âmnicu> Sărat, noi aveam deja un început aşa că munca noastră n-a fost grea. Am trimis acolo pe tov. Sahlevici Vladimir conform ordinului primit, ca să ia în primire restul arhivei ce nu stă în bune condiţiuni la Sfatul Popular sau la alte instituţiuni.

De altfel toate lucrările la acel depozit au fost făcute numai de Sahlevici şi eu aş crede că el ar fi destul de nimerit să rămână ca şef al acelui depozit. Dacă sunteţi de acord, când va veni schema eu voi face propunerea.

Aici la Buzău, după cum am raportat, am terminat cu mutarea în bune condiţiuni a arhivei din localul din str. Dobrogeanu Gherea 92. Am profitat de ocazie la mutare ca, în localul schimbat să aducem lângă noi arhiva Tribunalului care-i cel mai mult cercetată, cu cereri de dosare sau de copii de pe acte. În acest local care-i peste drum de sediu am rezervat o cameră pentru birou unde se lucrează numai arhivistică.

Sfatul Popular al oraşului ne-a promis concurs spre a căpăta şi ultima cameră din partea principală a acestui local din str. Ilie Pintilie 1. Noi am făcut în acest sens o cerere cu o schiţă, dar locatarul – un funcţionar la Bancă, absolvent de liceu comercial – a spus că nu se mută până nu avem ordin al M<inisterului> A<facerilor> I<nterne>.

Arhivele Naţionale ale României

Zilele trecute am primit un ordin al Dvs. ca până la 10 Dec. să trimitem un tabel de imobilele ce ocupăm spre a fi trecute la M<inisterului> A<facerilor> I<nterne>.

Astăzi am primit un alt ordin în care ni se cere să arătăm persoanele ce stau în incinta localurilor şi stingheresc lucrul. Am făcut un raport cu o schemă către Direcţiune, în care am dat copie de pe intervenţia făcută de Sfat. Dacă se face intervenţia direct de Dvs. la M<inisterului> A<facerilor> I<nterne> şi căpătăm ordinul intrăm şi în posesiunea acelei camere ce este uşă în uşă cu biroul nostru.

Voi răspunde în mod deosebit oficial celor 2 ordine referitoare la local.

În ceea ce priveşte rafturile dela Tribunal, tov. Ilarion Elena vă va spune verbal cam în ce stadiu se află demersul nostru spre a vă raporta apoi oficial.

Cred că toată nădejdea e să avem noi material lemnos spre a ne confecţiona aici rafturile de care avem nevoie, – pe măsura încăperilor ce avem.

Referitor la cumulul meu, iată cum stau lucrurile: Fiindcă eram încadrat la catedra de istorie dela Şcoala Medie Metalurgică din Buzău strada Ilie Pintilie 17 (aproape cu sediul Arhivelor) mi se complecta catedra cu alte ore sau la altă şcoală. De la încadrarea la Arhive n-am mai primit alte ore sau la altă şcoală, ci m-am rezumat numai la orele de istorie ale anului I şi II de la Şcoala Medie Metalurgică.

Anul acesta, fiind câteva clase paralele de istorie, numărul orelor se ridică la 12. Eu însă am cerut dela începutul anului să rămân numai cu 8 ore, dar neavând cui să le dea am rămas pe semestrul I (care se termină la 25 Ianuarie 1953) să le ţin pe toate, – dar fără să mai am vre-o altă obligaţie la şcoală. Legea cumulului nu apăruse încă. Ceilalţi profesori mai au şi alte obligaţii şcolare ca: dirigenţie, de serviciu pe şcoală, meditaţii, pregătiri de serbări etc. Obligaţia efectivă la catedă este de 18 ore de curs plus alte 6 ore de ocupaţii extraşcolare. Eu voiam să rămân cu atât mai puţine ore ca să fac ceva mai mult în direcţia vreunei lucrări de studiu, fie istorie, fie arhivistică.

Orele ce fac la şcoală le am în două zile dimineaţa, iar la arhive le recuperez prin venirea la serviciu în fiecare după amiazi dela ora 16 în loc de 18. Deci serviciul la arhive nu-i diminuat, – iar după amiaza lucrez mai liniştit decât dimineaţa şi cu mult mai mult spor.

Rămâne ca dvs. să apreciaţi dacă e cazul că trebuie să fiu neapărat numai la arhive.

Arhivele Naţionale ale României

Pentru complectarea vacanţelor din schemă, am propus numirea unui arhivist, într-un post de arhivist şef, – pe Arginteanu Dumitru. Propunerea am trimis-o cam de mult, dar până acum n-am primit nici un rezultat.

Până după 1 Ianuarie 1953, nu îndrăsnesc să anticipez căci bănuiesc cum va fi.

Cred că ar fi bine să iau contact şi cu Serv. Regional de la Ploieşti, – cu Mândroceanu – să văd cam cum se lucrează şi acolo, în scopul unei îmbunătăţiri a muncii noastre de aici. Natural, acest lucru pe cale particulară, neoficială, să mă repăd într-o zi până la Ploeşti.Cred că nu-i cazul să cer aprobarea pentru 1/2 zi ca să mă deplasez la Ploeşti, sau dacă socotiţi pot să cer printr-un raport plecarea din Buzău pe 1/2 zi la Ploeşti. Rămâne să mai chibzuesc.

În privinţa cursurilor de arhivistică, n-am primit până acum nimic, pentru anul în curs, dela Dvs.

În speranţa unei îmbunătăţiri a muncii noastre arhivistice,

Vă salut cu tot respectul,

Gh. Ceauşel[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 810, f. 72-73.

[1] *Gheorghe Ceauşel*, director al Arhivelor Statului din Buzău.

92

1952 decembrie 30, Năsăud. *Onisim Filipoiu*[1] *către Aurelian Sacerdoţeanu*[2].

Năsăud, 30-XII-1952

Tovarăşe Director General,

Două sunt motivele care mă determină ca să vă adresez această scrisoare confidenţială. Aceste motive sunt: problema arhivei vechi a oraşului Bistriţa şi problema bibliotecii Arhivelor din Năsăud.

Arhivele Naţionale ale României

În legătură cu prima chestiune, suntem informați, din sursă neoficială, că vechea arhivă a orașului Bistrița ar fi fost adusă în țară și în prezent s-ar fi aflând la București, la Academie.

Nu știu în ce măsură această veste poate fi adeverită. De aceea, pe această cale ne adresăm Dvs., fiind noi siguri că nu puteți fi strein de acest eveniment important, dat fiind că demersurile pentru retrocedarea materialului acesta s-au făcut prin Direcția Arhivelor.

Suntem de asemenea informați că se pune alternativa rămânerii ei la București, la Academie, sau depozitarea ei la Cluj. Noi ne bucurăm nespus de mult dacă acest material, care păstrează șapte sute de ani de istorie ardeleană, s-ar fi întors în țară, dar nu putem fi de acord ca el să fie depozitat în altă parte decât la Bistrița sau Năsăud, de unde a fost ridicat și dus în toamna anului 1944. Credem că și Dvs. împărtășiți punctul nostru de vedere și că dacă se va pune problema, veți face totul ca materialul acesta să se întoarcă la vechiul său loc.

A doua problemă este aceea a bibliotecii noastre. Din convorbirea telefonică avută cu tov. A. Sava, în ziua de 24-XII a.c. rezultă că planează asupra noastră unele nedumeriri. De aceea credem că sunt necesare unele precizări menite să facă lumină în această chestiune.

Dvoastră știți că localul unde se află depozitată biblioteca noastră este până în prezent proprietatea comunității Administrația bunurilor grănicerești care au patronat atât Șc<oala> Ped<agogică> cât și Arh<ivele> St<atului>, instituții care au și funcționat împreună în acest local până în 1948, dată când Ad-ția Bunurilor Gr<ănicerești> ne-a pus la dispoziție un local propriu unde suntem astăzi. Cum biblioteca era prea mare, ea nu a putut fi mutată, spațiul în noua clădire fiind limitat, fiind nevoiți a o lăsa pe loc, mobilierul ei fiind confecționat potrivit formei și dimensiunilor cauzei respective unde a fost instalată în 1931.

În ultimii anii, conducerea succesivă a școlii a încercat pe toate căile posibile ca să ne mute din acest local. Au fost organizate adevărate asalturi în fața cărora nu au contat nici ordine superioare nici alte circumstanțe. La ultima ofensivă, problema fiind pusă și politic pe toate liniile posibile, în același timp presați și de autoritățile locale, în fața unei avalanșe de presiuni de tot felul, ni s-a smuls consimțământul mutării, iar la cererea Șc<olii> Ped<agogice> contrar convingerilor noastre, **a trebuit** să facem un referat cu propunere favorabilă.

Arhivele Naționale ale României

Paralel cu aceasta însă, am căutat, conform recomandațiilor de la instructajul din 24 August a.c., să informez serviciul nostru de cadre, despre adevărata situație.

Am constatat cu mult regret că acțiunea noastră a fost privită altfel, fapt care nu ne-a surprins deoarece aceste recomandații nu s-au făcut de altă persoană decât aceea care a trebuit să le interpreteze. În această situație este cazul să ne facem cuvenita autocritică.

Totuşi credem că e bine să se ştie că a fost doar vorba, în acțiunea noastră, de o încercare de a apăra interesele şi prestigiul instituției care ne-a înarmat cu anumite ordine pe care trebuea să le respectăm, contrar atâtor manevre interesate care se făceau în problema mutării bibliotecii.

De inconsecvență şi lipsă de colaborare pot fi acuzate autoritățile locale, care odată în posesia aprobării Dvs. bine condiționată şi-au schimbat părerea, ne mai fiind de acord cu mutarea bibliotecii în incinta Muzeului, conform aprobării date. Sfatul Popular cu adresa no. 50 din 26-XII ne face o altă repartizare într-o locuință particulară necorespunzătoare. În fața acestui nou abuz şi lipsă de considerare a ordinelor superioare, pentru a evita conflicte inutile cu organele puterii de stat, în noua situație suntem hotărâți să mutăm biblioteca în imobilul nostru, restrângându-ne la maximum puținul nostru spațiu. Despre acest lucru vă facem cunoscut şi am profitat de acest prilej pentru a arăta concret dificultățile ce ni le fac autoritățile locale şi abuzurile lor de tot felul.

În această situația este limpede că este grea o colaborare sinceră cu autoritățile locale în viitor. De aceea, pentru a preveni eventuale urmări neplăcute ce ar surveni, vă mărturisim că, dacă mai putem fi necesari Arhivelor Statului, dorim să fim utilizați în altă parte, fie la Bistrița, aşa cum am stabilit în 14 Oct a.c., fie la Cluj.

Acestea am ținut să vă împărtăşesc şi rămân cu acelaş profund respect al Dvs. devotat.

On. Filipoiu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 816, f. 25-27.

---

[1] Onisim Filipoiu, director al Arhivelor Statului din Năsăud.

[2] Cu rezoluția lui Aurelian Sacerdoțeanu: „Discuțiile sunt una iar rapoartele scrise – directe – alta. Dacă situația cere aşa raportul lămuritor trebuie să vie imediat clar, precis

Arhivele Naționale ale României

şi cu atitudine. Mutarea în localul propriu a îngreunat situaţia spaţiului, nu a rezolvat extinderea. Pentru mutare se va vedea în viitor. A. S.”

93

1953 ianuarie 8. *G. Bezviconi către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult stimate Tovarăşe Sacerdoţeanu,

La mulţi ani şi mulţumesc pentru bunăvoinţă…

În U.R.S.S. Arhivele Statului, uneori în colaborare cu Institute, alteori fără colaborări, publică documente. Poate, iniţiative prea mari creează nemulţumiri, însă strângerea unui corp de documente ruseşti n-ar fi „publicare”, ci pregătirea materialului.

Ar fi două posibilităţi: documente originale din perioadele ocupaţiilor de război, care ar interesa mult pe sovietici şi un corp care ar cuprinde totalitatea documentelor şi scrisorilor publicate cu privire la relaţiile româno-ruse.

Unii cred că e nevoie de corespondenţa consulară cu Moscova. Avem însă în colecţiile noastre destule lucruri pentru un volum cât de complet, tot atât de concludent pentru bunavecinătatea noastră etc. etc. legăturile cu Lvovul – economice, Ştefan cel Mare şi succesorii săi; Lăpuşneanu şi Lvovul, iar de la Lupu puteţi să vă orientaţi după lucrarea mea „Manuscrise ruseşti ale Academiei R.P.R.”. Simpla înşirare a acestor documente şi scrisori ar completa structural lipsa tuturor istoriilor ţării noastre, de până la 1953!

În orice caz, V-aş prezenta detalii în plus, dacă „sus” s-ar arăta interesul. Colecţiile ruseşti se găsesc aici, dar trebuesc cercetate.

Luptăm pentru Pace!

G. Bezviconi[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 807, f. 63.

[1] *Gheorghe Bezviconi* (1910-1966), cercetător la Institutul de Istorie „N. Iorga”. Colaborator la numeroase reviste şi ziare; a fondat, în 1933, revista istorică „Din trecutul nostru”. Premiul „Năsturel” al Academiei Române (1948). Lucrările sale de genealogie a

Arhivele Naţionale ale Romaniei

boierimii moldovene şi de relaţii româno-ruse sunt dintre cele mai cunoscute. Între lucrări: *Boierimea Moldovei dintre Prut şi Nistru. Documente,* Bucureşti, vol. I, 1940, 345 p.; vol. II, 1943, 320 p.; *Profiluri de ieri şi de azi*, Bucureşti, 1943, 336 p.; *Călători ruşi în Moldova şi Muntenia,* Bucureşti, 1947, 464 p.; *Contribuţii la istoria relaţiilor româno-ruse,* Bucureşti, 1962, 347 p.; *Necropola Capitalei*, Bucureşti, 1972, 292 p.

94

1953 februarie 13, Galaţi. *G. M. Dăscălescu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Galaţi, 13 Februarie 1953

Mult Stimate Domnule Director,

Deoarece în clipa de faţă nu am altă posibilitate de a mă adresa Dvs. pentru a vă expune situaţia ce s-a creat Serviciului nostru, în speranţa că nu ştirbesc cu nimic prestigiul instituţiei ce o mai reprezint, vă transmit cele ce urmează.

În noaptea de 30/31 Ianuarie a.c., când am revenit la Galaţi, după terminarea şedinţelor de instructaj ce au avut loc la Direcţiune, am găsit o situaţie cu totul nouă, contrară aşteptărilor mele, mai ales după intervenţia atât de stăruitoare a Dvs. şi a mea la tov. Ministru.

Chiar în dimineaţa următoare, adică la 31.I. am fost chemat la tov. Şef al Direcţiunii M<inisterului> A<facerilor> I<nterne> şi mi s-a pus în vedere că localul Arhivelor Statului urmează a fi evacuat şi că aceasta se face din ordinul Ministerului.

Toate lămuririle şi insistenţele mele au rămas zadarnice.

Am putut constata că luaseră măsuri pentru repararea imobilului, iar deţinuţii – deoarece ei au executat lucrările – se şi găseau în curte.

De la salariaţii Serviciului am luat cunoştinţă de cele ce s-au petrecut cu o zi mai înainte de înapoierea mea dela Bucureşti.

Deşi mi se promisese că nu se va întreprinde nimic în timpul cât voi lipsi, totuşi, la 28 Ianuarie ne-a fost ridicată maşina de scris iar apoi s-a anunţat evacuarea localului.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

S-a făcut o nouă cercetare a încăperilor, în prezența tov. Maior Vosi, Şeful Direcțiunii Regionale, Lt. Col. Iliescu, Şeful Serv. Ad-ție şi Gospodărie şi Lt. Maftei, Şeful Serv. Cadre.

La insistențele personalului Arhivelor, de a nu se întreprinde nimic până la înapoierea mea, tov. Maior a găsit cu cale să amenințe pe tovarăşa Martinescu cu puşcăria, calificând atitudinea mea drept huliganism.

Respectarea unui ordin şi apărarea unei instituții – huliganism– în sfârşit?!

A afirmat că voi fi trimis şi eu la închisoare, că ştie cine sunt, că drumul meu este deja trasat – aceasta în afara altor invective şi insulte, adresate instituției şi mie personal şi pe cari vă mărturisesc, îmi este penibil a le mai reproduce.

Soția mea, martoră indirectă la cele de mai sus, a suferit un puternic şoc nervos, care a durat trei zile, iar urmările ar fi putut fi fatale fără intervenția personalului Arhivelor.

Informat de tovarăşa Martinescu că am intervenit la Ministru pentru a nu ni se lua localul, tov. Maior a afirmat că a raportat Ministerului că în imobil se găseşte cantitatea de 3000 (trei mii) kg „hârtie" în afară de faptul că ocup şi eu „o parte din imobil" şi ca atare a primit aprobarea de a ne lua clădirea.

Deşi nu ni s-a dat nici un ordin scris şi nici o altă lămurire, în afara celor arătate mai sus, la 31.I. s-au început lucrările de reparații iar la 1.II evacuarea materialului arhivistic.

Dela 1. II. şi până la data de mai sus (13. II.) nu am mai putut lucra nimic, fiind reținuți de operațiunile de evacuare a arhivei şi de faptul că încăperea în care funcționăm nu a putut fi terminată decât la 13 Februarie a.c.

Din motive lesne de înțeles nu am putut să vă aduc la cunoştință nimic în legătură cu soarta noastră.

Am făcut bine sau rău, voi suporta consecințele; – în orice caz însă, doresc să cunoaşteți şi Dvs. cum au evoluat lucrurile.

Am fost amenințați cu puşcăria şi atitudinea mea calificată – huliganism – de ce?! Pentru că am muncit timp de un an de zile de unul singur pentru organizarea a trei unități (Galați, Brăila şi Tulcea) şi am putut achiziționa un imobil compatibil cu nevoile serviciului şi nu am înțeles a-l preda deoarece am avut ordin să nu fac aceasta.

S-a raportat că în imobil se găsesc 3000 kg „hârtie"? – apreciere categoric tendențioasă.

Arhivele Naționale ale României

Noi am ştiut precis cât material am adunat şi tocmai pentru aceste considerente ne-am opus evacuării.

Pentru golirea încăperilor, a fost nevoie să se facă 8 (opt) transpoarte cu un camion de o capacitate de 2500 kg.

Materialul transportat, s-a depozitat la Cooperativa Fluvială, în aceeaş magazie în care s-au depozitat majoritatea fondurilor judecătoreşti preluate în Iulie 1952.

Încăperea nu este câtuşi de puţin practicabilă iar noi am acceptat-o forţaţi de împrejurări, până la repararea demi-solului clădirii proprii.

În clipa de faţă are un aspect ce nu justifică întru nimic munca şi strădaniile noastre de un an de zile.

Cu multă greutate am reuşit să menţin în fosta baie a clădirii o parte din bibliotecă, 4 lăzi cu arhivă bancară şi fondul ridicat de la Biblioteca „Ureche" – material triat de tov. Ungureanu. Într-o fostă cămară, am adăpostit Starea Civilă, iar în pod, circa trei camioane de arhivă.

Ar ieşi prin urmare un total de 14 camioane arhivă, care împreună cu ceeace s-a mai cărat cu braţele, dă cantitatea pe care am cunoscut-o şi noi – de până la 3 şi 1/2 vagoane arhivă şi nici de cum 3000 kg „hârtie".

În afară de aceasta, tot materialul era ordonat pe ani şi legat în pachete, afară de o parte din arhiva Trib<unalului> Covurlui, în curs de legare.

În urma dislocării, 60% din material va trebui ordonat din nou.

Că materialul era numai stivuit şi nu aranjat în rafturi, cred că este inutil să mai repet şi Dvs. lămurirea pe care am dat-o Dir<ecţiei> Reg<ionale> M<inisterului>A<facerilor> I<nterne> – totuşi nu am fost crezut – iar tov. Lt. Col. Iliescu, pentru a justifica dislocarea arhivei, a afirmat că nu era decât nişte „gunoi".

Bănuiesc că acelaş lucru s-a raportat şi tovarăşului Ministru.

Nu am avut nici un fel de arhivă răvăşită şi chiar maculatura destinată pentru D. C. A. era pusă într-o oarecare ordine.

Mă întreb pe de altă parte, de ce tov. Şef al Direcţiunii nu a raportat tov. Ministru, că la Cooperativa Fluvială se găseşte o importantă cantitate de arhivă şi care nu a putut fi adusă, depozitată şi reordonată, din cauză că s-a întârziat repararea încăperilor destinate acestei arhive.

Arhivele Naţionale ale României

În loc să fim sprijiniți a aduce şi acest material în localul propriu, s-a procedat exact invers, adică s-a dus în magazia dela Cooperativa Fluvială şi arhiva ordonată din localul în care funcționa instituția.

Faptul că am locuit în imobilul Regionalei, nu a fost secret pentru nimeni şi nimănui nu am ascuns lucrul acesta.

Dacă s-ar fi privit lucrurile în acest mod sincer şi desinteresat, nu ar fi fost greu să se constate că ceeace am făcut eu a fost un sacrificiu determinat de împrejurări şi nici de cum o comoditate voită.

Nu am ocupat decât o singură încăpere şi o singură dependință – restul încăperilor fiind folosite exclusiv numai pentru nevoile instituției.

Încăperea pe care o dețineam la data evacuării o ocupasem abia dela 22 Dec. 1952 şi aceasta datorită faptului că prima cameră pe care am avut-o era improprie pentru locuit.

Motivele pentru cari am locuit în imobil – sunt explicabile pentru oricine doreşte să le privească logic şi sincer.

În afara faptului că nu am putut obține o locuință în raport cu nevoile mele, însăşi situația instituției m-a obligat să procedez aşa cum am procedat.

Fiind aproape un an de zile numai singur, nu am putut asigura securitatea imobilului şi a materialului din interior, decât prin permanenta mea prezență acolo.

La 2 Februarie 1953 am fost evacuat şi mutat într-o locuință compusă dintr-o cameră şi o sală, lipsite amândouă de sobă.

Folosesc o maşină de gătit şi un godin împrumutat şi cred că vă imaginați ce situație mi s-a creat, având soția suferindă şi un copil de 7 ani şi jumătate.

Mi s-a promis că în două săptămâni se va lămuri şi problema locuinții pentru mine, dar am ajuns la convingerea că va dura mult mai mult.

Este şi vina mea desigur, deoarece m-am ocupat numai de Serviciu şi nu de nevoile mele personale.

Las însă la o parte problema aceasta care este de ordin strict personal şi poate interesează mai puțin şi revin la aceea a instituției, care reclamă o grabnică rezolvare.

În situația actuală nu se poate lucra.

Un local în care să ne putem regrupa materialul îngrămădit la Cooperativa Fluvială nu mi se poate da de cât peste trei luni.

Arhivele Naționale ale României

Pentru ceea ce s-a păstrat în fostul nostru local iarăşi nu avem spaţiu de lucru.

Noi nu ocupăm în clipa de faţă de cât o singură încăpere la etaj iar podul este cu desăvârşire impropriu pentru o muncă arhivistică.

În restul încăperilor, s-au instalat Serviciile Direcţiunii Regionale iar la demisol, reparaţiile continuă.

În ceea ce mă priveşte, vă rog să mă credeţi că am depus toate eforturile pentru a lămuri conducerea Direcţiunii, asupra obiectivelor instituţiei noastre, specificul muncii, planul de muncă pe 1953 şi situaţia de pe teritoriu.

Rezultatul a fost acela pe care vi l-am semnalat la început iar în ultimul timp mi s-a dat a înţelege că voi fi dat afară - lucru pe care de altfel îl aştept din moment în moment – (dat afară din slujbă bineînţeles).

Mă întreb însă pentru ce şi răspunsul nu poate fi de cât acesta: pentru că am reuşit să organizez, sfidând orice piedică, un Serviciu cu 3 depozite, am adunat material mult, am statornicit autoritatea Arhivelor Statului în Regiune şi am respectat până în ultimul moment ordinele primite dela Minister şi Dvs.

Eu nu pot recunoaşte nici una din acuzaţiile ce mi se aduc deoarece nu au nici un temei.

Nu mi s-a dat nici un ordin scris şi ca atare nu am înţeles să mi se forţeze mâna sub nici o formă.

Tot ce s-a făcut s-a făcut în afară de mine şi prin mijloace de constrângere care nu sunt nici pe departe la nivelul vremii.

Pentru a putea lămuri situaţia noastră, vă rog să binevoiţi a dispune delegarea unui tovarăş inspector, care să constate la faţa locului cum stau lucrurile, mai ales că pe calea scrisului nu se poate arăta totul.

Cred că ar fi bine să vină tov. Comănescu întrucât D-sa cunoaşte în deajuns Regionala Galaţi.

În aşteptarea cuvântului Dvs., vă rog să binevoiţi a primi asigurarea sincerului meu devotament.

G. M. Dăscălescu[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 812, f. 32-35.

[1] *G. M. Dăscălescu*, director al Arhivelor Statului din Galaţi.

Arhivele Naţionale ale României

95

1953 iulie 6, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu*.

6 Iulie 1953

Mult Stimate
Domnule Profesor Sacerdoţeanu,

Am aflat, cu multă părere de rău, despre cele ce s-au întâmplat la 26 Iunie. Azi am văzut şi confirmarea oficială…

Vă mărturisesc sincer că, dacă acest desnodământ nu m-ar fi surprins prea mult prin anii 1950-51, după această dată nu-l mai socoteam inevitabil. Era o concluzie a mea impusă şi de felul cum s-a dirijat activitatea arhivistică în ultimii ani…De aceea, eu cred că măsura ce s-a luat va fi cu totul trecătoare.

Totuşi, dacă persoana Dvs. fizică nu va mai fi în Arhive, personalitatea Dvs. nu poate fi îndepărtată din mijlocul lor. Cu sau fără voia unora dintre arhivişti, ei vor continua să lucreze sub influenţa bunei organizări pe care aţi imprimat-o desvoltării Arhivelor Româneşti, şi a spiritului de probitate ştiinţifică, ce l-aţi impus, în lucrările arhivistice şi în cercetările istorice.

Acestea nu sunt simple afirmaţii, ci realităţi care se vor putea verifica.

Cu veche şi aleasă consideraţie,

Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 835, f. 36.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

96

1954 martie 1, Craiova. *C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Craiova, 1 Martie 1954

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Tânărul – nu-i ştiu numele – director al secţiunei locale a Arhivelor Statului, mi-a comunicat veşti pe care de mult le doream despre Dta, cum şi adresa ce ai acum, şi la care îţi scriu.

Am fost bucuros a şti măcar că eşti sănătos – precum sper că e şi D-na Sacerdoţeanu – şi că ai o catedră la o şcoală din Bucureşti. Pe cruntele vremuri şi împrejurări prin care trecem, să mulţumim Domnului că nu e mai rău – nu Domnul, desigur, ci starea noastră a fiecăruia.

Noi doi – adecă soţia mea şi cu mine – suntem, cu voia lui Dumnezeu, sănătoşi, eu fiind în al 80-lea an al vieţei. Am lucrat mult şi multe în aceşti ani de când suntem cum suntem, căci numai Munca de o parte şi Credinţa în mai bine de alta m-au ţinut – cred – în puterile mele sufleteşti şi în râvna şi capacitatea de a lucra.

Am pregătit, cu în primul rând ajutorul prietenilor colaboratori ai revistei şi binevoitori amici personali, materialul volumului Jubiliar al „Arhivelor Olteniei", pentru 25 ani de la întemeierea ei, şi care aşteaptă numai doritul ceas al intrării noastre în normalitate, ca să fie tipărit într-un număr redus de 400 exemplare şi de 6-7 sute de pagini. Prietenul distins şi devotat care e profesorul I. D. Ştefănescu[1] mă ajută în pregătirea acestui volum. În acest scop te rog şi pe Dta – care desigur că ai prin sertare, mai ales acum, un bogat material din cel indicat pentru publicaţia mea regională, – te rog a destina un articol şi numărului jubiliar al arhivelor mele, unde te vei afla într-o aleasă companie.

Cum trăim vremuri când, prin sila împrejurărilor, parcă dela oraş la oraş ar fi distanţe şi oprelişti de tot felul, nu mai ştim unii de alţii – vorbesc de oamenii de carte şi de cei care gândesc şi exprimă idei personale, cum nici ce vor mai fi scris meşteşugarii condeiului, sau mai bine zis ce vor fi pregătit pentru ziua de mâine. Oare, de acum aproape zece ani, va mai fi tipărit ceva Direcţia Arhivelor Statului, Comisiunea

Arhivele Naţionale ale Romaniei

monumentelor istorice, Revista studiilor balcanice sau altă revistă românească serioasă? Cunosc doar volumele de Documente scoase de Academia fostă Română, şi care, cu unele rezerve, e o lucrare de mare folos cercetătorilor.

Dar te las, că se termină hârtia.

Vă poftesc multă sănătate amândorora şi vă rog să primiţi salutările mele, cu încredinţarea distinselor mele sentimente.

Al Dlor voastre

C. D. Fortunescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 815, f. 89.

---

[1] *I. D. Ştefănescu* (1886-1981), istoric al artei. A publicat *La peinture religieuse en Valachie et en Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIX-e siècle,* 2 vol., Paris, 1932.

97

1955 aprilie 17, ziua de Paşte, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Scriindu-vă aceste rânduri azi socot că e bine să începă cu tradiţionalul „Christos a înviat!" Totodată, să mărturisesc sincer că semnul de viaţă ce mi-ai dat m-a umplut de bucurie, cum plin de acelaşi sentiment am fost când m-ai vizitat ultima dată după „eliberarea" mea din funcţiune. Am apreciat totdeauna în Dv. nu numai munca şi calitatea ei ci şi comportarea în viaţa socială şi românească.

Primind „Contribuţii la cunoaşterea Posadei"[1], am citit-o îndată şi-mi dau seama că mergi pe aceeaşi linie a erudiţiei, care ne este azi mai necesară ca oricând. În faţa materialului puţin şi neclar Dv. arătaţi ceva nou, care cred că poate rămâne: ansamblul manufacturier care exista în anumite locuri. Mă întreb dacă vom putea defini tot aşa de minuţios şi alte sensuri ce va fi avut **posada**. Nu crezi că dispariţia termenului din circulaţie să se datoreze şi trecerii unor atribute asupra sloboziilor? Ar fi

Arhivele Naţionale ale României

de cercetat începuturile acestora şi pus în legătură cu dispariţia posadei din punct de vedere al scutirilor şi imunităţilor temporare.

În legătură cu „posadnica" ar fi de cercetat şi întrebuinţarea termenului în dreptul canonic. Mireanul care „a ţinut posatnica" nu se poate hirotonisi preot zice **Manualul de pravilă bisericească** § 2 al. 2 (ed. Bucureşti, 1852), care probabil provine din pravilele sec. XVII, pe care nu le am acum la îndemână spre a verifica. Indiferent de câte alte sensuri pot avea cuvintele instituţiile noastre vechi nu se vor putea lămuri decât după multe cercetări de amănunte făcute aşa cum aţi înţeles să faceţi Dv. acum. E bine că la Iaşi aveţi posibilitatea să lucraţi şi aşa.

În speranţa că vom putea lucra iarăşi pe tărâmuri care ne unesc, te rog să primeşti sincerele mele felicitări.

Cu cele mai bune amintiri,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4226.

[1] C. Turcu, *Contribuţii la cunoaşterea Posadei*, în „Studii şi cercetări ştiinţifice" filiala Academiei Iaşi, anul V (1954), nr. 3-4.

98

1955 <aprilie-mai>[1], <Craiova>. *C. D. Fortunescu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Dragă Domnule Sacerdoţeanu,

Îţi mulţumesc pentru bucuria ce mi-ai făcut cu scrisoarea d-tale. Nu avusesem în anii aceştia de restrişte decât rare veşti indirecte despre dumneata, prin Donat[2] mai ales, cum şi prin faptul că publicaţiile pornite din laboratoriul harnic de acum zece ani al Arhivelor Statului încetaseră.

Iar dacă sunteţi amărâţi de bună seamă, ca noi toţi acum pentru o mie şi unul de motive, să fiţi mulţumiţi că vă ţine Dumnezeu sănătoşi pe amândoi şi cu ferma credinţă că suntem la capătul încercărilor trimise nouă de Sus, pentru multe păcate ale noastre.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Noi, de asemenea, cu voia Domnului, suntem sănătoşi; eu în al 81-unulea an de vieaţă lucrez şi-am lucrat cu spor multe, cum ai să vezi în curând.

Din revistă apucasem a trage 12 coale când a venit urgia vremurilor rele peste noi. Am pus de o parte coalele trase şi am lăsat să treacă viscolul, ca să pot continua tipărirea. Şi ceasul se apropie vertiginos de repede. Aşa se explică apariţia extraselor lui Donat şi Bărcăcilă.

Numărul acesta jubiliar, ca pentru 25 de ani de existenţă a „Arhivelor Olteniei" va avea vreo 800 pagini. La articolele ce am în manuscris mi-ar face bucurie să intre şi unul al dumitale. Amicul prof. I. D. Ştefănescu mă va ajuta la munca tipărirei acestui goşgogiamite volum.

Apoi, în afară de revistă, mai am şi eu gata alte lucrări de ordine spiritualistă, la care am ostenit în aceşti zece ani din urmă. Le vei vedea dumneata în curând. Zic „în curând", pentru că sper că vom vedea în puţine luni de aci înainte o fericită întoarcere a lucrurilor şi la noi în ţară, cu voia Celui care singur dispune de toate pe Terra.

Dorindu-vă amândorora sănătate şi energie sufletească, sărut mâna Doamnei Sacerdoţeanu şi pe dumneata – cu voia dumitale – te îmbrăţişez cordial.

C. D. Fortunescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 815, f. 90-91.

---

[1] Datarea s-a făcut după adnotarea autografă a lui Aurelian Sacerdoţeanu: „Primită la 3 Mai 1955".

[2] *Ion Donat*, medievist, specialist în geografie istorică şi toponimie. Autodidact. A lucrat la Arhivele Statului din Craiova, Fundaţia culturală a Olteniei, Institutul Central de Statistică din Bucureşti. Cercetător principal la Institutul de istorie al Academiei Române (1951-1967) şi la Institutul de Lingvistică din Bucureşti (1967-1969). Între studiile sale: *Datele principale din istoria Olteniei*, în „Oltenia", Craiova, 1943, p. 299-340; *Aşezările omeneşti din Ţara Românească în sec. XIV-XVI*, în „Studii", IX (1956), 6, p. 75-95; *Izvoare şi metode istorice puţin folosite*, în „Studii şi cercetări de bibliologie"; *Le domain princier rural en Valachie (XIVe - XVIe siècles)*, în „Revue Roumaine d'Histoire", VI (1967), 2, p. 201-231.

Arhivele Naţionale ale României

99

1955 iulie 22, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe prieten,

E mult de când am primit ultima D-tale scrisoare şi nu m-am învrednicit să răspund încă. Nici ştiri noi despre venerabilul moş Ghiţă nu am mai avut de multă vreme. Acum m-am hotărât să fac un drum la Piatra Neamţ şi apoi să urc Ceahlăul, unde n-am fost niciodată. Cred că voi fi la Piatra Neamţ la 16 sau 17 august. Cum ştiu că eşti din părţile acelea şi poate se nimereşte să fii în concediu, m-aş bucura să ne întâlnim, mai ales că mă interesează Curtea domnească de acolo. Până atunci voi merge 10 zile la Costeşti-Vâlcea, să văd pe bătrânul meu tată.

Sunt bucuros să citesc unele din lucrările ce ai în pregătire, în măsura în care pot fi de folos. Te felicit pentru varietatea şi interesul chestiunilor atacate. Sunt aşa de multe probleme care se cer studiate şi suntem atât de puţini aceia care o dorim sincer şi onest! Am oroare de reclamă şi zgomot, dar şi milă şi indulgenţă despre gălăgioşii pseudo-cercetători!

Nu ştiu cine aprobă publicarea studiilor şi comunicărilor la filiala Iaşi a Academiei (e vorba de „Studii şi cercetări ştiinţifice") că i-aş da un studiu scurt despre „Divanurile lui Ştefan cel Mare", însoţit de lista tuturor divanelor, critica documentelor false sau cu date greşit transcrise şi unele identificări noi. În noua publicaţie încă figurează greşeli de dată şi sunt omise documente existente la predecesori editori ai glorioasei domnii moldoveneşti. Aici la Bucureşti, în publicaţiile periodice existente, aprobarea se dă la persoane necalificate şi care frânează orice muncă ştiinţifică şi nu socot onorabil să le fac o astfel de propunere.

Cu titlu informativ şi prietenesc adaug aici că în momentul de faţă sunt preocupat de originile heraldicii la noi, de originile arhitecturii religioase şi despre curţile feudale până către secolul al XVI-lea. Sunt probleme care odată dezlegate cred că pot contribui la lămurirea istoriei noastre medievale.

Închei aceste rânduri cu cele mai prieteneşti salutări,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4227.

Arhivele Naţionale ale României

100

1955 octombrie 8, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe domnule Turcu,

Împrejurările au făcut să nu mă pot ține de programul ce-mi impusesem astă vară şi nici să răspund la frumoasa d-tale scrisoare din 26 iulie a.c. Întors din excursia mea din Vâlcea m-a prins vremea rea şi nu am mai plecat la Piatra, spre marele meu regret. O deosebită părere de rău am şi pentru faptul că nu am putut vedea pe venerabilul Moş Ghiță. Apoi, căpătând şi anul acesta **un nou curs**[1] – lipsa de continuitate în materia predată este o pacoste în învățământul superior –, a trebui să mă gândesc a-l face onorabil. În această situație nu am avut răgazul necesar să mă ocup de studiul ce mi-ai trimis, care a răscolit în mintea mea multe probleme. Mă vei ierta de toate aceste lipsuri ale mele, pe care încerc să le îndrept prin rândurile de față. În ele nu vei afla mare lucru, dar poate că vor contribui la unele clarificări.

Dacă nu e prea târziu permite-mi să înşir aici unele presupuneri ale mele privind câteva din tezele lucrării ce ai avut amabilitatea şi încrederea să-mi comunici.

1. Trebuie atinsă problema caracterului oraşelor moldovene. În sec. XIV, cred că oraşele nu pot fi decât de două feluri: de caracter militar, create în jurul unor cetăți de apărare, sau de caracter agrar, în care meşteşugul şi negoțul sunt în mâna feudalului latifundiar, care îşi desface aici supraprodusul agricol.

2. Boierii divaniți la început trebuie consideraţi **egali** cu domnul şi numai mai târziu devin domestici, adică ai domnului.

3. Azi nu ne mai putem gândi la o retragere în munți. Pretutindeni viața omenească a continuat dar şi aşezări mai rari şi în comun cu unii migratori.

4. „Piatra” este o continuitate toponimică sau e o traducere târzie (cultă) din slavoneşte? Topicile de origine maghiară din partea locului m-ar face să înclin către a doua posibilitate. Topicul **Cernegura** cred că vine mai sigur de la codru, şi nu de la norii ce l-ar întuneca uneori.

Arhivele Naționale ale României

5. Piatra lui Crăciun (1428), târg la 1453, hotar la 1475, ocolul curților la 1491, după mine arată clar evoluția normală: Crăciun a fost un boier care a avut aci casa (curtea) lui cu biserică. E foarte posibil ca el însuşi să fi avut mai multe sate în jur. De la el a trecut la domnie, care dă la m-rea Bistrița numai venitul bisericii dar nu şi moşia pe care va apărea mai târziu şi curtea domnească. Cum a ajuns la domnie de la Crăciun este o întrebare. Poate prin moştenire căci actul donativ al lui Alexandru Vv. nu e un act public ci privat. E de revizuit pasagiul privitor la doc. din sept.1462, publicat de Costăchescu în 1933 fiindcă este acelaşi cu cel publicat tot de el la 1948 după original, în care nu mai apare „ținutul". Ediția Acad. greşeşte când le publică separat (nr. 385-386).

6. Trebuie adâncită problema ocoalelor. Sava[2] a adus precizări importante, dar e de văzut în ce măsură le aveau şi curțile boiereşti. Presupun că până la Ştefan cel Mare nu era o deosebire apreciabilă între cele domneşti şi cele boiereşti, şi numai atunci pare că se produce o deosebire mai accentuată, în special de natură economică.

7. Afară de mențiunea că a fost „curte domnească" la Piatra informațiile ulterioare nu ne mai spun nimic. Rezultă că trebuie studiate în raport cu alte curți (inclusiv cele boiereşti). Eu cred că e vorba de centrul unui domeniu în care se consumau veniturile ocolului respectiv. De aici şi mutarea domnilor din loc în loc în timpul anului în vederea consumului. Domnii din secolele următoare descompun acest domeniu prin donațiuni.

8. Asupra acestui punct trebuie stăruit: funcția economică a curților şi ocoalelor. Consider că aici ai o revelație prețioasă. Coroborează chestiunea cu observația 7.

9. La identificarea locului unde a fost curtea – ultima presupunere cred că e cea justă – trebuie ținut seama de un argument sigur: fiecare curte avea şi **biserica sa**. Modul cum descrii D-ta poziția mă face să cred că atât curtea cât şi biserica erau fortificate. Obiceiul era ca biserica să formeze cetățuia (acropolea) întregii fortificații **legată** de a curții.

10. Ilustrația propusă ar fi bine să figureze toată. D-ta vei aprecia în ce măsură sunt juste aceste însemnări şi dacă ele pot contribui la adâncirea unei teme atât de interesante.

În legătură cu preocupările mele sper să avem un prilej mai potrivit de discuție.

Al D-tale cu toată simpatia şi aprecierea,
A. Sacerdoțeanu

Arhivele Naționale ale României

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4228.

---

[1] Facultatea de Istorie, Catedra de istorie medie, modernă şi contemporană.

[2] *Aurel I. Sava* (1902-1954), magistrat, cercetător în arhive al vechilor documente, a editat documente privind îndeosebi unităţile administrative: *Documente putnene,* vol. I-II, Focşani-Chişinău, 1929-1931; *Documente privitoare la târgul şi ţinutul Lăpuşnei*, Bucureşti, 1937; *Documente privitoare la târgul şi ţinutul Orheiului*, Bucureşti, 1944 ş. a.

101

1955 octombrie 21, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Am primit aseară, în cele mai bune condiţii, albumul ce mi-ai trimis şi pentru care îţi mulţumesc din tot sufletul. Sunt uimit şi de promptitudinea cu care lucrezi. De altfel ştiu de mult că ea este în obiceiul D-tale. Sper că îmi vei comunica ce datorez şi că nu te-ai lipsit de propriul D-tale exemplar, ceea ce m-ar mâhni. Ştiu câtă trebuinţă ai de documentele moldoveneşti!

Mulţumesc de asemenea şi pentru frumoasele cuvinte ce ai despre puţinele momente cât am fost împreună şi care m-au interesat în mod deosebit şi pe mine. Astfel de convorbiri sunt interesante **numai când sunt între oameni**, chiar dacă sunt în condiţii atât de modeste cum am fost noi cu acel prilej.

Mă bucur că mergi la odihnă la Piatra şi că vei vedea pe venerabilul Moş Ghiţă. Te rog să-i transmiţi din partea mea şi a soţiei mele cele mai alese urări de viaţă lungă, să se bucure de vremurile viitoare care se aşteaptă tot mai bune. Nădăjduiesc ca în vara viitoare să fim împreună pe acele meleaguri natale ale D-tale şi să ne bucurăm împreună de zările Ceahlăului.

În legătură cu discuţia noastră de data trecută vreau să-ţi atrag atenţia să nu foloseşti deocamdată afirmaţia mea despre caracterul particular al actului din 1428, căci problema aceasta trebuie adâncită. Însă e bine să meditezi şi asupra acestui lucru. Sper cândva să iau şi eu în

Arhivele Naţionale ale României

discuție problema actelor particulare din țările noastre, care cred că duce la concluzii interesante.

Al D-tale cu toată prietenia,

A. Sacerdoțeanu

P.S. Răsfoind hârtiile mele privind activitatea în cadrul Institutului de Istorie al Acad<emiei> găsesc în copie un referat de care mi-ai scris cândva. Dacă te mai interesează ți-l ofer cu dragoste să fie la D-ta; eu mai am o copie la dosar.

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4229.

102

1956 februarie 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Am primit cu mare plăcere şi interes cele două volume ce mi-ai trimis şi-ți mulțumesc din inimă. Am recitit cu plăcere unele articole pe care le cunoşteam ca extrase şi cu interes de noutate altele. Păcat că Ungureanu amestecă documente publicate integral în cursul expunerii despre învățământul juridic şi nu lasă firul povestirii să curgă normal! Tot aşa Andreescu[1] nu face legătura între începerea efectivă a cursurilor Academiei Mihăilene şi data „1834" de pe sigiliul ei reprodus pe copertă. Ar fi interesant un sigiliu mai clar, aplicat în ceară şi nu în tuş, pentru descrierea conținutului câmpului său.

Un interes deosebit prezintă „Anuarul" din anii 1942-45[2]. E de rediscutat poziția adoptată de Grigoraş[3] pentru anul urcării în scaun a lui Ştefan cel Mare, despre care am mai vorbit şi eu cu alt prilej. E o noutate în articolul lui Ion Chelcea[4], pe care nu-l cunoşteam, dar îmi pare rău că P. Mihail[5] nu a observat greşeala mea de dată din Culegere de facsimile. N-am greşit lectura acestei date decât cu o sută de ani! Văd că şi la Liceul Național d-ta ai dat o contribuție esențială, nu numai prin faptul că erai

Arhivele Naționale ale României

„contabil” dar ai purtat şi de grijă pentru buna apariţie a volumului. Erau alte vremi şi altă dragoste de muncă ştiinţifică!

Pe aici situaţia e staţionară. Am luat parte la şedinţa generală a Soc<ietăţii> de istorie (pe Ungureanu anunţat nu l-am văzut, ceea ce l-a făcut pe Maciu[6] să-i tragă o praftoriţă!). Oamenii sunt aceiaşi cu acelaşi orizont „canalizat”. Am putut vedea însă că profesorii noştri muncesc cu iubire dar nu-şi pot valorifica strădaniile, în multe cazuri destul de meritorii. Comitetul ales pe urmă nu cred că e reprezentativ şi dinamic: doar Maciu va putea aduce un aport mai însemnat, ori numai alergătură. Măcar de ar apărea revista promisă categoric de Constantinescu-Iaşi!

Văd în ziare că s-a format şi un comitet internaţional al istoricilor. Prezintă garanţie numai Pippidi[7] şi Daicoviciu[8], acesta din urmă făcând parte din clanul academic Moisil, destul de suculent reprezentat şi în acest comitet. Batem mereu acelaşi drum obstruat de vedete non-valori!

În sfârşit la facultate la noi sperăm să apară o viaţă nouă: s-a schimbat decana şi se pare că va veni tov.Tudor[9]. Poate că acum istoria îşi va găsi un loc mai bun în Facultatea de istorie! Sunt nădejdi pe care nu le-aşi dori spulberate!

D-ta ce mai lucrezi? În ce stadiu te afli cu „Copiii de casă”? Sunt interesat să cunosc concluziile la care vei ajunge.

Aştept o veste bună în legătură cu apariţia „Divanelor lui Ştefan cel Mare”. E acolo o muncă de migală care ar putea servi şi altora, în primul rând chiar mie pentru continuarea cercetărilor de acest fel şi a problemelor ridicate doar tangenţial.

Uitasem să spun că de la 1 februarie Ionaşcu[10] nu mai este la Arhivele Statului. Trebuia să-şi dea seama mai devreme că cine este acolo trebuie să lucreze ceva şi pentru arhive.

Cu prietenia şi aprecierea de totdeauna rămân al D-tale,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4230.

[1] *Constantin I. Andreescu* (1904-1951), profesor la catedra de istorie medievală a Universităţii din Iaşi, apoi la cea din Bucureşti, profesor de vechiul drept românesc la Şcoala Superioară de Arhivistică (1942-1950), redactor al revistei „Arhiva Românească” şi al părţii istorice din revista „Însemnări ieşene”, membru la „Société des Études Historiques” din Franţa. A publicat: *Evoluţia învăţământului în Moldova şi istoricul*

Arhivele Naţionale ale României

Liceului Naţional din Iaşi, Iaşi, 1936; *De la Vasile Lupu la Mihail Sturdza (1640-1835). Din istoricul Academiei domneşti din Iaşi*, în „Însemnări ieşene", nr.10, Iaşi, 1936; *Organizarea ştiinţelor aplicate în Academia Mihăileană*, în „Însemnări ieşene", nr.10, Iaşi, 1936; *Manual de paleografie latină*, Bucureşti-Iaşi, 1938 ş.a.

[2] „Anuarul Liceului Naţional din Iaşi", pe anii şcolari 1942-1945. *Omagiu profesorului Mihai Costăchescu*, Iaşi, Tip. Terek, 1946. Cuvânt înainte de I. Tăzlăuanu, director al liceului; C. Turcu, *Profesorul Mihai Costăchescu* (contribuţie biobibliografică); Gh. Ungureanu, *Profesorul Mihai Costăchescu cercetător la Arhivele Statului Iaşi.* Au mai colaborat: Dan Simonescu, Ion Chelcea, N. Grigoraş, Paul Mihail, Gh. Raşcu, G. T. Kirileanu, I. Gugiuman, G. N. Finţescu, Gh. Agavriloaiei.

[3] *Nicolae Grigoraş*, profesor la Facultatea de Istorie a Universităţii „Al.I.Cuza" din Iaşi, cercetător la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol" din Iaşi, medievist. A publicat: *Dregătorii târgurilor moldoveneşti şi atribuţiile lor până la Regulamentul Organic,* Iaşi, 1941; *Din istoria diplomaţiei moldoveneşti* (1432-1457), Iaşi, 1947, *Începuturile domniei lui Ştefan cel Mare,* în S.C.S.I., VIII (1957), 1, p.35-62; *Instituţii feudale din Moldova. I. Organizarea de stat până la mijlocul sec.al XVIII-lea,* Bucureşti, 1971; *Moldova lui Ştefan cel Mare*, Iaşi, 1982.

[4] *Ion Chelcea*, folclorist (*Rudarii).*

[5] *Paul Mihail* (1905-1995), profesor la Institutul teologic din Bucureşti, cărturar pasionat de izvoarele medievale româneşti. A publicat: *Mărturii româneşti din Bulgaria şi Grecia,* Chişinău, 1933; *Tipărituri româneşti de la 1812-1918,* Bucureşti, 1941; *Documente şi zapise moldoveneşti de la Constantinopol,* Iaşi, 1948; *Manuscrise slave în colecţii din Moldova,* în „Romanoslavica", XVIII (1972), p.262-319 (în colaborare). La Direcţia Judeţeană Iaşi a Arhivelor Naţionale se păstrează fondul familial *Mihail*.

[6] *Vasile Maciu* (1904-1981), şeful secţiei de istorie modernă la Institutul de Istorie şi Filozofie al Academiei (1949-1953), director general al Arhivelor Statului (1953-1956), profesor la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti (1949-1974), redactor şef al „Revistei de Istorie", vicepreşedinte al Societăţii de Ştiinţe Istorice, membru corespondent al Academiei Române. Coautor şi redactor la tratatul *Istoria României,* vol. IV, Bucureşti, 1964 şi la *Documente privind istoria României. Războiul pentru independenţă,* I-IX, 9 volume, Bucureşti, 1952-1955.

[7] *Dionisie M. Pippidi* (1905-1993), studii de drept şi litere, specializări la Paris şi la Roma, profesor de literatură şi cultură greacă, apoi de istorie universală veche la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti, şeful Secţiei de epigrafie şi numismatică, director al Institutului de arheologie, redactor responsabil al revistelor „Dacia" şi „Studii clasice", membru corespondent al Academiei Române. Funcţii onorifice la prestigioase instituţii internaţionale de profil. A colaborat la tratatul *Istoria României*, vol. I, Bucureşti, 1960; *Contribuţii la istoria veche a României*, Bucureşti, 1958; *Din istoria Dobrogei*, Bucureşti, 1965; *Studii de istorie a religiilor antice,* Bucureşti, 1969; *Scythica Minora*, Bucureşti-Amsterdam, 1975.

[8] *Constantin Daicoviciu* (1898-1973), istoric al antichităţii şi arheolog, profesor la Universitatea din Cluj, membru al Academiei Române, funcţii importante în stat (ministru). Redactor responsabil şi coautor la *Istoria României*, vol. I, 1960; a publicat: *La Transylvanie dans l'antiquité,* Bucureşti, 1945, *Cetatea dacică de la Piatra Roşie,* Bucureşti, 1954, *Dacica*, Cluj, 1969 ş.a.

Arhivele Naţionale ale României

[9] *Dumitru Tudor*, istoric al antichității romane şi arheolog, profesor la catedra de istorie antică şi epigrafie la Universitatea din Iaşi, profesor la Facultatea de Istorie a Universității din Bucureşti. A publicat: *Oltenia romană,* Bucureşti, 1942; *Oraşe, târguri şi sate în Dacia romană*, Bucureşti, 1968; *Figuri de împărați romani,* 2 vol., Bucureşti, 1974 ş.a.

[10] *Ion Ionaşcu*, profesor la Facultatea de Istorie din Bucureşti, director al Arhivelor Statului din Bucureşti (1953-1956), editor de documente. A publicat: *Documente bucureştene privitoare la proprietățile M-rii Colțea*, Bucureşti, 1941; *Elemente de cronologie medievală românească*, în *D.I.R. Introducere*, I, Bucureşti, 1956 (în colaborare); *Universitatea din Bucureşti (1864-1964),* Bucureşti, 1964 ş.a.

103

1956 mai 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Reiau cu multă întârziere un fir întrerupt. Eram dator să confirm primirea fotografiei cu erata dicționarului lui Scriban, dar şi un interes imediat: dacă poți să-mi dai o copie integrală a notei lui V. Alecsandri[1] în care apare „colbăitul" din care mi-ai comunicat un lung pasaj. Bănuiesc că e un memoriu mai lung despre starea arhivelor sau o lămurire cerută de vreo situație. Însă neașteptate sarcini în cadrul Facultății mi-au răpit şi-mi răpesc încă mult timp. Şi nu pot refuza deoarece țin să sprijin acțiunile lui Tudor, ca să nu mai dăm prilejul să se întoarcă leprele între oameni. Între alte sarcini mi-au cerut ca până în iunie să prezint o reconsiderare a operei lui D. Onciul[2]. Nu e treabă uşoară dar mă bucură faptul că începe să se facă lumină.

Sunt plăcut impresionat şi de celelalte informații ce mi-ai dat, dar am rămas tare mâhnit de necazurile ce sufere neîncetat acel bărbat adevărat, octogenarul Gh. Kirileanu, om rarisim în toate timpurile, şi mie, atât de drag şi de stimat. Înalta sa conştiință morală l-a făcut să învingă toate greutățile şi tot ea îl va ridica biruitor şi azi şi totdeauna, oricâte presiuni se vor face asupra sa.

Țineam de asemenea să-ți comunic că Tudor doreşte să scoată un număr special din Analele Univ<ersității> Parhon numai cu studii de istorie şi mi-a cerut comunicarea cu divanele lui Ştefan cel Mare. Acum

Arhivele Naționale ale României

îmi spune că s-a dat la tipar şi aşteaptă corectura. Cred dar că se va tipări, dacă nu intervin imponderabile de ultimă clipă. Te rog deci să nu-l mai dai la Filiala Acad<emiei> R. P. R., sau dacă între timp ţi-a fost cerut, retrage-l. În viitor mă voi ocupa, după acelaşi sistem, cu divanele înainte de Ştefan cel Mare. Poate voi avea ocazia să dau altceva din istoria Moldovei medievale.

În zilele de 28-29 april am fost la Suceava cu o excursie studenţească. Am revăzut locurile după mulţi ani şi săpăturile noi ce s-au făcut acolo pun probleme deosebite despre originile statului moldovean. Cred că după cercetările ce voi mai face în vara aceasta să încerc expunerea unor teze ce mi se par noi şi interesante cu privire la raporturile între domnie şi marii pani şi jupani.

La Arhive văd că încă nu a venit succesorul lui Maciu. A ajuns şi la mine zvonul că s-ar putea să fiu rechemat dar mărturisesc sincer că acest lucru nu m-ar bucura. Iar sistarea unor lucrări pe care abia le-am reluat, iar administraţie care va fi şi mai grea după haosul produs şi după pierderea prestigiului impus de mine M<inisterului>A<facerilor> I<nter>ne, şi după împănarea serviciilor cu prea mulţi nechemaţi! Nu este un loc de dorit acum, chiar dacă o viaţă întreagă am avut un ideal în această privinţă. Şi apoi, câţi ani buni de muncă mai am? Să-i îngrop iar după o frângere aşa de puternică? Nu mai am curajul necesar şi nici avântul tinereţii cu care am pornit la lucru în ogorul înţelenit al arhivelor noastre.

Sunt şi eu curios să ştiu cum veţi face comemorarea a 125 ani ai arhivelor ieşene. Poate cel mai bun lucru ar fi şi publicarea ghidului fondurilor ce deţin după o muncă atât de îndelungată şi lista arhivişţilor care prin străduania lor – destul de ingrat răsplătită ducând până la sinucidere – au păstrat neamului acest tezaur documentar.

Odată cu aceasta vă trimit pseudo-extrasul unei lucrări în colaborare. Ideea n-a plecat de la mine, ci de la asociat, care dorea să ştie dacă statuia este oltenească sau nu, dar realizarea este a mea ca şi răspunderea. E un mod de a-mi face reapariţia în publicistica actuală. Poate că directivele Congresului II al PMR să aibă oarecare eficacitate acum deşi încă nu văd zguduiri în mijlocul demonilor istoriei noastre.

Aş dori să ştiu când ţi-ai planificat concediul de odihnă. În principiu eu aş dori să fiu la Piatra între 10 şi 20 august şi aş fi încântat să putem petrece câteva zile împreună pe Ceahlău.

Arhivele Naţionale ale României

Cu cele mai afectuoase sentimente de prietenie şi prețuire, al D-tale,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4231.

---

[1] *Vasile Alecsandri* (1818-1890), poet, prozator, dramaturg, director al Arhivelor Statului din Iaşi în anii 1850-1853. În „Proiectul pentru regularea Arhivelor Statului", (ianuarie 1851), V. Alecsandri scria: „Arhiva unui stat este o avere publică care merită cea mai de aproape îngrijire a cârmuirei. Ea este colecția tuturor actelor publice, atât administrative cât şi judecătoreşti şi politice care slujesc de temei legiuitor şi istoriei țării. **Prin urmare Arhiva cere a fi aşezată într-un local trainic, încăpător şi ferit de toate primejdiile ce i-ar putea aduce stricăciune, precum umezeala, colbăitul, focul şi celelalte**".

[2] *Dimitre Onciul* (8 noiembrie 1856-20 martie 1923), profesor de istorie veche a românilor la Universitatea din Bucureşti (1896-1923), director general al Arhivelor Statului (1900-1923), membru şi apoi preşedinte al Comisiei monumentelor istorice, preşedinte al Comisiei consultative heraldice, membru şi preşedinte al Academiei Române, întemeietorul şcolii critice în istoriografia românească. Aurelian Sacerdoțeanu îi va pregăti pentru tipar edițiile critice ale operei sale istoriografice: *Opere complete,* tomul I, *Originile Principatelor Române*, Bucureşti, 1946; *Scrieri istorice,* vol.I-II, Bucureşti, 1968; *Studii de istorie,* Bucureşti, 1971.

104

1956 iulie 7, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu*[x].

Mult Stimate D-le Kirileanu,

Sînt mulți ani de cînd mi-am impus o mare rezervă în corespondență. Regret din suflet că am avut aceeaşi atitudine a tăcerii şi față de Dv. care, cum ştiți, ați avut foarte rare semne de existență din partea mea. Stima şi afecțiunea mea au fost însă totdeauna lîngă Dv. şi fără întrerupere v-am simțit aproape cu sfatul competent, cu privirea liniştitoare şi senină, cu [indescifrabil] Dv. suflet care stă de-a supra zilelelor noastre, în care ne zbatem cum putem, nu cum vrem. Totuşi rămîne de neiertat modul meu de comportare în această privință şi cer îngăduința Dv.

Arhivele Naționale ale României

În vara trecută voiam să vin la Piatra ca să vă văd şi să cercetez unele monumente care mă interesează. Împrejurările au făcut să nu o pot face atunci. Sper că anul acesta voi avea mai mult noroc. Acum plec cu soţia pentru două săptămîni la ţară să văd pe tata, care şi el are 80 de ani şi este cam suferind. După aceea am nădejdea ca la 2-3 august să vă pot vedea în mijlocul comorii Dv. strînsă într-o viaţă întreagă. Aştept cu mare nerăbdare acest moment. El va fi cel mai plăcut din viaţa mea „nouă", cînd Dv. însăşi, ca un alt Cressus, îmi veţi arăta comoara înţelepciunii româneşti, a neamului acestuia fără noroc, adevărată mărturie prin eroica Dvs. străduanie.

De pe aici ştiri v-aş putea transmite prea puţine. De multe săptămîni părăsesc rareori locuinţa fiindcă lucrez intens la unele probleme din istoria noastră medievală şi la reconsiderarea lui D. Onciul. Nu ştiu dacă rezultatele vor fi tipărite sau nu. Dar aceasta nu are mare importanţă acum.

Culică este în mare nesiguranţă cu sănătatea Veronicăi. Dacă va fi mai bine are mare plăcere să mă însoţească şi el la Piatra. Aş fi bucuros să putem alcătui o zi de colegiu la Dvs. Despre alţii îmi rezerv plăcerea de a vorbi cînd ne vom revedea.

Soţia mea vă transmite cele mai afectuoase complimente şi urări de sănătate iar din partea mea salutările celui mai desăvîrşit omagiu.

Al Dv. A. S.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 32-34.

[x] Concept.

105

1956 iulie 8, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Aseară am primit scrisoarea D-tale şi copia lucrării mele. Au sosit tocmai la timp căci poimâine plec, împreună cu soţia mea, la Costeşti-Vâlcea pentru 15 zile, să vedem pe tatăl meu care, tot de 80 de ani ca Moş

Arhivele Naţionale ale României

Ghiță, nu se știe dacă vara viitoare mai este între noi. Puțin eram îngrijorat căci nu am primit cărțile poştale de care aminteşti şi mă temeam să nu fi dat manuscrisul „Divanelor" la tipar. Sunt bucuros că nu a fost văzut de „filialiştii" Dvs., care, după cum simt din rândurile D-tale, au capul tot la Bucureşti. Acum la Revista Universității i-am făcut corectura în spalt dar tipograficeşte lucrul merge destul de anevoios; cred totuşi că în toamnă va apărea.

„Vederi ceva mai largi", care crezi că pot fi la Bucureşti să ştii că încă nu există nici aici. Sunt totuşi încercări de pătrundere în citadelă, care până la urmă trebuie să cedeze. Premiile de la Academie de anul acesta privind oameni care în adevăr au lucrat şi pot lucra, pare să fie un indiciu. Slab, evident, dar este, dacă nu cumva nu-i decât o platformă a „academicianului" Em. Condurache. Acesta face toate temenelile foştilor legionari. E de văzut cum vor decurge lucrurile.

M-au interesat în mod deosebit şi celelalte informații ce-mi dai. Regret însă că ai pierdut ocaziile să vii aici, când am fi putut sta de vorbă mai pe larg despre comemorarea întemeierii Arhivelor Statului şi despre altele. Nicodim era predestinat prin nume să biruiască până la sfârşit! Eu însă de ce să caut o „victorie" pierdută mai dinainte?

Grăbesc această scrisoare şi pentru a te anunța că a intervenit o schimbare în programul meu. Fiind numit în comisia examenului de admitere la facultate, care începe la 15 august, mi s-a stricat toată luna şi trebuie să reduc timpul odihnei. Voi fi însă la Piatra cel mai târziu la 2-3 august – cum am scris aseară şi lui Moş Ghiță – ca să pot fi înapoi în București la 13 august cel mai târziu. Dacă vei putea avea şi D-ta posibilitatea să avansezi cu 10 zile venirea acolo aş fi încântat de plăcuta D-tale însoțire pretutindeni. De la Costeşti mă înapoiez la 30 iulie. Soția mea nu cred însă că mă va mai putea însoți şi la Piatra.

Aş fi dorit să închei cu aprecieri asupra „seliştei" dar abia am răsfoit-o în grabă. Sunt aci constatări şi observații juste. Faptul că **concluziile** nu plac prietenilor D-tale izvorăsc poate şi din prezentarea materialului puțin cam amestecat. Reține copia dactilografiată pentru citire mai atentă şi discutare ulterioară. Deocamdată am impresia că trebuie stăruit mai mult asupra cronologiei sensurilor pe care le are **seliştea**. La 1428, cred că nu e vorba de un loc pustiu ci de un **sat pustiit**, nerepopulat încă, de aceea grămăticul întrebuințează două forme**: edno mésto ot pustini** şi **pustin selişti** pentru acelaşi entopic. Cheia mi se pare că o dă

Arhivele Naționale ale României

documentul din 1448, care pune față în față cele două noțiuni: întâi arată că **între** alte sate este câte „un loc în pustiu" care nu are un nume (formula **/edno/ mésto ot pustini** se repetă de 3 ori, de două ori cu îngăduința de a se întemeia sate şi odată fără această specificare), şi al doilea se pomenesc 10 silişti, toate denumite. Eu văd aici o nuanță care trebuie precizată. Precizarea mi se pare că o face şi o impune însuşi documentul acesta în clauza finală: hotarele satelor şi seliştilor „să fie după vechiul hotar", iar al pustiilor „cât vor pute să trăiască în destul". **Pustiul** poate că ar trebui să fie legat şi de **desertum** din documentele transilvănene.

Socot că nu este bine să fie aşa de categorică afirmația că satele se întemeiau numai cu aprobare domnească. Aceasta e valabilă pentru terenurile care aveau un stăpân şi numai după întemeierea domniei (de când?), dar pentru moşiile răzăşeşti şi pentru roirea satelor înainte de domnie cred că nu e prudent să presupunem aceeaşi procedură. Este greu de admis identitate între **lovişte** şi **branişte**, dar se pot face apropieri între obligațiile şi imunitățile unora şi altora. Observația cu Bodea = buda e foarte interesantă şi trebuie verificat originalul: poate ieşi o contribuție la „Miorița"!

Din bogata listă a –**iştelor** lipseşte însă **jilişte**, existent în documentele munteneşti şi în cronică (lupta lui Ion vodă cel Cumplit).

După cum vezi am lungit şi această scrisoare grăbită. Nu-mi iau însă nici o obligație să păstrez aceste impresii fugare şi după lectura mai sistematică a prețioasei D-tale contribuții pe care aş dori-o cât mai repede publicată.

Al D-tale cu toată afecțiunea,

A. Sacerdoțeanu

P.S. Documentul din 1439 necunoscându-l în original, nu ştiu dacă expresia „adică sat" nu este plasa traducătorului, în care caz e valabilă numai pentru sec.XVIII.

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4232.

Arhivele Naționale ale României

106

1956 septembrie 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Primeşti scrisoarea aceasta cu destulă întârziere faţă de promisiunea ce ţi-am făcut de a scrie îndată după întoarcerea mea din rătăcirile nemţene. Mi-a fost însă imposibil să scriu mai din vreme, deoarece, mai întâi, m-am întors cu o insuportabilă infecţie de dinţi, cum mă temeam, şi al doilea, am intrat în examenul de admitere la Facultatea de ştiinţe juridice, unde am avut nu mai puţin de 1700 candidaţi pentru 100 de locuri. Tratamentul dentar continuă şi acum, după administrare de penicilină şi streptomicină, şi e puţin probabil să sfârşească curând. Examenul s-a terminat, dar fără nici o mulţumire pentru mine căci rezultatele nu sunt cele sincere, adevărate. Mi-am dat seama de câte moduri sunt întrebuinţate pentru a eluda realitatea. Primul, e citirea rapidă a tezelor de către mulţi din tinerii mei colegi, fapt care a dus la o apreciere inexactă a notei. Responsabilul pentru istorie, S.Vianu, avea o viteză de lectură care nu m-a uimit, ci m-a îngrijorat, căci rareori candidaţii, la vârsta care o au, intră direct în subiect, ci le place să facă introduceri generale şi banale. Ori notarea insuficientă numai după prolog, sub motiv că nu e în temă, nu o găsesc recomandabilă. Oralul nu a fost mai hotărâtor, pe de o parte fiindcă se examina vijelios de repede – în privinţa aceasta am fost totdeauna codaş cu seriile mele –, iar pe de alta, fiindcă la urmă s-au făcut **rectificări** de către decan fără cunoştinţa examinatorilor respectivi. Valul insistenţelor pentru note mari nu a fost nici el lipsit de însemnătate. Au fost şi cazuri când unii candidaţi nu s-au prezentat la oral şi deşi noi am scris **absent** am putut vedea la urmă, pe margine, nota 5 (maxima) sub semnătura decanului şi a altui examinator decât al seriei respective. Totuşi, anul acesta, examenele trebuie să le socotim că reprezintă un serios pas calitativ faţă de precedentele şi e mai puţin îndreptăţită pancarta apărută aiurea cu inscripţia: „Duceţi-vă băieţi acasă că aici locurile sunt vândute”.

Iată dar o serie de motive care scuză întârzierea expedierii acestor rânduri.

Arhivele Naţionale ale României

Acum suntem în luptă pentru obținerea „normei” la catedră, care nici aceea nu este uşor de completat într-un mediu în care nu interesează specialitatea şi buna pregătire ci căpătuirea. Eu mă văd în situația de a avea completare cu „practica pedagogică”, pe motiv că am fost profesor la fostul seminar pedagogic. Aceasta încă e bine, dar mulți colegi constată că sunt deopotrivă de specialişti în istoria generală medie, modernă şi contemporană, ca şi în istoria Angliei sau a Germaniei. „Norma” are această mare calitate de a crea în fiecare toamnă un număr excesiv de specialişti!

După toate acestea, care cred că te interesează foarte puțin, e timpul să revin la motivul principal al scrisorii: impresiile mele nemțene după despărțirea noastră. Mai întâi încă o dată mulțumirile mele nelimitate de a-mi fi fost călăuză prețioasă în atâtea locuri pitoreşti şi interesante pe valea Bicazului. Acolo nu ai fost numai călăuză ci şi un inepuizabil îndrumător bibliografic, aşa cum deseori a observat-o şi tovul Almaş[1]. Impresiile din acest drum, în parte ni le-am împărtăşit pe loc, iar în parte rămân adânc în sufletele noastre. Personal consider că drumul pe care l-am făcut de la cabana Dochia până la „baia însorită” din Bistrița e unul din cele mai frumoase ce am făcut în țara noastră. Citadela de stânci din dosul Ocolaşelor, priporul împădurit prin care am scoborât, unde ne-a tăiat calea un cocoş de munte, valea stufoasă cu poieni însorite până am ajuns în sat, sunt adevărate cărări de basm! Ceahlăul merită să fie revăzut din toate părțile!

După despărțire, am văzut şi revăzut de unul singur altă față a plaiurilor nemțene. Amintesc, după cum ştii, că din Piatra am plecat cu cursa dar la un sfert de cale spre Tg. Neamț, autobuzul s-a defectat şi după 2 ½ ore de aşteptare am luat un autocamion cu care am ajuns la Tg. Neamț la ora 14. În acest drum e interesant cum se deschid văile spre S-E, spre lumină şi câmp deschis, fapt care explică necesitatea creării cetății Roman. Am vizitat apoi, în Humuleşti, casa-muzeu I. Creangă. Acolo era multă lume venită să o vadă. Laudă celor care s-au străduit să o organizeze, chiar dacă ea nu mai este aşa cum o cunoştea poznaşul Ionică. După aceea, am urcat singur la cetatea Neamțului şi am cercetat-o vreo două ore, în interior şi afară. Cred că e mai veche decât „întemeierea” Moldovei dar cu unele cârpituri şi adaosuri ulterioare. Rămân de datat şi de explicat stâlpii masivi exteriori care închid accesul la poartă.

Arhivele Naționale ale României

Înapoiat la Humuleşti, caut o ocazie pentru drumul spre Pipirig. Se transportă de acolo multă cherestea. Găsesc un tânăr, şofer de la sondele din Ploieşti trimis să facă cărăuşie pentru trust, care mă ia în cabina lui până la drumul spre mănăstirea Secul. Am vorbit multe împreună şi, semnificativ, nu a vrut să primească nici un ban, ci doar mulţumita mea. Din drumul Pipirigului la mănăstire cei 6 km îi fac singur şi ajung acolo pe înnoptate. Cu multă dragoste sunt primit de părintele stareţ Dionisie Udişteanu[2], cunoştinţă mai veche. Era la stăreţie la o drojdioară cu un vechi prietin al său, Adam Crihan, profesor de muzică la Piatra Neamţ. Păr. Dionisie a tras o mică spaimă când tânărul părinte Gherontie de la arhondaric l-a anunţat că-l caută cineva de la Bucureşti. Pe urmă am făcut un trio în jurul aceleeaşi drojdioare adusă de la Cotnari şi am fost împreună la masa de seara şi ziua următoare. Noaptea întâia nu a fost liniştită căci noul Adam a avut o intoxicaţie cu ciuperci consumate la Sihlea, de unde venise. A trebuit medicamentat, în special cu un gavanos de lapte dulce.

A doua zi am vizitat împreună biserica, tezaurul, mănăstirea şi grădinile. Bună gospodărire. Mă întreb dacă înainte de zidirea mănăstirii a fost acolo vreo aşezare omenească. Cred că da, ca punct de pază a cărărilor care străbat toate direcţiile. La ora 14, am pornit tot singur la Săhăstria, drum umblat pentru transportul buştenilor şi cu bocşe de cărbuni. Schitul, afară de poziţie, nu are o importanţă deosebită. Picturile, unele neterminate dar mai ales o icoană a Madonei, datorite unui pictor monah mort cu câţiva ani în urmă, sunt extrem de interesante.

Am continuat cărarea de picior pe munte şi, într-un peisaj încântător, am ajuns la Sihlea, interesant prin altitudinea lui de peste 1000 m, dar mai mult decât sărac. Stâncile sub care se adăposteşte sunt impunătoare. E poietică şi bisericuţa făcută dintr-un lemn, ca şi cărarea la peştera Teodorei. Aveam impresia grotelor hoţilor de la Fontainebleau, cărora le lipseşte însă această altitudine. Viaţa de sihăstrie trebuie să fie mai veche decât datele la care se referă schiturile actuale. M-ar interesa dacă ai o bibliografie mai amănunţită şi sigură despre aceste schituri şi dacă poţi să mi-o comunici.

După cinci ore de mers „voinicesc", sunt înapoi la Secul, spre uimirea stareţului, dar mai ales a lui Adam Crihan, care socotea că nu ajunge o zi pentru asemenea cale.

Arhivele Naţionale ale României

Sâmbătă dimineața la orele 6.45, am plecat peste deal pe cărare în direcția schitului Pocrov. S-a alăturat acum şi Crihan. Am străbătut pădurea până la râul Neamț, am apucat valea Carpenului şi înainte de ora 9 eram la Pocrov, tot la 1000 m altitudine. Tov. Adam cred că şi-a blestemat ceasul când mi s-a alăturat, plângându-se că am gonit prea tare. Eu nu am avut această impresie căci secularele păduri străbătute mi-au interzis să văd şi să simt altceva decât măreția lor. Schitul stătea liniştit într-o idilică poiană de lumină. Într-o parte 7 cositori mânau coasa de zor prin fânețața multicoloră de flori. În poarta schitului ne întâmpină un călugăr, deasemenea cu brața plină de flori. Apare apoi starețul, părintele Vasilache, care ne pofteşte mai întâi la ceaiul de dimineață. Am mâncat colivă şi am băut vin, căci tocmai se săvârşise un parastas făcut de nişte săcelence venite aci înadins pentru aceasta. Era acolo şi păr. I. Coman, rectorul Institutului teologic din Bucureşti. După o scurtă convorbire teologico-profană, vizităm biserica şi aşezarea. Mică dar bine îngrijită şi curată.

Pe urmă, facem cunoştință cu tânărul călugăr părintele Pimen, student la teologie şi servent al părintelui stareț de la Neamț. Venise cu un catâr şi un însoțitor pentru a aduce hrană fraților de la schit. Pornim împreună spre mănăstirea Neamț. Şi cărarea aceasta de picior poate fi socotită un dar divin. Deşi bătătorită noi totuşi nu am întâlnit țipenie de om. Când am ieşit la luminiş şi se vedea mănăstirea Neamț, însoțitorul nostru patruped ne-a deşteptat din visare prin armonioasa sa cântare. Părintele Pimen ne spune că face obişnuit drumul la Pocrov şi când vede, ori mănăstirea ori schitul, îşi manifestă bucuria în felul acesta. Nu ştiu dacă e o manifestare de bucurie că vede mănăstirile sau pentru siguranța că scapă de samar şi-l aşteaptă o hrană potrivită!

Vizităm în treacăt biserica Vovidenia, vedem casa fostului mitropolit Visarion Puiu în care se odihneşte acum vara familia M. Sadoveanu, şi trecem la mănăstire. Aci sunt mari reparații de exterior. La biserica lui Ştefan cel Mare a fost dată jos tencuiala exterioară şi a apărut ornamentarea cunoscută cu cărămizi zmălțuite. Se mai vede că o fereastră a fost stricată şi lărgită. Când? Ceardacurile chiliilor se aşează acum pe coloane şi bolți de piatră. Nu e rău. Chiliile arată două etape de construcție; într-o parte au şi ornamente exterioare. Cu părintele Petre Pogonat vizităm muzeul mănăstirii aşezat în biserica Sf. Gheorghe. Explicațiile sale sunt amuzante. Am intervenit uneori cu glume. Nu am

Arhivele Naționale ale României

putut vedea mai mult căci ne chema părintele Melchisedec Dimitriu la o gustare. Discipolul său, părintele Pimen, îi adusese la cunoştinţă prezenţa noastră. Gustărica a fost însoţită de puţină ţuică tare bună şi de un pahar mare cu vin, bun şi pentru că eram noi mai obosiţi. E un stareţ foarte simpatic şi prietenos. Nu prea avea păreri bune despre Dionisie de la Secul, dar îl căinea că a fost mai fără noroc decât alţii cu aceleaşi greşeli ale trecutului.

Mănăstirea Neamţ, prin aşezarea ei în terasă, cu două laturi apărate de o vale şi de un drumeag în pantă, arată indiscutabil că avea caracter de fortificaţie. Originea ei, prin discipolii lui Nicodim din Ţara Românească, hotărât că trebuie părăsită. E mai veche decât 1370.

Trebuie să ne grăbim să aşteptăm autocamioanele care duc cherestea la Tg. Neamţ sau la Piatra. Altfel riscăm să nu mai avem ocazie până luni. La ora 13, începem aşteptarea în poarta mănăstirii. La ora 14, găsim un autocamion direct la Piatra. Şoferul ne ia în cabină, pe tov. Adam şi pe mine, şi plecăm. Pe drum mai ia şi alţi călători sus pe cherestea. Se circulă foarte mult şi sunt prea puţine mijloace de locomoţie. La Oşlobeni, un miliţian opreşte şi face şoferului proces-verbal de contravenţie, că nu are voie să transporte călători pe marfă. La Dobreni, mituieşte paznicul care interzice accesul la drum scurt pe dealul Balaurului, acum în refacere, şi apucăm pe acest drum ca să ajungem la Piatra înainte de ora 19. Călătoria a costat 15 lei de persoană. Mi se pare că şoferul nu a fost totuşi mulţumit.

Întors la Moş Ghiţă stăm puţin de vorbă despre una şi alta. Dimineaţa la despărţire mi-a dat această notiţă scrisă atunci: „12 august 1956. Am visat pe Păr. Nae Popescu alcătuind predici pentru popor, şi deşteptându-mă eram foarte mirat că sufletul meu le-a înşirat cu atâta claritate". M-a rugat să comunic aceasta şi părintelui Nae. E ceea ce am făcut ieri, dar am avut răspunsul că nu mai poate scrie.

La ora 9, am luat trenul spre Bucureşti. Deşi aveam loc numerotat, a trebuit să stau mai mult pe coridor deoarece s-a nimerit un compartiment cu copii mici, iar vecina mi-a blocat locul cu pruncul ei de câteva luni, nu tocmai liniştit. E o mare greşeală că nu se dă mai multă atenţie mamelor!

Iată relaţiunea drumului meu pe scurt şi nu aşa cum socot că ar fi trebuit. Ce lipseşte şi lipseşte mult, D-ta vei completa cu sufletul, cunoştinţele şi arta D-tale.

Arhivele Naţionale ale României

Între timp am recitit articolul d-tale despre „Selişte”. Nu văd că aş mai avea ceva de adăogat la cele scrise în scrisoarea precedentă. Menţionez că la mine în sat se zice selişte la locul din jurul casei cultivat cu porumb, fasole, cartofi etc.: sălişte sau siliştea casei. De asemenea, îmi permit să risc o ipoteză: selişte (sl. seliwe, gr.σκήνωμα „cort” dar şi χώρος „loc”, „spaţiu”) este în bulg. „loc unde a fost sat”, iar în ruseşte a dat selit´s" „a (se) stabili”, „a se aşeza într-o reşedinţă” şi lipseşte în celelalte limbi slave, iar selo „sat”, „sat cu biserică” lipseşte în cehă şi în polonă. Deduc de aici că în limba noastră a căpătat sensul de „loc unde a fost sat” într-o vreme anterioară, sec. XIV, dar când mai existau vechi slavi (însă nu ruşi, nu bulgari), dar se despărţiseră de ei slavii de apus. O trecere şi în această perioadă lipsită de alte documente, nu te interesează?

Am vorbit despre selişte şi cu părintele Nae Popescu[3]. El crede că nu poate fi vorba decât de sensul „unde a fost sat”, dar şi acela care este în satul meu, existent şi în satul dânsului (Dâmbovicioara, lângă Titu), însă acolo pronunţat **sălişte**, cu i accentuat. Aş fi bucuros să-l poţi tipări mai curând. Dacă filialiştii fac obiecţiuni, dă-l la volumul comemorativ al arhivelor.

Am trimis lui Moş Ghiţă vol. I al *Catalogului documentelor româneşti de la Braşov*, *Tabelele cronologice* ale lui Guboglu[4] şi *Îndrumări în cercetările istorice* ale mele, pe care le avea. Voiam să-i trimit şi nr. 3-4 din „Studii şi cercetări de istoria artei” (1955), care, de asemenea, îi lipseşte, dar e epuizat. Poate voi avea norocul să-l găsesc mai târziu.

Acum, începem noul an universitar, noi planuri, alte programe etc. În semestrul I, eu am foarte puţine ore, voi fi însă aglomerat în al doilea. Până atunci vreau să-mi pun la punct unele mărunţişuri la *Începuturile arhitecturii în România* şi, poate, *Divanele domneşti ale Moldovei până la Ştefan cel Mare*. Dar timpul se fărămiţează aşa de uşor că nu ştiu cât voi putea lucra. În tot cazul vreau să revăd o parte din materialul documentar de la Arhivele Statului şi de la Academie. Cu acest prilej voi vedea şi documentul din 13 martie 1489 cu Bodea Sârbul şi Bodea Rumânul.

Alăturat înapoiez lucrarea D-tale despre selişte şi un rând de poze din drumurile noastre. Nu sunt acestea prea izbutite, dar tot pot deveni „documente”. Primeşte-le ca atare şi iartă imperfecţiunea meşterului fotograf.

Arhivele Naţionale ale României

Cred că o scrisoare aşa de lungă nu ai mai primit de multă vreme. Nu e cazul să încarci cartoanele D-tale cu ea. Am simțit însă nevoia să am o convorbire intimă cu D-ta şi nu am avut altă cale decât aceasta.

Al D-tale cu vie afecțiune,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4233, f.1-7.

---

[1] *Dumitru Almaş*, profesor la Facultatea de Istorie a Universității din Bucureşti, istoric, scriitor şi publicist.

[2] *Dionisie Udişteanu*, arhimandrit, starețul M-rii Secu-Târgu Neamț, preocupări de istorie medievală şi prețuitor de documente.

[3] *Nicolae Popescu* (1881-1963), membru al Academiei Române, profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti. A publicat *Viața şi faptele domnului Țării Româneşti Constantin Vodă Brâncoveanu*, Bucureşti, 1914; *Dimitre Onciul,* Bucureşti, 1925.

[4] *Mihail Guboglu* (1911-1990), orientalist, consilier ştiințific şi arhivist principal la Arhivele Statului Bucureşti (1955-1970), conferențiar la Facultatea de Limbi orientale a Universității Bucureşti, a publicat *Tabele sincronice,* Bucureşti, 1955; *Catalogul documentelor turceşti*, I-II, Bucureşti, 1960, 1965; *Cronici turceşti privind țările române,* I-II, Bucureşti, 1966, 1974 (în colaborare); *Sultani şi mari dregători otomani*, în „Hrisovul", VII (1947), p. 49-136 etc.

107

1956 septembrie 4, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoțeanu către G. T. Kirileanu*[x].

Mult Stimate D-le Kirileanu,

Împrejurări independente de voința mea au făcut să nu vă pot scrie pînă azi şi nici să vă mulțumesc pentru prietenească ospitalitate ce mi-ați dat. Îmi fac acum această plăcută datorie mărturisindu-vă că sînt fericit de a fi avut prilejul să stau cîtva timp în preajma Dv. E drept că am fost mai mult hoinar, dar aceasta nu m-a împiedicat să simt cît suflet puneți în urmărirea tăcută dar atentă a creației **românești**, ori de unde ar veni ea, şi

Arhivele Naționale ale României

să credeți permanent în izbăvirea acestui neam. Odată mai mult mi-am întărit şi eu această credință.

De la înapoierea mea la Buc<ureşti> am căutat să procur şi să vă trimit publicațiile de care am vorbit împreună, pe care vi le-am şi expediat în două rînduri. Cred că pînă la ora aceasta le-ați şi primit. Nu am găsit fiind epuizat vol. 3-4 (1955) din „Studii şi cercetări de istoria artei". Cred că pînă la urmă voi izbuti totuşi să-l aflu şi să am plăcerea de a vi-l trimite.

Drumurile mele din Neamț mi-au născut unele ipoteze cu privire la începuturile vieții de stat moldovenești. Cred că voi încerca să lucrez ceva în semestrul acesta când nu sunt prea ocupat la Facultate. De publicat e o chestie mai grea dată fiind situația nenorocită a publicațiilor noastre. Dar asta nu contează. Să fie lucrările gata că nu vor sta degeaba în sertar.

Am transmis Păr<intelui> Nae Popescu mesajul Dv. care l-a bucurat, am avut impresia, dar mi-a spus că are trei volume de predici traduse din ruseşte, pe care probabil le cunoaşteți. Acum însă nu mai poate scrie, mi-a declarat cu părere de rău. I-am zis să nu se lase influențat de această idee, mai ales cînd nu e vorba de lucrări cu un aparat ştiințific ci de o compoziție într-un anumit mod. Desigur că nu l-am convins ştiut fiind cît de greu scria şi înainte. E păcat. Rămîne aşa de puțin în urma sa şi cunoaşte atît de multe lucruri! Mi-a vorbit iar de multe păcate ale nației româneşti; eu consider că şi acesta e un păcat în care S<finția> S<a> a căzut prea adînc.

Altceva puține sînt lucrurile care s-ar mai putea spune. Mai interesante sînt cele care nu se spun.

Veronica e ceva mai bine. Peste cîteva zile va veni la noi timpul cît e în concediu femeia sa de serviciu. Atunci va fi şi Culică mai liber, poate chiar în concediu, cînd ar dori să vină la mata în vizită. De la ei şi de la soția mea primiți cele mai calde salutări.

Al Dv. de totdeauna

A. Sacerdoțeanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 35.

[x] Concept.

Arhivele Naționale ale României

Arhivele Nationale ale Romaniei

108

1956 septembrie 24, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Piatra-N., 24 Sept. 1956

Mult iubite prietene Sacerdoțeanu,

Iartă-mă că-ți răspund cu mare întârziere la scrisoarea din 4 Sept. precum şi la deosebita plăcere ce mi-ai făcut trimețându-mi cele cîteva cărți pentru biblioteca mea. Am voit însă ca mai întâi să termin lectura interesantului şi folositorului volum în care ai adunat conferințele ce ai rostit la şcoala de Arhivistică, precum şi vol. I din conştiinciosul Catalog de Docum<ente> Rom<âneşti> din Braşov, datorit Prof. C. A. Stoide[1].

Această plăcută lectură a cerut multe zile, deoarece sânt puține ceasurile când pot ceti cu luareaminte, la bătrânețea mea.

Cu sufletu-mi țărănesc trezit la lumina cărții, m-am silit mereu să-mi satur mintea prin cunoaşterea poporului şi a țării, iar lectura cărții d-tale mi-a fost ca o fericită luare de ziua bună la tot ce-am iubit sufleteşte, ajuns acum la capătul vieții.

Căci în şirul conferințelor d-tale ai atins cu măiestrie toate problemele istoriei româneşti şi a folclorului nostru. Şi de aceia cu durere m-am gândit la marea greşală ce s-a făcut prin îndepărtarea din conducerea atât de rodnică a Arhivelor Statului.

Cu părere de rău am văzut că gândul bun al realizării unui nou Dicționar Geografic al României a rămas în părăsire.

M-am mirat că în bogata bibliografie din cartea d-tale n-ai amintit şi vechea carte a lui I. G. Sbiera: „Contribuiri pentru o Istorie a Românilor dela originea lor încoace până în Iulie 1504", vol. I, Cernăuț ,1906.

Rugându-te să arăți soției şi întregii familii, precum şi prietenilor, urări de sănătate, sânt cu devotate sentimente vechiu prieten

Moş G. T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 36-37.

[1] *Constantin A. Stoide*, medievist, cercetător temeinic documentat care a abordat diverse aspecte ale istoriei medievale româneşti. Profesor secundar (1934-1947). Director

Arhivele Naționale ale României

al Arhivelor Statului din Braşov (1945-1962). A publicat: *Ştefăniţă Lupu, domn al Moldovei (1659-1661),* Bucureşti, 1938, 200 p. (în colaborare); *Documente tecucene*, vol. I-III, Bîrlad, 1938-1941 (în colaborare); *Contribuţii la studiul istoriei Ţării Româneşti între anii 1447 şi 1450,* în „AIIAI", X, (1973), p. 163-181 ş. a.

109

1956 octombrie 7, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Poate că nu e prea târziu să-ţi comunic rezultatul verificării lecturii lui Bogdan în hrisovul lui Ştefan cel Mare din 13 martie 1489. Începând o serie de cercetări la Arhivele Statului m-am controlat şi pe acesta (Peceţi nr.138) şi am constatat că lectura e bună: Vodh Srßbul´ şi Vod´ R¨mßr¨la. Nu încape nici o îndoială. Se spulberă astfel aluzia mea la „Mioriţa". Dacă mai crezi necesar poţi păstra ipoteza **cu budă**.

Noutăţi nu găsesc că sunt de comunicat. Vei avea desigur mai multe D-ta din cetatea lui Dante. În schimb te rog eu o informaţie: în biblioteca arhivelor ieşene sau în Iaşi se găseşte „Romania", întâia publicaţie periodică a lui Haşdeu (1858-59)[1], citată de Liviu Marian, **Activitatea publicistică a lui B. P. Haşdeu**, Chişinău, 1932, p.4-5? Aici nu se află şi aş vrea să o consult direct având de făcut un articol despre Haşdeu.

Ai primit fotografiile din excursie?

Al D-tale cu alese sentimente,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4234.

[1] „România" (1858), revistă continuată de „Foaia de istorie română" (1859) şi „Foiţa de istorie şi literatură română" (1860), „Din Moldova" (1862-1863) şi „Lumina" (1964), înfiinţate de B. P. Haşdeu, care cuprindeau studii istorice, etnografice, lingvistice, critică literară.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

110

1956 octombrie 28, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către G. T. Kirileanu.*

Mult Stimate D-le Kirileanu,

Gândul meu cel dintâi este să mă interesez de sănătatea Dv.: cred că ameninţarea de diabet a trecut. Al doilea, să vă mulţumesc din inimă pentru frumoasele cuvinte ce mi-aţi adresat în scrisoarea din 24 sept. şi mă întreb dacă încercările mele de sistematizare a muncii noastre istorice, le merită. Sînt convins doar de faptul că am dorit totdeauna **mai binele** ştiinţei noastre şi că, deşi toate s-au sfîrşit lamentabil pentru mine, sînt sigur totuşi că a rămas ceva. Se vede aceasta şi din interesul ce-l depun unii şi azi să-şi procure o parte din aceste lucrări. Acum cîtva timp Alfond Lombard, venit în ţara noastră, a ţinut să-şi procure **toate** publicaţiile mele, lucru care nu a fost uşor de realizat căci avea lista cam lungă şi cărţile de mult nu se mai găsesc în comerţ. Frasin Munteanu-Rîmnic a avut această sarcină. Cît voi mai putea voi stărui totuşi pe drumul ce mi-am impus. Broşura alăturată despre Divanele lui Ştefan cel Mare este o reluare a acestui drum.

Cartea lui I. G. Sbiera nu mi-era necunoscută. De foarte multă vreme exista chiar în biblioteca mea, dar nu am găsit prilejul să o încadrez în preocupările mele de pînă acum. În orice caz merită să se vorbească despre ea.

Despre părăsitul Dicţionar geografic-istoric am acum o veste bună. I. Donat, cu un colectiv al Institutului de istorie, a alcătuit indicele volumelor de documente din Ţ<ara> Rom<âneasc㠻 pînă la 1600. Cu această ocazie a pus în lumină toată toponimia atestată de aceste documente. Nu va fi un dicţionar dar poate forma baza lui. În 2-3 luni e vorba să şi apară.

Avînd posibilitatea să alcătuiesc o serie a publicaţiilor Arh<ivelor> St<atului> vi le-am expediat săptămîna trecută prin poştă. Pînă acum cred că le-aţi şi primit. De data aceasta alătur cîteva „mărturisiri dureroase" făcute la timpul lor, dovada condiţiilor în care a trebuit să lucrez. Mi-ar fi de un real sprijin să-mi spuneţi cînd şi unde am greşit. Fiindcă nu am putut

Arhivele Naţionale ale României

alcătui încă lista publicaţiilor mele vă trimit una mai veche, dintr-o vreme cînd mă încredeam în cinstea oamenilor şi în munca mea.

Despre vol. III al lui Tache Papahagi nu am uitat; mi-a promis vărul său Valeriu că se va interesa de această chestiune, dar pînă acum nu am un răspuns.

Soţia mea, care a citit cu adîncă emoţie scrisoarea Dv., vă transmite afectuoase complimente şi împreună cu mine vă dorim deplină sănătate.

Cu cele mai devotate sentimente,

A<urelian> S<acerdoţeanu>

28 octombrie 1956

Bucureşti

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 38.

---

[x] Concept.

111

1956 noiembrie 26, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Am întârziat cam mult cu această scrisoare de confirmare şi vei fi fost îngrijorat dacă am primit sau nu pachetul cu preţioasele cărţi. Nu numai că l-am primit dar odată cu aceasta le şi înapoiez, afară de revista „Romînia" pe care o mai reţin să copiez ceva din ea. Academia are numai trei numere din opt câte au apărut. În exemplarul Dvs sunt legate greşit. De asemenea, mai reţin câtăva vreme şi foaia „Ceahlăul, îndrumări turistice". Altele cred că nu le-am rătăcit. Pentru toate mulţumesc din inimă, ca şi pentru fotografiile donate. Din celelalte nu am făcut copii: ştiu unde să mă adresez dacă am să am nevoie!

Amintirile lui Hogea m-au interesat în mod deosebit. Le foloseşte şi Părintele Matasă[1], al cărui „palat al cnejilor" este satisfăcător.

Arhivele Naţionale ale României

Înapoiez şi numărul din „Gazeta literară”[2] ce mi-ai trimis deoarece o am şi ştiu că astfel de lucrări îţi fac trebuinţă. Sugestia pe care o dai în articolul de aci o cred posibilă. Stareţul Paisie, când a venit de la Dragomirna, a adus cu el o armată de călugări, între care unii au fost ruşi sau ruteni şi contactul lor cu nemţenii e tot ce poate fi mai natural. Este o cale pe care o deschizi „crengiştilor” (deosebită de a lui Bucuţa[3]) ca să vadă cât de uşor se împrumută temele populare, iar folcloriştii să înţeleagă ce poate fi influenţă şi ce prelucrare, într-o perioadă de circa 40-50 de ani. Îmi pare rău că n-ai rezolvat încă posibilitatea tipăririi „Silişteі”. De asemenea, cred interesantă statistica din sec. XVI, pe care o scoţi din catastihul lui Petru Şchiopul, acum tipărit mai prost decât predecesorii; sunt însă în mod deosebit interesat despre cancelaria Moldovei la 1776[4].

Trimit unele lucrări ale mele, ce am mai găsit până acum, ştiind că încap pe mână bună. Vor mai urma şi altele dacă mă mai ajută şi Cărăbuş[5]. Extrasele cu „divanele” distribuie-le cui crezi de cuviinţă. Dacă mai ai nevoie mai pot trimite! Lui Moş Ghiţă i-am trimis împreună cu altele ce mi-a cerut şi am avut. Eu n-am putut face încă o listă a lucrărilor D-tale pe care le am, dar îmi voi îngădui să ţi-o trimit mai târziu.

Mă mâhnesc informaţiile ce culegi de pe teren cu privire la soarta arhivelor, ca la Ruginoasa, cum şi cele de la Ceplenița. Studierea podurilor de la Ştefan cel Mare ca cel de la Zlodica, e bine venită: la anul sunt 500 de ani de la urcarea lui în scaunul întregii Moldove. Va fi şi aceasta o contribuţie la pomenirea ce cred că se va face.

Fişele lucrărilor italiene ce mi-ai trimis m-au interesat foarte mult. Cred că asemenea lucrări au adus şi delegaţii de la Bucureşti, unde sper să le pot consulta. E bine că Ungureanu pune lesne în practică dialectica marxistă şi adoptă de fiecare dată ultima părere care este cea mai bună! De data aceasta cu Italia în materie de arhivistică nu s-a înşelat. Singura dorinţă a mea e să-l văd la lucru, insistent, continuu, adânc. Şi nu numai atât, ci îndrumând şi pe alţii să înţeleagă aceste probleme.

Ca încheiere adaog două vorbe despre o comunicare a lui Smirnov, director de muzeu din Chişinău, despre săpăturile arheologice de la Orhei, ţinută la facultatea noastră. El a găsit urme de construcţii (case, băi şi o biserică) care urcă până în sec.XIII, iar cetatea lui Ştefan cel Mare tăia temeliile unui palat mai vechi. Aceasta n-a spus-o dar s-a văzut din diapozitivele arătate. Stăpânirea Moldovei a ajuns la Orhei, spunea dânsul, la începutul sec. XV, şi nu se ştie de ce origine au fost locuitorii lui la acea

Arhivele Naționale ale României

dată. Planul bisericii mă interesa şi i-am cerut o schiță, dar nu mi-a promis-o. Poate că va publica integral săpăturile, căci până acum a dat la lumină numai o parte a materialului adunat.

Încheiasem această scrisoare când am primit broşurile (a lui Bobulescu[6] m-a interesat mult) şi scrisoarea D-tale din 18 l.c. Îmi pare rău că ai avut necazuri familiare, dar mă întreb cine nu le are acum! Sunt îngrijorat de starea de caşexie a lui Moş Ghiță. La vârsta asta o oprire în loc a activității obişnuite nu e semn bun. Cred însă că înțelepciunea de care a dat dovadă totdeauna nu-l va dezarma. Sunt mulțumit că i-am putut face o mică plăcere cu publicațiile trimise. Până la această oră cred că ai primit şi D-ta aşa ceva. Meritai o asemenea pedeapsă, dar nu pot să ți-o dau întreagă. Cărăbuş mi-a promis că-mi va mai procura un exemplar din **Îndrumări**, dar până acum nu a făcut nimic, în schimb îți trimit unul din **Considerații**[7], ceea ce nu am avut când am trimis coletul lui Moş Ghiță.

Cum am reuşit să am aceste extrase? Neavând loc în locuința actuală am lăsat totul la Arhive. Unul din adjuncții actuali, Lupu Roman, dispusese ca să fie date la DCA împreună cu „prea multele publicații ale Arhivelor Statului care ocupă degeaba o cameră". Speriați de această înțelegere intelectuală a rostului publicațiilor amicii mei de acolo m-au întrebat ce să facă. I-am sfătuit să-i spună ca publicațiile mele proprii să mi le înapoieze, din cele oficiale să trimită cât mai multe la toate unitățile Arhivelor, iar pentru ce mai rămâne să ceară avizul Bibliotecii Centrale de Stat. Mie n-a vrut să-mi dea, dar la unități mi se spune că s-au trimis. Lovitura pentru acest afacerist, doritor de camere goale, dar de fapt pentru gheşeftul maculaturii, a venit din partea BCS, care a comunicat că în baza unei HCM nu se mai poate distruge nici o carte ci, când e cazul, se depun toate disponibilitățile la Camera Cărților. Între timp reluând şi eu drumul Arhivelor am cerut maiorului Paraschiv[8] măcar câte două exemplare din propriile mele lucrări, ceea ce a aprobat. (A profitat de faptul că Roman e în concediu, altfel nu îndrăznea!). Acestea au căpătat destinația pe care acum o cunoşti.

Am citit articolul „Norme pentru organizarea cancelariei moldoveneşti"[9] pe care mi l-ai trimis. Pot reține exemplarul dactilografiat? Hrisovul din 1776 l-am folosit şi eu la cursul de Arhivologie, în ediția lui Răşcanu ca şi în cea din „Uricarul". Dar nu am mers cu explorarea până la sfârşit fiindcă se menționează acolo unul mai vechi de cuprins similar dacă nu identic, tot de la Grigore Ghica, cu care trebuia să-l compar, fapt ce nu

Arhivele Naționale ale României

am putut face. Mi se pare că e publicat tot în „Uricarul", dar nu am acum la îndemână însemnările mele. Aş fi bucuros să faci D-ta această operaţie pe marginea acestui sugestiv articol. De asemenea, o colaţionare cu originalul nu ar strica. Dispoziţia materiei în ed. „Uricarul" e puţin deosebită de a lui Răşcanu, după cât îmi aduc aminte.

Dacă am reţinut bine mi se pare că ai făcut pentru uzul propriu un index al topicelor documentelor moldoveneşti publicate de Institutul de Istorie. Nu cumva ai găsit între topice sau nume de hotar, la Neamţ sau aiurea, şi Pocrov sau Procov? M-ar interesa să ştiu cea mai veche atestare. Gonţa[10] îmi spune că verifică acum indicele respectiv al colecţiei lucrat la Institut, dar până să ajungă la tipar şi mai ales până se tipăreşte şi se publică îmbătrânim de tot şi anii pierduţi nu se mai întorc, iar în studiile istorice avem deja nouă ani de cumplit întuneric.

Al D-tale cu multă afecţiune,
A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4235.

---

[1] *Constantin Matasă* (1878-1971), preot, arheolog pasionat, organizator şi director al Muzeului din Piatra Neamţ.

[2] „Gazeta literară", revistă săptămânală a Uniunii Scriitorilor (1954-1968), continuată de „România literară".

[3] *Emanoil Bucuţa* (1887-1946), poet, romancier, eseist şi activist cultural.

[4] C. Turcu publică *Contribuţii la cunoaşterea arhivelor până la jumătatea secolului XVIII,* în *Îndrumător în Arhivele Statului din Iaşi,* II, Bucureşti, 1956, p.153-163.

[5] *I. Cărăbuş*, librar din Bucureşti.

[6] *Constantin Bobulescu* (1882-1958), preot, profesor şi director adjunct la Seminarul „Veniamin Costachi" din Iaşi. A publicat studii de istorie, de istorie literară şi folclor. C.Turcu a întocmit o biobibliografie a operei sale, pe care a publicat-o în „Mitropolia Moldovei", nr.1-2/1969, p.70-79.

[7] A. Sacerdoţeanu, *Consideraţii asupra istoriei românilor în Evul Mediu. Dovezile continuităţii şi drepturile românilor asupra teritoriilor lor actuale,* Bucureşti, 1936 (Biblioteca istorică, 2).

[8] *Ion Paraschiv*, director general al Arhivelor Statului (1956-1960).

[9] C. Turcu, *Norme pentru organizarea cancelariei moldoveneşti în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, în *Arhivele Statului – 125 ani de activitate 1831-1956,* Bucureşti, 1957.

[10] *Alexandru Gonţa* (1918-1977), medievist, paleograf la Arhivele Statului din Iaşi (1942-1947), profesor la Universitatea din Iaşi, cercetător la Institutul de Istorie

Arhivele Naţionale ale României

„N. Iorga" din Bucureşti. Cele două manuscrise de Indice, aflate în fondul personal *Al. Gonța*, la Direcția Județeană Iaşi a Arhivelor Naționale, au fost publicate abia în anii'90: *Documente privind istoria României,* A, Moldova, veacurile XIV-XVII (1384-1625), *Indicele numelor de locuri,* Institutul de Istorie „N. Iorga", ediție îngrijită şi prefață de I. Caproşu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1990, şi *Documente privind istoria României*, A, Moldova, veacurile XIV-XVII (1384-1625), *Indicele numelor de persoane*, ediție şi cuvânt înainte de I. Caproşu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1995.

112

1956 decembrie 12, Piatra-Neamț. *G.T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Piatra N., 12 Dec. 1956

Scumpi prieteni,

Astăzi m-a vizitat învățătorul de la Bicaz care lucrează la monografia acestei comune. Cu multă recunoştință a mulțămit pentru copiile celor două documente şi pentru prețioasele lămuriri.

Din păcate însă, eu nu mi-am putut procura la timp decât următoarele volume din colecția recentă editată de Academia R.P.R. (le-am însemnat pe alăturata foiță), aşa că-mi lipsesc volumele indicate pentru Bicaz.

Oare cum aş putea face să capăt restul volumelor apărute, ca să fie colecția completă în biblioteca mea dăruită Ministerului Culturii, pentru îndămânarea cercetătorilor din localitate. Mă rog să fii bun a arăta călduroase mulțămiri D-nei Viorica Popescu şi Dl. Regleanu pentru osteneala ce şi-au dat în folosul istoricului satului Bicaz.

Cu sănătatea o duc mai binişor, datorită îngrijirilor medicale, dar nu mai pot lucra cu atenția de mai înainte. Toate le fac cu mare greutate şi întârziere.

Trebuie să fiu mulțămit însă că până acum nu au venit încă suferințele acute ale boalelor ce s-au încuibat în păcătosul meu trup.

Aştept cu nerăbdare publicarea conferinții despre „Începuturile Arhivisticei în țara noastră", dorindu-vă la amândoi sănătate şi

Arhivele Naționale ale României

mulţămindu-vă pentru sentimentele ce-mi păstraţi.

Cu frăţască dragoste

Moş G. T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 41.

113

1957 ianuarie 5, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către G. T. Kirileanu*[x].

Mult Stimate Dle Kirileanu,

Sîntem la început de an nou şi cea mai vie urare a mea este să vă aducă deplină restabilire trupească şi sufletească pentru încă mulţi ani. Asemenea doresc multă sănătate d-nei Kirileanu, cumnata Dv., şi nepotului, pe care am avut ocazia să-i cunosc în vara trecută.

Îmi pare rău că din noua colecţie de documente aveţi aşa de puţine volume şi că nu aţi putut fi de folos alcătuitorului monografiei Bicazului. Vom căuta, pe cît va fi posibil aici, să vă completăm lipsurile începînd cu seria moldovenească. Acum se pune problema reluării acestei publicaţii pe alt plan, mai bun, mai ştiinţific. N-ar fi rău acest lucru.

Cît priveşte publicarea conferinţei mele e un lucru tare greu. Publicaţiile sînt monopolizate de neprieteni, care vor să mă învăluiască în tot mai adîncă tăcere, iar unde aş avea acces nu înţeleg să fiu conformist. Pe cît voi putea încerc totuşi să răzbat.

Dorindu-vă încă o dată multă sănătate întru mulţi ani, rămîn al Dv. întrutotul devotat

A<urelian> S<acerdoţeanu>
5 Ian. 1957, Bucureşti

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 42.

[x] Concept.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

114

1957 ianuarie 7, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

E necesar să încep cu tradiționalul „La mulți ani!” măcar că a trecut şi 1 ianuarie. Zăbavnic sunt la multe. Se dovedeşte acum şi la aceasta. Te rog să crezi însă că raritatea epistolară nu înseamnă uitare. E drept că se împlineşte aproape luna de când am primit ultima d-tale scrisoare şi abia acum mă învrednicesc să răspund. Nu totdeauna lipsa de timp e singurul motiv, ci şi **vreme fără val trebuieşte!** Şi aceasta mi-a lipsit.

În ultima lună a trebuit să lupt pe mai multe „fronturi”. Întâi cursurile şi practica pedagogică cu studenții. Al doilea, angajamentul pentru broşura Haşdeu[1]. Din parcurgerea aproape integrală a materialului nu-mi mai apare aşa cum mi-l închipuisem mai nainte. Trag însă multe foloase din această cercetare de amănunt care sunt sigur că mă va provoca la o mai atentă adâncire. Impresia ce pot să-ți comunic acum, când n-am redactat încă nici o pagină, e că în toată activitatea lui Haşdeu se resimte **lipsa unei pregătiri universitare metodice**. Mă întreb ce n-ar fi putut da acest om gigantic dacă o avea! Al treilea, pe neaşteptate, facultatea la 18 dec., m-a obligat să țin comunicarea privind reconsiderarea lui D. Onciul. Noroc că aveam materialul adunat ca în cinci zile să fac o oarecare prelucrare. La discuții tov. Maciu a vrut să ridice unele chestiuni politice despre viața şi opera acestui cărturar. I-am răspuns tangențial (e secretar OBP!), dar s-a putut înțelege că nu cunoaşte opera. Al patrulea, mi s-au cerut de edituri vreo trei referate despre lucrările altora (în total circa 500 pagini dactilo de citit!).

Al cincilea… Mai e nevoie să înşir aşa matematic condițiile actuale de lucru? Nu. Dar aceasta şi numerele următoare formează partea cea mai puțin simpatică. Înainte de Crăciun a venit decan V. Maciu. Dată fiind rigiditatea lui, lipsa de orizont ştiințific şi autoaprecierea elogioasă ce-şi face, altfel drept în ce se pricepe şi înțelege, cred că facultatea, cu ocazia reprofilării învățământului, nu va câştiga nimic. Mă tem de contrariul! La Arhive a reuşit aşa de bine să le anuleze prestigiul ştiințific ce izbutisem să

Arhivele Naționale ale României

impun MAI-ştilor. Că apar totuşi lucrări – şi desigur vor continua să apară –, se datorește cadrelor arhivistice pe care le-a găsit acolo şi care, cu toată critica negativă pe care mi-a făcut-o pretutindeni, sunt în bună parte fructul stăruinței mele. În schimb, în munca de arhivistică pură a făcut greşeli de neiertat, în timp ce la planul ştiințific inaugurat de mine n-a adăogat nimic şi n-a schimbat o iotă. Ba aici este o schimbare; unele greşeli puteau fi evitate, cum sunt cele de bază din catalogul de la Braşov, sau unele de amănunt cum e ultima notă din **Îndrumătorul** dvs. (p.177 n. 4), unde despre şederea Regulamentului Organic al Moldovei la Arhivele din Iaşi putea fi arătat precis prin până în „noaptea de 23-24 febr. 1872", când a fost furat, iar acum câțiva ani a fost cumpărat – prin mijlocirea lui Şerban Cioculescu[2] – de către Muzeul româno-rus. Identificarea e clară după un sigiliu al arhivelor rămas încă neşters. Ca decan colegul Maciu merge şi aici pe urma mea (et in Arcadia ego!) dar, cum am spus-o fostului decan Tudor când mi-a comunicat vestea succesiunii sale, mă mângâi cu părerea că nu mă va ajunge niciodată.

Încă ceva tot despre Maciu. În noaptea anului nou ne-a invitat să asistăm la sărbătorirea studenților în căminul lor. Am fost mai mulți şi a fost şi el. A deschis festivitatea cu un cuvânt improvizat. Accentul a căzut pe importanța momentului tradițional şi foarte vechi al începutului anului la 1 ianuarie, cu toate credințele poporului în acest moment şi cu critica că anul cel vechi nu te-a satisfăcut pe deplin şi toate nădejdile se îndreaptă spre anul care vine. După încheierea serbării i-am spus aşa: „dacă şedința era cu discuții aş fi întrebat pe tov. Decan, ce serbări aveau loc dacă anul începea la altă dată, de ex. la Paşte sau la 1 sept.?" Mi-a răspuns că el a vorbit de timpuri mai noi, de când anul începe la 1 ian., sau că se serba atunci Sf. Vasile. N-am mai zis nimic.

Scrisoarea ia avânt în destăinuiri! E vremea. Începe un an nou, mai ştiu eu, poate mai bun, poate mai rău, în tot cazul mai plin de nădejdi. De aceea mai adaog. Acum câtva timp am avut plăcerea să văd venind la mine în sala de studii de la Arhive, pe tov. Ungureanu care mi-a oferit „primul" exemplar din **Îndrumător** II. A scos stiloul şi a făcut gestul să-mi scrie o dedicație, dar s-a reținut. Fiind apoi chemat de Paraschiv, s-a grăbit să plece rugându-mă să-i comunic părerea despre noul volum fiindcă eu l-am îndemnat şi încurajat să facă aşa ceva şi „ține la sprijinul meu". I-am promis că-i voi comunica părerea mea. Până acum abia am răsfoit volumul şi de aceea nici d-tale nu-ți pot spune decât că face o impresie agreabilă.

Arhivele Naționale ale României

Angajamentul luat mi-l voi ține însă. Regret de pe acum că n-ați făcut indicele pentru amândouă broşurile!

Dar să revin la scrisoarea d-tale, fără răspuns până acum. Ce exemplare ai **dublat** dispune de ele cum crezi de cuviință. Între timp am mai găsit câteva şi au luat şi ele drumul spre Cuza Vodă 51. Lista ce mi-ai trimis m-a ajutat să văd că nu le ai. Dar din această listă lipseşte memoriul de titluri şi divanele. Presupun că e o dorință de a le mai avea exprimată indirect! Cel dintâi, nu mai e posibil; pentru cel de al doilea, mai trimit un exemplar cu unele corecturi de tipar ce mi-au apărut la o citire întâmplătoare. Între aceste broşuri ce-am expediat acum este şi un vechi curs de **Arhivologie**. Am spus mai sus că scrisoarea începe să devină confesiune. Mai adaog şi cu acest prilej una care-mi poate fi funestă, dar conştiința mă îndeamnă să n-o mai tac, însă te rog prieteneşte să nu fac uz de ea: în afară de o mică adaptare nimic nu e al meu în ea.

Cât priveşte ținerea la curent a memoriului mărturisesc că nu am făcut-o. A trebuit să alcătuiesc o listă quasi completă, mai ales de lucrările mai noi, pentru ataşare la nenumăratele autobiografii ce a trebuit să comunic cadrelor în diferite rânduri, dar nu mai găsesc deocamdată concepta. Când voi afla-o, am s-o multiplic şi-ți voi trimite un exemplar. L-am dat de altfel şi lui Moş Ghiță, la cererea dânsului, şi din acelaşi motiv nu l-am trimis până acum.

„Întunerec" e o traducere liberă a lui μυριάδος din orig. grec (= 10.000, miriadă, număr imens) trecut poetic în limba noastră, probabil prin intermediu slav. Dacă nu mă înşeală memoria, cred că am citit undeva, demult, o notă în acest sens. În tot cazul, influența turcească nu poate fi căci în vremea traducerii acestor texte era ca şi inexistentă, iar influența cumană nu poate fi explicată necunoscându-se corespondentul respectiv. Aluzia d-tale de la sfârşit este însă perfectă şi se înțelege că aşa este.

O recenzie de la Iaşi pentru *Divane*[3], oricum ar fi, va fi binevenită. M-ar ajuta poate să iasă mai bine completarea până la 1457, la care mă gândesc. Nu e nimic dacă se fac discuții mari pentru lucruri mici! Cursul Apei chiar dacă e o greşeală de copist, sau n-a existat, a devenit poetic şi face să ne batem capul cu el. Numai să izbutească Cihodariu[4] să-l explice bine. Mult nu pot conta pe Cărăbuş, dar i-am dat o notă pentru ex. Ioan St. Petre şi cred că mi-o va da, dacă îşi va aduce aminte căci, de obicei, vinde

Arhivele Naționale ale României

cui îi iese întâi în cale, cu toate că ar lua mai bune parale de la cel care i-a cerut ceva.

Nu te superi dacă mai reţin „România”? Fără să te consult am abuzat de ea: am dat-o lui Baiculescu de a fotografiat-o pentru Academie şi la Bibl<ioteca> Centrală de Stat de a microfilmat-o. Acum vor avea bucureştenii, deci şi eu, unde să o folosim, dar tot mai practic e să o ai acasă. Or, eu vreau să copiez integral unele studii de acolo şi de aceea o reţin.

Pentru volumul Kirileanu vei avea la timp colaborarea mea, cu multă plăcere. Mai acum câteva zile am semnat un pergament omagial pentru S. Mehedinţi[5] şi mi s-a cerut şi de acolo, pentru un ol. Identic, un **autograf** de câteva pagini. Zilele acestea trebuie să-l predau şi stau încă în cumpără ce să scriu! N-am prea bune amintiri despre orele de geografie din învăţământul secundar, iar S. M. n-a izbutit să mi le facă mai plăcute când şi cât am urmat la facultate **şi** geografia. Totuşi, dacă am avut în viaţă o plăcere apoi aceea a fost drumeţia, şi la ea au contribuit şi cărţile lui S. Mehedinţi.

Trebuie să închei. Mă tem că D-na Turcu are să mă bănuiască de atentat asupra d-tale cu intenţia de asasinat. Te rog s-o convingi că nu am avut acest gând şi că-i transmiţi toate urările mele de bine.

Al d-tale cu multă prietenie,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4236.

---

[1] *Concepţia istorică a lui B. P. Haşdeu*, în „Studii”, 10, nr.5, 1957, p. 141-159 (şi extras).

[2] *Şerban Cioculescu* (1902-1988), critic şi istoric literar, profesor la Universitatea din Bucureşti, membru al Academiei Române.

[3] *Divanele lui Ştefan cel Mare*, în „Analele Universităţii Bucureşti”, Istorie, nr. 5, 1956, p. 157-205.

[4] *Constantin Cihodaru* (1907-1994), medievist, profesor la Facultatea de istorie din Iaşi, cercetător la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iaşi, editor de documente, colaborator la *Istoria României*, vol. II, Bucureşti, 1962.

[5] *Simion Mehedinţi* (1869-1962), geograf român, organizatorul învăţământului geografic modern în România, director al revistei „Convorbiri literare” (1907-1923).

Arhivele Naţionale ale României

115

1957 februarie 26, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mi se pare că nici de data aceasta nu mi-am respectat angajamentul căci nu **primeşti** articolul promis înainte de 1 martie. Sunt totuşi mulţumit că-l **trimit** înainte de această dată. Întârzierea provine şi din faptul că m-am hotărât greu despre ce să scriu, căci lui Moş Ghiţă trebuia să-i dau ceva legat fie de plaiurile sale fie de fiinţa şi caracterul său. Am ales ceva atingător de prima chestiune cu toate că amândouă aspectele îmi sunt deopotrivă de scumpe şi dragi.

E inovaţie, e îndrăzneală, e greşală sau toate la un loc, eu n-aş putea spune. Cred însă că e aci o intuiţie, rezultată din jaloanele câtorva documente care există, şi care poate fi exploatată şi documentată de oricine dacă eu nu voi mai avea răgazul necesar să o fac. Cred că e timpul ca Moldova să fie redată moldovenilor şi să nu căutăm numai şi numai în ograda vecinului. Dacă, privind şi eu acolo, am văzut **numai** vecina cea frumoasă, îmi iau vina asupra mea. Aş dori totuşi să nu cad în unilateralitate, ficţiune şi mistificare, cum am impresia că de la o vreme încoace se vede în majoritatea studiilor medievale privitoare la Moldova. În schimb, aş fi bucuros dacă Moş Ghiţă, care cunoaşte aşa de bine plaiurile acelea şi iubeşte aşa de mult oamenii locului, ar găsi că sunt juste observaţiile şi inducţiile mele.

Prin aceasta îi trimit încă un cald omagiu iar D-tale, care eşti urzitorul şi truditorul actului omagial[1], o caldă şi prietenească strângere de mână.

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4237.

---

[1] C. Turcu, *Gh. T. Kirileanu la 85 de ani*, în „Iaşul literar", 1957, 122-124.

Arhivele Naţionale ale României

116

1957 martie 3, Olăneşti. *Fl. B. Florescu către Aurelian Sacerdoţeanu*.

Stimate Domnule Prof. Sacerdoţeanu,

Plecînd aproape pe neaşteptate din Bucureşti n-am putut să Vă trimit lucrarea mea „Portul popular din Moldova de Nord". Astăzi i-am scris soţiei ca să vi-o trimită şi sper că o veţi avea la timp.

Aici nu mă aflu întîmplător. Sînt de mai mult timp suferind de colită. Sper că apele miraculoase vor fi şi pentru mine binefăcătoare.

În privinţa unei comunităţi de viaţă în ţinuturile Bucovina, Valea Bistriţei şi Valea Superioară a Murăşului am un material interesant. Eu doream să întocmesc o serie de hărţi în care să se oglindească unitatea etnografică (luînd în considerare anumite elemente de cultură materială). Dar nu am timp suficient.

Despre asemenea lucruri cred că vom putea să mai vorbim la Bucureşti şi la vară în zona Bistriţei, după cum am vorbit.

Sărutări de mîini stimatei Doamne.

Al Dvs.,

Fl. B. Florescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 816, f. 59-60.

117

1957 aprilie 23, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Sigismund Jakó.*

Stimate Domnule Profesor Jakó,

Cu cea mai vie plăcere şi cu mult interes am primit cele două lucrări ale Dvs. privitoare la paleografia latină şi sigilografia transilvană în

Arhivele Naţionale ale României

evul mediu. M-a afectat avatarul lor pînă să-mi ajungă, poşta negăsind de cuviinţă să mi le remită încă de la început din cauza diferenţei de număr, 30 în loc de 3, pe aceeaşi stradă cînd altă corespondenţă chiar cu adresă greşită (Bd. Mărăşti, care e în altă parte a oraşului, în loc de Mărăşeşti), mi-a ajuns într-un timp relativ mai scurt. Învăţăm însă şi de aici ce înseamnă ajungerea la destinaţie a unui act de voinţă al autorului!

Ştiam de multă vreme că se pregăteau aceste lucrări apărute abia azi cînd colecţia căreia trebuiau să-i servească de introducere încetează de a mai apărea. „Introducerea”[1] propriu-zisă a volumelor este neclară, nesinceră şi injustă. Nu justifică nici măcar în parte erorile fundamentale principiale şi tehnice ale publicaţiei întregi. Celelalte studii rămîn însă ca un bun început de alcătuire a manualelor respectivelor ştiinţe auxiliare ale istoriei deşi ele sînt atît de inegale între ele ca valoare şi informaţie. Nu fiindcă sîntem noi în corespondenţă, atît de rarisimă de altfel, ci fiindcă aşa am constatat, consider că studiile Dvs. sînt în adevăr contribuţiile cele mai preţioase. Cu sinceritate colegială mă simt dator să o spun.

Regret greutăţile pe care le-aţi întîmpinat cu strîngerea materialului ilustrativ, care v-a silit să restrîngeţi planul propus în ceea ce priveşte istoria scrisului transilvan. Personal regret însă şi mai mult faptul că nu aţi avut în vedere şi scrierea latină incidentală din Ţara Românească şi Moldova, măcar în partea care îi revine Ungariei şi implicit T<ransilvaniei>, pe care eu o consider cea mai mare. Îmi voi face o deosebită plăcere într-un viitor foarte apropiat nu numai să citesc aceste lucrări ci să le studiez pe îndelete.

Cu acest prilej permiteţi-mi să vă aduc cele mai sincere felicitări pentru ceea ce aţi realizat pînă acum şi nădăjduiesc că nu veţi părăsi planul cu care aţi pornit la lucru şi că-l veţi realiza într-un timp cît mai scurt posibil.

Al Dvs. devotat,
A. Sacerdoţeanu
23 Aprilie 1957, Bucureşti

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 843, f. 73.

[1] *Documente privind istoria României. Introducere,* vol. I, II, Bucureşti, 1956.

Arhivele Naționale ale României

118

1957 aprilie 28, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Fl. B. Florescu.*

Scumpe Domnule Florescu,

Am primit cu surprindere scrisoarea D-tale din Olăneşti cînd cu două zile înainte ne întîlnisem fără să pomeneşti de un „eveniment" ca acesta. Îmi pare rău că te supără colita; e foarte neplăcută, dar poate luată din pripă ar putea fi înlăturată, cum sper. La aceasta apele de la Olăneşti cred că ajută substanţial.

Voiam să răspund mai din vreme, dar neştiind timpul întoarcerii D-tale de la cură am tot amînat zi după zi. Dar azi îmi găsesc un pic de răgaz şi însăilez aceste rînduri, mai întîi pentru a te felicita. Placheta privind „Portul popular din Moldova de nord" pe care mi-a trimis-o Doamna Florescu e foarte instructivă prin text şi ilustraţie. Apoi, pentru a arăta că multe constatări ale D-tale de ordin etnografic corespund cu cele istorice, după părerea mea. Şi asupra acestui lucru vreau să stărui puţin. În mai multe locuri arăţi lipsa de contact între Maramureş şi Moldova de nord, sau neînsemnate influenţe reciproce. Cred că din acelaşi motiv în această parte lipsesc mărgelele ca podoabe în timp ce ele există în Maramureş şi în Rusia subcarpatică. În schimb, între Moldova de nord şi Transilvania este o ornamentică identică (geometrică, vegetală şi zoomorfă). Drept urmare D-ta consideri că „Ţinutul Dornelor a reprezentat astfel o unitate etnografică dinamică, din moment ce portul în satele transilvănene din masivul muntos şi valea superioară a Murăşului este de tip bucovinean" (p. 29). În consecinţă constaţi că între Ţara Dornelor şi Transilvania a existat un contact direct. Se deduce deci că influenţa a plecat din Bucovina spre Transilvania, adică spre cursul superior al Mureşului.

Eu cred că aici problema trebuie privită invers, mai ales datorită faptului că unele elemente etnografice de bază le constaţi încă din epoca stăpânirii romane (fustanela românească, opinca, iţarii încreţiţi şi cămaşa). O penetraţie dinspre răsărit în Transilvania nu constatăm decît tîrziu de tot şi neesenţială (sec. 18). Eu cred că trebuie să considerăm că întreg

Arhivele Naţionale ale României

teritoriul de la cursul superior al Mureşului şi Oltului pînă peste Carpaţi în Bucovina şi Moldova a fost o unitate etnică compactă. În Transilvania ea a fost apoi împinsă şi strîmtorată de penetraţia secuiască, la o dată ce ne este incertă, pînă acum istoricii neputînd pune concluzii definitive la discuţia în jurul originii secuilor. Penetraţia ciangăilor în Moldova de sud nu este decît o continuare a acestui proces de marş spre răsărit al acestui neam. Ei erau numeroşi cînd îi vizitează Bandini în timpul lui Vasile Lupu.

Nu cunoaştem încă precis limesul roman de răsărit al Transilvaniei dar nu pare să fi fost pe crestele Carpaţilor răsăriteni, unde continuau să existe dacii liberi. Etnografia urmează să spună dacă poate să fie sau nu continuitate de la ei pînă la locuitorii români de azi. În orice caz, la începutul statului moldovenesc nu există nici o mărturie care să arate un aflux de populaţie din Moldova spre Ardeal. Pentru procesul invers stă dovadă între altele toată tradiţia istorică.

Mai faci o constatare extrem de interesantă: opinca cu muchiile petrecute, la bază de origine germană dar trecută apoi la Gniezno, o consideri contaminare cu opinca de tip dacic şi că aparţine vechilor raporturi etnografice româno-slave. Ca să aibă această cronologie ar trebui să nu fie numai într-un ţinut slav atît de limitat, ci măcar la toţi slavii apuseni şi răsăriteni (ucrainieni), în care caz influenţa s-a exercitat după încheierea simbiozei slavo-române. Dacă raportul poate fi presupus în timpul cohabitării slavo-române atunci această influenţă ar trebui găsită şi la slavii de sud. Nu e oare mai probabil să ne gîndim la un trib germanic care a dominat cîndva toată regiunea de la Gniezno pînă în Carpaţii răsăriteni? Afluxul slav a dislocat pe germani şi influenţa lor n-a mai rămas decît într-un punct de contact mai îndelungat.

O altă întrebare care merită răspuns este „kieptarul" huţulilor. D-ta spui că îl au de la ruteni fiindcă moldovenii îi zic bondiţă. Cuvîntul este clar de origine latină şi aparţine grupului daco-roman caracterizat prin trecerea grupului **-ct-** în **-pt-** (octo-opt, pecto-piept). Deci cînd şi de la cine l-au luat rutenii şi pe ce arie îl folosesc ei? Desigur aici trebuie precizată mai întîi cronologia „bondiţei". Se pot presupune două lucruri: ori l-au avut moldovenii pînă la contactul cu rutenii care l-au împrumutat în timp ce moldovenii l-au sacrificat în avantajul „bondiţei", ori l-au luat după ce rutenii au ajuns în contact cu maramureşenii în Rusia subcarpatică. Aceeaşi întrebare o pune şi „spatuiala" şi „batke". Constatarea D-tale că „rutenii şi huţulii s-au arătat receptivi" (p. 25) trebuie exploatată în această

Arhivele Naţionale ale României

direcție. Însă, în această privință dă de gîndit şi fota musceleană introdusă aşa de uşor în ţara Dornelor de o simplă învăţătoare (p. 17).

Rezolvarea a încă două chestiuni poate rezolva mai bine aceste probleme. D-ta vorbeşti de o cromatică a sec. 19 (p. 11). Nu se poate determina şi o cronologie mai veche, sau cum se poate presupune cromatica mai veche? Ornamentica geometrică, vegetală sau zoomorfă este simultană sau succesivă? I se poate presupune o evoluţie locală sau sufere influenţe exterioare? Fără îndoială că la fixarea cronologiei ne-ar putea ajuta şi etimologia termenilor tehnici, pe care, pentru interesul lor, îi culeg aici: brezarău (brizărău), săbiată, bucată spartă, clinul „pava", volănaşul „fodor", căpăstrat, spăcmă, ţitură (brezărău), strămătură (lînică), răţică, camaşă cu ciupag, îmbrejă, lăcez, prijitoare (fote), stanii cămăşii, carari (pentru mine arată arhaism), genat, prim, ţacuri, sarad şi „îngurzirea" opincii. Poate faci apel la luminile unui filolog să răspundă la această chestiune.

Mai întreb: în ce constă tehnologia topitului cînepii şi inului „la rouă" în zonele muntoase? (p. 11). Pe planşa 2 e interesant motivul decorativ în formă de scut; are oare la origine un simbol heraldic?

Iată, Domnule Florescu, cîte întrebări mi-am pus citind mica dar substanţiala D-tale lucrare. Dacă aici am întins vorba şi întrebarea atît de mult se datoreşte faptului că m-a frămîntat problema, că mă preocupă geneza statului moldovean şi că numai terenul ne poate aduce încă documente probatorii. Să le căutăm cît mai este timp. Am văzut că au mai apărut şi alte caiete cu teme asemănătoare. Voi căuta să le citesc şi pe acelea căci sînt sigur că vor fi deasemenea sugestive.

Te rog să consideri toate acestea ca o dovadă a interesului ce am pentru problemele pe care le pui în discuţie cu atîta competenţă şi a bunei aprecieri colegiale ce am avut şi am faţă de D-ta.

Cu toată simpatia,

A. Sacerdoţeanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 816, f. 61-63.

Arhivele Naționale ale României

119

1957 mai 15, Bucureşti. *Fl. B. Florescu către Aurelian Sacerdoţeanu*.

Mult stimate domnule prof. Sacerdoţeanu!

Am primit cu plăcere şi interes scrisoarea pe care mi-aţi trimis-o, în care faceţi o serie de observaţii pe marginea lecturii volumaşului „Portul Popular din Moldova de Nord”.

Nu ştiu dacă voi putea răspunde la numeroasele observaţii. Poate că pentru moment nici nu este necesar, neavînd alt material pe care să mă întemeiez.

Trebue să remarc de la început un fapt cu totul important: Moldova de Nord face corp comun cu Moldova şi Muntenia, ca şi cu zona cursului superior al Murăşului. Pretutindeni avem acelaşi costum femeiesc, caracterizat prin prezenţa fotei (În Oltenia, Banat, Transilvania şi Maramureş costumul femeiesc se caracterizează prin existenţa catrinţelor). Mai mult. Fota priveşte spre orientul de unde a venit din epoci străvechi. Dacii, dar nu toţi, deja o cunoşteau. Descălecatul cu deplasare de populaţie în Moldova nu poate fi dovedit sub nici un chip, dacă ne raportăm la costum. Dar şi în arhitectură, n-avem elemente comune între Maramureş şi Moldova. Terminologia nu ne vorbeşte nici ea despre elemente maramureşene dispărute.

Comunitatea de viaţă între Moldova de Nord şi cursul superior al Murăşului nu este exclusă. Mai mult.Aci am înregistrat forma „prinzătoare” pentru „prijitoarea” (fota) bucovineană, termen pe care-l consider mai vechi.

În ceea ce priveşte opinca cu muchiile petrecute, ea are o răspândire mai largă, nespecificată în mica mea lucrare. Că ea derivă din cea germanică, nu poate fi îndoială. Dar forma contaminată cu cea dacică nu este cea germanică propriu zisă, ci tipul Gnieznic. Lucrul acesta este în detaliu explicat în lucrarea despre opinci, care va apărea în curînd. Slavii, pe de altă parte, n-au avut numai acest tip de opincă, care de altfel a fost identificat pentru sec. X în vre-o două puncte. Ei au purtat lapcie, ceea ce se observă şi astăzi, pe zone mult mai întinse. La contactul cu românii, toţi

Arhivele Naţionale ale Romaniei

slavii poartă şi opinci de tradiţie dacică sau iliro-tracică, care dispar fără urme la distanţe relativ mici de zona de contact.

În ceea ce priveşte „kieptarul”, termen răspîndit la huţulii bucovineni şi maramureşeni, ca şi în Rusia Subcarpatică înclin să cred că el a fost preluat de ucrainieini înainte de aşezarea tîrzie a huţulilor, iar aceştia l-au preluat de la acei ucrainieni. Dispariţia termenului de la români trebuia să fi fost definitivă la aşezarea huţulilor, fiindcă dacă acst proces nu era încheiat, huţulii însăşi din imediata vecinătate a românilor l-ar fi preluat pe cel de „bondiţă”. Ucrainienii, puternic influenţaţi de români, au transmis elemente de cultură de origină românească, huţulilor.

Au mai rămas cîteva chestiuni. Influenţa musceleană datorită acţiunei unei învăţătoare, nu vizează structura fotei, ci aspectul decorativ. Topitul la rouă constă în lăsarea pe iarbă a inului şi cînepei cca 40 zile. Roua, chiar dacă nu plouă, ajunge ca să macereze fibrele lemnoase în acest interval. E un procedeu cu totul primitiv. Ornamentul la care faceţi aluzie (p. 3), nu cred că are la origină un simbol heraldic.

Problema cromaticii, în sensul în care o puneţi este greu de rezolvat. Nu există documente suficiente. Terminologia poate fi instructivă, dacă este studiată pe arii mai mari.

Sînt bucuros că am putut să trezesc interes prin micul meu volumaş, dar nici în el şi nici în cele de acest fel care vor urma, nu cred că trebue să consider ca rezolvate problemele ridicate.

Într-un viitor apropiat Vă voi trimite caietul despre „Portul Popular din Muscel” şi volumul „Opincile la români”. Primesc cu mare bucurie orice discuţie pe marginea lor.

Închei rîndurile mele de răspuns către cel căruia îi păstrez o amintire plăcută şi-i port o deosebită stimă - Aurelian Sacerdoţeanu.

Bucureşti Str. Agricultori 80
Fl. B. Florescu Telefon 98467

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 816, f. 65-67.

Arhivele Naţionale ale României

120

1957 mai 27, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Azi rar se obişnuieşte să ne uităm într-un calendar. Ar fi şi inutil căci, în afară de repetarea constantă şi succesivă a celor şapte zile din săptămână, nu mai aflăm decât numărul lor de ordine din lună. Adică, vorba d-tale, avem calendar fără sfinţi. Totuşi uneori ne mai aducem aminte şi de „cărindariul" mai vechi în care însemnam cândva cu bucurie zilele de sărbătoare şi de odihnă. Acestea mai însemnau şi o onomastică, un prilej de vizite şi de felicitări, pe lângă o prietenească ospeţie. Acum, mai mult ca oricând, parcă avem nevoie de odihnă, de linişte. Dar şi de apropiere de la om la om. Cu acest sentiment mă gândesc că aveai şi d-ta un „patron". Dar i-am uitat sorocul în timp util. Îl cunoşti, îl mai ţii? Eu, cu câtă întârziere vezi, către d-ta îmi îndrept gândul şi bunele urări de bine şi de sănătate trupească şi sufletească, şi să te ţie Dumnezeu cu aceeaşi dârză tărie morală.

Cu această introducere banală, dar sinceră, trebuie să reiau firul unei corespondenţe de mult rămasă fără răspuns. Între timp fugar, ne-am mai văzut, dar tocmai de cuprinsul corespondenţei noastre nu am avut timp să discutăm. Cu o întârziere regretabilă socot că măcar în parte poate avea loc şi acum.

Îmi face plăcere să văd o recenzie despre „Divanele lui Ştefan cel Mare" semnată de d-ta. Aş dori să fie absolut critică s pre a mă orienta mai bine la completarea lor înainte de Ştefan cel Mare, idee la care nu renunţ încă. Întrebarea este dacă ţi se primeşte, după ce s-a refuzat lucrarea însăşi. După recentul studiu al lui D. P. Bogdan se pare că trebuie să scot un diac din serie fiind citit greşit de editori. Dar câte alte îndreptări nu mai pot fi!

Notiţa despre arhivele ieşene din „Iaşul literar" mi-a plăcut prin concizie şi prin reţinuta ei înaripare. Păcat că numele celor 156 de ostenitori arhivişti nu vor apărea în volumul a cărui situaţie „a salvat-o" amicul Ungureanu. În parte, prin prietenii mei de aici, cred că unele chestiuni le-am îndreptat şi eu. E greu să lucrezi în umbră dar inima, bat-o

Arhivele Naţionale ale României

focul, nu te lasă să taci. Sunt nerăbdător să văd cum va apărea până la sfârşit. Aş dori să intre amândouă articolele d-tale iar volumul să fie cât mai colorat şi mai bogat în teme arhivistice.

„Cultura românească în timpul lui Ştefan cel Mare" care te preocupă acum pe d-ta, e un subiect frumos, interesant, dar greu de realizat în stadiul actual al cercetărilor. Cu migala d-tale de lucru şi cu ascuțita analiză ce faci totdeauna sunt sigur că va fi o prețioasă sinteză. Un tânăr lector de la facultatea noastră a tratat în sesiunea ştiințifică despre „Elemente de cultură orăşenească în epoca lui Ştefan cel Mare". Nu am asistat la comunicare şi nu-i cunosc conținutul. Sunt informat că are o sută de pagini dactilografiate. Cam mult! Că epoca e caracteristică şi se pretează la această problemă se vede şi la Haşdeu, care într-un manuscris la Arhivele Statului din Bucureşti (nr.1508), o consideră ca punct culminant al literaturii româneşti. Am atras atenția asupra acestui lucru şi lui Radu Manolescu[1], lectorul a cărui lucrare am amintit-o mai sus. Tezele pe care le pui d-ta în studiu sunt interesante. **Cronica germană** ar merita o analiză mai amănunțită şi o precizare a genezei ei. Chestia cu Caffa, dar mai ales cu Baia, merită toată osteneala. Stilul documentelor latineşti, de altfel al întregii cancelarii moldovenești din timpul lui, trebuie studiat pe alt plan decât o face D. P. Bogdan. În tot cazul e de dorit ca volumul acesta despre Ştefan cel Mare la cinci sute de ani de la luarea domniei, să nu fie tot aşa de pirpiriu ca precedentul scos pentru patru sute de ani de la moartea lui!

După câte îmi comunici, la Iaşi, serbarea festivă pentru Ştefan cel Mare s-a soldat cu prezența câtorva excursioniști bucureşteni. Aici, la Academie, a fost mai bine, dar academicienii erau grăbiți şi au suspendat comunicarea lui B. Câmpina[2]. Eu n-am fost, după zvon însă atmosfera a fost amestecată, cuvântările ținute păcătuind prin lungime. Câmpina în schimb şi-a programat comunicarea la facultatea noastră, unde a avut 1 (unul) auditor! Eu aveam oră şi nu m-am dus, dar şi altfel nu aş fi fost dispus să aud că toți istoricii noştri au fost nişte mincinoşi lipsiți de patriotism elementar, iar noi să primim mereu lecții de la el, cel mai patriotic istoric român! Nici auditorul amintit n-a ascultat conferința căci s-a suspendat din lipsă de urechi suficiente. De aceea a reprogramat-o la SRSC. Acolo nu ştiu cum a fost, că nu frecventez cercul. Desigur nu se poate să fi fost decât extra ordinar (cratima e inutilă!) Încheierea e că „Istoria lui Ştefan cel Mare povestită neamului românesc de N. Iorga"

Arhivele Naționale ale României

(1904), cel mai idealist şi şovin istoric burghezo-moşieresc român (!), pe deasupra şi prost editor de documente, se republică de cuplul Câmpina-Berza[3], cel din urmă mai anţărţ era iorgalist, acum dumnezeu mai ştie! Va fi fără îndoială o introducere, o reconsiderare. Aceea va interesa, măcar că cititorii vor trece repede la vechiul text condamnat, dar nu ucis.

În legătură tot cu Ştefan cel Mare a avut loc şi expoziţia de la Palatul Republicii. Exponatele au fost foarte interesante (partea nouă însă necorespunzătoare în mare parte); expunerea a lăsat de dorit: şi în presă s-a scris negativ de G. Oprescu[4] şi Amelia Pavel. Graficele oglindeau numai studiul din urmă al lui Câmpina, dar eu nu cred valabile statisticile sale ale căror premize nu sunt dovedite. Aş fi dorit un volum în execuţie tehnică ireproşabilă cu reproducerea celor mai multe şi mai importante exponate, de la ţesături şi miniaturi până la inscripţii tombale. Acela ar fi rămas el însuşi ca un monument la 500 de ani. Ce au tipărit ungurii acum 70 de ani pentru Matiaş Corvinul, care era tot unul de al nostru, nu ne-a fost de exemplu! Nici măcar ce am făcut tot noi în 1904 nu a servit de pildă. Regretabil!

Tot în legătură cu sesiunile şi comunicările ştiinţifice adaog două rânduri despre sesiunea ştiinţifică a Facultăţii noastre. În program au fost mai multe comunicări decât cele ţinute. Figuraţia însăşi este o reclamă, nu importă dacă ai şi redactat-o. Maciu a criticat tare acest procedeu şi pe dreptate, dar era s-o pată. Zeii noştri aprepuţişti l-au trezit la realitate. La şedinţe am participat cam de trei ori numărul comunicariştilor (îmbogăţesc vocabularul şi aici!) şi au luat cuvântul mai toţi cei prezenţi, dar având în vedere starea timpului s-au achitat toţi cu apă de ploaie. Comunicatul Agerpres-ului a reflectat normal şi partinic nivelul înalt ştiinţific al sesiunii, căci nu ştim cum o fi fost pe la alte facultăţi. În Anale nu vor apărea nici toate cele ţinute, că aci nu se plăteşte colaborarea.

În altă ordine de idei, am predat manuscrisul despre bio-bibliografia lui Haşdeu şi l-am discutat cu editura. Trebuie să scot unele pagini care „nu merg" (închipue-ţi că „diminuează pe Haşdeu"!) şi să adaog altele asupra cărora vor amănunte (ca literat, folclorist, „decembrist", anticarlist etc.). E greu de spus totul şi e mai greu să spui ce nu vrei! Paginile care nu mă privesc în adevăr o facies negativă dar cred că erau juste. Mă trudesc acum să-i găsesc afinităţi cu decembriştii, dar să-l scot anticarlist e greu căci moare carlist sadea, aşa de carlist încât îl supărase şi pe Iorga! În schimb mi s-a cerut la „Studii" un Haşdeu istoric.

Arhivele Naţionale ale României

L-am dat privindu-l numai pozitiv. Nu ştiu dacă va merge. Câte o dată obişnuiesc să doarmă şi zeii. În orice caz pluralitatea preocupărilor lui Haşdeu nu poate fi uşor cuprinsă încât orice contribuţie îşi are un loc necesar în marea construcţie hasdeană. Prof. Angelescu să stăruie, că nu face rău.

Acum trebuie să reiau reconsiderarea lui Onciul. Aş vrea să termin înainte de vacanţă. Pentru reluarea editării lui am făcut o propunere Editurii Ştiinţifice. Aştept rezultatul. Dar şi acolo în comitetul consultativ sunt tot zeii şi semizeii academici sau pseudoacademici. Poate să treacă oarecum mai uşor de data aceasta fiindcă, după cum umblă zvonul, se ceartă amarnic între ei pe chestii principiale mai rar şi personale mai des. Nu văd însă un Hercule să cureţe grajdurile, nici un Euristeu să facă un serviciu amabil! Până atunci, aşteptare.

De Sf. Gheorghe am trimis lui Moş Ghiţă vol. III din Tache Papahagi, **Imagini de etnografie**, care îi lipsea. Mi-a mulţumit prin scrisoare comunicându-mi totodată că a făcut glosarul ediţiei Creangă la E.S.P.L.A., care l-a cam obosit. E bucuros de atenţia arătată de cineva care a propus tipărirea fără ştirea dânsului. Eu sunt mai bucuros că poate lucra ceva aşa de migălos, plictisitor şi de răspundere, cum e un glosar. Aş vrea să-l văd şi la 95 de ani plângându-se de asemenea oboseală!

Singur, dar şi cu studenţii, am vizitat expoziţia comemorativă de la Arhivele Statului. Reprezintă un efort onorabil şi o selecţie lăudabilă. Un catalog bine redactat ar fi făcut-o şi utilă. Placheta tipărită dă esenţialul, deşi evită unele chestiuni care puteau figura. Îmi recunosc aci vorbele, dar fără numele meu. Solicitat insistent să scriu ceva în registrul vizitatorilor m-am referit şi la această „damnare" a numelui meu. Aud că aprecierea a produs conducerii nemulţumiri neaşteptate. Este posibil oare ca o instituţie de cultură de importanţa arhivelor să fie condusă de agramaţi atât de înapoiaţi şi bruma de specialişti ce au mai rămas acolo să fie veşnic terorizaţi? Întunecă oare umbra mea atât de mult strălucirea lor? Au simţit ei că umblu după hamalâcul pe care l-am făcut 15 ani şi la care nici nu vreau să mă gândesc? Se tem că aş putea fi întrebat vreodată, ca specialist, ce cred despre munca lor? Dar răspunsul nu are nevoie să vie de la mine, nici nu mi l-ar cere nimeni, ci oricine poate face azi certificatul dorit: conducerea actuală e cea mai bună colaboratoare, chiar colaboratoare ideală a DCA-ului. Mai vrea un certificat în plus? Îl are uşor. Refuză să achiziţioneze documente de la foşti moşieri ca să nu-i sprijine, iar prin

Arhivele Naţionale ale României

constrângere economică să-i facă să le doneze, având astfel un câştig mai mare decât dacă ei, urmaşii moşierilor, s-ar încălzi la sobă cu ele. Dar în decretul pentru crearea Fondului arhivistic de Stat, încă o greşeală a mea, din fericire neconsumată încă, stăruie să figureze că aceasta priveşte numai arhivele iobagilor şi lumpenproletariatului, care se ştie că sunt foarte bogate şi bine organizate! În fine, mai pot arăta un certificat subscris chiar de sute de zilieri. Problema selecţionării arhivelor Curţilor de Conturi e desbătută în congrese internaţionale, în studii şi în tratate arhivistice fără a se fi ajuns la o propunere concretă, de unde rezultă că nimeni până acum nu a început această operaţie. Ei bine, conducerea de la Bucureşti a rezolvat-o rapid cu zilierii: „alegeţi statele de plata salariilor şi ce vi se pare interesant". Această atestare o semnez şi eu cu amândouă mâinile, adică, să nu fiu rău înţeles, că aşa se face. Punct. Şi ca să arate că este totdeauna în mers cu ştiinţa arhivistică, anul trecut a pus dosarele în cutii ca să le scape de praful ucigător iar anul acesta le scoate ca să aibă aer sănătos. Aceasta înseamnă a proceda dialectic.

Destul. M-am cam aprins! Guarda... e passa!

În ultima scrisoare îmi vorbeşti despre stareţii Dionisie Udişteanu şi Daniil Tudor, a căror revedere e totdeauna interesantă şi plăcută în mediul lor natural. Dacă nu ai un program mai bun la vară (că o dată şi o dată o să vină ea şi vara asta!) vrei să-i vizităm trecând şi prin Dorne? La Secu, Sihăstria şi Sihlea ştiu că doreai să mergi încă din vara trecută. Poate şi doamna Turcu? Eu menţin planul de a veni cu soţia în Neamţ, iar Moş Ghiţă ne invită să-i fim oaspeţi la Piatra. Melancolic, mă gândesc că în scurtă vreme n-o să mai găsesc curele care să mă ţină pe munţi!

Scrisoarea aceasta e o răzbunare că nu ţi-am scris de multă vreme. Cer scuze doamnei urcu, că trebuie să asculte atâtea palavre. O asigur că altădată am să răspund mai repede şi mai scurt.

Până atunci rămân al d-tale,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4238, f.1-6.

---

[1] *Radu Manolescu*, profesor la catedra de istorie universală a Universităţii din Bucureşti. A publicat *Comerţul Ţării Româneşti şi Moldovei cu Braşovul (sec.XIV-XVI)*, Bucureşti, 1965; *Societatea feudală în Europa apuseană*, Bucureşti, 1974; *Cultura*

Arhivele Naţionale ale României

orăşenească în Moldova în secolul al XVI-lea, în „Analele Universităţii Bucureşti", XX, 1971, 1, p.51-77 ş.a.

[2] *Barbu Câmpina* (1923-1959), medievist, conferenţiar la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti, director adjunct al Institutului de Istorie al Academiei (1956-1959), redactor responsabil al revistei „Studii şi Materiale de istorie medie" (1956-1959), redactor al vol. II din tratatul de *Istoria României*.

[3] *Mihai Berza* (1907-1978), profesor de metodologie şi istoriografie, genealogie şi heraldică la Şcoala de Arhivistică (1944-1950), profesor la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti, director al Institutului de studii sud-est europene, redactor şef al RESEE. Pe lângă lucrările *Cultura românească în timpul lui Ştefan cel Mare*, culegere de studii, sub îngrijirea sa, Bucureşti, 1964; *Repertoriul monumentelor şi obiectelor de artă din timpul lui Ştefan cel Mare*, Bucureşti, 1968, a publicat *N. Iorga, Pagini alese*, antologie şi studiu introductiv, Bucureşti, 1965.

[4] *George Oprescu* (1881-1969), istoric, critic şi colecţionar de artă, profesor universitar la Bucureşti.

121

1957 iulie 25, Cheia. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

După cum vezi, toate planurile mele s-au răsturnat: în loc să fiu pe plaiuri moldoveneşti, sunt la Cheia sub Ciucaş. Aceasta fiindcă am fost preşedintele unei comisii pentru examenul de maturitate care m-a plictisit mult şi cum am scăpat am plecat în cel mai răcoros loc ce mi-am închipuit şi din ziua de 17 l. c. sunt aici împreună cu soţia şi nepoata. Am făcut deja două mici excursii la Muntele Roşu şi la Valea Stânii, dar mai mult nu s-a putut fiind ploaie şi vânt. Pot spune chiar că e adevărat frig şi întrebuinţăm toată îmbrăcămintea groasă ce avem. Încolo e simpatic, frumos şi plăcut; nu e pustietate, dar poate fi socotit aşa deoarece satul Cheia ţine de comuna Măneciu care este la 22 km depărtare şi împreună fac parte din raionul Teleajen cu reşedinţa în Vălenii de Munte. Ziare avem din când în când iar alte veşti doar când trec turişti spre Ciucaş relativ destul de frecventat.

În felul acesta îmi amintesc de timpul când veneam la Văleni ca student şi făceam excursii în aceste părţi trecând pe la Bratocea şi Tabla Buţii într-o vreme când turismul în aceste părţi era o adevărată îndrăzneală.

Arhivele Naţionale ale României

Mănăstirea Cheia e plăcută ca aşezare dar călugării sunt oameni închişi, negusteroşi şi fără nici o preocupare deosebită. E adevărat că mulți sunt „săraci cu duhul" dar au între ei şi un episcop în surghiun. Mai acum două zile a descins şi un vicar patriarhal, Antim, dar din automobil a ieşit o dată cu el şi o măicuță zveltă. Nu ştiu dacă mai sunt şi azi sau a fost vorba de o mică escapadă.

Motivul real pentru care nu am venit la Moldova de fapt este altul: veştile rele ce le aveam la Bucureşti despre virulența poliomelitei. Cum eu promisesem nepoatei că voi face o ascensiune cu ea, nu am îndrăznit să o aduc acolo, încât va face „botezul munților" pe Ciucaş împreună cu mama sa. Soția mea nu va putea urca mai sus de altitudinea la care ne aflăm (880 m). Ar mai fi şi altele de povestit dar nu am acum cu ce (stiloul mi s-a stricat şi cerneală nu se găseşte). Iată explicația întrebuințării creionului, care în mod obişnuit mie nu-mi place.

Îți mulțumesc pentru recenzia pe care nu au primit-o cei de la Filială. Despre ea vom vorbi cu alt prilej. Eu țin să-i felicit totuşi pentru frumoasele şi interesantele recenzii, despre studiile privitoare la Ştefan cel Mare. Cihodaru în special a găsit o seamă de argumente contrarii prețioase. Numai de ar rămâne mai departe libertatea de exprimare. Cică Câmpina (cacofonia e inevitabilă) ar fi zis că „ieşenii" în loc să facă studii îşi pierd vremea cu critici. Eu cred că ieşenii nu greşesc dacă fac şi critică.

În zilele de 3 -5 august voi fi la Bucureşti. Poate mai aflu ceva ştiri de interes comun. Pe urmă, la 15 august, mă duc la Costeşti, în timp ce soția şi nepoata rămân mai departe la Cheia, unde voi reveni la 1 septembrie să le iau. Acesta mi-ar fi programul actual, dacă întâmplări neaşteptate nu-l vor da iarăşi peste cap. Un semn de viață între timp sper totuşi să mai dau.

Până atunci primeşte o caldă strângere de mână de la

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4239.

Arhivele Naționale ale României

122

1957 august 8, Secu. *Dionisie I. Udrişteanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

8. VIII.1957
Secu

Iubite Domnule Sacerdoţeanu,

Este mult de când nu ne-am mai văzut şi nu mai ştim unii de alţii; datorită desigur contigenţelor vieţii. Însă aceasta nu însemnează că ne-am dat cumva uitării.

Am tot fost furat de rosturile gospodăriei şi am amânat de a vă da veşti, gândul, care m-a frământat şi care se transformă în faptă grăitoare şi anume: Comemorarea a 300 ani dela moartea marelui mitropolit Varlaam Moţoc, al cărui mormânt este la Secu şi care a încetat din viaţă în 1657, între 18 August - 19 Decembrie.

Această comemorare prin voia lui Dumnezeu şi cu răspundere din ţara noastră se face acum pe calea rânduelilor creştineşti la noi, la Secu, odată cu hramul nostru, la 29 August 1957, pentru cauze economice. Se va face la Mitropolia Moldovei, în toamna anului 1957 şi la Bucureşti, de către Sf. Sinod, tot în toamnă.

Dar se va face şi pe calea scrisului românesc, al cărui ostenitor neîncetat a fost Varlaam. În acest scop am bătut la uşile presei bisericeşti: „Mitropolia Moldovei", închină un număr festiv pentru Varlaam; un număr festiv se va face şi în toate revistele Sf. Sinod, la Bucureşti. Celelalte reviste bisericeşti mitropolitane la fel vor închina articole. Am rugat chiar conducerea Academiei Române, D. Traian Săvulescu şi P. P. Constantinescu-Iaşi ca şi în areopagul său să ridice glas de laudă, pentru acela care a fost trâmbiţa scrisului şi a graiului românesc, Varlaam mitropolitul. Şi despre cele ce se vor face aicea la noi şi aiurea, pentru acest mare uriaş, n-am voit să te lipsesc pe D-ta şi pe ceilalţi iubitori ai adevărului istoric şi ai scrisului românesc ca chiar Dv., acolo unde sunteţi să vestiţi şi să scriţi despre Varlaam Moţoc, deschizătorul căilor luminoase în istoria şi cultura românească.

Arhivele Naţionale ale României

M-ar bucura dacă la 29 Aug. 1957, Vă veți găsi printre ostenitorii şi cinstitorii memoriei marelui Varlaam! Pela noi, toate bune, pace şi voie bună, cu deplină sănătate. Ca în toiul muncilor agricole ne muncim să strângem de pe câmp rodul unui an de osteneli agricole, ca să ne fie asigurată şi pâinea cea de toate zilele pe care ne-o dă bunul D-zeu. Salutați din parte-mi pe d-nii: Al. Elian; B. Damian; E. Vîrtosu; I. Ionaşcu; M. Regleanu şi pe toți aceea care mă cunosc şi se ostenesc la redarea adevărului istoric, din filele îngălbenite ale trecutului.

Arătați respectele mele şi D-nei Dv. şi dorința unei depline sănătăți.

Păr. Gherontie şi toți ai mei de aicea îşi amintesc cu drag de Dv. şi de clipele plăcute petrecute împreună.

În dorința unei apropiate revederi primiți afecțiunea curatei mele prețuiri prietenești. Al Dv., cu drag şi voe bună

Arhim. Dionisie I. Udişteanu
Starețul M-rii Secu - Tg. Neamț

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 837, f. 2-3.

123

1957 august 10, Cheia. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Trecând în iureş prin Bucureşti, acum câteva zile, am găsit cartea poştală a D-tale cu îngrijorare. Cred că între timp ai primit scrisoarea mea scrisă cu creionul şi cu lămuririle din ea. Acum scriu cu stiloul soției mele şi penița nu mă cunoaşte şi nu pot stărui ca să nu se înstrăineze de dânsa. Țin totuşi să te felicit pentru concentratul şi esențialul articol despre **Moş Ghiță** din „Iaşul literar”.Cum scriam în scrisoarea precedentă, îmi place că Iaşul devine din ce în ce mai independent. Îi stă bine. Poate mai târziu vei vorbi şi de alte figuri ieşene sau moldovene care stau bine neamului întreg,

Arhivele Naționale ale României

cum este şi figura lui Moş Ghiţă. Regret din suflet că a trebuit să schimb direcţia locului de odihnă din vara aceasta şi că nu l-am mai putut revedea pe moş Ghiţă dar sunt sigur că voi avea această plăcere la anul. Poate că împreună ne vom bucura mai mult atunci!

Aici mai stau trei zile ca să mai fac o variantă pe Ciucaş. După aceea mă întorc cu soţia la Bucureşti pentru ca eu să plec pe încă zece zile la Costeşti, la tata şi fraţi. Apoi, revin în Bucureşti spre a relua activitatea obişnuită. În ce cadru, nu ştiu. Văd însă că sunt atâtea serii de examene încât cred că nu voi scăpa de ele. Încolo nădejdile sunt bune.

Cu toată prietenia,
A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4240.

124

1957 octombrie 1, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Ieri am primit nişte extrase de la o lucrare nouă. Mă grăbesc să-ţi trimit câteva exemplare să dai cui mai crezi de cuviinţă. Însă scopul principal al acestei expediţii este să ştiu dacă eşti în Iaşi, că astă-vară – şi sper să fi primit cele două scrisori ale mele trimise obişnuit, cu unele lămuriri – mi-am încurcat programul. Acum, revenind la viaţa obişnuită, e timpul să continuăm schimbul de impresii, laude, bârfeli şi tot ce aparţine oricărui om. Sunt multe de spus, dar nu le rabdă pe toate hârtia, fie ea şi englezească. De pildă, ce pot eu să spun despre premiul pentru istorie din anul acesta? Cred că Cihodaru a dovedit bine de ce esenţa lucrării în cauză e şubredă[1]. Rezultatul e transformarea ei în operă naţională! Dar mai sunt şi alte aberaţiuni. Îndată ce am ştire de la D-ta voi încerca să mai dezleg sacul, pe care de altfel îl ţin încă destul de strâns legat la gât. Dar sunt mulţi draci în el!

M-aş bucura să te ştiu sănătos şi că lucrezi mai departe cu aceeaşi voinţă şi voioşie. De la Moş Ghiţă ce mai ştii? D-na Turcu, după prăpădul

Arhivele Naţionale ale României

de la Mirceşti, ce face, sau mai bine zis ce a făcut pe vară? Aţi fost în excursii?

Al D-tale de totdeauna,
A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4241.

[1] Barbu Câmpina, pentru *Cercetări cu privire la baza socială a puterii lui Ştefan cel Mare*, în „Studii cu privire la Ştefan cel Mare", Bucureşti, 1956, p.11-111, a primit Premiul de Stat, iar, într-o recenzie, Constantin Cihodaru a demonstrat superficialitatea analizei autorului.

125

1957 decembrie 6, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Alături primeşte un extras care deşi dat cu patru luni după predarea sus a monografiei despre Haşdeu, a apărut totuşi. Cealaltă aşteaptă încă. Aşteptarea îmi produce însă un regret: nu prin faptul că întârzie ci pentru că nu mai poţi adăuga nimic. Aşa de exemplu, am uitat să trec în lista materialelor haşdeene păstrate în arhive cele arătate de Dv. în **Îndrumător, I**. Ocazie pentru adăugiri, care vor fi probabil multe.

Ce e în articolul ce-ţi trimit acum nu e şi acolo, care are alt fir călăuzitor.

Alta. Sunt îngrijorat că nu ştiu dacă ai primit „România", împreună cu o lungă şi abuzivă scrisoare. Ţi le-am expediat la 11 luna trecută. Sper că nu s-au rătăcit cu poşta.

În curând vei avea noutăţi moscovite. M-ar interesa să cunosc filtrul prin care ţi se vor comunica.

Cu toată simpatia,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4242.

Arhivele Naţionale ale României

126

1957 decembrie 16, Piatra-Neamț. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Scumpe prieten A. Sacerdoțeanu,

Din toată inima îți mulțămesc pentru însemnatul d-tale studiu despre B. P. Haşdeu ca istoric[1], care mi-a scuturat marasmul senil şi l-am putut ceti cu mare interes într-o noapte de insomnie.

Terminând lectura, am cătat caietul meu început în 1900, în care sânt toate însemnările mele bibliografice despre Haşdeu şi am adăogat studiul d-tale după cele două studii a lui Eugeniu Speranță, publicate de curând în revista „Steaua" din Cluj.

În acest caiet al meu sânt multe date care te-ar interesa. Alăturez la această scrisoare însemnările mele din Nov. 1914 şi Dec. 1957, pe care te rog a mi le **înapoia** după ce le vei ceti, sperând că îți vor da îndemnul a te hotărî să mai faci o călătorie la Piatra, înainte de moartea mea, ca să vezi materialul din cele câteva lăzi care mi-au mai rămas după cele pierdute la Iaşi în timpul războiului I şi la Tarcău în al II-lea război.

Nu pot scrie mai mult şi te rog să primeşti împreună cu soția urări de sănătate dela vechiul prieten

Moş G. T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 824, f. 48-50.

---

[1] A. Sacerdoțeanu, *Concepția istorică a lui B. P. Haşdeu*, în „Studii-Revistă d-e istorie", X, 1957, nr. 5, p. 141-160 şi extras: Bucureşti, 1957, 18 p.

Arhivele Naționale ale României

127

1958 ianuarie 5, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Cu destulă întârziere după consumarea faptului – adică după 1 ianuarie, care nu aduce mari speranţe – este bine totuşi să încep cu urări de anul nou, 1958! Să fie mai bun decât precedenţii şi să ajungă leafa la întreţinerea zdrenţelor ce mai avem. Cât despre activitatea ştiinţifică, aceea trebuie să meargă înainte, cu voie sau fără voie.

Alta acum. Eu ţi-am trimis o lucrare în 3 exemplare şi d-ta îmi trimiţi 3 lucrări diferite! O compensaţie e greu de făcut în felul acesta. De altfel, ritmul de lucru şi accesibilitatea în presă diferă la noi doi şi mă declar învins mai dinainte. Însă d-ta ai numai elogii pentru paginile mele hasdeene, într-un anumit sens încă destul de reţinute (**acum** nu se poate vorbi sincer despre Haşdeu); eu nu-mi reţin laudele pentru ale d-tale, ca întotdeauna pline de noutăţi şi de migăloasă muncă, dar două impresii fugare tot vreau să ţi le comunic (sper să nu repet supărarea pe care ţi-am făcut-o cu penultima mea scrisoare): cred că prin „rupând şi surpând toate condicile" din hrisovul ghiculesc, nu trebuie să înţelegem distrugerea arhivelor. Aici **condica** echivalează „cu lege, cu pont sau regulă". Deci şi aici vrea să taie şi să dezrădăcineze obiceiurile vechi. L-am discutat şi eu la unul din cursurile mele şi constat că în ed. Răşcanu subliniasem aceste expresii în exemplarul meu. Mi se pare că într-o convorbire anterioară îmi exprimasem părerea că trebuie studiat comparativ cu precedentul şi cu următorul al lui Moruzi în aceeaşi chestiune. E de văzut de asemenea dacă ediţia Răşcanu şi ediţia din Uricariul au acelaşi text la bază şi dacă nu-i recent intrat în arhiva Dv. Este cel de la Seminarul Veniamin <Costachi>. Pentru a nu naşte invidii şi discuţii era bine ca în volumul comemorativ al Arhivelor Statului, de altfel foarte inegal redactat, să nu fi publicat decât un articol. Tiparul e bun, dar tehnica redacţiei e defectuoasă.

Şi pe aici se vorbeşte că vizita la Moscova i-a uluit pe toţi! Zestrea cu care s-au întors iar toţi e uimitor de arhivistică: aspiratoare, răcitoare, deci toate în legătură cu conservarea. Sunt însă curios pentru cărţi şi „schimb" de experienţă. Acestea se vor degaja mai târziu când se vor calma laudele.

Arhivele Naţionale ale României

Monografia mea despre Haşdeu mai întârzie. Între timp am mai redactat un capitol hasdean: **Haşdeu arheograf,** care îşi caută editorul. Acesta, ca în **Concepţia istorică a lui Haşdeu**, nu figurează în monografia, care este numai o trecere în revistă a vieţii şi operei.

De la Moş Ghiţă am primit veşti mai bune în două scrisori, din 9 şi 16 decembrie. În a doua îmi spune că studiul despre Haşdeu „mi-a scuturat marasmul senil şi l-am putut ceti cu mare interes într-o noapte de insomnie". Mă bucur de interesul pe care l-a provocat, mai ales că mi-a dat şi o serie de informaţii personale. Mă întreabă şi despre programul drumeţiei mele de la vară, invitându-mă să-l văd. Desigur că aceasta va fi!

În ultimul timp cerându-mi-se o listă de lucrări „secretă" la Facultate am alcătuit-o şi o copie o alăturez. Găsind şi una mai veche şi cum ştiu că te interesai de aşa ceva, o trimit şi pe aceea. Lecţia de deschidere o dau pentru distracţie. Începutul este conformist, dar restul realitate uimitoare.

Rog să transmiţi D-nei Turcu cele de cuviinţă.

Cu dragoste şi prietenie,

A. Sacerdoţeanu

P.S. Mi s-a tocit penița stiloului prea mult. E semn că trebuie să pun punct scrisului sau să o schimb, la propriu şi la figurat?

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4243.

128

1958 ianuarie 7, Cluj. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoţeanu*.

Prea Stimate Domnule Profesor,

Am primit şi mulţumesc foarte mult pentru extrasele lucrărilor Dv. „Comentarii la diploma din 1285 privind pe magistrul Gheorghe"[1] şi „Concepţia istorică a lui B. P. Haşd eu".

Arhivele Naționale ale României

Am citit ambele cu multă plăcere şi mi-au fost mult de folos. Consider studiul „Concepția istorică a lui B. P. Haşdeu” ca o inițiere importantă pentru pregătirea istoricului atît de necesar al istoriografiei noastre.

În legătură cu primul studiu vreau să obiectez numai atît, că rapoarte scrise despre punere în posesie de fapt ne-au rămas în mare număr începînd din sec. XIII (p. 34). În legătură cu cele spuse pe pg. 35 însă am părerea că cea mai mare parte dintre **comites et magistri** nu provin din rîndurile micii nobilime. De altfel familia Sóvári Soós amintită în document şi ea este o familie mai de seamă / aşa zisă „gentry”/.

Concomitent cu scrisoarea mea V-am trimis studiul meu „Începuturile scrisului în păturile laice din Transilvania medievală”[2], cu acea mare rugăminte, ca să cer părerea şi ajutorul Dv. fruntaşul celor care se ocupă cu studiile auxiliare ale istoriei în țara noastră în legătură cu planurile arătate la pag. 97-99. Nu credeți că ar fi actual coordonarea cercetărilor auxiliare ale istoriei din Capitală, Iaşi şi Cluj. Nu vedeți Dv. posibilități noi în legătură cu ştiințele auxiliare ale istoriei acum după reforma înv<vățământului> superior? Aş fi foarte curios să cunosc părerea Dv. în legătură cu sarcinile viitoare ale studiilor noastre.

De aceea am avut îndrăzneala că să Vă pun aceste întrebări, fiindcă ştiu că sînt şi problemele Dv.

Vă doresc muncă rodnică în anul nou.

Jakó Zsigmund

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 843, f. 74.

---

[1] A. Sacerdoțeanu,*Comentarii la diploma din 1285 privind pe magistrul Gheorghe*, în „Analele Universității Bucureşti”, XI, 1957, p. 27-43. Şi extras: Bucureşti, 1957, 17 p.

[2] Sigismund Jakó, *Les debuts l' ecriture dans le couches laiques de la société féodale en Transylvanie*, în „Nouvelles Études d' Histoire”, I, (1955), p. 209-223.

Arhivele Naționale ale României

129

1958 ianuarie 10, < Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

10. I. 1958

Mult stimate Domnule Sacerdoţeanu,

Am primit alaltăieri plicul Dvs., conţinînd scrisoarea cu data de 5 ianuarie, lîngă care am găsit interesanta lecţie de deschidere din 15 Septembrie 1952, cum şi cele două liste de lucrări ale dvs. Vă mulţumesc pentru toate şi pentru urările de anul nou şi vă rog să aveţi bunătatea – dvs. şi doamna – a ne primi şi prea întîrziatele noastre bune urări pentru acelaşi început de an. Mare dreptate aveţi arătîndu-vă îngrijorarea în ce priveşte posibilităţile noastre de trai cu leafa pe care o avem, şi cu nevoile şi obligaţiile pe care de asemenea le avem. Viaţa se scumpeşte din ce în ce şi însuşi „statul nostru de democraţie populară" contribuie la aceasta. (Scumpirea tarifului C. F. R., telefon, radio – după cum aud; căci încă nu am mers recent cu trenul, telefon nu am, iar taxa de radio n-a venit încă la scadenţă). Cît priveşte „zdrenţele" noastre, paltonul meu a intrat în al 26-lea an de folosinţă!

Deşi în ultimul timp, începînd de pe la 20 decembrie m-a chinuit o răceală care, tratată de la început cu o cutie de „dicilină", n-a reuşit să mă reţină în casă şi în pat, dar nici complet sănătos nu m-a lăsat ca să-mi văd de treabă cum se cade, am recitit totuşi o carte mai veche la care ţin mult. E *Istoria literaturii româneşti. Introducere sintetică*, de N. Iorga (Bucureşti 1929). Azi m-am întors şi am recitit paginile 83 şi 84, datorită lecţiei d-vs de deschidere şi anume a introducerii ei în stil „conformism" – cum îi ziceţi dvs. (Iorga i-ar fi zis tipism). Lamprecht a avut mare dreptate – şi de asemenea marele comentator în paginile arătate…Cîtă pagubă pentru cultura noastră românească - şi în general a omenirii, că prezentul nu învaţă cît de cît din experienţa trecutului!

Mi-am oprit totuşi atenţia asupra a două afirmaţii din introducere: aceea din pagina 1, alineatul al doilea, unde spuneţi că „din punct de vedere etic suntem mai tari, mai puternici decît acum un an" – asta în

Arhivele Naţionale ale României

1952! – şi alta din alineatul următor, unde e vorba de „virtutea” cuiva care „nu recunoaşte meritele din trecut”.

Sunt două constatări despre care s-ar putea vorbi multe…În special despre acea amară „virtute”…Mi se pare, totuşi, că în ultimul timp s-a strecurat în „politica” noastră de azi o rază de omenie. Mă gîndesc la unele pensii care s-au acordat unora din cei cu merite din trecut – şi pînă mai ieri muritori de foame. Rămîne însă întrebarea „cu ce preţ şi pentru cîţi!”

Restul lucrării este foarte interesant. Mi-a plăcut grozav cît de „vîrtos” l-aţi scuturat pe autorul „studiului” din „Viaţa Românească” (nr. 6-7/ 1946)! Şi m-am gîndit: cîţi oare din cei care scriu azi, mai ales în domeniul istoriei şi al istoriei literare, n-ar merita astfel de critici temeinice, pentru ca să se mai stăvilească bătaia cîmpilor, vorbăria şi încurcarea lucrurilor!

Numai dacă frumoasa d-vs lecţie de deschidere va fi avut vreun efect în rîndurile tinerimii noastre, în majoritate atît de neorientată şi mai ales pustiită sufleteşte.

E adevărat că lista lucrărilor d-vs. v-am cerut-o mai demult. Îmi dăduseţi însă, ulterior, acel memoriu de titluri şi lucrări tipărite, şi credeam că el va trebui numai completat cu ceea ce a apărut după data tipăririi. Văd însă că listele trimise conţin şi alte titluri, care nu sînt în memoriul tipărit, sub datele respective. Aşa că listele sînt binevenite. Cum ştiu însă că şi Moşu Ghiţă doria această listă, vă rog să-mi comunicaţi dacă i-aţi trimis-o. În caz negativ eu voi copia listele la maşină spre a-i da şi lui un exemplar şi, vă voi trimite şi d-vs. copiile ce-mi rămîn.

Am făcut haz de comparaţia d-vs. în legătură cu schimbul nostru de lucrări. Ziceţi că mi-aţi trimis o lucrare în trei exemplare, eu v-am expediat lucrări deosebite, şi că mergînd în acest ritm, vă declaraţi învins de la început…Însă eu nu pot accepta comparaţia, fiindcă nu atît numărul, ci **calitatea** lucrărilor contează. Şi aici mă socot eu învins, fiindcă Haşdeu al d-vs. a fost discutat şi aici, în sala noastră de studii şi am auzit numai laude la adresa d-vs. Pînă şi baciul nostru a recunoscut că e o lucrare „frumoasă şi interesantă şi are să vă scrie…”, iar o tînără cercetătoare de la Filiala Academiei mi-a spus că din tot cuprinsul revistei, articolul despre Haşdeu este singurul care a entuziasmat-o.

Aşa că vedeţi d-vs. cum stau lucrurile.

Referitor la lucrările mele, vă mulţumesc din toată inima că le acordaţi toată atenţia. Observaţiile d-vs. sunt todeauna judicioase şi mă

Arhivele Naţionale ale României

interesează în mod deosebit. Departe de mine gîndul să mă supăr! În ce priveşte interpretarea cuvintelor „rupînd şi surpînd toate condicile vechi" desigur că aveţi dreptate. Nu e vorba de distrugerea arhivelor. Şi, în urma discuţiilor ce am avut împreună, cînd am fost la d-vs., eram hotărît să schimb textul meu la corectură. Dar din păcate nu ni s-au trimis corecturi şi nu numai că n-am putut face îndreptări, dar s-au strecurat şi greşeli de tipar pe care cei de-acolo nu le-au sesizat.

E adevărat că n-ar fi trebuit să apară amîndouă lucrările mele în volumul jubiliar. Dar Direcţia ne-a cerut mai multe lucrări, ca să aibă de unde alege. Eu am trimis întîi una: Sever Zotta, *Biobibliografie*. Pe urmă mi s-au mai cerut şi alte lucrări, spunîndu-mi-se că cel dintîi nu poate intra acum. (Bietul Zotta!). Am trimis pe acestea două, fără să-mi treacă prin gînd că se vor publica împreună![1]

Acum e vorba să apară „Revista Arhivelor". Am trimis la început un mic „articol", apoi ni s-au cerut şi „note". Pe urmă s-a propus o rubrică nouă „cronica arhivistică". Am făcut deci note şi pentru acestea. Acum se cer şi „recenzii"…

Mă bucur că e gata noul d-vs. articol „Haşdeu arheograf". Îl aştept tipărit, cu nerăbdare. N-aveţi o copie în plus, să o prezint la publicaţia Filialei de aici a Academiei? Poate ar ieşi în nr. 3-4/1957. Aş încerca…

Acum vreo 3-4 luni mi-a trecut pe sub ochi un dosar în care era vorba de studiile lui Haşdeu. Cineva i le contesta cu ocazia intrării (lui H.) în corpul universitar. V-ar interesa? În caz afirmativ voi căuta dosarul şi vă voi copia ceea ce voi crede că e mai important.

În ce priveşte promisiunea pe care i-aţi făcut-o lui Moşu Ghiţă, că la vară veţi fi pe meleagurile noastre sînt încîntat. Mai tîrziu vă voi întreba cînd va fi aceasta.

Respectuoase sărutări de mînă Doamnei.

Cu aleasă considerație şi mult dor,

Constantin Turcu

P.S. În ce priveşte adaosul (PS) din scrisoarea d-vs., vă pot asigura că nu se cunoaşte că vi s-a tocit peniţa. **Scrie foarte bine**! Deci nu e cazul să o schimbaţi, nici la propriu, nici la figurat…

C. T.

Arhivele Naționale ale României

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 835, f. 47-49.

[1] C. Turcu, *Norme pentru organizarea cancelariei moldoveneşti în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea* şi *Fabrica de huscă de la Luncani-Bacău (1817),* în vol. *Arhivele Statului. 125 ani de activitate (1831-1956)*, Bucureşti, 1957.

130

1958 ianuarie 31, Piatra-Neamţ. *G. T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult iubite prietene, A. Sacerdoţeanu,

Îţi eram dator cu răspuns la ultimele două scrisori, dar lenea-mi octogenară m-a împiedicat…

A trebuit să-mi vină o scuturătură neplăcută, ca să iau condeiul şi să-ţi împărtăşesc păţania mea **arhivistică**…

M-am trezit cu o adresă din partea Şefului Filialei Arhivelor Statului din Piatra-N., pe lângă care alătureză „Instrucţiunile privind clasarea materialelor documentare" pe care le posedă biblioteca mea, „instrucţiuni ce urmează a fi aplicate în temeiul dispoziţiilor art. 6 din Decretul nr. 353/1957" (9 pagini pe care nu le-am putut ceti!)

După cîteva zile de gândire, am făcut un răspuns c-o mică descriere a pierderilor avute în cele două războaie şi cu arătarea că cărţile tipărite în nr. de 18. 891 le-am donat oraşului Piatra-N. iar manuscrisele mele au fost făgăduite Academiei Române după moartea mea, atunci când am fost ales membru de onoare.

Arătând nepoţilor mei acest răspuns, ei au stăruit să dau un răspuns mai scurt ca din partea bibliotecarului şef numit de Minister la conducerea Bibliotecii documentare G.T.K.

Iată textul acestui răspuns expediat ieri:

„La adresa Dv. am onoare a vă răspunde că în Biblioteca Documentară înfiinţată prin actul de donaţiune a tov. G. T. Kirileanu legalizat de Trib<unalul> Neamţ sub Nr. 259 din 24 Ianuar 1956 se găsesc numai cărţi tipărite în Nr. de 18. 891 şi **nici un document manuscris.**

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Aşa fiind, nu vă putem da un răspuns privitor la instrucţiunile alăturate la adresa Dv. asupra materialelor documentare **scrise**".

Aş dori să am răspunsul d-tale în această chestiune neaşteptată.

La scrisoarea din 6 Ianuar răspund acum mulţămindu-ţi pentru interesantele informaţii asupra hârtiilor Haşdeu rămase la Iuliu Dragomirescu şi aştept cu mare nerăbdare studiile d-tale.

La scrisoarea din 8 Ianuar răspund cu **ruşinea** ce am de felul cum a eşit ediţia populară Creangă.

Întâi felul sărăcăcios ca hârtie, al doilea lipsă de grijă a celor ce-am priveghiat ediţia în care sânt atâtea greşeli:

La pag. 63 lipsă un rând la locul lui, unde-i pus un rând de mai jos. Rândul lipsă este acesta: Câte părţi are gramatica română?

La pag 78. Cuvântul **baiu** (2 silabe) înlocuit prin **bai,** deşi eu am făcut la ultima corectură observarea scrisă că în Moldova se zice **baiu** (2 silabe) nu bai.

Dar cea mai boacănă este la tabla de materii unde la pag. 124 trebuia: **Moş Ion Roată şi Vodă Cuza,** iar ei au repetat Moş Nichifor Coţcariul!

Dar ce-i mai dureros e faptul că nu s-a pus portretul lui I. Creangă nici casa lui de naştere din Humuleşti.

Şi în sfârşit păcatul că volumul menit pentru săteni **nu este legat.**

Zilele acestea nepotul meu librarul din localitate mi-a adus broşura cu:

Proectul de plan al apariţiilor pe anul 1958, în care la pag. 45 Nr. 189 este:

I. Creangă, Opere 272 pag. br. 18 lei, legat 21 lei. Ce să fie? Căci ediţia mea cea ruşinoasă pe care o ai şi d-ta are **329 pagini** cu preţul **8 lei.**

Să fie oare altă ediţie(dar nu a mea)?

Cu devotate sentimente pentru amândoi soţii

Moş G. T. Kirileanu

Alăturez fotografia mea făcută la o vizită a gazetarilor locali.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 49-50.

Arhivele Naţionale ale României

131

1958 februarie 2, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Sigismund Jakó.*

Mult stimate domnule Jakó,

Iertaţi întârzierea cu care răspund la scrisoarea Dv. din 7 ian. Dar ocupaţiile de moment şi nevoile de fiece zi nu mi-au dat răstimpul necesar unui răspuns cuvenit. Căci la propunerea Dv. atît de chibzuită şi de necesară, gînd „fără val trebuieşte!" Înţelegeţi din aceasta că sînt întru totul de acord pentru coordonarea cercetărilor ştiinţelor auxiliare de la universităţile noastre. Încă, dacă se poate, chiar de la institutele istorice de cercetări ştiinţifice…Mă întreb însă dacă este posibilă o atare unire de forţe şi cunoştinţe, care, ca şi Dv., cred că s-ar completa în mod util. Deocamdată nu ne cunoaştem reciproc nici planurile de învăţămînt anuale, nici temele de perspectivă studiate individual sau în colectiv. Eu sînt alături de Dv. în această chestiune; mă îndoiesc însă că se va mai găsi un al treilea. Avem de-a face cu oameni, cu interesele lor, şi nu cu „idei", de interes colectiv. Totuşi stăruiţi. Un plan comun în acest sens al celor două universităţi clujene propus universităţilor din Bucureşti şi Iaşi, poate prin M<inisterul> I<nvăţămîntului> <şi> C<ulturii>, ar putea avea sorţi de izbîndă. O doresc şi-l susţin.

Mulţumesc pentru bunele aprecieri şi preţioasele informaţii ce-mi daţi în amintita scrisoare. Îmi veţi permite ca în viitor să fac apel direct la Dv. pentru chestiuni care vă sînt atât de familiare şi în competinţă netăgăduită.

Sincer al Dv. devotat,

A<urelian> S<acerdoţeanu>

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 843, f. 75.

Arhivele Naţionale ale României

132

1958 februarie 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către M. Gheorghiu*[1].

Scumpe domnule Gheorghiu,

Este adevărat că în ultimii ani ne-am întîlnit doar întîmplător, dar totdeauna cu bună dispoziţie. Aş dori ca această atmosferă de încredere să nu fie umbrită nici o dată, chiar dacă ne vedem atît de rar. Acum însă cred necesar să-ţi comunic o părere, de care te rog să ţii seama, nu numai spre binele D-tale, dar şi al Arhivisticei înseşi: **întâi,** nu trebuie să dai impresia că arhivalele particulare pot fi luate cu hurta (*sic!*), şi **al doilea** să nu urmăreşti întîi documentele asigurate deja cînd sînt altele care dispar de sub ochii noştri. Şi sînt destule.

Iată de ce e vorba. Am ştiri de la Piatra Neamţ că şeful filialei Arhivelor Statului locale a intervenit inoportun la bunul român şi rarisimul mare caracter G. T. Kirileanu, să-i trimită lista documentelor ce posedă. Aceasta a produs mare frămîntare în inima încercatului bătrîn, care a donat pînă acum oraşului P<iatra> N<eamţ>, cărţile ce avea şi a promis Academiei manuscrisele, **care sînt proprietate personală** şi nu intră deci în prevederile decretului privitor la Fondul arhivistic de stat. Îţi rămîn îndatorat dacă, îndrumînd în direcţii mai bune zelul subalternului D-tale de la P<iatra> N<eamţ>, va lăsa în pace sensibilitatea şi bătrîneţea stăruitorului colecţionar, căruia trebuie nu numai să-i cruţăm orice neplăcere, ci să-l sprijinim să ţină întreagă şi în ordine importanta sa colecţie. Ce va crede de cuviinţă că trebuie să rămînă în oraşul său iubit, fii sigur că nu va pregeta a o face. Cu bunătatea se cîştigă mai mult decît cu formalismul corespondenţei stîngace. Aşa am făcut eu totdeauna şi nu încetez a o mărturisi. Este posibil?

Cu veche preţuire, al D-tale
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Bd. Mărăşeşti, nr. 3
Rn. N. Bălcescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 804, f. 20.

[1] *M. Gheorghiu*, şeful Serviciului Arhivelor Statului Bacău.

Arhivele Naţionale ale României

133

1958 februarie 4, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoţeanu către G. T. Kirileanu*[x].

Prea iubite Moş Ghiţă,

Sînt mîhnit peste măsură de neplăcerile avute în ultimul timp în legătură cu mss. Dv. Răspunsul pe care l-aţi dat este foarte potrivit. În acest sens am şi scris şefului arhivelor de la Bacău, de care ţine filiala din P<iatra> N<eamţ>, să fie mai cu grijă subalternul său. Anexez copia scrisorii trimise. La orice eventuală revenire stăruiţi pe această linie şi să nu aveţi teamă.

În legătură cu I. Creangă, **Opere,** ediţie anunţată cu 272 p., am fost la librăria Academiei să mă interesez. Acolo nu ştie nimeni nimic. Îmi spun însă că un asemenea proiect de plan pe 1958 a fost şi la ei, pentru a da sugestii de tiraj, dar a fost retras. Bănuesc că e vorba de o ediţie critică, aşa cum s-a făcut pentru Gr. Alexandrescu. În cazul acesta ar putea şti ceva d. prof. Iorgu Iordan. Ar fi bine să-i faceţi întrebare.

Pentru ediţia apărută nu trebuie să vă supăraţi atît de mult. Faţă de grozăviile care apar în alte cărţi greşelile semnalate de Dv. destul de supărătoare sînt floare la ureche. Se fac acum eforturi mari pentru răspîndirea culturii româneşti, dar responsabilii de carte rămîn încă agramaţii. Sperăm să se îndrepte şi această latură. Altfel nu mai avem curajul să trecem la lucrări mai grele.

Mulţumesc f. mult pentru excelenta fotografie. Soţia mea e încîntată de ea şi ţine neapărat să vă viziteze la vară, să vă vadă chiar între cărţi, vioiu şi pătrunzător ca în imagine.

Cu nesfîrşită dragoste

A<urelian> S<acerdoţeanu>

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 51.

[x] Concept.

Arhivele Naţionale Române

134

1958 martie 9, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

9. III. 1958

Mult Stimate domnule Sacerdoţeanu,

La vreo două zile după întoarcerea mea din Bucureşti mi-a sosit şi pachetul cu tipăriturile trimise de d-vs. cu o zi înainte de a vă vizita. Deci vă mulţumesc mult pentru toate – adică şi pentru revista Mitropoliei Olteniei, precum şi pentru scrisoare.

Câte un exemplar din extrase am dat profesorilor N. Corivan şi D. Ciurea. Celelate exemplare voi vedea cine le va merita.

Articolele d-vs. din revista mitropoliei m-au interesat în mod deosebit. Văd că sînteţi printre cei dintâi care comemoraţi pe Varlaam Mitropolitul[1]! Eu nu ştiu în ce măsură se datoreşte acest fapt preocupărilor d-vs. recente pentru marele Haşdeu şi opera sa, ori popasului de acum doi ani pe care l-aţi făcut la mănăstirea Secu…Dar, oricum, gîndul d-vs. a fost fericit. Şi, din casa lor de lut, de acum 300 ani şi de acum 50 de ani, spiritul sihastrului de la Secu şi al lui Haşdeu, vor fi fremătat o clipă.

Celălat articol al d-vs. – Observaţii asupra documentelor lui Mircea cel Bătrîn[2], pentru mănăstirea Tismana este o lecţie de modul cum trebuiesc cercetate vechile acte în genere, dar şi un model de studiu monografic pentru mănăstiri. Cu siguranţă că acest studiu va fi imitat de unii cercetători care se ocupă de istoricul vechilor aşezăminte religioase din ţara noastră. Pentru cei din Muntenia lucrul va fi mult uşurat de acele lucrări arhivistice pe care le-aţi iniţiat şi realizat: indicii cronologici pentru diversele bunuri publice…

Aşadar colaborarea d-vs. la revistele bisericeşti este foarte preţioasă şi trebuie continuată şi, dacă se poate, şi intensificată.

Mă bucur că aţi semnat un contract cu editura pentru un volum din scrierile lui Haşdeu. Îl aştept cu nerăbdare. Sper să găsesc în curînd acel dosar – pe care îmi pare rău că nu l-am însemnat în alfabetarul meu – cu ştiri despre Haşdeu şi să trimit extrase din ce este mai important.

Despre articolul dat de dvs. la „Revista Arhivelor” – seria nouă, aflasem în timpul şedinţei. Numele d-vs. a fost citat în darea de seamă. Mi

Arhivele Naţionale ale României

se pare că v-am spus. Va fi un articol deosebit de interesant poate singurul la înălțime din tot cuprinsul ediției. Mă bucur că ați primit să colaborați şi sper să nu aveți deziluzii.

Pe M. Gheorghiu de la Bacău l-am dăscălit şi eu din nou în ce-l privește pe Moşu Ghiță. Să nu se atingă de el nici cu degetul cel mic! Mi-a promis că va respecta porunca.

Vă trimit, alăturat, volumul lui Ilie Minea[3], *Din istoria culturii româneşti*, pe care vi l-am promis cu multă plăcere.

Deocamdată închei aceste rînduri.

Respectuoase sărutări de mînă doamnei Sacerdoțeanu şi cele cuvenite de la soția mea.

Cu aleasă considerație
Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 52-53.

---

[1] Şerban Răzeşul, *B. P. Haşdeu despre mitropolitul Varlaam (Cu prilejul comemorării lor)*, în „Mitropolia Olteniei"(în continuare „Mitr. Olt."), IX, 1957, nr. 9-10, p. 672-674.

[2] Aurelian Sacerdoțeanu, *Cîteva observații cu privire la documentele lui Mircea cel Bătrîn pentru mănăstirea Tismana,* în „Mitr. Olt.", IX, 1957, nr. 9-10, p. 603-614.

[3] *Ilie Minea* (1881-1943), profesor la Universitatea din Iaşi (1919-1943). A publicat importante lucrări de istorie, în 1925 a fondat revista „Cercetări istorice", a fost inițiatorul înființării Institutului de Istorie „A. D. Xenopol" , al cărui director a fost până la moartea sa.

135

1958 iunie 16, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mi se pare că a trecut o veşnicie de când nu ți-am mai scris! Şi eram dator în primul rând să-ți mulțumesc pentru darea de seamă despre Divanele lui Ştefan cel Mare. În felul acesta ele trăiesc mai departe şi mă îndeamnă să mă ocup şi de cele înainte de Ştefan cel Mare. O voi face dar

Arhivele Naționale ale României

nu ştiu când. Văd însă că D-ta ai lăsat-o aşa cum o ştiam. Îţi mulţumesc pentru ea ca şi pentru revista însăşi, care completează informaţia mea. Mulţumesc şi celor care – acolo – au dat ospitalitate semnalării.

De ce a întârziat atât de mult acest răspuns şi această mulţumire? D-ta vei înţelege. Azi am predat la editură ultima parte din vol.I, **Opere** de D.Onciul. Lucrarea angajată pentru un volum la 1 aprilie 1958, după predare mi s-a cerut să-l refac urgent în două volume. A trebuit să adaug toate lucrările nemţeşti ale lui Onciul în care tratam despre cele două probleme cardinale studiate de Onciul, continuitatea poporului nostru şi întemeierea principatelor, şi traducerea lor nu a fost treabă uşoară. Următorul volum va începe cu **Originile Principatelor Române** şi cred că-l vor putea da până în septembrie. Mâine încep discutarea obiecţiunilor făcute de editură pe baza referatelor ce va fi făcut încât nu ştiu dacă vor rămânea toate paginile pe care le-am propus spre tipărire şi nici **Viaţa şi opera** lui Onciul (70 pag.), pe care am pus-o în fruntea primului volum. Ca să pot face aceasta a trebuit să fac din noapte zi, dar am izbutit să ies la liman.

De asemenea a trebuit să ţin şi cursul nou despre ştiinţele auxiliare ale istoriei. După un plan impropriu, nemaifiind amestecat cu ceilalţi colegi de la catedră. Sper, în semestrul viitor, să-l termin şi poate să mă gândesc să-l transform într-un manual[1].

Nici pe Haşdeu nu l-am uitat! Am predat editurii 1/3 din materialul de reprodus, mai am gata 1/3, însă îmi lipseşte tocmai partea de la mijloc, articolele de istorie din „Foiţa de istorie şi literatură" 1860, Iaşi din care la Arhive nu există decât o fasciculă iar la Academie nu se poate consulta, depozitul fiind în verificare. Mă tem că voi întârzia peste aşteptări. Dacă îl aveţi la Iaşi şi mi-l poţi împrumuta pe două săptămâni, aş câştiga timp şi volumul va fi gata înainte de plecarea în concediu. M-am hotărât să dau ca introducere studiul meu deja făcut, **Haşdeu arheograf**. Şi în volumele următoare am de gând să-l prezint sub câte un aspect.

Fiindcă am vorbit de concediu ţin să-ţi comunic că în principiu am hotărât ca între 20 iulie şi 20 august să petrecem o lună la m-rea Agapia. Umblu acum după aprobări la Patriarhie, fiindcă se zice că nu se poate locui acolo decât cu înaltă aprobare. Pe de altă parte am informaţii că se poate sta ca în pensiune la maicile Agafia Velasie şi Filofteia Senche. Aş fi mulţumit să pot fi liniştit o lună de zile. Liniştit e un fel de a zice, fiindcă după ce voi vizita cu soţia mănăstirile nemţene, ea va rămâne acolo

Arhivele Naţionale ale României

cât eu vreau să hoinăresc pe munți. 6 august aș dori să-l fac tot pe Ceahlău, dar să fiu din ajun acolo. Dacă pot să-mi realizez planul și dacă, în parte măcar, corespunde voinței D-tale, mi-ar face mare plăcere să hoinărim împreună.

M-ai întrebat în scrisoarea din urmă cum a decurs sesiunea științifică a facultății noastre. Slab. Au fost numai 12 comunicări, între care și a mea, în legătură cu privilegiul sașilor din 1224. Nimeni nu a luat cuvântul asupra fondului: „Transilvania" nu exista ca noțiune geografică înainte de sec.XIII, decât pentru partea vestică, ungurii au pătruns aici în decurs de 2 secole (până pe la 1150), sașii au fost colonizați aici ca apărători de graniță și nu ca agricultori, iar secuii sunt mai vechi în Ardeal decât ungurii (deci nu sunt unguri). Maciu a obiectat de ce spun „muncitori agricoli" iar un altul, Negoiu, cunoscut de toți ca un neisprăvit, de ce am spus că sașii au fost cei mai „progresiști" dintre toate naționalitățile de acolo, când noi dăm astăzi altă valoare acestei națiuni. Am dat comunicarea la **Anale,** cu singura modificare că zic „țărani" în loc de „muncitori agricoli". Să vedem cum i se va da drumul!

În legătură cu aceste preocupări „științifice" controlate – deci cu rezultat teoretic de bună seamă excelent –, mai vreau să-ți comunic ceva. Sunt mai bine de două luni când la Editura științifică am întâlnit pe d. Val. Popovici. Nu-l mai recunoscusem. Era cu responsabilul secției istorice, cu care discutam titlul volumelor ce urmau să apară din Onciul. Eu presupusesem **Opere,** în loc de **Opere complete,** cum începusem cândva. D. Popovici a fost și el de această părere încât responsabilul, pe nume Mircea Ignat, nu a mai oscilat. Pe urmă l-am revăzut la Librăria Academiei. Aici mi-a făcut propunerea că-mi stau la dispoziție paginile revistei ieșene a filialei pentru probleme moldovenești. Mă gândesc acum că aș putea să-i trimit lucrarea ce am în planul meu, de muncă științifică la facultate, și anume „Relațiile Transilvaniei cu Moldova până la întemeierea țării". Ar trebui să fie gata în decembrie viitor. Dar știe cineva ce poate fi în viitor? Nu știu ce întindere va putea avea. Am trimis o parte din material dar nu mai am mult notat să fie văzut. D-ta crezi că fac bine gândindu-mă la această ofertă? Ar avea Popovici disponibilul necesar de pagini? Comunică-mi frățește tot ce crezi în această chestiune, ca să nu mă angajez în altă parte sau tocmai pentru asta.

De la Moș Ghiță nu mai am nici o știre și-i sunt dator un răspuns. Din motivele de mai sus nu am avut venire să-i scriu. Nădăjduiesc totuși

Arhivele Naționale ale României

ca pe curând să-i trimit o epistolă, dar după ce am asigurări mai bune pentru Haşdeu.

Pe la Arhive nu am mai fost de multă vreme. Am văzut doar într-o după-amiază noua expoziţie deschisă cu material de la prima, dar şi nou. E bună. În legătură cu aceasta am scris un articol pentru „Ghidul Muzeelor din Bucureşti" (5 pag.). Se speră apariţia volumului în cursul acestui an. Dar…! Tangenţial am aflat că va fi o şedinţă cu şefii tuturor unităţilor arhivistice din ţară la începutul lunii viitoare. Poate că se vor adăuga şi… adjuncţii. Va fi deci un prilej să ne vedem. Pentru baciul d-tale nu am nici o dorinţă de vedere, nici plăcere**. Revista Arhivelor** e în spalturi; am fost invitat să fac corectura, dar nu am putut. Poate nu voi putea nici în pagini! Nu-mi face plăcere să mai văd articolul, care nu mai corespunde titlului, aşa cum a rămas. Mi se cere totuşi insistent să dau altul pentru următorul număr: arhivistica străină în ultimii zece ani[1]. Am materialul adunat dar nu am dispoziţia să-l clasez şi să redactez. Nici „tariful" lor nu te îmbie la aceasta! După cum vezi am devenit materialist şi în arhivistică!

Ar mai fi multe de spus, dar mai las şi pentru scrisoarea următoare, care nădejde am să nu fie prea târzie.

Transmite, te rog, D-nei Turcu, respectuoasele mele salutări iar D-ta, ca întotdeauna primeşte o caldă strângere de mână.

A. Sacerdoţeanu

P.S. Întors de la editură azi e prima „operă" ce creionez (cu stiloul cel vechi) şi mă grăbesc să o duc la poştă strecurându-mă printre picăturile ploii care nu mai conteneşte pe la noi de mai multe zile.

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4244.

---

[1] Materialul a fost totuşi publicat de A. Sacerdoţeanu, *Arhivistica de peste hotare după al doilea război mondial*, în „Revista Arhivelor" (în continuare „Rev. Arh."), VIII, 1958, nr. 2, p. 117-159. Şi extras: Bucureşti, 1958, 42 p.

Arhivele Naţionale ale României

136

1958 <octombrie-noiembrie>, <Cluj>. *Sigismund Jakó către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Mult stimate Domnule Profesor!

Vă mulțumesc mult pentru trimiterea lucrării Dvs. „Probleme actuale ale arheografiei noastre", pe care am citit-o cu deosebit interes. M-ar bucura mult, ca cei de care depinde stabilirea regulelor de publicare a colecției „Docum<ente>privind istoria Romîniei" să aprecieze la justa lor valoare observațiunile Dvs. relatate în lucrare. Şi eu lucrez la volumele referitoare la Transilvania şi împreună cu colaboratorii suntem de perfect acord în ceea ce priveşte aceste probleme arheografice.

Răspunzînd cu deosebită plăcere atenției Dvs. Vă trimit extrasul articolului meu apărut tot în „Revista Arhivelor" 1958, care însă mi s-a trimis numai acum. Cu atît mai multă plăcere fac aceasta, cu cît l-am pregătit încă în timpul cînd Dvs. dl. Profesor erați redactorul revistei.

În ceea ce priveşte coordonarea activității celor ce muncesc în domeniul ştiințelor auxiliare, din păcate, trebue întru totul să confirm părerea Dvs.

Întrucît în prezent mă ocup cu problemele istoriei scrisului latin din țară, mi-ar fi foarte necesare următoarele reviste şi cărți: Scriptorium, Paleographia latina, Archiv für Urkunden forschung, Archiv für Schreib - und Buchwesen, Bibliothèque de l'Ecole des Chartes şi Karl Brandi, Unsere Schrift. Drei Abhanlungen zur Einführung in die Geschichte der Scrift und des Buchdrucks. Göttingen, 1911.

Dvs. dl Profesor cu siguranță sunteți informat în care bibliotecă a capitalei se pot consulta acestea şi unde se adună material bibliografic curent referitor la paleografia latină. Aş dori să mi se microfilmeze din materialul mai nou adunat.

Vă rog să binevoiți a mă informa, dacă nu Vă solicită prea mult timp, cărui for competent să i se adreseze biblioteca noastră pentru a obține posibilitatea microfilmării.

Vă doresc muncă rodnică cu rezultate frumoase şi pentru viitor.

Cu deosebită stimă

Jakó Zsigmund

Arhivele Naționale ale României

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 843, f. 79.

[1] Aurelian Sacerdoţeanu, *Problemele actuale ale arheografiei noastre*, în „Rev. Arh.”, vol. VIII, 1958, nr. 1, p. 22-33. Şi extras: Bucureşti, 1958, 11 p.

137

1959 martie 1, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult stimate Domnule Sacerdoţeanu,

Obiceiul meu la boală, este să o tratez cu indiferenţă. De data asta însă m-a doborât mizerabila gripă…Două săptămîni încheiate m-a ţinut sechestrat în pat şi e prima dată cînd mi se întâmplă aceasta de cînd sînt în Iaşi. Criza mai grea a început chiar de ziua naşterii mele – 13 februarie, şi abia la 28 m-am învrednicit să mă scutur de boală.

De la Moşu Ghiţă, aflu că de asemenea e bolnav. De el mi-e foarte teamă, fiindcă este slăbit şi are 88 de ani!

Am citit la 24 februarie, cu destulă amărăciune, atacul din ziare împotriva d.vs. Cîtă lipsă de adevăr! Dvs, va să zică, faceţi parte dintre acei profesori care trăiţi departe de studenţi! Dar eu îmi aduc aminte că acum trei ani, urcînd Ceahlăul, v-aţi întîlnit cu un grup compact de tinere şi tineri studenţi, ai secţiei arhivistice şi **toţi** v-au înconjurat cu entuziasm, povestindu-vă fel de fel de lucruri din călătoria lor şi întrebîndu-vă la fel! Oare acest fapt nu e dovadă că sînteţi iubit de studenţime, şi aceasta tocmai ca o urmare a apropierii d-vs. de ei?

Îmi aduc aminte că prin 1950-51, la fel am fost atacat şi eu, că sînt obiectivist, lipsit de orientare ideologică (asta da!), şi mai nu ştiu cum! Întîi într-o şedinţă, în urma unei comunicări pe care o ţineam, apoi în presă, şi iarăşi într-o şedinţă, apoi în revista „Studii”! Ce să fac? Am tăcut şi pace bună, cum cred că aţi făcut şi trebuie să faceţi şi dvs. E mai cuminte!

Deci să nu fiţi amărît.

Am cîteva numere din revista Mitropoliei şi vi le voi trimite, în curînd, odată cu scrisorile restante. Vă voi explica altădată cărui fapt se datoreşte această rămînere în urmă a …producţiei mele epistolare.

Arhivele Naţionale ale României

Lecţia profesională încă nu mi-a venit aprobată ori refăcută. Se pierde piatră scumpă!

La începutul lui Februarie am terminat de refăcut volumul III din Îndrumător în Arhivele Ieşene şi am început verificarea fişelor de catalog pentru documentele noastre pînă la 1670. E o muncă foarte grea şi în nici un caz nu se va termina în 2-3 luni cum s-a angajat la Bucureşti tov. Gh. U<ngureanu>!

Dorim Doamnei şi Dvs. multă sănătate.

Cu aleasă şi veche considerație
Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 835, f. 97

138

1959 mai 25, Piatra-Neamţ. *G.T. Kirileanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Scumpi prieteni A. Sacerdoţeanu

Demult nu mai am ştiri dela Dv., dar asta nu însemnează că nu m-aş fi gândit adesa întrebându-mă asupra activităţii Dv.

Eu am bolit greu cu gripa câteva luni şi acum la întrarea în al 88-lea an al vieţii mă simt de tot împuţinat trupeşte şi sufleteşte. Memoria mi-a scăzut aşa de mult încât nu mai recunosc pe unii vizitatori cu numele lor - nefiind în stare a mai lucra ceva. Din cauza ameţelilor nu mai pot eşi în oraş, fiind silit a sta mai tot timpul întins în pat. Simt că trăiesc anul din urmă…

Dorind să am ştiri, sânt al Dv.
Cu vechi şi devotate sentimente

Moş G.T. Kirileanu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 824, f. 58.

Arhivele Naționale ale României

Arhivele Nationale ale Romaniei

139

1959 iulie 6, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

De trei luni nu am mai primit nici o ştire de la D-ta, nici de la alţii despre D-ta. Îmi închipui că eşti peste fire de ocupat şi timpul este aşa de puţin pentru câte avem de făcut.

Multe valuri au trecut şi peste capul meu. Adică nu ştiu dacă **au trecut** însă nu vreau să mă mai gândesc la asta. Poate va fi timp de scris memorii. Dar nu despre mine vreau să scriu acum, ci să felicit pe dna Aurora Turcu pentru colaborarea la S<tudii> <şi> C<ercetări> <de> I<storia> A<rtei> 2/1958, de care iau cunoştinţă acum (numărul abia a apărut aici). Ar trebui să mai scotocească prin arhive asemenea dovezi etnografice. Unde va face cercetări de teren în vara aceasta?

Cu toate că ne-a ajuns din urmă luna iulie totuşi eu n-am izbutit să-mi fac un gând de ducă. Ploile astea nesfârşite nu-ţi dau ghes la aşa ceva.

Ce mai ştii de Moş Ghiţă?

Respectuoase salutări D-nei Turcu.

Cu alese sentimente de totdeauna sunt al D-tale

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N.Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4245.

140

1959 septembrie 13, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

E multă vreme de când nu mai am nici o ştire de la D-ta. Bănuiesc că aceasta înseamnă numai bine. Şi aceasta mă bucură. Cred însă că eşti ocupat peste măsură, mai ales cu... certificatele!

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Eu m-am deplasat 3 săptămâni la Costeşti însă nu am profitat de odihnă căci am avut (şi continui să am) o teribilă infecţie dentară. De la înapoiere fac analize şi încerc să caut geneza. E probabil că voi rămâne fără dinţi naturali, dar dacă voi avea bani am să am de ceilalţi, produs al artei dentare. Cu aceia e puţin probabil să mai pot muşca!

În ultimele zile am lucrat la inventarierea bibliotecii regretatului Grecescu[1] în vederea vânzării. Văduva acestui adevărat savant are pensie 350 lei pentru cei doi copii. Deci trebuie să trăiască într-un fel sau altul. Aci am găsit operele lui M. Costin, ed. Petre[2], despre care mi-ai scris cândva. M-am grăbit să o iau şi să ţi-o trimit. În cazul când o primeşti aş vrea o confirmare.

De la Moş Ghiţă mai ştii ceva? Toată dorinţa mea de a-l vedea s-a spulberat şi pentru anul acesta. Sper să nu fie târziu nici anul viitor.

Cu toată dragostea,
A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4246.

---

[1] *Constantin Grecescu* (1900-1959), arhivist la Arhivele Statului (1926-1928), profesor la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti şi la Şcoala superioară de arhivistică (1943-1949), cercetător la Institutul de Istorie al Academiei, a tipărit ediţii critice ale cronicilor munteneşti: *Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717. Cronica anonimă,* Bucureşti, 1959; *Istoria Ţării Româneşti. 1290-1690. Letopiseţul Cantacuzinesc*, Bucureşti, 1960 (în colaborare); *Radu Popescu vornicul. Istoriile domnilor Ţărilor Româneşti*, Bucureşti, 1963; unul din cei doi copii ai săi a fost, de asemenea, arhivist: Elena-Teodora Ciucă.

[2] *Petre P. Panaitescu* (1900-1967), istoric, slavist şi editor al operelor cronicarilor moldoveni: Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei,* Bucureşti, 1955; Miron Costin, *Opere*, Bucureşti, 1958; *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.,* vol. I, Bucureşti, 1959; *Cronicile slavo-române din sec.XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, Bucureşti, 1959 ş.a.

Arhivele Naţionale ale României

Arhivele Nationale ale Romaniei

141

1959 octombrie 26, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Am fost încântat şi mulţumit de mănunchiul bogat de scrisori şi reviste ce mi-ai trimis, deodată. Aş fi vrut să-ţi răspund mai pe larg şi am tot amânat confirmarea. Văd însă că preocupările de fiecare moment nu-mi îngăduie aceasta. Deschiderea cursurilor universitare ne-a pus probleme noi în faţă, cursurile ideologice altele. În plus pentru mine mi-a căzut peste cap şi o sarcină în plus: colegul Damian Bogdan trebuind să plece pentru o lună în U.S. mi-a căzut mie sarcina să suplinesc unele ore ale lui. Şi acestea îmi dau mare bătaie de cap şi multe ore de lucru la care nu mă gândeam. Mi s-a pus şi cursul de arhivistică pentru analiză la nivelul facultăţii şi trebuie să revăd textul bătut la maşină. Până acum am revizuit deja 308 pagini şi cred că mai sunt vreo 200. Tot aşa revizuiesc lecţiile de ştiinţe auxiliare, pe care le şi redactez cu scrisul la maşină.

Asta încă n-ar fi nimic. Din nefericire nu stau bine nici cu sănătatea. Pe lângă o astenie care mă supără încă din vară, tocmai acum a trebuit să mai stau şi în pat câteva zile din cauza unei gripe care nu mă slăbeşte. N-aş vrea însă să fie aşa de gravă cum ai avut d-ta.

După cum vezi, sunt motive obiective care nu-mi dau liniştea de care am nevoie. Nu te supăra că am vorbit numai într-un sens. Aştept pe curând să mă mai eliberez şi să-mi pun la contribuţie acest stilou chinezesc cu care îţi scriu, deja tocit prea grabnic.

Cred că eşti foarte ocupat cu atâtea sarcini ce ai, care devin mai grele dacă lipseşte şi sănătatea.

Respectuoase salutări D-nei Turcu iar pe D-ta te îmbrăţişez frăţeşte.

Aurel Sacerdoţeanu

P.S. Pentru N. Costin nu datorezi nimic.

D.J.A.N. Iaşi**,** Fondul personal *Constantin Turcu,* dosar 4247.

Arhivele Naţionale ale României

142

1959 decembrie 25, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Iată că încă nu m-am învrednicit să reiau firul unei corespondenţe mai largi, aşa cum o necesită timpurile pe care le trăim şi în care puteam însemna un moment de încredere sau de resemnare. Nu ne este posibil să facem ceea ce cred că putem face. Hărţuiala zilei te frânează iar elanul tinereţii nu mai este!

Astăzi însă, după ce nu am mai auzit colindătorii şi nimeni nu mi-a mai vestit un Mesia (de care nu ştiu dacă mai avem nevoie), socot că măcar o epistolă poate pleca să-ţi aducă urările de bine şi sănătate. Aceasta nu numai D-tale ci şi stimatei Dne Turcu, ca şi tuturor prietenilor care au duh bun şi înţelept. Mă tem însă de prea mult duh în mijlocul celor mulţi săraci cu duhul.

Aceasta este o paranteză şi nu o parabolă. Parabolele vor începe după 30 de ani!

Cred că ai fost tot timpul ocupat cu datoria, certificatele anilor serviţi de alţii şi primirea musafirilor din toată roza vânturilor. Acestea toate te vor fi oprit să continui şi cercetările personale, sau cele din cadrul colectivului. În definitiv tot stagnează totul şi febra marasmului începe să devină un delir al incertitudinii. La ce bun să mai lucrăm intelectual, când tiparniţa refuză să mai fie accesibilă? Totuşi îmi pare rău că ai oprit alcătuirea **Catalogului documentelor moldoveneşti**. „Şeful" considera că este o lucrare uşoară şi iată că nu o poate face. Şi nu ar putea face nici altele dacă nu ai fi D-ta. În schimb, poate scrie zeci de pagini inutile despre starea civilă în Moldova! Dacă s-ar ocupa despre **mâncarea cu poftă** a animalelor (de către el) nu i-ar ajunge câteva tomuri! **Revista Arhivelor** va ajunge o panoplie grotescă a sa.

Dar să trecem peste astea. Analiza cursului meu de arhivistică s-a planificat în aprilie 1960. Toate ale mele trebuie duse cât mai departe ca să nu fie timp pentru litografiere. Are 500 pagini dactilografiate. Nu e în forma în care l-aş fi dorit eu deoarece, din motive de prudenţă, am redus mult arhivotehnia. Aceea o voi adăuga după analiză. Dacă voi dispune de

Arhivele Naţionale ale României

un exemplar am să ți-l trimit pentru observații, dacă vei avea timp. Dacă vei avea timp, să fie mai viguroase decât data trecută, când am profitat de ceea ce mi-ai dat.

Nu am avut răgaz să citesc tot ce mi-ai trimis. Totuşi remarc că e bine faptul că revista Mitropoliei continuă să ofere spațiu şi lucrărilor istorice. Breviarul d-lui Răileanu despre Iaşi e simpatic, dar era mai bine dacă dădea mai mare extensiune părții mai noi, mai ales sec.XIV-XV şi ar fi adăugat o hartă a bazinului Bahluiului. Avem nevoie de asemenea lucrări. Sunt surprins însă că preotul Mănucă nu a reținut nimic din ce era esențial în articolul meu despre arhivistica nouă. Adică a reținut tocmai ce era mai puțin de reținut!

Îmi pare rău că nu am cartea lui Nietsche, despre care îmi scrii. De asemenea, să văd ce-mi lipseşte din revista bisericească. Am unele numere în ladă şi umblu greu în ea. Dacă nu ai citit, citeşte **Un luptător dârz pentru socialism** („Scânteia", nr.4713 din 23 decembrie 1959). E aici un **éternelle retour.**

Sper ca anul care vine să ne dea mai mult răgaz în cele bune, sănătate să le ducem la capăt şi înțelegerea necesară. Totodată şi un schimb mai activ de activități epistolare!

Alese urări de bine Dnei Turcu şi la mulți ani, cu ocazia noului an. Aşijderea şi D-tale cu frățeşti îmbrățişări,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4248.

143

1960 ianuarie 7, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Sper că ultima mea scrisoare se va fi încrucişat pe drum cu a D-tale, datată „Crăciunul 1959". O revenire cu felicitări de anul nou şi urări de sănătate şi succese în anul care vine, nu este de prisos.

Ai mare dreptate! Folclorul nostru este nemuritor şi o dată cu el toate motivele de cultură pe care le-a imortalizat. Citind o seamă de

Arhivele Naționale ale României

necroloage despre C. Brăiloiu[1] mi-am dat seama de aceasta o dată mai mult. Nu ştiam însă de importanţa internaţională şi superioritatea pe care o prezintă folclorul nostru. Cu regret trebuie să-mi mărturisesc ignoranţa. Credeam că B. Bartok[2], împotriva duşmăniei dintre poporul nostru şi al lui, s-a ataşat de muzica noastră dintr-un sentiment etic, dar acum îmi dau seama că o făcea şi dintr-o adâncă pătrundere estetică, pe care a îndrăznit să o recunoască franc. Acum îl iubesc mai mult. Umanitatea are atâta nevoie de inimi sincere şi calde, dincolo de limitele strâmte ale patriei şi ale naţionalităţii.

Scriu acestea în fugă. Ceea ce mă îndeamnă la graba acestei scrisori sunt însă ştirile alarmante despre Moş Ghiţă, el însuşi un descoperitor de taine ale poporului nostru şi care arde de nesfârşită iubire. Din alte părţi ca şi de la amicul Dan Simonescu, am înţeles că Moş Ghiţă e grav bolnav şi a fost internat în spitalul de la Bicaz. Este atât de grav? A fost dr.Iancu pentru consult? Scrie-mi, te rog, ce ştiri mai ai. Sper să fie bune.

Cu toată dragostea,
A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, nr.4249.

---

[1] *C. Brăiloiu* (m. 1958), muzicolog, folclorist şi compozitor. Profesor la Conservatorul Bucureşti, întemeietor al Arhivei de folclor a Societăţii compozitorilor români din Bucureşti şi al Arhivelor de muzică populară din Geneva.

[2] *Bartok Béla* (1881-1945), compozitor, pianist, muzicolog şi folclorist ungur. A introdus în muzica sa intonaţii ale muzicii populare româneşti.

144

1960 martie 8, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mult m-am bucurat astăzi când am primit „Mitropolia Moldovei” nr.7-8 pe 1959, când am văzut adresa scrisă cu slova D-tale. Eram

Arhivele Naţionale ale României

îngrijorat că de multă vreme nu o mai văzusem. Căzusem la bănuială că starea sănătății lasă de dorit şi din nici o parte nu am mai avut ştiri despre D-ta. De bună seamă îndatoririle serviciului nu-ți mai lasă timp pentru nimic altceva.

Nici eu nu am avut răgaz peste îndatoriri, care cresc în loc să se micşoreze. Pe de-asupra, de la 13 ianuarie am căzut şi la boală grea provocată de infecție la dinți. Doctorii au clasat-o „fenomene alergice", dar eu am simțit-o prin umflarea piciorului drept, de nu mai puteam merge, apoi a ochilor pe rând, a mâinilor tot aşa şi acum sper să sfârşesc cu umflătura de la piciorul stâng. Nu dă dureri, dar provoacă mâncărimi supărătoare. Am consumat 1.600.000 penicilină, 2 gr. streptomicină, 20 drajeuri ampicilină, 20 dicilină, 20 alergan şi 40 pirenergan! Mai prost a fost cu regimul strict de la început: nici o proteină. Acum, slavă Domnului, mă hrănesc mai bine şi sper că fiu restabilit şi să vreau tratamentul neglijaților mei dinți.

În asemenea condiții e greu să am ceva ştiri interesante. La Facultate la noi se discută desființarea secției de arhivistică. Era de aşteptat! Se zice că din cadre nu va fi nimeni sacrificat, ci vor întări secțiile care rămân. Cine ştie unde voi fi aruncat şi eu! Dar m-am hotărât să-mi duc liniştit crucea. Pe la Arhive n-am mai fost de luni de zile, deşi am ceva de căutat. Las vremea să mai treacă!

În ultima scrisoare te rugasem să-mi dai ştiri despre Moş Ghiță. Ce mai ştii despre el?

Cu toată dragostea,
A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4250.

145

1960 septembrie 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Încrucişarea scrisorilor noastre pe drum de ziua Bunei Vestiri n-a fost de bun augur: nu s-au mai încrucişat, nici s-au mai primit scrisori de

Arhivele Naționale ale României

la unul la altul. E un timp lung de muțenie, care uneori este bun, dar alteori supără. Aici vina o ai mata. Mi-ai scris să reţin scrisoarea pe care nu o scrisesem – până vii în delegaţie la Bucureşti. Dar aceasta nu a mai avut loc, după cum îmi închipui. Şi aşa a trecut zi după zi din mărţişor am ajuns în brumărel. După altă înţelegere – să ne scriem în colete de cărţi – iar nu am avut prilej căci nici eu nu am tipărit, nici publicaţii interesante nu am obţinut. Aşa că totul a stat pe loc şi noi nu ne-am mai cunoscut în acest timp.

Am stat pe loc e un fel de a spune căci de stat n-am stat. Multe s-au frământat în acest timp şi adânc am fost frământaţi în fel şi chipuri. De pildă trebuia să fie analizat cursul meu de arhivistică dar şeful catedrei – E. Vârtosu – a făcut tot felul de socoteli să-l amâne. Ca să dau redacţia definitivă aş fi vrut să profit de observaţiile din discuţii şi referate (între care şi ale lui E. Vârtosu şi I. Ionaşcu, recunoscuţi „arhivişti"). Aştept deci.

În schimb, a avut loc analiza cursului de paleografie română chiar al lui E. Vârtosu. Referatul a fost nimicitor (D. P. Bogdan, G. T. Ionescu şi G. Georgescu-Buzău) iar discuţiile uluitoare. Rezultatul: nici măcar nu e vorba de un curs, ci o înşirare de articole variate (toate publicate!). Am citit şi eu cele 200 pagini dactilografiate şi am rămas consternat de câtă incapacitate paleografică poate arăta omul acesta. Am luat şi cuvântul care mi s-a spus că a fost solid, distrugător şi principial. „Principial" e cuvântul altui Emil (Condurache), care a vrut să salveze prietenul cu orice preţ dar nu a avut cuvinte să-mi nege sau combată observaţiile.

Mai sunt şi altele care ar merita înregistrarea măcar într-o scrisoare dar nesiguranţa cu care trimit pe cea de faţă (prilejuită de trimiterea unui nou articol întârziat!), mă împiedică să intru în amănunte. De remarcat că secţia noastră arhivistică are să continue a exista şi anul acesta. Faptul e îmbucurător. Să ţină până când la Arhive vor fi oamenii în stare să preia (şi să înţeleagă) moştenirea.

Ţin totuşi să mai adaug că vara aceasta nu a fost bună pentru mine. În afară de tratament plicticos şi costisitor al dinţilor – în momentul de faţă am retezat 6 dinţi din faţă, maxilarul superior, devenind o babă, însă nu hârcă – am avut şi zbucium sufletesc. În iunie soţia mea şi-a pierdut sora, Veronica Râmniceanu, iar la 31 iulie am pierdut eu pe tata. Deşi chemat telefonic am ajuns lângă el numai după 8 ore de la deces. Pentru cele creştineşti am rămas la ţară aproape toată luna august, ceea ce a constituit

Arhivele Naționale ale României

concediul meu. Acum mă ocup de lectura machetei vol. II din **Istoria României** (sec.X-XVI), în sfârşit dată şi mie pentru „observaţii”. Am multe de spus dar nu am timp să le scriu pe toate până la 15 septembrie. Voi mai adăuga dacă voi fi chemat la discuţii.

Între timp am continuat unele cercetări olteneşti pentru reviste bisericeşti, unde mi se cere colaborarea. Fac ce pot şi cum pot. Îmi pare rău că „Ciobanu” s-a opus la tipărirea articolului meu „Haşdeu arheograf” în „Revista Arhivelor”, revistă care văd că ia tot mai mult caracterul unei reviste de studii istorice şi nu arhivistice. Voi continua totuşi să nu-l uit pe Haşdeu, dar şi să închei redactarea cursului de „Ştiinţe auxiliare ale istoriei”. Îl cred necesar şi folositor.

Am văzut „1848” al Dv. Conţinutul nu prea corespunde titlului şi nici documentele nu sunt de esenţă. Uneori lipseşte indicaţia bibliografică necesară. Cred că va da naştere la observaţii critice îndreptăţite şi îmi pare rău. Înainte de **texte** consider utile şi urgente **cataloagele.**

În speranţa că nu mă vei da uitării rămân acelaşi de totdeauna,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4251.

146

1960 decembrie 20, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Îl pierdurăm şi pe minunatul moldovean şi om bun care a fost Moş Ghiţă Kirileanu! Cercul morţii strânge din ce în ce mai mult oamenii de ispravă ai acestei naţii! Ce puţini rămân în urmă-le, ce singuri ne simţim! Mult aş fi dorit să-l pot petrece pe ultimul drum dar nu mi-a fost cu putinţă. M-aş bucura să ştiu că măcar D-ta ai fost de faţă la acest mare doliu. Că ai întipărit în minte figura lui sfătoasă pe care suferinţa din urmă nu-şi va fi lăsat urme. Gândesc că a trecut în lumea cea liniştită tot senin şi încrezător în destinele acestui neam.

Arhivele Naţionale ale României

După acestea, cu atâta întârziere scrise şi ele, nu mai este loc pentru altele. Ele nici nu ar prezenta interes. Totuşi ar fi multe de spus.

La Direcția Arhivelor are loc un nou control. Cu ce scop nu bănuiesc. Se pare că se pune şi problema specialiştilor. Bine ar fi să scape arhivele de nechemați şi încurcă-lume. Dar se urmăreşte activitatea politică mai veche. Poate şi aici vor fi surprize. Cameleonismul nu poate fi etern.

La noi la catedră a avut loc o analiză „tovărăşească". Şeful catedrei a ieşit cum nu se poate mai rău. Însă era vădit că reaua stare şi nepricepere se voia aruncată lipsei de sprijin din partea noastră, membrii catedrei. Mă gândesc că trebuie să încetez de a mai pune suflet în această chestiune şi să consider că ştiințele auxiliare ale istoriei nu mai au ce căuta în pregătirea istoricilor noştri. O dată cu aceasta trebuie să moară şi arhivistica.

Era o parte din inima mea care a ars pentru acestea. Acum nu mai este în stare să se zbată mai departe. Ajunge. E timpul să las rândul altora, pe care încă nu-i văd.

Altceva? E nevoie să mai scriu?

Dubletele de care îți vorbeam altădată abia acum mă învrednicesc să ți le trimit!

Cu gândul bun de totdeauna rămân al D-tale,

A. Sacerdoțeanu
(La 56 de ani împliniți)

N.B. Ca bun creştin fără calendar uitam de sărbătorile care bat la uşă. Mă grăbesc să adaug, pentru D-na Turcu şi pentru D-ta, cele mai bune urări de sărbătorile Crăciunului şi Noului An.

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4253.

Arhivele Naționale ale României

147

1961 iunie 25, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult stimate d-le Sacerdoţeanu,

Tot aşteptînd nr. 9-12/1960 al revistei „Mitropolia Moldovei”, care este gata – trecut prin toate furcile caudine – dar încă nu se difuzează, văd că iar întîrzii cu răspunsul către d-vs. Îl las deci să vi-l trimit ulterior – poate peste 2-3 zile.

Am primit la timp, şi în bune condiţii, pachetul trimis de dv., cu întreg conţinutul, pentru care vă mulţumesc din inimă. M-am bucurat mult la vestea că veţi veni în vara aceasta prin Iaşi. Vă aştept cu nerăbdare. Vom sta de vorbă despre multe şi ne vom plimba prin Iaşi şi împrejurimile lui. Ne vom înţelege în prealabil asupra timpului cînd veţi putea veni, ca să fiu şi eu aici. Cred că în concediu va trebui să plec după 15 august spre Piatra-Neamţ.

Bine că s-a făcut în sfîrşit şi analiza cursului d-vs de Arhivistică! M-am mirat mult însă cum a putut dura mai bine de o lună! Îmi închipui ce fel de referat vor fi făcut cei doi „colegi” ai d-vs...Bietul Moş Ghiţă avea o vorbă a lui, caracterizătoare pentru asemenea situaţii : „canibalism colegial” ! Cred că expresia e nimerită şi pentru referenţii cursului d-vs. Mă bucur că discuţiile care au fost – ce mult regret că n-am fost şi eu acolo să le ascult – au determinat pe cei în drept să vină să ceară cursul spre a fi litografiat. Asta e o biruinţă binemeritată.

Amîndouă subiectele pentru cursul d-vs. de la anul, sînt interesante. Dacă nu e loc decît pentru un singur subiect, aş prefera „legislaţia cu privire la arhivă în România”. Îmi dau seama că alcătuirea unui curs nou vă va da mult de lucru şi că munca aceasta va ataca o parte din vacanţă, din dreptul la odihnă. Îmi amintesc de un vechi sigiliu inelar, reprezentînd un diac, aşezat pe un scaun la masa de lucru, cu pana de gîscă în mînă, în faţa unei hîrtii, la lumina unei făclii aşezată într-un sfeşnic înalt. Acest sigiliu avea în exergă următoarele cuvinte: „muncind pentru alţii, ca lumînarea mă topesc”… Aceasta e situaţia pentru foarte mulţi din cei ce muncesc serios – în special pentru cei vrîstnici, deprinşi cu munca

Arhivele Naţionale ale României

stăruitoare – în timp ce un mare număr din rîndurile tinerilor trag un chiul fantastic!

În legătură cu ultimul număr al „Revistei Arhivelor” vă voi scrie mai pe urmă. Rezerv aici spațiul pentru articolul lui Şerban Răzăşul.

Bun şi important articol[1], ca tot ceea ce scrie el! Documentat, clar, viu – cît se poate de viu. Se face demarcația netă între cei doi Ignatie. Se arată activitatea şi personalitatea lui Ignatie Sîrbul. Se subliniază contribuțiile noi şi se rectifică unele erori din trecut, ale unor cercetători cu adevărate apucături balcanice, în ce priveşte metoda de lucru şi probitatea ştiințifică. E bine că Şerban Răzăşul dă în vileag pe cei ce se fac vinovați de astfel de greşeli, care nu sînt numai greşeli, ci mai rău!

Interesante sînt şi documentele din „Anexă”! N-am întîlnit în documentele moldoveneşti vecini fără moşie, ci invers. În documentul I, sensul trebuie să fie că nu erau de baştină din acea moşie, ci erau veciniți ulterior, sau veniți din altă parte. De asemenea este interesantă forma de eliberare din vecinie „dînd cap pentru cap” (doc. 6). La terminologia animalieră, am reținut că se zicea „pui de bivoliță” în timp ce pentru alți pui se folosea (se foloseşte) terminologia specială (viței, mînz…) – doc. 2. Oare forma „a trimite cu treapăd” e sinonimă cu „ciubotele”? (p. 1072). Interesantă şi expresia „moşie moşteană” (doc. 121). Cred că Obrejie nu e Obrejenie, ci o formă de relief. Interesate sigilii la doc. 1!

Trebuie să sfîrşesc…Respectuoase sărutări de mînă Doamnei. Salutări de la soția mea.

Cu aleasă considerație şi mult dor,

Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 137-138.

---

[1] Aurelian Sacerdoțeanu, *Despre mitropolitul Ignatie Sârbul,* în „Biserica Ortodoxă Română” (în continuare „B.O.R.”), 78, 1960, p.1054-1077 (semnat Şerban Răzeşul) şi *Lucrări despre mitropolitul Ignatie Sârbul*, în „B.O.R.”, 82, 1964, p.1085-1097.

Arhivele Naționale ale României

148

1961 iulie 11, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Iată că în seara asta îmi îndrept gândul către D-ta. Acum m-am hotărât să revedem – eu şi soţia mea – plaiurile nemţene şi ţin să ţi-o comunic. Sîmbătă vom pleca la Piatra Neamţ pentru două săptămâni. Sperăm să avem vreme bună şi să ne mişcăm de acolo în mai multe direcţii. Unde vom putea împreună, împreună; unde nu, numai eu şi tovarăşi de drum ce se vor găsi. Între 24-29 iulie, vreau să urc încă o dată Ceahlăul. Cine ştie dacă voi mai putea vreodată. Inima marchează mereu trecerea anilor dar nu uită că este inimă şi nu ar trebui să ţină seama de un lucru atât de obişnuit şi incomod: anii. Ce mare plăcere aş fi avut să o facem iar împreună! Cine să ducă în sac miraculosul dar al divinului – la vârsta aceasta mai divin – Bachus? Desigur, timpul nu-ţi permite acum o asemenea escapadă. Am vedea împreună şi mormântul neuitatului Moş Ghiţă.

Zilele acestea am lucrat febril să copii... un pomelnic. Nu-mi închipuiam să găsesc o informaţie atât de importantă: lista boierilor morţi tăiaţi de turci în vremea lui Radu de la Afumaţi şi a „boierilor ostaşi rămaşi vii". Te-ai ocupat cu probleme de statistică. Cred că aceasta este cea mai veche.

În ce priveşte cursul special de arhivistică de la toamnă m-am hotărât şi eu pentru legislaţie. Părerea D-tale a venit în sprijinul acestei înclinări. Dacă ai ceva informaţii care nu sunt în **Uricariul** lui Codrescu, mai ales anterioare **Regulamentului Organic** şi poţi să-mi indici, rămân îndatorat. Ungureanu a publicat ceva dar aşa de pe de-asupra încât nu mă poate orienta. N-aş vrea să produc marfă prea ieftină.

Am terminat de parcurs bibliografia arhivistică recentă. E extraordinar cât de departe a ajuns organizarea şi documentarea. În „Revista Arhivelor" nimic nu se oglindeşte din toate acestea. În schimb se lăfăieşte pe multe pagini confuzia şi mediocritatea, măcar că are un comitet aşa de proeminent. În frunte după Paraschiv, care era numai „pregătirea", a venit Dinu, un fel de „vârtej" spre mai buna conlucrare ciobănească.

Arhivele Naţionale ale României

Când mă voi întoarce din munții Neamțului voi începe revederea cursului deşi vreau să mai văd şi munții mei vâlceni.

Drumul la Iaşi l-am lăsat pentru mai târziu. Nu ştiu când, dar am fost sfătuiți că nu face să te duci la Iaşi în miezul verii. Pesemne că şi din Iaşi s-a dus patriarhalismul! Totuşi Păcurarii vor rămâne ca şi teiul lui Eminescu, în timp ce fabrica de penicilină se va transforma în ceva mai... terapeutic.

Am scris scrisoarea asta ca un fel de raport neplanificat. Ar mai fi multe de spus dar, nefiind în plan, vom face poate planul împreună.

Uitam să adaug un amănunt. De odaie la Piatra s-a îngrijit cu multă amabilitate D-l Brudariu, care este astfel agent fix de legătură.

Mi-a făcut plăcere că te-au interesat documentele lui Ignatie Sârbul. În adevăr „treapăd" este echivalent cu „îmbete". „Pui de bivol" nu-l întâlnisem nici eu. Când vom cunoaşte mai multe documente vechi glosarul limbii noastre se va îmbogăți tot mai mult. Cărțile vechi sunt mai puțin colorate şi adesea servile textului pe care îl traduc.

Nu vreau să sfârşesc spațiul scripturistic fără a transmite omagiile mele D-nei Turcu.

Cu toată dragostea,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, fondul personal *Constantin Turcu*, 4254.

149

1961 august 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Iată-mă înapoi de la Piatra Neamț. Am petrecut acolo 17 zile minunate. Câteva au fost cu ploaie, dar şi acelea au fost bune pentru odihnă, căci au fost la început. Mă uitam continuu la Cernegură să văd dacă fumează. De câteva ori un grătar bun am avut la terasa de pe Cozla. Altfel arta culinară lasă de dorit în Piatra, dar nu şi arta vestimentară şi

Arhivele Naționale ale României

coafura pietrencelor (pietrenelor sau pietroaselor! nu ştiu cum este mai bine zis).

Am fost şi la mormântul modest al lui Moş Ghiţă ca şi la nepoţii săi. Inscripţia de la poartă spune doar „biblioteca documentară", iar a cui a fost nici pomeneală. Totuşi numele Kirileanu nu se va şterge aşa uşor din cultura românească.

N-am stat însă numai în Piatra. Într-o zi am revăzut bisericuţa de la Văleni, în alta mănăstirea Bistriţa. În trei zile: Tg. Neamţ, casa Humuleşteanului, cetatea Neamţului, mănăstirea Neamţ, Pocrov, Secu, Sihăstria, Agapia şi Vărateculˆ. Cam repede, dar suficient! Drumul de la m-rea Neamţ la Pocrov, Secu, Sihăstria, înapoi la Secu (unde am dormit), la Agapia veche şi Agapia l-am făcut pe jos. Asta mi-a dat încredere că mai pot hoinări pe coclauri.

Pe urmă am mers la Bicaz-baraj, am continuat cu „vaporul" la Ceahlău, de acolo la Durău şi pe la 7 Noiembrie la Dochia. Pe Ceahlău n-am avut vizibilitate pentru apus şi răsărit de soare. Cred că „răsărit" nu va fi din cauza vaporilor ridicaţi de pe minunatul lac pe care mama Bistriţa încă nu a izbutit să-l umple în 13 luni. Am coborât pe la Neagra şi de acolo la Lacul Roşu. În totul, o „performanţă" de trei zile. Pretutindeni eram însoţit de figura liniştită de altădată a turcului Constantin din Eşi!

Pentru alte două zile am fost la schitul Tarcău. Acum a sărăcit de tot. O baie straşnică în fapt de seară am făcut în cuviosul Tarcău, cel ce are vad adânc săpat în roca de argilă. Defrişările sunt în mers ascendent. Îmi pare rău că nu am ajuns şi la Ardeluţa!

În tot timpul am avut o vreme excelentă. Ploaia ne ocolea sau venea în urma noastră.

Cum vezi, dau un raport sterp. Nu încerc să fie altfel. Calistrat Hogaş a făcut-o să fie altfel. El însă a cunoscut natura însăşi şi oamenii nu departe de ea. N-a văzut ce poate omul. În loc de Pisicuţă (*sic*!) ar fi admirat Navromul carpatin.

Şi după toate acestea, cu soare cald şi trei faze lunare de splendoare olimpică, am revenit în Hilariopolis cu călduri caniculare. Aci prezint la **Alma mater** un raport asupra proiectului de învăţământ trimis de D.G.A.S. pentru observaţii. Alăturat îţi trimit o copie spre luare de cunoştinţă.

Am întors deja pagina a 4-a a scrisorii şi nu ţi-am comunicat încă nici o impresie. Neamţul nu mai are nevoie de aşa ceva. Părintele Matasă

Arhivele Naţionale ale României

se îngrijeşte să păstreze urmele materiale ale minunilor nemţene din toate vremurile. Mă interesează cel mai mult cele de la Bâtca Doamnei (Îmi pare rău că în ultima zi rezervată vizitării acestei tabere a plouat şi nu am putut merge).

Pe curând vei împrospăta şi D-ta cu D-na Turcu neştersele impresii nemţene. De aceea nu mai continui. Peste câteva zile voi pleca să-mi reîmprospătez şi eu impresiile neamorţite încă despre munţii mei vâlceni. Şi pe urmă, cine ştie ce va mai fi. Sperăm în bine!

Respectuoase sărutări de mâini D-nei Turcu.

Cu toată preţuirea de totdeauna al D-tale,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu* 4255.

150

<1962 iulie>[1], Valea Oilor-Bălţaţi. *Arhimandritul Dionisie I. Udişteanu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Valea Oilor - Bălţaţi
Raion Paşcani. Of. Lungani
Regiunea Iaşi

Iubite Domnule Profesor A. Sacerdoţeanu,

Tăcerea mea îndelungată să nu fie luată în nume de rău. Eu nu uit pe nimeni din lumea sufletelor apropiate de sufletul meu. Am tăcut ca om, fiind prins şi eu în paenjenişul vieţii de toate zilele, unde nu dispare grija vieţii şi cortegiul amărăciunilor de tot felul.

Încolo, har Domnului, sunt sănătos, aşa cum se poate vorbi de sănătate acum, cînd atîtea neprevăzute îl apasă pe bietul om: bătrîneţea şi lanţul neplăcerilor ei, precum şi depărtarea de lumea preocupărilor ce le-au frămîntat în viaţă.

M-ar bucura mult ca să vă ştiu şi pe Dv. şi Doamna Dv., deplin sănătoşi şi mulţumiţi şi cu puteri înainte pentru săvîrşirea celor bune şi de

Arhivele Naţionale ale României

folos. După toate acestea acum să încep şi cu ale mele frămîntări de aici din îndepărtatul meu ostrov al retragerilor spirituale. Caut să mai pun la punct unele laturi ale preocupărilor mele, care m-au robit în viaţă din lumea cercetărilor istorice.

N-am fost mulţumit niciodată de afirmaţiile înaintaşilor noştri, cu privire la obîrşia călugărismului românesc, nici că este un produs strein importat de la popoarele din sudul Dunării şi nici că streinii au fost aceea care ne-au adus pe plaiurile noastre acest fel de viaţă spirituală, streină sufletului poporului nostru. Dovadă, sunt părerile mele, ce au fost date la iveală în scris în publicaţiile mele din tinereţe. Cu timpul am adîncit această latură de cercetare istorică, care mi-au întărit convingerile mele. Am avut bucurie mare, cînd am văzut, că se mai găsesc încă cercetători istorici care au păreri asemănătoare cu ale mele, asupra obîrşiei şi vechimii monahismului românesc.

Acum am înţeles şi rîvna Dv. de a străbate pustietăţile munţilor şi codrilor noştri, unde au trăit anonimii noştri sihaştri romîni.

V-aş fi mult îndatorat dacă mi-aţi indica studiile în care v-aţi înserat părerile Dv. asupra vechimii şi obîrşiei şi monahismului românesc. Aceasta fiindu-mi de real folos în documentarea ce fac asupra monahismului romîn, în Moldova, în monografia m-rei Secu, – la care stăruesc de mulţi ani. Mulţumindu-vă pentru toată bunăvoinţa şi osteneala, în ceea ce v-am rugat, rămân al Dv., cu aceeaşi statornică preţuire prietenească. Rog să arătaţi doamnei Dv., cele cuvenite din partea mea.

În smeritele mele rugăciuni nu vă trec cu vederea nici pe Dv., ca Dumnezeu să ne sporească sănătatea şi puterile de muncă.

Al Dv. de tot binele doritor,
Arhim. Dionisie I. Udişteanu
Profesor-pensionar

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 837, f. 31.

[1] Datarea s-a făcut după însemnarea autografă a lui Aurelian Sacerdoţeanu: „Primită la 27 iulie'962. Răspuns 2. Aug. (A. S.)".

Arhivele Naţionale ale României

151

1962 septembrie 22, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Iată că a venit vremea să reluăm munca obişnuită de atâta vreme. Nu ştiu dacă va fi mai plăcută decât în trecut sau nu. În tot cazul, nu poate fi decât plictisitoare având în vedere „caracterele" cu care trebuie să lucrez împreună. Canaliile Vârtosu-Ionaşcu fac tot ce le stă în putere ca să nu apară nenorocitul acela de curs al meu de Arhivistică. De 7 luni este acum la ei pentru referat în vederea litografierii şi n-au găsit încă timpul să-l facă după ce îl mai citiseră o dată (timp de 3 ani) în vederea analizei. Vezi dar de ce zic cele de mai sus, cuvinte tari dar care îi caracterizează cel mai bine şi de ce nu văd că voi putea lucra cu mai multă plăcere.

Altfel, de cum am petrecut vacanţa sunt relativ mulţumit: 20 zile la Câmpulung-Muscel (unde am văzut şi împrejurimile cu săpăturile de la Jilava şi Cetăţeni); 7 zile acasă din care 3 pe munte (şi pe Anila, unde văd acum că a ars pădurea), şi 11 zile pe litoralul Mării Negre, care este impunător. Material am cules foarte puţin de la Schitu Ciocanu-Muscel şi de la Basarabi.

Acum am dat un studiu la „Studii şi materiale de istorie medie" despre succesiunea domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun[1]. Am izbutit să identific pe Dragoş şi pe Sas, să constat că nu este o succesiune până la Petru I, ci simultaneitate, rivalităţi de feudali şi alte câteva amănunte. Nu ştiu dacă va fi primit (şi deci publicat) sau nu, dar eu mi-am spus cuvîntul şi voi continua să mi-l spun fără rezerve ori de cîte ori voi avea prilejul.

Sper că şi D-ta concediul îl vei fi petrecut convenabil, deşi mi se pare că a fost „redus".

În speranţa că vom mai avea câte ceva de comunicat, rămân acelaşi

A. Sacerdoţeanu

P.S. Alăturat trimit 2 numere din „Mitropolia Olteniei". Nu ştiu dacă îţi lipseşte ceva din serie. Nr. 5-6 din 1960 este interesant fiindcă face

Arhivele Naţionale ale României

parte din tirajul distrus şi a fost retipărit. Compară cu exemplarul trimis mai nainte şi nu divulga situaţia nimănui. Ştiu că te interesează „raritățile" şi de aceea îl trimit. Eu mai am unul.

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4257.

---

[1] Va fi publicat abia în 1965, în „Romanoslavica", 11 (1965), p. 219-236 sub titlul *Succesiunea domnilor Moldovei până la Alexandru cel Bun. Pe baza documentelor din secolul al XIV-lea şi a cronicilor româneşti din secolul al XV-lea şi al XVI-lea, scrise în limba slavonă.*

152

1963 decembrie 17, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Este adevărat că aşteptarea îndelungată este amară şi bănuitoare, dar ea dispare cu totul la primul semn de viaţă şi de dragoste. Deci m-am bucurat mult de slovele mărunte, dese şi pline de conţinut pe care mi le-ai trimis la 8 octombrie, şi speram, să le dau răspuns grabnic. Dar lucrurile au curs altfel şi n-am putut. Plictiselile obişnuite ca fiecare început de an „academic" nu-ţi dau păs şi nici inimă slobodă. Nărpistan a trebuit să suplinesc şi cursul marelui om de ştiinţă! Ionaşcu în concediu de creaţie, după cum anul trecut am făcut acelaşi lucru cu alt savant dogmatist Em.Vârtosu. Tare mă tem însă că n-am s-ajung să le văd creaţiile.

Şi pe lângă astea au mai fost şi altele. Toate acestea nu sunt însă nimic faţă de ce ai îndurat d-ta, iubite Turc! După cum se vede, în toate Turcu plăteşte. Nu sunt oameni în arhivă care să facă lucruri corespunzătoare, face Turcu. Face azi, face mâine, vine oboseala şi Turcu se îmbolnăveşte virotic. Şi fiindcă omul este capitalul cel mai de preţ, el nu trebuie să fie decât sănătos. Dar Turcu se îmbolnăveşte şi este trimis acasă... pensionar. Asta a fost toată aprecierea unei vieţi de muncă. Nu trebuie să te amărască fiindcă astăzi o vedem în mod curent.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Îmi pare bine că ai reluat vechi colaborări şi că poţi activa în şedinţe de comunicări. D-ta ai totdeauna de spus ceva nou. Regretul este că cele mai multe rămân apoi în cartoanele proprii. Dacă le-ar descoperi alţii, ce monedă s-ar bate cu ele! Dar aşa...

Cu toate greutăţile de muncă şi cu toată închiderea debuşeelor de tipărire nu am lâncezit nici eu. Poate că am lucrat mai mult ca altădată de teama grabei cu care înaintez în vârstă. Din ce te-ar interesa am stabilit o nouă succesiune a domnilor Moldovei până la Alexandru cel Bun, arătând că e vorba de mai multe dinastii şi am identificat pe Dragoş care moare prin anii 1369-72 şi alte amănunte. De asemenea, am stabilit sfatul domnesc al Moldovei până la Ştefan cel Mare (completare de început a sfatului acestuia care din mila Domnului a văzut lumina tiparului). Acum lucrez la „ţările" Moldovei în sec. XIV şi alte mărunţişuri pe care le cred totuşi mari. Despre altele, cu altă ocazie.

Am primit „Mitropolia Moldovei", care adesea este interesantă. Aşa gândesc că aş putea trata pentru ea ceva despre Biserica Moldovei în sec. XIV, altfel decât s-a spus până acum. În aceleaşi documente sunt încă multe chestiuni esenţiale neobservate. Şi documentele moldoveneşti iarăşi le-am primit şi, dacă nu primeşti un alt exemplar, căci mi-ar face plăcere să le am, îl voi înapoia cu prima ocazie, căci este mai util la d-ta. Între timp îmi împrumutase D. P. Bogdan exemplarul său.

La noi e tămbălău mare cu pregătirea centenarului Universităţii ce se va sărbători în octombrie 64. I. Ionaşcu este responsabil cu istoricul ei.

Sacul e plin de multe alte minunăţii pe care nu le pot aşterne în seara asta târzie şi mohorâtă. Dară mai sunt zile şi poate ne vom întâlni şi ni le vom povesti de-a rândul. Dar nu se ştie nimic. Aşa socoteam şi astă-vară când voiam să venim pe la Iaşi, dar întorcându-ne de la Braşov soţia mea a căpătat o flebită care a ţintuit-o la pat până în septembrie. Nu prea mai dispunem de sănătatea bună pentru Ceahlău! Totuşi să avem încredere.

Acum sfârşeşte un an şi vin sărbătorile. Eu vi le doresc, d-tale şi soţiei d-tale, bune şi în plină voioşie cu sănătate trupească şi sufletească deplină. Şi aceasta întru mulţi ani!

Cu veche şi nedesmînţită dragoste

A. Sacerdoţeanu

Arhivele Naţionale ale României

P.S. E vorba să ne demoleze! Nu ştiu ce voi căpăta şi eu. Simt că biata mea bibliotecă se duce de râpă. Aş prefera s-o dau la Râpa Galbenă[1] decât la anticari.

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4258.

[1] Topic din Iaşi.

153

1964 februarie 24, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Ai în faţa d-tale – distanţa kilometrică nu contează –, un mare vinovat! Sunt aproape două luni de când am primit scrisoarea d-tale scrisă în noaptea anului nou şi tot de atâta timp stă în faţa mea pentru răspunsul cuvenit. Şi răspunsul n-a pornit! Nici măcar o confirmare scurtă n-am fost în stare să scriu. Niciodată n-am intrat într-un an nou mai copleşit de gânduri şi mai obosit ca acum. Nu numai că n-am scris o felicitare dar nici măcar n-am mulţumit puţinilor ce mi-au adresat un cuvânt bun. Această tăcere e cu totul reprobabilă şi nu văd posibilitate de iertare. De bunăseamă că e aici un semn de sexagenar! (Să nu audă D-na Turcu!)

În această stare nu am încetat totuşi să lucez. Ba încă să mai revăd şi nenorocitul cela de curs de arhivistică. S-a cerut un referat şi de la Cluj şi a venit cum nu mă aşteptam mai convenabil. Tufa (sau târfa) de Ionaşcu să văd ce va mai zice, căci s-a întors iarăşi la consiliul „ştiinţific" al facultăţii noastre pentru „ultim" aviz. Dacă voi avea prilej îţi voi trimite o copie după acest referat alcătuit de S. Jakó.

După ce mi-ai spus că şi la Iaşi s-a ţinut o comunicare despre succesiunea domnilor Moldovei în sec. XIV, am rămas pe gânduri, mai ales că între timp „Studii şi materiale de istorie medie", unde urma să se publice, şi-au încetat apariţia şi manuscrisul mi s-a înapoiat. Grija a fost mai mare când de la Institutul de istorie am aflat că a şi venit studiul respectiv cam cu aceleaşi concluzii ca ale mele. Cred că lucrarea mea a fost dată şi la recenzenţi ieşeni care au crezut că nu e necesară discreţia. Ca să nu rămână toată munca mea

Arhivele Naţionale ale Romaniei

baltă am transformat-o într-o conferință publică pe care o țin mâine în cadrul Asociației slaviștilor din R.P.R. Să se știe măcar acest lucru.

Ai dreptate! Toate aceste cercetări moldovenești – și care vor continua, sper însă – pornesc de la articolul scris pentru Moș Ghiță și, de va fi ceva bun în ele, să fie în memoria lui. Ce bine ar fi dacă nația asta ar avea și acum 2-3 înțelepți tot așa de buni ca el!

Acum, iată, confirm mai repede primirea scrisorii și a pachetului de cărți. Văzusem deja în librărie lucrarea cu întinsa d-tale colaborare dar nu am avut răgaz să o răsfoiesc. Voi avea prilejul să o și citesc și, dacă voi putea, să ghicesc și aportul fiecăruia dintre co-autori. Dar nu pe curând! N-am chef de nici o lectură, de nici un spectacol! (Iar să n-audă D-na Turcu!)

Ce ai cu sănătatea, de spui că nu stai tocmai bine? (Asta să o știe D-na Turcu). Nu cumva te oboseşti peste fire? Nu zic să le laşi toate mai domol, căci asta nu se poate, dar nu te consuma psihic prea mult. Statui nu se mai ridică pentru **muncitori,** și nici pentru intelectuali, care **acum** mi se pare că sunt socotiți și ei oameni ai muncii. Atunci pentru ce?

Adesea mă întreb la fel și pentru mine. Oare să fie pentru țara și poporul acesta? Poate că da. Și studiile mele moldovenești au acest țel. Și va fi nevoie de studii **românești** mai multe!

La Arhive aici e tărăboi mare: se „anchetează" activitatea direcției. Sunt zvonuri de multe feluri. Când se va încheia poate vom afla ceva mai precis. Până atunci să vedem.

Am citit cu plăcere și interes nota D-nei Turcu despre portul popular din Moldova acum o sută de ani și despre haina umilirii. De ce este așa de Turc și nu înțelege să dea mai mult și mai des? Să fie „aurora" istoriei portului moldovenesc întreg! Iar am ajuns la Moldova! Cât de mult aș vrea s-o văd iar – Moldova toată – de pe Ceahlău!

Iată, îmi pare rău că se isprăvește hârtia și nu mai am loc pentru explozii lirice. Sper să nu uit continuarea pentru data viitoare!

Până atunci respectuoase sărutări de mâini D-nei Turcu și d-tale urări de sănătate și calde îmbrățișări de la

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iași, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4259.

Arhivele Naționale ale României

154

1964 mai 1, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Am primit şi citit cu plăcere ultimele noutăţi ce mi-ai trimis. Interesantă şi problema criptografiei noastre, care mai are mult până să se definitiveze, mai ales mult discutata Şcheiana. Crezi în adevăr că manuscrisul este de la sfârşitul secolului al XVI-lea?

Văd că în Iaşi s-au înmulţit turcii. Ca să nu lipsească nici din literatură. Este vreo rudenie a D-tale, acest tată al lui Janos Matyas, sau e o rămăşiţă a **jugului otoman**?

Mai demult aveam gata un pachețel cu reviste şi am tot întârziat cu trimiterea până a apărut şi nr.9-10/1963 din „Mitropolia Olteniei". În unele sunt şi mărunţişuri de-ale mele. Trimit însă şi un dublet ce am din „Studii şi cercetări" (care acum văd că devine **Anuar**), întrucât sunt sigur că-ţi este cerut. Verificând rafturile cu cărţi în vederea despărţirii de unele din ele am dat peste harta Ceahlăului, care de bună seamă am uitat să ţi-o înapoiez la timp (adică după goana noastră pe Ceahlău). Vei fi bun şi ierţi întârzierea apreciabilă de care sunt vinovat.

Despre „bucuriile" şi amărăciunile de pe aici nu am a comunica nimic nou. (Cred că ai primit scrisoarea de confirmare a pachetului trecut, în care era şi impunătoarea **Dezvoltare a economiei Moldovei**[1]). Poate noutăţile să vină la 23 august. Ar fi noutăţi-bancuri-multe, dar acelea privesc pe olteni şi în calitatea mea de oltean (sub ocupaţie) n-o să le fac propagandă.

Astăzi am fost scutit de defilarea de 1 Mai (şi n-a fost rău). Din consideraţie pentru bătrâneţe. Sper însă că mai am până să ajung senil. Cu voia sau fără voia „prietenilor" stărui să fiu acelaşi.

Transmite D-nei Turcu toate cele bune şi de cuviinţă.

Închei aceste rânduri fără nerv cu apropiatul tradiţional „Cristos a înviat!"

Cu veche prietenie,
A. Sacerdoţeanu

Arhivele Naționale ale României

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4260.

---

[1] C. Turcu, *Comerţul Moldovei între anii 1848-1864*, în *Dezvoltarea economiei Moldovei (1848-1864)*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963 (în colaborare cu N. Corivan).

155

1964 mai 5, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Adevărat a înviat!

Tradiționalul răspuns pe care îl dau acum, scumpe domnule Turcu, nu vine numai din tradiție ci şi din credința că poate reînviem şi noi cei obidiți ai soartei. Poate că nu vor mai fi stilizatori şi recenzanți hoți şi nici protecționism pentru ei. Poate!

Comunicarea despre succesiunea domnilor Moldovei am ținut-o la slavişti şi a avut succes deosebit. Au fost şi elevi de-ai lui Onciul – mai sunt încă – şi m-au felicitat spunând că de la Onciul n-au mai auzit conferințe atât de bine închegate şi care să fi mers atât de adânc în analiză. N. A. Constantinescu mi-a spus că l-am depăşit pe Onciul în logică şi construcție. Cât priveşte publicarea să vedem ce spun recenzenții şi stilizatorii. Facultatea noastră a răspuns deja punând în aceeaşi zi şi la aceeaşi oră şedință sindicală generală şi obligatorie despre educația comunistă a studenților!

Îmi pare bine că lucrarea în colaborare înaintează şi că vă bucurați de gentileţea franţuzească pentru informare. La noi, ca să capeți o fotografie de pe un document din provincie îți trebuie un dosar de adrese şi aprobări. Oameni şi oameni, atitudini şi atitudini faţă de ştiinţă şi de naţie!

De la Direcția generală nu mai ştiu nimic. A fost dată afară o secătură, dar cu o uscătură nu moare pădurea! Cum a fost ciclonul de Florii poate mai vine unul şi mătură gunoiul. E de dorit.

La 2 l.c. v-am trimis reviste bisericeşti cu chestiuni semilumeşti de ale mele. Poate le-ai primit până în seara asta şi le descifrezi criptogramele.

Arhivele Naționale ale Romaniei

Alte noutăți sunt lipsă. M-a tulburat o mică gripă şi acum o zgâlțâie pe soția mea. Se pare că nu se poate fără asta.

Sărutări de mâini D-nei Turcu, iar D-tale calde îmbrățișări.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4261.

156

1964 iunie 27, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Venind astăzi alene spre casă găsesc noul d-tale mesaj... mitropolitan şi gândesc că mi-am pierdut şi eu capul (ca în desenul bine creionat ce mi-ai trimis, dar nu din aceleaşi motive) de nu am dat semn de viață mai bine de o lună. Sunt stări pe care nu le poți explica şi sunt detaşări pe care nu le poți motiva. Am impresia că acum, mai mult ca oricând, sunt în mare incertitudine. O greşită concepție de politică de servitude şi o sistematică stigmatizare a dragostei de neam şi de muncă ordonată, constantă şi devotată, ne-au sfărâmat vigurozitatea fizică şi capacitatea intelectuală încât nu ştiu cum vom încheia cavalcada fără călăreți. Articolul din „Viața economică" mă dezarmează: e bun, dar dacă viața nouă pe care o întrevedem, sau credem că o întrevedem, rămâne să fie pusă în mişcare de aceiaşi „oameni", care ne-au stigmatizat fiindcă am muncit şi fiindcă am iubit... romanitatea orientală, atunci nu ne putem aştepta la nimic bun.

În afară de acest lucru, care nu este lipsit de importanță, altceva mai de seamă nu văd în jur şi nu aud să se găsească. Totul e din domeniul aşteptării. Şi suntem obişnuiți să aşteptăm.

Altceva nimic nou. Încerc să aştern pe hârtie comunicarea pentru sesiunea I. Bogdan, care s-a amânat, dacă nu se va fi amânat **sine die**, şi nu prea pot să o fac. Nu ştiu cum trebuie să mă **strecor**, căci mi-a răsărit o idee năstruşnică: bulgarii sunt o rămăşiță slavă a unei mase slave care se

Arhivele Naționale ale Romaniei

întindea din Carpații Păduroşi până în Peninsula Balcanică. În dreapta Dunării aceştia au prevalat asupra autohtonilor în timp ce în stânga fluviului au prevalat autohtonii. Sper totuşi că voi putea demonstra aceasta cu destule amănunte!

La arhive sunt noutăți. Duzinchievici a fost adus în direcție cu o sarcină pe care nu mi-a putut-o lămuri bine. Au fost readuşi şi alții. Nu ai avut o propunere în acest sens? M-aş fi bucurat să te văd din nou la **Catalog** chiar dacă „şeful" nu va avea cap nici atunci.

Văd că în iulie sunt blocat în Bucureşti la munca patriotică sau practica studenților. N-am în **norma** mea din anul acesta practica în producție, dar văd că ne-au pus fără drept şi fără voie. Rămâne să înghit şi asta pentru binele patriei! Îmi va rămâne luna august, care probabil va aduce şi ea surprize. În principiu însă aş vrea să mă odihnesc la Sibiu. Dar nimeni nu poate să-şi facă un plan chibzuit într-o lume planificată.

Nu ştiu din ce motive am întrerupt scrisoarea aceasta când am început-o acum cinci zile. Firul nu mai poate fi legat decât că avem mai multă bucurie: în 18 luni vom avea salarii mărite până la ultima gaură a curelei. Şi după aceea iar va începe grija pentru îmbunătățirea traiului. Fii liniştit: aceasta nu pentru pensionari, care nu mai sunt un capital dacă n-au izbutit din două măcar una: ori academicieni să fie, ori să aibă carnetul roşu.

În sfârşit, cursul meu de arhivistică a ajuns la minister, adică la editură care, nici mai mult nici mai puțin îmi cere să-l reduc la jumătate fiindcă atâta e trecut în planul editorial. Este multă muncă băgată acolo şi mult împodobită cu suferințe morale. După 12 ani de tribulații nu cred că mai este cazul să fac această operație sângeroasă şi am să renunț la el. Am şi spus-o impiegatului ministerial care mi l-a înmânat: „N-aveți nevoie de un curs greu muncit şi pe care îl aşteaptă lucrătorii din arhive de multe trepte, eu renunț de a-mi mai pierde vremea cu a nu ştiu câta revizuire!" Stăruia să nu fac asta şi să-mi valorific munca. L-am bătut pe umăr şi i-am spus: „Eşti tinerel şi mai poți crede că lucrurile merg aşa cum se spune. Eu am o vârstă care nu-mi dă dreptul să cred că voi ajunge ziua aceea când vorbele vor corespunde faptelor".

Acum pe această poziție sunt. Ce va fi mâine rămâne necunoscut. Mafalda poate o fi ştiind!

Arhivele Naționale ale României

Închei, că se sfârşeşte şi hârtia, rugând pe D-na Turcu să primească respectuoase sărutări de mâini, iar D-ta prețuirea de totdeauna.

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4262.

157

1964 noiembrie 22, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Am tot dat zi după zi şi nu am ajuns să mai trimit nimic, deşi regulat am primit „Mitropolia Moldovei". Iată însă că acum, când începe marea dramă a bibliotecii mele – alegerea – găsesc unele dublete care au interes pentru istoria Moldovei. Ştiu că ți se cer adesea lucrări care nu mai sunt în circulație şi mă grăbesc să ți le trimit în acest scop, fiindcă altfel le ai. Adaog şi „Mitropolia Olteniei" în continuare, cum şi **Documente moldoveneşti** publicate la Chişinău, ce ai avut amabilitatea să-mi împrumuți pentru care mulțumesc infinit.

În afară de aceste lucruri mărunte trebuie să spun cu mâhnire că „Centenarul" Universității noastre nici nu se poate vedea, necum cumpăra. Ori poate fiindcă poziția mea a fost denigrată în toate felurile şi nu am dreptul nici măcar la o asemenea genialitate a lui Ionaşcu. Despre toate îți voi scrie poate cu alt prilej, după ce voi încerca să procur lucrarea.

În afară de acestea mai pot comunica amănuntul că am terminat „Sfatul domnesc al Moldovei până la Ştefan cel Mare", o ediție critică a pomelnicelor Mrii Argeş şi o comunicare despre organizarea bisericii române în sec. IX-XIII, pe care o voi susține la sesiunea comemorativă I. Bogdan (dacă va fi „aprobată"). Acum sunt dator să „reduc" la 360 pagini cursul de arhivistică (acum are 550 pagini)! Şi aşa mai departe: scrie, revezi, iar scrie, iar revezi, după cum cer „referenții" şi „admit" responsabilii redacțiilor (de tot felul). Sunt sătul! Este probabil că voi pune jos condeiul în ce priveşte

Arhivele Naționale ale Romaniei

lucrările ştiinţifice în avantajul celor memorialistice. La 60 de ani este şi aceasta o concluzie!

E multă vreme de când nu mai am veşti de la d-ta. Cum stai cu sănătatea şi cu activitatea de cercetare? Dar Dna Turcu?

Te rog să-i transmiţi cele de cuviinţă iar Dta primeşte o bună şi depărtată strângere de mână,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4263.

158

1964 decembrie 2, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Stimate Domnule Turcu,

Nici nu-ţi închipui ce mare plăcere mi-a făcut primirea întreitei scrisori pe care am primit-o ieri. Se vede că ai fost bun arhivist (ceea ce nu exclude pe aceea de istoric) de vreme ce poţi păstra 5 luni o scrisoare pe care trebuia să o expediezi. Ceea ce scrii în fiecare din ele îmi răscoleşte lucruri destul de neconvenabile, mai ales că de unele nici nu ştiam, cum e cazul cu sărbătorirea unui bulgar şi ce s-a întâmplat la Sofia. După părerea mea aici e mai mult decât susţinerea unor interese ale noastre; e în joc stabilirea adevărului istoric şi probitatea istoricului. Acest lucru nu are cine să-l mai facă astăzi când toţi „istoricii" „formaţi" **de noi** (!) se scoală sententioşi în picioare ori de câte ori apare o „declaraţie". Şi jură toţi numai în ea şi înjură toţi tot ce a fost şi tot ce este gândire şi muncă românească. Ce păcat că sfârşim viaţa în asemenea marasm!

Chibzuite şi poetice îmi par însă comemorările cotnariceşti de care îmi vorbeşti. Dar cu acestea nu se uită cele de mai sus. Rămân însă uimit de atitudinea lui Gheorghe U<ngureanu> faţă de Pricop. Atât de mult se teme el de eclipsare? Sunt chiar indignat de purtarea lui în chestia actului privitor la Alecsandri arhivist. Aceasta demonstrează specimenul de arhivist împotriva căruia am luptat continuu: ascunzător, doritor de acte!

Arhivele Naţionale ale României

În ce priveşte cursul de arhivistică am mai căpătat 100 de pagini în plus. Mă gândesc să-l revăd în condiţiile acestea, dar îmi zic: blestemat să fie cine va mai redacta vreun curs **planificat**! De altfel, nu mai am la dispoziţie 12 ani pentru trecerea prin furcile caudine universitare a unui nou curs, deşi aş fi dorit să dau neamului ăsta un manual de diplomatică, unul de ştiinţe auxiliare ale istoriei şi despre izvoarele medievale ale istoriei universale. Pe acestea am să le duc cu mine!

Nu m-am interesat de bibliografia Haşdeu. Poate că s-a aprobat. Am să reiau chestia. Mi-ar face plăcere să apară, deşi e neplăcut să reiei o chestie veche de 7 ani.

Despre drama bibliotecii mele nu mai vorbesc. Deocamdată încep „concentrarea" ei în pivniţă, dar nu ştiu cum o ajunge până în primăvară. Poate între timp voi găsi vreo soluţie. Poate că vom renunţa la soluţii!

Îmi pare rău că nu participaţi la sesiunea Bogdan. Văd că sunt puţine comunicări. Între ele este şi „bomba" mea pe care în seara asta trebuie să o „reduc" la timpul disponibil: 10 pagini (din 34 text şi tot atâtea note). Această reducere o consider normală pentru expunere dar mă tem de ce se va cere dacă va fi sortită şi publicării. Dacă între timp nu apare vreo „declaraţie" sunt puţine speranţe pentru ştiinţa „nedeclarată". În fine, vor trece şi astea şi cât mai avem timp vom vedea ce se întâmplă.

Am citit şi prezentarea lucrării ce faci cu Stoide. Aridă dar interesantă. Principial e angajată la vreo editură? Tema şi capitolele le găsesc bune. Mi-aş îngădui unele întrebări: cum se explică data de început, 1730, şi Chesarie al Buzăului? Dacă e nevoie de un titlu scurt (cel din notă nu arată obiectul principal, cartea), mi-aş îngădui să propun „Negoţul de cărţi şi circulaţia lor în ţările române în 1730-1830". Văzând amploarea tematicii nu trebuie diminuată cu „contribuţii", care ar presupune numai **unele** aspecte ale negoţului de cărţi. În privinţa capitolelor nu este mai bine capitolele 5, 8 şi 9 să fie grupate la un loc cu 3 subcapitole: 5. Negoţul... a) legăturile... b) T.R. şi c) Moldova şi Tr<ansilvania>? aceasta ar permite unitate în expunerea elementelor generale şi comune. Cap. 13 l-am pune după 7 şi împreună după 4. Cum vezi, mă amestec unde nu-mi fierbe oala, dar o sugestie nu strică. Stoide este la Iaşi şi lucraţi împreună? Astfel la distanţă, cum colaboraţi?

Mulţumesc pentru fişa privitoare la organizarea arhivei Postelniciei. Bogatul **Manual Administrativ** al Moldovei mi-a stat la îndemână pentru multe informaţii, care şi-au găsit locul în cursul special

Arhivele Naţionale ale României

de **Arhivistică românească** ţinut în 1953. O parte din conţinutul său a intrat şi în redacţia mult discutată. Când voi termina cu revizuirea acestuia, aşa pentru mine voi relua vechiul curs să fac o istorie a arhivelor şi a arhivelor noastre, care lipseşte încă, mai ales **securitatea** arhivelor interzice astfel de explorări! Poate că acum, când I. Mărcuş a fost numit locţiitor de Director general, se va schimba ceva şi pe la D.G.A.S. Poate! Aş fi decepţionat încă o dată, dacă nu se va putea.

Promisesem cândva să-ţi trimit referatul lui Jakó. Iată anexez aici o copie a lui. Îmi pare rău că nu am şi răspunsul meu de o pagină. Vei primi-o şi pe aceea mai târziu când voi putea-o face.

Cum vezi, ai acum ce citi!

Şi fiindcă se sfârşeşte spaţiul epistolar transmit d-nei Turcu sărutări de mâini şi D-tale calde urări de sănătate şi voie bună!

Al D-tale,
A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fond personal *Constantin Turcu,* 4264.

159

1965 februarie 9, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

După cum vezi am ajuns greu la scris. Sper că nu din cauza bătrâneţelor, care îşi au şi ele partea lor de vină, ci a nestatorniciei omeneşti. Aceasta la rândul ei are cauze obiective, care fiind obiective nu mai trebuie demonstrate!

Văd că am scris atâtea rânduri şi încă nu am spus nimic. Sunt însă mulţumit că astfel fac şi eu marxism-leninism.

Este adevărat că de la 2 decembrie anul trecut nu am mai scris. Nu mi-a fost gândul la aceasta! Comunicarea mea la sesiunea Bogdan nu am ţinut-o, fiind oprită de ministrul Livescu: Ce caută biserica la I. Bogdan, zice-se că ar fi fost indignarea acestui acum proaspăt semiacademician. Am totuşi

Arhivele Naţionale ale României

nădejdea să fie publicată. Am revăzut cursul de arhivistică pentru a-l încadra în noul „spațiu vital", cum bine spui, şi l-am predat la 30 decembrie. Acum aştept noile obiecțiuni şi mai ştiu eu ce! Am mai ciocănit ultimile obiecțiuni la succesiunea domnilor Moldovei şi care acum ar putea căpăta blagoslovenia comitetului de redacție al „Romanoslavicei"[1], unde mai vreu să vâr şi Sfatul domnesc al Moldovei până la Ştefan cel Mare.

Pe lângă toate acestea au mai fost examenele semestriale şi de stat, iar timpul a fost aşa de scurt. Înțelegi dar de ce am fost aşa de lăsător cu corespondența. Te felicit acum pentru manifestările Creangă, deşi îmi pare rău că cele două articole nu au apărut. Mai ales că motivarea este aşa de stupidă la... Bacău. Am citit la timp şi dezacordul lui Ivaşcu[2], cu care nu sunt de acord. Mare om a ajuns şi acesta. Dar nu mă mai miră nimic. Şi totuşi nu sunt un resemnat; mai am nădejdi în bunul simț românesc; chiar dacă şi premiile Academiei se dau pe sprânceană, pe capitole de lucrare şi nu pe lucrare. Am impresia să suntem iar în vremea martelării numelor damnate. Cine o fi trăgând asemenea sfori? Nu cumva **Turcu** e considerat o reminiscență a jugului otoman?

Sub bandă trimit iarăşi un nr. nou din M.O. dar şi „G<azeta> Lit<erară>" ce mi-ai trimis, căci îl aveam şi ştiu că-ți face trebuință. La rându-mi am primit şi eu „Mitropolia Moldovei" 5-6/64.

Ar mai fi multe de scris dar condeiul este obosit. La arhive oamenii au nădejde în Mărcuş[3]. Şi el vrea să încerce ceva. L-am văzut o dată şi mi-a vorbit de nădejdea lui. Dar nu ştiu ce va fi şi ce va putea, căci neisprăvitul de Dinu[4] care dă acum examenul de stat – mă tem că o va lua razna şi mai rău. De, acum e isprăvit şi titrat! **Vezi bine**, predecesorul său, numit Haşdeu, nu a reuşit acest lucru nici în 25 de ani cât a fost Director general al Arhivelor în timp ce actualul a făcut-o numai în 5. Ciobanul ieşan, pentru a scăpa de guturai, într-o proximă şedință anuală ar trebui să propună să se păstreze loc de statuie sau chiar monument pe dealul arhivelor pentru Dinu între Onciul şi Haşdeu! Dar cine ştie când se va ține acea şedință.

Şi altele ar mai fi de scris, dar pe lângă oboseală mai este şi pregătirea alegerilor. Până atunci <poate> că ne vom mai scrie sau, poate, ne vom întâlni, dacă vii pentru contractarea lucrării sau pentru alte treburi prin Bucureşti.

Arhivele Naționale ale României

Respectuoase omagii D-nei Turcu şi D-tale o caldă strângere de mână de la

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4265.

---

[1] „Romanoslavica", revista Asociaţiei slaviştilor. A apărut din 1938 la Bucureşti, neregulat, promovând studii şi articole referitoare la istoria slavilor, la documente şi manuscrise slave din ţară şi străinătate.

[2] *George Ivaşcu*, istoric şi critic literar, ziarist. A condus revistele „Contemporanul" şi „România literară". A publicat *Istoria literaturii române*, vol. I, Bucureşti, 1969.

[3] *I. Mărcuş*, director al Arhivelor Statului din Cluj.

[4] *Nicolae Dinu*, director general al Arhivelor Statului (1960-1965).

160

1965 aprilie 20, Piatra-Neamţ. *Virgil Mihăilescu-Bîrliba către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Stimate domnule profesor,

Vă rog să mă iertaţi pentru îndrăzneala mea de a vă scrie. N-aşi fi îndrăznit să vă scriu, dacă n-aşi fi ştiut încă din anii facultăţii, că dv. sunteţi înţelegător cu cei care vă cer ajutorul. Spre nenorocirea noastră, a multora din cei care am terminat facultatea, şi la sfîrşitul celor cinci ani de studenţie mai avem nevoie de ajutor, lucru, care nu mi se pare lăudabil pentru noi, cu regret, şi eu fiind printre ei.

Nu vreau să vă fac să pierdeţi mult timp cu scrisoarea mea, aşa că voi fi scurt în a vă spune ce vă rog. Ultima oară cînd v-am văzut, domnule profesor, am pomenit de faptul că mă procup, cu toată slaba mea cultură istorică, de feudalismul timpuriu şi de unele corelaţii pe care doresc să le fac cu onomastica şi toponimia veche şi nouă. În legătură cu aceasta nu ştiu precis, dacă documentele de proveniență lituană sînt toate în „Monumenta medii aevii historica res gesta Poloniae illustratia", ed. 1882 sau există un corpus separat lituan; de asemenea nu ştiu dacă absolut toate documentele poloneze se află in „Monumenta medii aevii…".

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Pînă acum am fişat numai vol. I de documente, cel privitor la Transilvania (1301-1320) şi abia acum mă apuc de restul (găsesc aici şi Costăchescu şi Hurmuzaki), dar la Piatra nu se găseşte „Contributions onomastiques" şi încă multe altele aşa că întîmpin greutăţi în acest sens. V-aşi ruga dacă aveţi timp să mă lămuriţi în legătură cu volumele de documente de mai sus şi să-mi spuneţi dacă nu fac ceva inutil sau dacă, căile (*sic !*) pe care păşesc sînt cele mai indicate.

Îmi iau permisiunea de a vă ura dv. şi familiei dv., multă sănătate şi putere de muncă.

Piatra-Neamţ
20.IV.1965

Cu respect al dv., fost student,
Virgil Mihăilescu-Bîrliba

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 827, f. 118.

161

1965 mai 17, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Nu ştiu de ce mi se pare că tot mai greu pot ţine condeiul în mână. Probabil că mintea nu-l mai ajută la scris având în vedere zilele – deloc plăcute – în care ne târâm existenţa. Şi totuşi trebuie să trăim păstrând în suflet aceeaşi dorinţă de muncă şi de nădejde.

După asemenea platitudini ar trebui să urmeze ceva mai cotidian şi mai interesant, dar nu ştiu ce să scriu. Să-ţi spun lucruri pe care le simţi şi le ştii, n-am găsit. Să arăt că s-au prăbuşit în ultimele luni oameni care se nasc la secole – nu pot pune între aceştia şi pe Ralea[1], pierdut în vara trecută – a simţit-o oricine s-a născut în această ţară. Să-mi arăt amarul că această ţară nu e încă întreagă? La ce bun! În sfârşit, ce ar trebui să scriu ca să te intereseze cât de cât? Poate chestiuni nostalgice, dar acestea nu mai pot încăpea într-o scrisoare!

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Aşadar, te întreb de sănătate şi ce mai trebăluieşti prin hârţoage. Mi-au plăcut cele trimise şi comemorarea lui Creangă[2] în „Iaşul literar”[3]. Contribuţia d-tale este remarcabilă şi-mi place că mergi pe linia lui Moş Ghiţă. Şi aspectele culturii în timpul lui Ştefan cel Mare[4] sunt domoale, dar pline de miez. N-au avut loc în „monumentalul” volum care începe cu elucubraţiile stănesciene, din care nu sunt de reţinut decât stufoasa prezentare a lui Elian şi noutatea întrebuinţării documentelor de către Radu Manolescu. Clicile anticulturale rămân mai departe în floare.

Mă întreb dacă mai putem continua în acest fel de a lucra. Şi totuşi ni se cere să creăm!

De la Arhive nu mai ştiu nimic. Cei buni s-au dus şi de la cei noi nu pot înţelege nimic. Acum e în curs o nouă anchetă înainte de a se termina cea începută în toamnă. Cercetează acum şi în exterior. Văd că treaba nu curge şi doresc informaţii şi propuneri. M-au chemat şi pe mine. Le-am dat oră azi la 12 (scriu la 2,30!) şi sunt curios să văd pe ce linie merg. Ni s-a anunţat că vor sta de vorbă şi cu catedra de arhivistică în plenul ei mâine la 10 ore. Atitudinea poliphemilor Ionaşcu şi Vârtosu va fi în atenţia mea, <dar> doresc totuşi să-şi găsească un loc convenabil şi arhivistica. Sper că-ţi comunic amănunte după aceea, dacă vezi că te mai pot interesa.

Am o bucurie să-ţi anunţ: am făcut corectura în pagini la succesiunea domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun. Este o bombă pentru care nu aştept vorbe bune. Dar şi una mai rea: soţia mea este destul de grav bolnavă. Din vara trecută merge din rău în mai rău.

Sper că D-ta eşti sănătos şi tot astfel şi d-na Turcu. Te rog să-i transmiţi omagiile mele iar pe D-ta te îmbrăţişează, cu aceleaşi calde sentimente de totdeauna,

A. Sacerdoţeanu

P.S. Peste câteva zile ai onomastica în calendarul creştin. Ţin să te felicit din inimă.

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4266.

---

[1] *Mihai Ralea* (1896-1964), eseist, sociolog, psiholog, profesor la Universităţile din Iaşi şi Bucureşti, membru al Academiei Române; director al revistei „Viaţa românească” (1933-1964).

Arhivele Naţionale ale României

[2] C. Turcu, *Ion Creangă. Biografia comentată a operei sale*, în „Iaşul literar”, anul XV, nr. 11, noiembrie, 1964.

[3] „Iaşul literar”, revista filialei ieşene a Uniunii Scriitorilor, fost „Iaşul nou”, care, în 1970, devine „Convorbiri literare”.

[4] C. Turcu, *Aspecte din istoria culturii româneşti din timpul lui Ştefan cel Mare*, în „Mitropolia Moldovei”, XL (1964), 9-10, p. 484-497.

162

1965 iulie 2, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Fără îndoială că ai fost disperat de faptul că nu am dat nici un semn că am primit atât revistele cât şi scrisoarea din 4 iunie. Am tot lăsat zi după zi şi am ajuns la nepoliteță. Pe lângă examenele de sfârşit de an şi de diplomă s-a adăugat şi dorința mea ca până la sfârşitul lunii să revizuiesc o seamă de studii de ale lui Onciul pentru ediția contractată cu Editura Ştiințifică. Nu am realizat nici aceasta decât în parte. Acum a venit practica în producție, pe care nu o aveam în plan dar se impune ca salahorie în cinstea care se cinsteşte luna aceasta. Deci până la 23 iulie sunt prins cu şederea în Bucureşti.

Pe de altă parte am impresia că nu o să pot pleca deloc, fie pentru că aştept o locuință nouă, fie din cauza sănătății soției mele. Şi anul acesta mai mult ca oricând aş fi vrut să evadez. Dar azi toate sunt mai puternice decât omul deşi de obicei se spune almintre.

Mă refer acum la tema scrisorii din 26 iunie. Te felicit pentru contractul de la „Meridiane” şi nu mă îndoiesc de lucrul bun pe care îl vei face. Γάλα „lapte” poate fi de bun augur să-ți aducă un spor în casă şi o lucrare în plus în lista bibliografică! Fără îndoială însă numele mănăstirii nu poate veni nici de aci, nici din anonima sa bosforică. I. Iordan nu ia poziție categorică. Părerea mea e să ne alăturăm lui Philippide[1]. **Originea românilor** II, 373-375, în sensul că e un nume turcic, a cărui vechime dacă nu urcă la avar, poate veni sigur de la pecenegi sau cumani (**galat**), nu însă **arab**. Nume de această origine sunt numeroase în țară, în Moldova mai ales (inclusiv **Ceahlăul**!). Şi pentru **Iaşi** cred probabilă etimologia lui

Arhivele Naționale ale Romaniei

Philippide. Este deci posibil ca alăturea cu târgul Iaşi să fie şi **cetatea** (de unde atât Galata cât şi Cetățuia azi) care, arată o convieţuire anterioară întemeierii. De această convieţuire româno-turcică nu mai trebuie să ne speriem. Bine dovedită în esența ei ea stabileşte definitiv teza **continuității**, după mine şi în Moldova. În concluzie, cred că înlăturarea Galatei constantinopolitane, ca împrumut, poate fi făcută fără teamă.

Să ne întoarcem acum la prima scrisoare. Mi-au făcut plăcere cele ce-mi scrii despre „stilul" meu, dar cred că exagerezi destul de mult! Nu mai am sufletul de acum 30 de ani când **simțeam** multe, deşi îmi dau seama că el este acelaşi. Dar acum nu mai pot – îl înțeapă multe viespi. Totuşi, în cartoanele mele vor rămâne unele pagini ce scriu **aşa pentru mine**. Câte voi putea strecura în revistele bisericeşti vor fi o mângâiere pentru mine.

Ai dreptate pentru completarea **aici** în loc de **ani.** Dacă voi putea ajunge vara asta la Hurei am să verific toate inscripțiile republicate în articol. Ți-ar conveni o plimbare în acele părți în luna august? (când sper că mă duc totuşi vreo 10 zile). Nu te-ar costa decât drumul, cam lung, şi oboseala. Mie mi-ar face plăcere să tăifăsuim împreună pe potecile vâlcene.

În ce priveşte întrevederea cu „arhiviştii" a fost interesantă. Noua anchetă constată numai greşeli la actuala conducere. Dar despre aceasta am să-ți scriu pe larg când am venire. Menționez acum că întâmplător la direcție am întâlnit pe baciul arhivelor moldovene şi a ținut să-mi ceară unele păreri despre noutățile sale. Mi-a cerut adresa să-mi comunice un document interesant. I-am arătat mirarea că în 12 ani nu a putut să o afle. Era şi Dăscălescu de față.

Îmi pare foarte rău de starea de „nesănătate" în care te afli. Cred însă că nu te laşi învins de ea şi o vei transforma în sănătate deplină aşa cum o dorim toți. D-na Turcu, pe care o rog să primească respectuoasele mele sărutări de mâini, are grijă să nu te lase pradă melancoliei.

Cu acestea rămân acelaşi,

A. Sacerdoțeanu

N.B. Mi-am schimbat oficiul poştal în loc de 28 am acum 53. Îmi pare rău după factorul vechi. Îl chema Moldoveanu.

Arhivele Naționale ale României

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4267.

---

[1] *Alexandru P. Philippide* (1859-1933), lingvist şi filolog român, întemeietor al şcolii lingvistice de la Iaşi.

163

1965 august 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Nu credeam că şi de data asta întârzii atât de mult cu răspunsul când am văzut că vei avea plăcerea să-mi vezi juvetenlandul, dar zilele aşa de repede au trecut încât abia acum pot pune condeiul la contribuţie. În primul rând am hotărât să plec din Bucureşti joi, 12 august, seara cu destinaţia satul meu Costeşti Vâlcea, unde să stau vreo zece zile. Dacă poţi face acest drum lung am merge împreună. Vreau să fiu de Sf. Maria acolo fiindcă este bâlci la Bistriţa. Dacă data nu e prea aproape comunică-mi să iau bilete din timp (spre Călimăneşti merge multă lume). Itinerariul este: Bucureşti-R.Vâlcea cu trenul de noapte (accel. 207), R.Vâlcea-Costeşti cu IRTA (sunt mai multe curse spre Horezu, dar una are cap de linie chiar în sat, recte m-rea Bistriţa). Acolo am face un plan de deplasare în împrejurimi şi poate pe munte. Voi fi încântat să fac acest drum împreună. Vom sta la fraţii mei fără nici o cheltuială dar cu dragoste frăţească.

Cu poşta de aseară v-am trimis primele exemplare din **succesiunea**, cu rugămintea să remiţi şi cele notate anume. Mă interesează părerea d-tale de moldovean. Am impresia că fărâm unele tipare... demodate. Cred însă că voi supăra pe mulţi. Sunt totuşi mulţumit că a putut apărea deşi este acolo şah la „Tratat". Nu e însă ultimul!

Onciul nu e ediţie nouă, nici vol. II, ci o culegere masivă sub titlul **Scrieri istorice.** Am ales 25 titluri referitoare la cele două probleme cardinale ale lui Onciul: continuitatea poporului român şi întemeierea principatelor române, din vol.I (1946) numai trei studii nu intră. Să vedem dacă vor rămânea toate cele alese!

Arhivele Naţionale ale României

Cred că dubletul Galata-Cetățuia merită să fie pus în circulație alături de alte exemplare (unul îl şi ai!). Acestea arată cu siguranță vremuri depărtate despre care alte izvoare istorice tac. Să facem să vorbească acelea care s-au păstrat în toponimie, în limbă. Nu ştiu dacă voi putea tipări cele două studii ale mele despre **bănie** şi **procelnic,** dar ele fac aceeaşi dovadă pentru perioada migrațiilor.

Pentru Conachi va trebui să lupți mult ca să-l poți tipări. Poate vor veni schimbările aşteptate în clicile redacțiilor şi editurilor. Dacă nu se schimbă oamenii, **aceeaşi** nu pot face **altceva**.

La Arhive se pare că ancheta ultimă a fost foarte dură, de aceea directorul general a fost **moale,** dar mari nădejdi nu sunt pentru ameliorare. Se pare că Gh. Duzinchievici a primit preaviz, fiind bănuit de a fi fost codoşul lui Dinu. Se va vedea ce se va întâmpla, dar dacă aceasta a fost poziția lui, ca om de ştiință în fața unui incult încrezut, atunci rău a procedat.

Văd că eşti nemulțumit de realegerea la Societatea de ştiințe istorice şi filosofie. De ce? Poate că acum va trece la o mai largă publicitate şi vei avea ocazia să mai scoți ceva din sac. Cel puțin aceasta să fie mulțumirea străduniei.

Ştiu neajunsurile locuinței în bloc, dar nici în igrasia în care stau nu se mai poate. Mai ales că sănătatea soției mele este foarte şubredă. De aceea vara asta nici nu va putea merge undeva. De altfel şi mamă-sa este acum între viață şi moarte (89 ani!).

Mai sunt multe de spus. Le vom tăifăsui când ne vom vedea. Poate atunci vom prinde limbă!

Rog pe D-na Turcu să primească alese salutări de la noi, iar D-tale toată dragostea de la

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4268.

Arhivele Naționale ale României

164

1965 august 15, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

15 August 1965

Stimate domnule Sacerdoţeanu,

Am terminat de citit, mai demult, densul dvs. studiu „Succesiunea domnilor Moldovei”[1], de la „căpitănia” de margine a lui Dragoş Vodă şi pînă la „ţaratul” lui Alexandru – acest domn Bun pe care cronicarul anonim l-a văzut…cu ochi uimiţi, mare cît un împărat, faţă de domnii din trecut! (Spunînd „dens” mă refer atît la conţinut şi la sistematizarea strînsă a problemelor şi argumentelor, cît şi la înfăţişarea tehnică – tipografică a studiului).

Cred că aţi avut o fericită inspiraţie încercînd gruparea izvoarelor narative pe „centre de informaţie tradiţională”. Este o metodă care poate oferi argumente valabile pentru rezolvarea raţională a multor contradicţii dintre diferitele cronici. Aşadar nu atît greşelile de transcriere, omisiuni şi adaose ale copiştilor, cît corectări şi consemnări de date furnizate de tradiţia locurilor unde s-au alcătuit ele. Faptul a fost observat şi de Ureche care, găsindu-se în faţa unor nepotriviri de date în izvoarele consultate de el, le-a trecut uneori împreună, spunînd că ar putea să fie adevărate şi unele şi altele.

Analiza pe care o faceţi dvs. acestor izvoare pentru clarificarea unei singure probleme, cu principalele ei aspecte – succesiunea şi filiaţia denumirilor şi durata domniilor – precum şi confruntarea datelor aflate în cele patru categorii de izvoare, cu datele oferite de documentele diplomatice, şi chiar cu cele ale monumentelor epigrafice inclusiv poziţia acelora din necropola de la Rădăuţi, este metoda cea mai indicată pentru clarificarea multor probleme „încîlcite”, cum bine spuneţi dvs.

Nu-l am la îndemînă, dar acum îmi vine în minte, muncitul studiu al lui George Pascu, „Letopiseţul cel moldovenesc”, în care autorul face o confruntare globală a textelor vechilor letopiseţe între ele şi, mai ales, între acestea şi cronica lui Ureche, spre a reconstitui arhetipul, azi necunoscut, folosit de cronicar. Pascu nu şi-a dat însă seama că letopiseţul lui Ureche

Arhivele Naţionale ale României

reprezintă „tradiția de sud” şi deci era normal să difere de alte izvoare. Dar, oricum, mult bîrfitul profesor ieşan a făcut un studiu amplu, interesant şi util pentru istoria literară şi chiar pentru istoria însăşi, întrucît a utilizat – atunci cînd a simțit nevoia să precizeze anumite date încurcate de cronologie – chiar şi documente diplomatice.

Deci întorcîndu-mă la lucrarea dvs. – organizarea unui nucleu statal în Moldova se datoreşte lui Dragoş, fie şi ca mandatar al regelui Ungariei care „l-a trimis” în răsărit, după alungarea tătarilor. Documentele sînt de acord cu tradiția legendară. Se pare însă că fapta are un înțeles mai adînc. Dragoş ştia ceva şi ne-o spune prin pana lui Miron Costin (Cronica polonă, partea a III-a, descălecatul). El ştia că e romîn şi că se află în pămînt strămoşesc! „O, tineri, aici e patria noastră…eu nu mai plec de aici. Voi reclădi locuințele strămoşilor noştri!” Poate că acolo era chiar Cîmpul lui Dragoş, de la „marginea” țării Moldovei şi a Ungariei…

Nu are importanță că Dragoş s-a întors totuşi în Maramureş, cum au făcut cîțiva ani mai tîrziu şi Balc cu frații lui „lăsîndu-şi averile şi părinții în țara lor moldovenească”. În schimb, n-a mai vrut să plece Bogdan! Şi declararea lui ca infidel precizează momentul independenței statului moldovean.

Nu mi-am închipuit, totuşi, că au fost atîtea frămîntări între feudele şi voievodatele moldovene în anii începuturilor! Aşa dar Lațcu a reuşit să facă mai mult decît tatăl său, în problema unificării statului. Iar Roman şi Iuga sînt nişte organizatori pe tărîm administrativ şi economic (Iuga a întemeiat satele şi oraşele pe la locurile cele mai bune, spune Ureche).

Cele două scheme – una a neamurilor maramureşene şi alta a domnilor Moldovei v-au dat desigur mult de lucru! Ele sînt, desigur, foarte utile pentru fixarea vizuală a succesiunii şi a filiației, pe cît a fost posibil să o dovediți. V-am admirat ideea de a pune la contribuție în acest scop şi ordinea în care sînt aşezate lespezile din Biserica Rădăuților!

Încolo, ce să mai spun? Costea a fost deci un pretendent. Dar în legătură cu moşia lui e de văzut dacă Movila Varlov nu e Movila Vulturului, care există prin acele locuri. Iar cu privire la Iuga Vodă, e foarte interesant articolul lui M. Costăchescu „Observări cu privire la Iuga Vodă” unde sînt multe discuții în legătură cu succesiunea, fiiația şi cronologia (Buletinul „Ion Neculce”, vol. V, p. 331-341).

Închei aceste rînduri mulțumindu-vă călduros pentru trimiterea studiului dvs., care mi-a făcut o mare plăcere şi, totodată, vă felicit din

Arhivele Naționale ale României

inimă că ați reușit să aduceți lumini noi la această problemă dificilă a începutului statului moldovean.

Respectuoase sărutări de mînă Doamnei.

Alese salutări de la soția mea.

Cu multă considerție, al dvs.
Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 835, f. 75-77.

---

[1] A. Sacerdoțeanu, *Succesiunea domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun. Pe baza documentelor din secolul al XIV-lea şi a cronicilor româneşti din secolul al XV-lea şi al XVI-lea, scrise în limba slavonă*, în „Romanoslavica", Ist., XI, 1965, p. 219-236.

165

1965 august 28, f. l. *N. A. Constantinescu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

28 aug. 1965

Dragă domnule Sacerdoțeanu,

Am citit cu atenție articolul „Succesiunea domnilor Moldovei…" şi te felicit încă odată pentru lumina ce ai proiectat asupra acestei cumplit de încîlcite probleme a istoriei Patriei. Cred că ai avut multă bătaie de cap cu istoriografia, din care cred că nu ți-a scăpat nimic şi care nu bănuiam să fie așa de bogată şi de variată în interpretări, mai mult decît cu isvoarele înseşi. În această problemă cu isvoare atît de lacunare şi plină de confuzii din cauza onomasticei rudimentare a epocii, perspicacitatea criticei D-tale a creiat un drum luminos. Din lămuririle genealogice şi cronologice ce ai dat în acest studiu rezultă clar existența unor formații feudale anterioare întemeierii statului, cu rădăcini seculare în trecut.

Nu crezi că s-ar putea face ipoteza identității între Petru I cu Petru din Sepeniț, mai ales pentru că afirmi anexarea Sepenițului, de către cel dintîi? Există vreo afirmare, ştire, că Petru I e fiul lui Costea? căci văd că al doilea Petru n-a intrat în discuție.

Arhivele Naționale ale României

La p. 233 n. 2 ai tradus „milamu gospodariu” cu „oblăduitorului domn” în loc de „carissimii domini” din Hurmuzachi – ceea ce ar însemna că boierii moldoveni recunosc pe regele polon ca suveran în loc de suzeran.

Un caz de „nume marital” al soției după prenumele soțului, format cu sufixul **-a,** așa cum ai afirmat pentru „Muşata văduva lui Muşat” (p. 231) am consemnat şi eu în Introducerea la „D<icționarul> O<nomastic> R<omân>” capitolul respectiv.

Cu cele mai afectuoase sentimente, omagii doamnei şi cele cuvenite din partea soției mele.

N. A. Constantinescu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 811, f. 87.

166

1965 septembrie 6, București. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Şi de data aceasta m-ai prins în vină: două scrisori deodată în timp ce eu n-am putut răspunde nici cu două rânduri. Nici eu nu mai ştiu unde îmi este capul. Pesemne că scurtimea zilelor ce-mi mai rămân mă îndeamnă să cuprind mult şi să nu fac mai nimic. Mărunțişuri, utile poate, dar numai atât am impresia că mai pot. Mă mulțumesc însă şi cu ele, când am aprecieri așa de frumoase ca ale D-tale. Ce îmi pare rău e faptul că redacția „Romanoslavica” nu a vrut să-mi dea spațiu şi pentru alte trei paragrafe pe care le avea **Succesiunea**, problema ierarhiei bisericeşti a Moldovei în acea vreme, cronicarii moldoveni şi uricele lui Roman şi Iuga şi analiza textuală a pomelnicului de la Bistrița şi cronicile româno-slave. Sunt mulțumit totuşi că a apărut şi atâta.

Pe curând sper să-ți trimit şi alte mărunțişuri-pomelnice.

Mi-a părut rău că din motive obiective şi estetice nu ai putut să mă însoțeşti 10 zile în Vâlcea. Vina e şi a mea că m-am hotărât la acest drum

Arhivele Naționale ale României

aşa de târziu. La Costeşti am revăzut unele locuri de veşnică amintire, dar şi ceva nou: **Peştera Muerii,** o minune a naturii, cum rar sunt pe faţa pământului. Sper ca la anul, cu o pregătire mai timpurie, să reiau drumul împreună cu D-ta şi cu D-na Turcu. Face ca din umbra Ceahlăului să vezi şi umbra Parângului! Şi elemente etnografice variate păstrate sub aceeaşi umbră de munte.

Înapoiat la Bucureşti, îndată a trebuit să intru în circuitul obişnuit, în care însă mă plictiseşte participarea la un examen de admitere, cu consultaţii şi cetiri de sute de teze. Dar n-am putut refuza fiind lipsă de examinatori: crema istoricilor facultăţii noastre, de la Maciu (Maciuca, cum spunea marele Kirileanu) până la Berza (cu berzaiomele lui iorghiste) fiind la Vâlcea. Fără îndoială că la întoarcere vom afla ce a fost acolo şi ce filă din istoria omenirii au întors. Personal însă nu am nici o curiozitate de vreme ce ziarele noastre reflectă atât de puţin. **Ex nihilo nihil** [Din nimic nu iese nimic] de aceea n-au de unde face tam-tam. Ce regret e faptul că I. Ionaşcu, fiind şchiop nu a putut ajunge la Beci şi-mi tulbură vederea cu prezenţa sa în comisia examinatoare!

O noutate excepţională, care te poate interesa, cred eu! O dau cu rugămintea să nu o popularizezi. De la Sibiu am primit o carte poştală ilustrată de la G. Ungureanu cu „respectuoase salutări şi multă sănătate". E primul semn că în ultimii 12 ani, el şi eu am continuat să existăm fără să ştim. Eu interpretez asta ca un semn rău, deşi nu cred în semne!

După ce scap de buclucul zilei, adică examene, reiau pe Onciul, care mă obsedează cumplit. Voi putea termina în 3 luni?

Sănătatea soţiei mele încă lasă mult de dorit şi asta nu lasă mintea slobodă la zăbava cărţilor. Încerc să lupt cu toate.

Nesiguranţa datei când voi avea repartiţia noului apartament mă tulbură tot aşa de mult. E încă o întrerupere în lucrul mult ce am de făcut. Dar aceasta trebuie înainte de orice.

Soţia mea vă transmite toată simpatia ei pentru amândoi. Din partea mea sărutări de mâini D-nei Turcu, iar D-tale toată prietenia lui

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4269.

Arhivele Naţionale ale României

167

1965 septembrie 10, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

„Gazeta Literară”[1] de ieri mi-a făcut plăcere, între altele şi pentru că am aflat acolo numele d-tale sub două informaţii preţioase. Păcat că s-a pierdut acel album (nu cumva mi-ai mai vorbit cândva de el?) şi bine că versurile au fost memorate de cineva încât azi le comunici tuturor atât de sugestiv. Văd că numărul întreg e o întoarcere la Alecsandri de 180^0, Alecsandri boierul despre care cărţile de şcoală de acum 15 ani nu spun nimic.

Ungureanu nu mă iartă nici aici şi aduce „preţioase documente” din care reiese că Alecsandri e un mare arhivist, atât în ce priveşte teoria arhivisticii cât şi în sectorul practicii. Se vede treaba că totul a fost epuizat atunci, încât n-a mai rămas loc pentru nici un arhivist ieşean ulterior, inclusiv marele Ungureanu. Rămân însă nedumerit faţă de extrasele inteligent făcute de Piru[2], din care reiese proverbiala lene a poetului. În cazul acesta V. Alecsandri a fost foarte activ numai la pensii şi la arhive. Reconsiderarea e de trebuinţă şi un volum de documente à la Creangă e de trebuinţă imediată.

Mi-a făcut plăcere că în comisia de examen la Facultatea de Limbă şi Literatură am cunoscut câteva nume... literare. Între acestea şi Eugen Simion[3], tinerel domol, care a vorbit frumos de materialele trimise de la Iaşi, de care ţin seama la redacţie şi publică în „Gazeta Literară” în al cărei comitet de redacţie este. Deci, când ai astfel de materiale mai trimite-le.

Examenele au arătat un nivel foarte scăzut al candidaţilor. Pentru mine a fost însă o decepţie prezenţa unor tineri din comisia de istorie (Hurmuzache[4] şi Ciachir[5]) care căutau cu înfrigurare printre teze unele cu semne anumite. Odată aflate au fost notate în consecinţă! Şi alţii, tot cadre tinere, aţineau calea cu aceleaşi interese. La anul, dacă mai trăiesc, voi refuza orice participare la examene de admitere. De ce să tânjesc construcţia comunismului pe care o au în seamă asemenea UTC-işti? (!).

Acum sunt din nou liber şi-mi reiau preocupările mele, inclusiv interminabilele pomelnice, până voi ajunge de pomină[6]. Pe lângă acestea,

Arhivele Naţionale ale României

mă gândesc la vara viitoare când sper să stăm la taclale. Multe mai sunt de spus că de scris nu le mai cuprinde nimeni.

Cu cele mai bune gânduri,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fond personal *Constantin Turcu*, 4270.

---

[1] „Gazeta literară", săptămânalul Uniunii Scriitorilor.

[2] *Al. Piru* (1917-1993), istoric, critic literar, apreciat profesor la Universitatea din Bucureşti.

[3] *Eugen Simion* (n.1933), critic literar, profesor universitar, membru şi preşedinte în exerciţiu al Academiei Române.

[4] *Ştefan Hurmuzache*, fost arhivist la Direcţia Generală a Arhivelor Statului.

[5] *N. Ciachir* (n.1928), balcanolog şi profesor la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti.

[6] A. Sacerdoțeanu a publicat constant pomelnice ale mănăstirilor: *Pomelnicul mănăstirii Govora,* în „Mitropolia Olteniei", nr. 13, 1961, p. 789-823; *Pomelnicul mănăstirii Izvorul*, în „Mitropolia Olteniei", 17, 1962, p. 527-544; *Pomelnicul bisericii din satul Costeşti, r. Horezu*, în „Mitropolia Olteniei", 16, 1964, p. 238-256; *Pomelnicele a 60 de biserici din Bucureşti*, în „Glasul Bisericii", 24, 1965, p. 294-318 şi 1031-1122; *Pomelnicul bisericii din satul Tomşani, r. Horezu*, în „Mitropolia Olteniei", 17, 1965, p. 65-71; *Pomelnicul bisericii din satul Văratici*, în „Mitropolia Olteniei", 17, 1965, p. 458-466; *Pomelnicul Mănăstirii Argeşului*, în „Biserica Ortodoxă Română", 83, nr. 3-4, 1965, p. 297-330; *Pomelnicul Mănăstirii Bistriţa-olteană*, în „Mitropolia Olteniei", 18, 1966, p. 49-58; *Pomelnicul mănăstirii Glavacioc,* în „Glasul Bisericii", 26, 1967, p. 366-372.

168

1965 octombrie 11, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Încep prin a arăta că sunt supărat pe mine însumi: nu-mi mai ajunge timpul să fac ceea ce cred că mai pot face. De aici şi întârzierea acestei scrisori care trebuia să pornească mult mai devreme.

Am citit cu atenţie expunerea despre documentele Conachi trimisă editurii ca ofertă. Sunt deosebit de interesante şi aş dori să fie primite, dar mă îndoiesc[1]. La editură sunt tot oameni vechi şi clicile continuă să se într-

Arhivele Naționale ale Romaniei

ajutoreze. Memoriul trebuia să fie mai scurt şi numai cu acele chestiuni „care merg". Mărunţişurile de viaţă şi muncă „fărâmiturile de viaţă" cum le numea Iorga, pe care noi le apreciem atâta, n-are cine să le înţeleagă la editură, unde se cunosc numai „nume mari" şi se doresc documente de efect. Să dea dumnezeu însă să fie altfel! Nu mă îndoiesc totuşi că momentul interesului naţional şi al probităţii ştiinţifice, nu va mai întârzia mult, nu poate să mai întârzie pentru cinstea acestui popor.

Interesante informaţiile ce-mi dai despre ieşana alecsandrofilie! Bine ar fi să nu rămână foc de paie.

Îmi pare bine că te-ai hotărât să publici pomelnicul mănăstirii Doljeşti. Văd că de multă vreme ţi-au stat la inimă şi D-tale... pomelnicele. Sper că importanţa lor va fi înţeleasă şi la „Mitropolia Moldovei", ca să acorde spaţiul necesar, iar Dta să nu te opreşti numai la... Doljeşti.

În adevăr, mă gândesc şi eu să ajung colaborator la această revistă. De îndată ce voi avea timp, voi revizui materialul pentru ierarhia bisericească a Moldovei în sec. XIV, dacă părintele Porcescu[2] admite asemenea lucru. Poate vor mai găsi şi altceva. Acum sunt cu totul blocat de ediţia Onciul. Până la 31 decembrie a.c. nu mai este mult timp. Am început abia comentariile şi am 1214 pagini de analizat. Greutatea cea mare stă în poziţia **ce pot lua** faţă de „producţia" din epoca R.P.R. Tot cei ce au scris **într-un fel** au în mâini pâinea şi cuţitul şi **ne învaţă** să scriem altfel uitând uşor că ne-au batjocorit tot timpul când am scris cum trebuie să se scrie istoria noastră. Sper că voi putea găsi drumul ca opera lui Onciul, totuşi fundamentală, să nu mai rămână sub obroc.

„Revista Arhivelor" mi-a cerut un articol despre **Sarcinile ştiinţelor auxiliare ale istoriei**[3] (ca urmare a ultimei anchete) şi l-am scris. Pesemne că conducerea (cacofonia nu e căutată) nu e de acord cu „tezele" mele şi l-a amânat pentru numărul viitor. În schimb, a scos un vechi articol al meu, **B. P. Haşdeu arheograf**, cerut de fostul director Paraschiv şi pus la index de actualul director Dinu (amintesc numele ambilor fiindcă au intrat în istorie!) – pe atunci mi se spunea că şi la sugestia lui Gh.Ungureanu. Sper deci că voi fi şi eu colaborator al revistei pentru care am făcut ceva cândva. De altfel, e singura revistă din ţările **lagărului** care a întrerupt continuitatea creând „serie nouă". Tot Gh. U. a făcut propunerea aceasta, ca să se rupă cu trecutul! Informaţia aceasta este absolut sigură. Nu ştia pe atunci că şi acum 100 de ani a mai fost un arhivist, mare şi progresist, pe numele de Alecsandri.

Arhivele Naţionale ale României

La facultate sunt tot stările vechi care dorm şi mocnesc. Nu cred că se vor aprinde vreodată.

Vremea pe la noi s-a răcit şi eu – crezând că voi avea pe curând apartament nou – nu am lemne! Când scriu aceasta mi-e mâna înghețată. Mă încălzesc cu căldură sufletească, pe care ți-o doresc la nesfârşit şi D-tale.

Am primit „Mitropolia Moldovei", nr.3-4, şi-ți mulțumesc.

Înapoiez şi memoriul documentelor Conachi.

Cele de cuviință Doamnei Turcu.
Al D-tale de totdeauna,

A. Sacerdoțeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4271.

---

[1] A avut dreptate A. Sacerdoțeanu, oferta a fost refuzată, abia în 1972, C. Turcu a publicat *Costache Conachi şi C. Negri (Documente inedite),* în „Anuarul de lingvistică şi istorie literară", tomul XXIII, Iaşi.

[2] *Scarlat Porcescu*, preot, redactor responsabil la revista „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", a publicat studii de istorie.

[3] Publicat în „Revista arhivelor", IX, nr. 1, 1966, p. 17-46.

169

1966 februarie 28, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Precum vezi, au trecut aproape două luni şi eu n-am mulțumit măcar pentru urările de anul nou. E pentru prima dată când am rămas aşa de mult de căruță, într-o vreme când am colindat cel mai mult. De vină nu sunt eu, ci noua mea locuință (sper, penultima), alergătura la Sfatul popular al capitalei, al raioanelor, la Miliție etc. Iar după mutare vai şi amar cu... organizarea terenului! Astăzi am aşezat ultima poliță de raft dar nu şi cărțile, care îşi aşteaptă selecționarea. N-am spațiu decât pentru

Arhivele Naționale ale României

jumătate din ele. Ce voi face cu „surplusul”, nu ştiu. E sânge din inima mea şi n-aş vrea să le văd la anticar. Altfel locuința e convenabilă şi până acum e liniște, nu se simte că e bloc.

Îmi pare rău că ai neplăceri cu sănătatea şi nu ai putut merge la Galați. E foarte curios cum se ridică **acum** în slăvi aceea ce a fost atât de uitat şi batjocorit timp de o frumoasă vârstă de 20 de ani. Nu lauda de sine, pe care o consider justă, e curioasă ci faptul că **aceiaşi** care cântă la **altă** caterincă. Cred oare că **oamenii** uită aşa de uşor? Îndemnul din „Contemporanul” (Ştefan Voicu) cu privire la memorialistică este de reținut. Ce voi putea voi face şi eu să rămână în cartoanele mele, că nu toți pot arăta ce ştiu.

Văd că proiectul cu Conachi a căzut şi-mi pare rău. Încă rămân la părerea mea că editurile nu vor lucrări bune, sănătoase, ci şperțuri. Toată critica din consfătuiri şi din ziare este formală. Cred că are scopul de contrainformare prin baloane de oxigen. Dar organismul românesc n-a murit încă. Sunt încă multe lepre de teapa U. care încurcă treaba sănătoasă.

Întrebi de Onciul. Am depus sus pe data de 13 ianuarie. Ce se va întâmpla cu el nu ştiu. Cred că va merge ceva căci am luat şi acont acum câteva zile.

Acum încerc să-mi pun în ordine biblioteca şi materialele ce am. Adunate de prin toate saltarele văd că mă copleşteşte. Trebuie să lucrez metodic că altfel nu-i mai dau de capăt. Şi e mult şi variat, bată-l sfântul. Îmi rezerv timp până la vară, când sper că încep ultima etapă a vieții, care de acum e numai în seama lui Dumnezeu.

Ar mai fi multe de spus. Schimbare de conducere la Arhive, comemorarea lui Iorga (am fost şi eu la Vălenii de Munte), sărbătorirea 24 ianuarie şi altele. Dar îmi este imposibil să le adun pe toate pe o foaie de hârtie scrisă în grabă şi cu atâta întârziere. Sunt sigur că ne-am bucurat împreună de toate. Poate ne vom bucura şi mai mult în viitor. Poate!

Cu dragostea de totdeauna primeşte aceasta ca un mărțişor de la

A. Sacerdoțeanu
Şos.Mihai Bravu nr.42-62
Scara II, etaj III, ap. 60, raion 23 August

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4272.

Arhivele Naționale ale României

170

1966 martie 31, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mare bucurie mi-a făcut scrisoarea din 26 martie, atât prin informaţiile date cât şi prin nostalgia după bine şi înţelegere adevărată a sentimentelor româneşti de altădată, cu care vor să înoade legătura trainică şi cei de azi. Firește, e greu. Fiind o dată rupt nu se poate reface până nu dispare scămoşarea care l-a ros până la măduvă. Dar deocamdată scămoşeni, aceiaşi, sunt tot la locul lor şi stau la pândă să nu-şi piardă colacul!

Mulţumesc pentru urările de casă nouă, pe care sper să mi-o vezi pe curând. Casă veche, casă nouă, mi se pare că e tot una dacă sufletul nu poate fi învăţat cu ozon adevărat. Tot ce îmi mai doresc e să pot sfârşi ce am început. Am o teribilă sete de muncă şi de aceea mă tem. Dar acum nimic nu mai depinde de mine. Cum vezi, însuşi scrisul trădează senilitatea.

Am primit toate numerele din „Mitropolia Moldovei”, inclusiv 9-10/1965, pentru care îţi mulţumesc. Îmi pare rău că până acum încă n-am putut scrie ceva pentru ea, ca să devin şi eu colaborator! Încă am nădejde să o fac.

Scrisoarea aceasta era proiectată să fie scrisă încă de sâmbăta trecută, având scopul să te felicite pentru colaborarea la **Tribuna**, din Cluj[1]. Mă uimeşte informaţia documentată pe care ai dat-o. În mod obişnuit citim asemenea lucruri şi le lăsăm la o parte. D-ta le-ai adunat şi când ai avut nevoie le-ai scos din cutia respectivă ca să ni le prezinţi sistematic. Mă bucură aceasta şi pentru faptul că un moldovean se ocupă de un oltean, adică unul de ai mei. Cobilițarii văd că sunt astăzi răsfăţaţi: Brâncuşi, Titulescu – din răposaţi – Arghezi – din neräposaţi încă etc.

Îmi face plăcere ceea ce-mi scrii despre **Haşdeu arheograf**. Dar nu ştiu ce să mai cred de soarta lucrărilor noastre. Scris în 1957, dat lui Paraschiv – la cerere – în 1958, oprit probabil de redacţie – sau comitetul de redacţie – a fost scos acum la iveală de tânărul Hurmuzache şi tipărit cu reducerea unor pagini de început şi adăugarea unei note „sintetice” care nu-mi

Arhivele Naționale ale României

aparţine (Şt. Ştefănescu, cică să fie un nume nou şi de rezonanţă). Sunt totuşi bucuros că a apărut, fiindcă îmi dau seama că chiar azi nu am ce schimba, sau mai bine zis, nici atunci n-am fost în măsură să fac „concesii".

Sper să revin sau să ne povestim bucuriile şi amărăciunile vieţii într-o şedinţă de caracter bachic!

Te rog transmite D-nei Turcu tot ce se cuvine din partea soţiei mele şi a mea. Cu bună şi aleasă prietenie,

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4273.

[1] C. T. : „Am comunicat că nu sunt eu autorul articolului", notiţă marginală.

171

1966 iunie 16, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Iată că de data aceasta nu cred că mai confund pe cei doi **turci**, care n-au reuşit încă să-şi facă un sindicat de profil. Am şi scris o fişă „Eminescu şi Haşdeu" sub care am scris C. N. Turcu, şi nu aşa incomplet cum e în „Cronica" de la 11 l.c. Pentru întreg mă tem să fac aprecieri fiindcă îmi place cum e pusă tema. Aceasta pentru că, trăind într-o epocă de **naţionalismus redivivus,** nu am certitudinea că cei ce au fost găsiţi vinovaţi de crima, numită douăzeci de ani, iubire de patrie, să nu fie făcuţi vinovaţi tot ei de neconformism. Cu toate acestea mă rog la Dumnezeu – la uşa bisericii s-au dus acum mai mulţi şi mai mari – s-o ţină aşa într-una.

Lăsând la o parte enigma aceasta şi paradigma conceptului politic de azi adaug şi mă scuz că sunt două luni încheiate de când am primit ultima D-tale scrisoare şi nu am avut răgaz să mai dau un semn de viaţă. Totuşi nu am murit – lucru inevitabil – ci am fost prins cu lucruri de două feluri: plăcute şi neplăcute. Între cele dintâi, am terminat revizuirea ediţiei

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Onciul în legătură cu referatele de control ştiinţific şi până acum nu am obiecţiuni la părţile mele de îndrăzneală, încât sper să predau editurii textul definitiv peste câteva zile (trecerea corecturilor pe exemplarul II şi III e grozav de plicticoasă, dar are un lucru bun: scuteşte pe corectorii editurii de o datorie elementară, pierzându-ne timpul nostru). De ordinul al doilea rămâne neplăcuta insistenţă să-mi revăd cursurile în vederea tipăririi, căci **acum** acest lucru este sigur (Şlagărul acesta îl aud în facultatea noastră de 16 ani şi nu ştiu ce sens să mai dau acestui adverb **acum**). Sunt convins că-mi voi pierde iar timpul. Având în vedere şi vârsta înaintată pe care o am vor rămâne măcar manuscrisele într-o ultimă şlefuire, dacă pot spune aşa.

Fără îndoială că zilele scurse în aceste două luni sunt interesante şi grăitoare, mai ales prin spiritul autocritic în care se exprimă toţi (direct în vorbe, indirect în acţiunile care scuipă pe tot ce **a fost adorat** 6935 de zile). Se sparie gândul că am putut trăi inutil 19 ani!

Filosofie uşoară! Să o las la o parte acum când încep tragedia ultimilor ani. Nu o lua în tragic, dar zilele care vin nu mai sunt zilele care au fost. Şi parcă simt nevoia să le scurtez cât mai mult dacă acest rost nu l-ar avea firea însăşi.

Cum vezi, expediez o scrisoare în care nu spun nimic şi mă mir de ce o mai fac. Doar aşa, ca să nu tac.

Mă bate gândul – lăsând la o parte toate cele bune şi rele – să mă angajez a scrie o carte despre „barbari în ţările noastre", subiect disponibil la editură. Am ceva de spus şi capul încă m-ar mai ajuta la ceva. Mă întreb numai dacă mai pot cânta acest cântec, care aş dori să fie cîntecul lebedei.

Capul mi-e plin de lucruri pe care aş vrea să le scriu, dar dezordinea în el e prea mare ca să mă descurc în ele. Le las pentru mai târziu.

Nu ştiu ce voi face în vara aceasta. Probabil că mă voi coace în blocul ăsta care-mi blochează strada adolescenţei mele.

Mă opresc aici cu părere de rău fiindcă se sfârşeşte şi hârtia. Motiv mincinos căci aş putea adăuga o foaie, cum face C.N.T. când povesteşte aşa de frumos moldoveneşte.

Cu acestea îţi doresc tot binele şi rog să transmiţi D-nei Turcu respectuoase sărutări de mâini. Al D-tale

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4274.

Arhivele Naţionale ale României

Arhivele Nationale ale Romaniei

172

1966 septembrie 3. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

În ultimul timp corespondenţa mea şchiopătează. Cauzele sunt multe şi nu ştiu dacă le pot înlătura. Mai întâi fiindcă nu mai merge mâna cum trebuie şi al doilea nu mai merge timpul, pe care îl văd în fiecare zi cum se scurtează. Mă trudesc din răsputeri să ajung din urmă cei 20 de ani pierduţi şi nu ştiu dacă voi putea.

Acum mă grăbesc să confirm primirea revistei „Mitropolia Moldovei", 3-4/1966, cu contribuţiile interesante ale lui Gonţa şi Grigoraş. Totodată şi a scrisorilor din 1 şi 5 iulie, cu al căror conţinut am fost mulţumit şi desfătat. Dar vai! Nu sunt toate aşa cum am dori. Îmi dau seama că pomelnicile sunt izvoare istorice interesante şi chiar dacă am ajuns Sacerdoţeanu-pomelnic tot n-am să mă las de sportul ăsta. Cât priveşte Onciul voi fi bucuros dacă va ajunge în tipografie la sfârşitul anului acesta. Aşa e povestea tipăriturilor „ştiinţifice" verificate de edituri „competente".

Despre Moş Ghiţă ar fi multe de spus, mai ales că acum a făcut şi pe turistul în ţară. Dar poate vom avea ocazia să vorbim mai pe larg când ne vom vedea. Când ai fost în Bucureşti, vinovat sunt eu că nu ne-am văzut fiindcă nu comunicasem telefonul, pe care l-am obţinut de la 2 aprilie: 35.02.75. Astfel ne auzeam măcar glasul pe fir, căci îmi dau seama cât de ocupat şi de amărât ai fost.

De sesiunea ştiinţifică am auzit vorbindu-se. Azi îmi comunică şeful de cabinet de la catedră că Arimia[1] ar fi invitat şi catedra noastră: cine vrea să anunţe subiectul, apoi să depună sus până în aprilie viitor, şedinţa urmând să se ţină în noiembrie 67! Lungeşte doamne boala, până la coptul strugurilor. La o invitaţie de felul acesta cred că nu pot colabora. Dar să vedem ce zice catedra şi marele ei şef puţin cam scurtat de un picior...

Dar să trec şi la altele. Mai de mult mi-ai scris că nu te-ai simţit bine multă vreme, iar după aceea, nu eşti nici bolnav nici sănătos, că nu

Arhivele Naţionale ale României

eşti cum trebuie. Cam aşa s-a întâmplat şi cu mine vara asta. De prin iulie stomacul meu nu mai merge bine şi am greutăţi în alimentare. O asociere cu soţia mea? Am fost apoi la Braşov amândoi la 25 iulie. Dânsa a rămas până la 25 august. În ăst timp am dat o fugă la fraţi la Costeşti. N-am avut chef de nimic, nici chiar de munte! Am lâncezit acolo 10 zile şi apoi iar la Braşov 5 zile. Singura satisfacţie: am găsit un sigiliu mare al lui Dan al II-lea foarte interesant. Sper să-l public deşi legendei nu-i dau de rost[2]. E ceva îngrozitor!

Între timp am mai ciocănit şi câteva mărunţişuri despre Antim Ivireanul şi despre **Instituţiile supreme ale Moldovei în sec.XIV-XV**[3]**.** Să văd unde va merge. În „Mitropolia Olteniei" va apărea **Pomelnicul m-rii Bistriţa** (Oltenia).Interesant pentru Craioveşti şi alţii. Acum mi s-a cerut o comunicare la sesiunea centenarului Academiei care va avea loc la 27 septembrie. Am anunţat – dacă va fi primită – **Originea băniei şi a „banilor" la români**[4]**.** Altele mă ţin în loc şi le ţin şi eu pe loc. Şi acum vine 1 octombrie cu începutul cursurilor. Adesea îmi pare rău că nu îndrăznesc să ies la pensie. Voiam să aştept să mi se recunoască măcar doctoratul pentru sporul pensiei!

Cu toate acestea mâine plec pentru 6-7 zile într-un circuit cu turismul Fiat al unui cumnat al meu. Mi-am zis: fie ce o fi îmi mai îngădui această călătorie.

După aceea, noi planuri, noi deziluzii. Vremea acestora n-a trecut încă.

Şederea la Braşov a fost bună pentru soţia mea, care s-a mai întremat în parte. Venind însă în Bucureşti are iar neplăceri cu casa fiindcă se lucrează la finisarea exterioară, deci zgomot şi murdărie, ceea ce o supără grozav. De ce n-a dat dumnezeu puţină înţelepciune şi **răbdare** femeilor? (Asta să n-o ştie D-na Turcu!)

Dacă nu eşti obosit continuăm în... altă scrisoare!

Până atunci rog să transmiteţi D-nei Turcu respectuoase sărutări de mâini iar D-ta primeşte afectuoase salutări şi prieteneşti urări de bine.

Al D-tale,
A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4275.

---

[1] *Vasile Arimia*, director al Arhivelor Statului.

Arhivele Naţionale ale României

[2] *Stema lui Dan al II-lea în legătură cu familiile Huniade şi Olah*, în „Revista Muzeelor", 5, nr. 1, 1968, p. 5-16.

[3] *Instituţiile supreme ale Moldovei în secolele XIV-XV*, în „Revista Arhivelor", 9, nr. 2, 1966, p. 23-40.

[4] *Originea băniei şi a „banilor" la români,* în revista „Ramuri", 4, nr. 6, 1967, p. 19.

173

1966 decembrie 9, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Iubite Domnule Turcu,

Sunt un mare vinovat faţă de Dv. Sunt aproape trei luni de când am primit scrisoarea din 17-18 septembrie şi până acum nu am dat nici un semn. Tot aşa n-am confirmat primirea revistei „Mitropolia Moldovei", inclusiv nr. 5-6. Dar aşa am fost prins încât n-am putut face altfel. Revizuirea cursului de Arhivistică îmi ia mult timp din puţinul ce mai am şi o fac împotriva voinţii mele. Mi se cere urgent să dau la Ed. Academiei şi bio-bibliografia lui Haşdeu. Astăzi am terminat de revizuit vechiul manuscris care ajunsese la „bun de tras" în 1958 şi a fost distrus zaţul. Văd că nu am nimic de schimbat. O merge acum? Poate că da, deoarece Academia doreşte să tipărească **opere complete** până în 1970? Partea de istorie mi-ar reveni mine. Mă îngrozesc de pe acum să intru în **istoria critică**. Dar trebuie să fie şi nebuni care să facă să circule bunurile reale ale neamului nostru. Întoarcerea la izvoare dătătoare de viaţă!

Sper că până acum aţi săvârşit studiul despre cărţi şi-i căutaţi adăpost tipografic. Bine ar fi să nu aveţi piedici! Poate şi Anuarul Institutului de filologie să fie gata până acum şi deci ai câmp deschis pentru punerea la punct a numeroaselor D-tale note atât de preţioase şi întotdeauna interesante. Cu Stoide sunteţi Dioscuri ai condiţiile ieşene. Vă felicit.

Să dezvolt metrologia?[1] Ar fi interesant, dar de unde atâta timp, atâta muncă şi atâta înţelegere? Aş fi mulţumit să comunic o seamă de însemnări ce am culese, dar nu am unde, fiind lipsite de ideologie! În loc de **nopţi atice** se vor scrie multe nopţi şi zile întunecoase, ca pentru vremurile ce trăim.

Arhivele Naţionale ale României

Cu sănătatea pare să merg mai bine. După un regim îngrozitor de 30 de zile stomacul dă semne mai bune. În tot cazul, a fost un avertisment pe care ar trebui să-l iau în seamă. În primul rând ar trebui să mă las de tutun. Dar cum? Să tai ţigările în două ca Haşdeu? Păcat de ele. Şi apoi, la vârsta asta când atâtea te lasă ele, să mai las şi eu de bună voie. Mai bine îi dau înainte cu alte lăsăminte!

Şi aşa trec zilele şi nopţile, se tocesc nervii şi se curmă totul.

Ieri am aflat că ciobănaşul a plecat să mulgă oi bruxelleze. O să ne spună cât de mult a lărgit el strunga valono-flamandă. Să-i fie de bine şi lui şi ţării.

Uitam să adaug câteva nimicuri. După comunicarea de la sesiunea Academiei, am fost chemat să ţin o conferinţă studenţilor de la Institutul Pedagogic de aici din Bucureşti. Se pare că am avut succes, în primul rând pentru că **am vorbit.** Tot aşa am vorbit la un simpozion la Râmnicu-Vâlcea ţinut la 6 noiembrie. Şi tot vorbită a fost o conferinţă de 2 ore (aşa era în program!) despre **Istoria patriei prin monumentele sale**, spusă studenţilor din Centrul universitar Bucureşti. Toate mi-au adus felicitări, pe canale diferite, mai ales pentru **noutatea** că au fost vorbite. Ultima, şi cea mai lungă, nici n-a fost pregătită. Am fost anunţat la ora 11 ca să o ţin a doua zi la ora 21. Personal am fost mulţumit fiindcă, deşi atât de lungă, n-am văzut în amfiteatru nici un semn de oboseală, nici cel mai mic zgomot. Asta m-ar încânta să o transform într-o carte. O carte a patriei mele.

Iată că încep să mă laud. Pun tocul jos după ce transmit D-nei Turcu omagiile mele depline şi D-tale toată afecţiunea lui

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4276.

---

[1] Aurelian Sacerdoţeanu, *Metrologia. Unele aspecte istorice*, în „Metrologie aplicată”, 13, nr.7, 1966, p. 320-328.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Arhivele Nationale ale Romaniei

174

1967 mai 9, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Şi cea de mai 'nainte şi cea următoare cu patru luni, pe amândouă scrisorile cu multă luare aminte le-am citit şi cele scrise am înţeles. Şi „Mitropolia Moldovei", inclusiv nr. 8-12, am citit şi am înţeles că V.Brătulescu[1] ţi-a scurtat articolul putnean. Altfel, Putna a fost prezentată satisfăcător. Ce nu înţeleg e, cum de am fost eu aşa de turc şi în atâta amar de vreme n-am putut pune mâna pe condei! Mai ales că Dan Simonescu îmi transmisese bănuiala D-tale că aş fi ocupat cu corecturile Onciul!

Da de unde! Onciul n-a ajuns încă la tipar. Ce am lucrat eu în şase luni (şi Onciul o viaţă), ce am discutat cu „redacţia" un an (inclusiv lămurirea responsabilului de carte, destul de străin de materie!) se purecă acum în catacombe inaccesibile, dacă eu + Onciul n-am „scăpat" greşeli. Urma o flagrantă: cum a putut să scrie Onciul în 1915, că ruşii „au răpit" Basarabia! Iată una din hibe.

Dar lipsa mea de politeţe, pe care sunt sigur că mi-o ierţi, se datoreşte altor motive, care pot fi ghicite şi înţelese. Aşadar, ar fi momentul să trec la concret.

În ordinea scrisorilor. Îmi pare rău că nu m-am putut înfrupta şi eu din acel „minunat tort" pe care ni l-a pregătit de Crăciun D-na Turcu, măcar că pentru stomacul meu, adesea tortul e tortură.

„Succesele" mele din toamna trecută stau încă în sertare şi în nădejdea că vor apărea cândva. Acum sunt chemat să contribui cu ceva similar la simpozion pentru Piteşti şi Curtea de Argeş, ce se va ţine la 6 şi 13 august (450 ani de la ctitoria lui Neagoe!). Sper să pot aduce interpretări noi pentru „prima" reşedinţă a Ţării Româneşti şi despre „înfiinţarea" mitropoliei, care nu este decât o „mutare".

Cred că ceri prea mult ca pentru instituţiile noastre vechi să ai act oficial constitutiv. Adesea, ele se fac simţite din nevoi reale ale societăţii şi se dezvoltă pe nesimţite până se impun şi sunt recunoscute. Aşa şi cu „primul spectacol" de la Iaşi. E bine că se face caz de aceste lucruri ale noastre după o dureroasă perioadă de contestare a tot ce a fost românesc.

Arhivele Naţionale ale României

Să reconstituim cât putem mai mult. O încercare îndrăzneață în acest sens vei vedea în „pomelnicul" meu, care a mers acum la tipar! Nu ştiu ce voi putea face cu „Bănia".

Scrisoarea aceasta e începută cu două săptămâni în urmă şi s-a oprit, nu din cauza unei elegante buburuze, ci, aş zice eu olteneşte, din neavenire. Aşa că a trecut şi „Hristos a înviat", pe care vi-l spun cu întârziere şi Duminica Tomei necredinciosul, specimen fericit de apostol care căuta documentul bunei încredințări.

Între aceste două zile, a fost şi 1 Mai, desfăşurat după tipic, acum pe cale să se substituie Armindenului şi văd că trece şi 9 mai, căruia i se dă un loc uitat timp de 20 de ani. Ce păcate ispăşeşte nația aceasta (conducătoare) de nu-şi poate croi o sfântă tradiție, nu înțeleg!

V-am trimis unele reviste bisericeşti, nu atât pentru conținut, ci cât am putut apuca. Sunt sgârciți cu toții şi nu am timp să fiu față la expediție, când mai poți lua câte ceva. Voi continua să trimit tot aşa pe apucate.

„Magazinul istoric"? Nu cred că va putea cuprinde teze de ale noastre. Cred că este o altă platformă de lansare a aceloraşi lucrări „orientate". Să vedem.

Nu ştiu ce înseamnă „căşti"? Nici eu, ca instituție, de aceea l-am pus acolo gândindu-mă la kõwa (casă) şi k„Îta (şatră) în opoziție cu ÷ºëhä`. Mă gândeam că întâi trebuie să înțelegem termenii şi pe urmă să explicăm situația lor juridică. Actul pentru Bistrița îl suspectez în primul rând din cauza scrisului, în al doilea rând din cauza conținutului necanonic prin scoaterea de sub jurisdicția eclesiastică. E o chestiune care trebuie studiată.

Îmi pare bine de colaborarea Dv. la Dicț. Ist. Rom. Numai dacă redactorul responsabil va face o lucrare utilă (adică istorică) şi nu una de reclamă şi compromis, când totul nu va fi decât apă de ploaie.

Îmi pare rău că fiind în Bucureşti ai luat-o aşa repede înapoi la Iaşi. Un telefon poate aranja cazarea în sălaşul meu, desigur nu destul de comod, dar satisfăcător.

Evenimentele româneşti care se desfăşoară acum ar fi prilej de comentat. Aceasta ar întârzia scrisoarea deja reluată de trei ori, şi văd că mâna nu vrea să-mi dea concursul obişnuit altă dată. Cred şi eu acum, cum bine spui mata, că e „un motiv de trecut în actul de încheiere a vieții". Asta este. Şi semnele acestea se adună. Deci, să aşteptăm un alt prilej de mărturisire.

Arhivele Naționale ale României

Respectuoase sărutări de mâini D-nei Turcu şi salutări din partea soţiei mele.

Cu toată prietenia,
A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4277.

---

[1] *Victor Brătulescu* (1899-1976), a făcut parte din Comisia Monumentelor Istorice, director al colecţiilor Muzeului de artă religioasă.

175

1967 iunie 8, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Astă-seară nu e vorba de o scrisoare care cere un cuprins mai bogat şi mai interesant. Nu pot însă să nu vă fac părtaş bucuriei mele din ziua Înălţării: am lucrat la editură, sper, ultimele cinci ore după 18 luni de discuţii şi „şlefuiri" mai mult sau mai puţin inteligente, la **Scrierile istorice ale lui Onciul**, după care în 2-3 zile manuscrisul se trimite la tipografie. Am sacrificat (scos) un studiu din care mi se cereau prea multe ştersături salvate de <...>! Dar ce a rămas e bun. Probabil că nu voi avea corecturi înainte de septembrie.

Ce chin şi moarte de om să faci azi o ediţie!

Despre altele, cu alt prilej.

Cu prietenia de totdeauna,
A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4278.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

176

1967 iulie 18, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe domnule Turcu,

Ce greu este să pui mâna pe condei când ai atâtea de spus! În cele din urmă treci la... sinteză, ca să nu fii luat în nume de rău. Dar unde este timpul slobod şi de scris oare când, făcând tot ce-ţi trecea prin cap, aveai răgaz şi pentru a fi... politicos.

Crede-mă că am primit şi scrisoarea din 22 iunie şi suplimentul ei din 23 iunie şi „Mitropolia Moldovei" atât de bogată în „veniamine". Şi totuşi până în seara asta n-am aflat venirea să înşir două slove unui prieten de departe fiindcă... Fiindcă şi e destul! Jumătate de timp am pierdut-o cu practica în producţie a studenţilor, cealaltă jumătate de timp s-a pierdut printre degetele care nu mai pot aşterne pe hârtie ceea ce un pic de cap ce a mai rămas ar vrea să le oblige să scrie. Şi nu pot scrie fiindcă trebuie multă pază pentru vorbe şi stil, dar mai ales neminciună. Cum s-o strecori pe aceasta?

Iar dai motivele.

Altceva? Ar trebui să spun ceva ceea ce ştii. A murit Arghezi[1]. Era şi aceasta o obligaţie naturală a firii. Însă el a murit încă de când n-a mai fost el, căci Eminescu **secundus** n-a fost niciodată. M-am delectat cândva cu **florile de mucegai** împachetate în multe **bilete de papagal.** Acum mă tem că mă voi îneca în baruţisme. De aceea nu mai scriu despre Arghezi!

Deci altceva! Ca oltean zgârcit am folosit ambalaje străine, pentru că acelea ţin la mai multe transporturi. În adevăr am primit **gratuit** mai multe publicaţii din străinătate şi mă întreb cine ne cunoaşte sărăcia noastră (spirituală şi informativă) de ne trimite pe o adresă aşa de precisă. Oricum bine face!

Eşti prea bun şi laudativ pentru acel „An 1859" „decupat" şi „simplificat", dar nu „modificat" în ceea ce s-a tipărit. Nu ştiu de ce mi s-a cerut şi cine (la telefon). Pe aceeaşi cale a ieşit şi comentariul la Dicţionarul Enciclopedic Român, unde iarăşi au fost lăsate la o parte numeroase **negative.** Bine că au rămas cele ce se văd. Sunt fără „colaborarea" redacţiei, ceea ce este un câştig pentru biata noastră

Arhivele Naţionale ale României

personalitate. În încheierea discuției, „Ramurile” (iulie a..c.) reține unele din observațiile mele. Ar fi în interesul Enciclopediei să rețină şi cele remarcate de Dv.

E rândul meu să admir enciclopedismul Dv-stră, plus Stoide, în lexicologia românească, pentru care nu există „spațiu tipografic” decât dacă eşti în spațiul cuiva. De pildă, în spațiul unui academic academician, în special al acelora care ştiu şi să semneze (operele altora). Citesc şi „Cronica”, adesea bine scrisă. Am văzut că dai tot creditul mitricii aflată de Ungureanu (?).

„Procelnicul” e la „Analele Universității”[2] care sunt la tipografie, care tipografie are ori program încărcat de lucrări peste plan ori nu este în gol de producție ca să poată tipări ceva! De aceea întârzie fiindcă planificarea cea mai izbutită este aceea a întârzierilor. În unele privințe nu s-a întârziat: avem un milion de naşteri, dovadă că bărbații sunt tot vechi țărani, iar femeile lor primesc (cu plăcere) orice sarcină.

Nu ştiu dacă voi afla loc editorial pentru studiul închinat băniei. Tocmai din această teamă am dat rezumatul, destul de greu de înțeles fără aparat, ca să „mână” altuia îndrăzneala mea. Acolo este citat şi Neculce tocmai pentru a arăta bănia de tip nou introdusă în Moldova, în timp ce ea existase la începuturile țării în formele comune tuturor țărilor româneşti. Informarea Dv., ca atâtea altele, arată enciclopedismul viu ce împărtăşiți pretutindeni. Se vede că faceți parte din şcoala meritatului Moş Ghiță. Să vă țină D-zeu pe aceeaşi linie şi dincolo de bătrânețele lui. În reluarea colaborării cu Stoide puteți face minuni şi dărâma munți. Dacă n-ar sta răul în calea binelui.

De când sunt în vacanță n-am avut un ceas liber. Pregătesc două comunicări pentru sărbătorile de la Curtea de Argeş[3] din august. Sper să le realizez în termen una, despre „Aref... un străvechi sat argeşan”, am terminat-o; la alta... meditez! Mai trebuie unul pentru „Mitropolia Olteniei”[4] şi încă unul pentru... sesiunea ştiințifică a facultății[5]. Şi mai ştiu pentru ce va mai trebui? Aşa că „vacanța” s-a cam dus pe copcă.

Totuşi, între 4 şi 10 august, vreau să fiu în satul meu Costeştii de Vâlcea. Repet invitația mai veche: nu voiți să fim împreună? Să ne însoțească şi d-na Turcu. Mult-puținul ce va fi acolo va fi pentru toți. De la București până la Costești şi iar în București sunteți invitații mei. Vreau să ştiu mai din vreme ca să pot reține bilete de tren! Va fi un prilej să vedem împreună şi Curtea de Argeş şi Piteşti, locurile de sărbătorire.

Arhivele Naționale ale României

Aşadar, fără timp şi avenire, vă zdrobesc totuşi epistolar. Totul se datoreşte serii acesteia minunate după o ploaie anticaniculară mult aşteptată. Lăsând uneltele la o parte am păstrat numai un condei tocit cu care scriu cu mult drag această încâlcită epistolă.

Sărut mâna Dnei Turcu

Cu bună prietenie,
A. Sacerdoţeanu

P.S. Adresa mea exactă şi oficială de acum este A. S. Şos. Mihai Bravu nr. 42, sc. II, et. III, ap. 60. Raionul 23 August, Bucureşti (31).

Adică de la o vreme, de la oficiul poştal 10 am trecut la oficiul poştal 31. Am progresat ? E oficiu nou!

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4279.

---

[1] *Tudor Arghezi* (1880-1967), poet, prozator, dramaturg şi ziarist. A publicat volumele de poezii *Cuvinte potrivite, Flori de mucigai, Prisaca, Cântare omului* ş.a. A editat revista „Bilete de papagal", 4 serii (1928-1945), cu intermitenţe.

[2] *„Procelnicul" o instituţie medievală românească. Din istoria relaţiilor româno-turce*, în „Analele Universităţii Bucureşti", Istorie, 1966, p. 49-58.

[3] *Mănăstirea Curtea de Argeş la 450 de ani*, în „Revista muzeelor", 4, 1967, p. 508-513; *Argeş-cea mai veche reşedinţă a Ţării Româneşti*, în „Studii şi comunicări", Muzeul din Piteşti, Piteşti, 1968, p. 105-121.

[4] *Contribuţie la istoria mănăstirii Bistriţa Olteană*, în „Mitropolia Olteniei", 19, 1967, p.83-101.

[5] *Un act fals din 1363 privitor la satul Esciori*, în „Analele Universităţii Bucureşti", Istorie, 16, 1967, p. 25-38.

177

1967 decembrie 4, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Mi se pare o veşnicie de când nu am mai avut prilejul fericit să vă citesc mărunta slovă epistolară. Din când în când am citit-o totuşi, sub scurta însemnare „C. Turcu", în alte părţi unde a fost protimisită. Astă

Arhivele Naţionale ale României

seară, acelaşi scurt nume, într-o notă a laboriosului V. Al. Georgescu[1] de comunicarea unui citat, mi-a arătat că sunt de condamnat fiindcă şi eu n-am pus mâna pe condei să scriu măcar două rânduri la Iaşi. Dar, ce să spun? Nici n-am luat-o de pe condei fiind peste măsură de obligat cu neaşteptate poveri...cultural educative! (Cele ce vei fi citit în multele reviste popeşti trimise fac parte din scriptologia anului trecut). Ca şi în anii precedenţi cred că toate aceste grăbiri şi extenuări sunt sortite unei permanente aşteptări. Cultura bisericească n-a trecut de grădiniţă! Nu putem avea ce ne trebuia de teama greşelilor, parcă de atâta amar de vreme nu cădem din greşeală în greşeală. Un motiv să nu se facă nimic, iar dacă se face ceva, e reacţionar şi trebuie ascuns. Are mare dreptate C. Noica[2] să scrie că „şi o unealtă proastă este mai bună decât lipsa oricărei unelte" (**Cronica**, 2 decembrie 1967).

În fine! Asta este.

Totuşi doream să mai am ştiri de la şi despre D-ta. Şi nu le-am avut în nici un fel. Ce s-a întâmplat de nici scrisoarea promisă telegrafic astă vară n-a ajuns până la mine? Cum merg lucrările personale şi cele de colaborare? Sper că sunt în stadiu înaintat şi-şi vor găsi „spaţiul tipografic" necesar. Ce minciună şi asta, când în realitate e vorba de... clică, gaşcă, frică, neputinţă şi rea credinţă! Le cunosc pe toate şi mă îngrozesc de perpetuarea lor. Nu pentru mine, că eu tot am mai avut zile bune, dar pentru acest neam al meu, poporul acesta bun şi îngăduitor, căci nu în legi şi falnici stă trăinicia lui, ci în cultura lui. Acum se scrie mult despre aceasta, dar cea din trecut căci despre cea de azi este prea perfectă lipsind cu totul. Că se scrie nu este rău, dar de ce scriu tot cei ce au blamat-o? Respectiv lăudat-o? Nu-şi dau seama că lipseşte creditul?

În ce mă priveşte aş mai avea multe de scris dar păcătoasa asta de mână pare obosită, ea sau inima! Nu-mi recunosc scrisul. Încerc totuşi. Am asistat cu durere la îngroparea lui P. P. Panaitescu. Puţină lume. De la facultatea noastră a mai fost un coleg şi, evident, Oţetea[3], ca director al Institutului. A vorbit sub orice nivel. Şi P. P.? Dincolo de greşelile politice, a fost un mare istoric, cu larg orizont şi cu probleme noi. Vezi pe cineva să-i ia locul?

Am avut sesiunea ştiinţifică la Facultate, unde am vorbit despre „Denumiri?" în istoria noastră medievală, demonstrând că a ajuns până la „judeţ". A fost remarcată importanţa lui pentru continuitate. Când l-am scris nu ştiam că ne întoarcem la **judeţ**; nu ştiu însă dacă voi putea să-l public!

Arhivele Naţionale ale României

Corecturi la Onciul n-am primit, şi contractul prevede tipărirea până la 31 l.c.! În aceeaşi situaţie este şi manualul de arhivistică, şi bio-bibliografia lui Haşdeu şi procelnicul şi... o seamă de articole care îşi aşteaptă rândul la reviste. Cred că aduc noutăţi în unul despre Curtea de Argeş şi despre Nicolae Olah, care vor apărea în „Revista Muzeelor" şi poate în cel de sub tipar în „Revista Arhivelor" despre Sfatul Domnesc al Moldovei până la Ştefan cel Mare. Altceva nimic şi multe în proiect! Oare, mai sunt zile pentru toate?

Sper că nu mă vei da uitării!

Respectuoase sărutări de mâini D-nei Turcu.

Cu aceleaşi neţărmurite sentimente de prietenie – care îmi vor ierta colaborarea la „Magazinul istoric" – rămân acelaşi

A. Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4280.

---

[1] *V. Al. Georgescu*, istoric al dreptului românesc şi instituţiilor. Printre altele, a scris: *Istoria dreptului românesc; Preemţiunea în istoria dreptului românesc, Dreptul de protimisis în Ţara Românească şi Moldova,* Bucureşti, 1965.

[2] *Constantin Noica*, filosof şi publicist.

[3] *Andrei Oţetea* (1894-1977), istoric, profesor la Universităţile din Iaşi şi Bucureşti, director al Institutului „N. Iorga" (1947-1948 şi 1956-1970).

178

1969 ianuarie 1, <Iaşi>. *Constantin Turcu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

1.I.1969

Mult stimate domnule Sacerdoţeanu,

În zi de an nou, eu şi soţia mea vă trimitem – dvs. şi Doamnei Sacerdoţeanu – toate gîndurile bune, cu dorinţi de sănătate, bucurii şi mulţi ani buni. Mult noroc şi numai satisfacţii să aveţi de la viaţă. Sărbătorile Crăciunului şi Anului nou să le petreceţi întotdeauna cu multă veselie şi mulţumire sufletească.

Arhivele Naţionale ale României

O dată împlinită tradiția strămoșească, ce stăruie încă vie – spre cinstea culturii românești – chiar în timp de cumplit materialism și a zborurilor cosmice, să trec la altele.

Mai întîi vă mulțumesc cu recunoștință pentru toată grija ce mi-o purtați. Din cînd în cînd, cîte un ieșean venit din București, îmi aducea salutările dvs. sau îmi comunica neliniștea dvs., că nu mai aveți demult, nici o veste de la mine. E adevărat, sînt destul de vinovat, dar vă rog să mă credeți că nu v-am uitat nici o clipă. Mereu ne-am gîndit la dvs! Iar faptul că am tăcut atîta timp se datorește mai multor cauze. Întîi stării de indispoziție cauzată de sănătatea mea șubrezită. Mereu sînt suferind de vreo 4-5 ani! Apoi bătrînețea nu e nici ea străină de această stare de lucruri. Vin apoi ocupațiile. Cum știți anul trecut (anul 1967!) am lucrat la Dicționarul istoric românesc. La 1 martie 1968 am trimis editurii ultima parte din material. În continuare, pînă în prezent, am depus un efort susținut pentru redactarea unui studiu despre școlile sătești din Moldova (1500!-1833), care va intra în Istoria școalelor românești ce se va edita de Ministerul Învățămîntului. D-vs. care cunoașteți atît de bine Istoria culturii românești știți prea bine ce documentație săracă am avut la dispoziție pentru acest subiect! Salvarea mi-a venit de la însemnările de pe cărțile vechi bisericești și altele, din care am scos existența a peste 60 de școli (numite de mine „locuri de învățătură!"), uneori cu referințe sumare asupra obiectelor de învățămînt și a condițiilor de angajare a dascălilor. Cred că prin aceasta am făcut și o reabilitare a obscurilor dascăli de prin satele Moldovei.

Am pregătit apoi, pentru Studia bibliologica, scrisorile Tiktin – Kirileanu, relative la tipărirea Dicționarului român-german (în memoria lui Moș Ghiță).

De asemenea, pentru împlinirea a zece ani de la moartea benedictinului C. Bobulescu, am scris un articol, la care am anexat o listă a lucrărilor sale tipărite (76 titluri). Se va publica în revista Mitropoliei Iași, nr. 11-12/1968.

În sfîrșit, astă toamnă, vizitînd un sat, Hrisești, lîngă Podul Iloaie, am găsit pe o carte veche o însemnare în care se vorbește de o biserică a lui Duca Sotiriovici, din Codrii Iașilor, cu Hramul Sf. Antonie. În articolul pe care l-am publicat în 1960, în sus numita revistă, arătam că el a avut o moșie în Codrii Iașului, fără a o putea identifica. Speram acum că hramul amintit mă va duce la acea moșie. Dar n-am găsit nici o biserică în ținutul Iași, cu acest hram. O cercetare întîmplătoare într-o veche condică de documente, mi-a scos

Arhivele Naționale ale României

dinainte şase documente relative la acea moşie. În cuprinsul ei s-a format al finele secolului la XVIII-lea, satul Schitul Duca de azi. Acum totul e clar. Voi reveni asupra lui Duca a lui Sotir şi a Schitului său.

În al doilea rînd vă mulţumesc din inimă şi din suflet pentru atîtea şi atîtea atenţii din partea dvs. Puţini vor fi prietenii pe măsura dvs! Am primit, cred, tot ce mi-aţi trimis. Şi revistele bisericeşti – în special pe aceea din Oltenia – şi cele cîteva extrase pline de miez şi de lucruri noi, deplin clarificate cu ascuţimea judecăţii dvs., şi cele două scrisori din 1967 (18 iulie şi 4 decembrie). Am citit totul cu interes deosebit şi mare plăcere. Ba, cînd am primit ilustrata din Costeşti, m-am întors înapoi şi-am recitit „Documentele M-rii Bistriţa de pe Olt…". M-a impresionat acea jumătate de pagină „pro domo", introductivă, în care vorbiţi cu nostalgie despre munţii copilăriei dvs. – pe care, an de an, o viaţă de om i-aţi cutreerat în lung şi în lat, cu toată puterea tinereţii de odinioară…Cine să se gîndească atunci, că va sosi timpul cînd va trebui să ne oprim „la poarta casei" şi să privim cu nostalgie, la tinerii care urcă sprinteni spre platformele înalte ale munţilor d-vs., ale munţilor mei!

Pentru toată activitatea dvs. vă felicit, dar mai ales pentru **Onciul**! Ştim cît de mult aţi dorit să vedeţi tipărită această ediţie critică! Cred că aţi avut o muncă istovitoare cu corecturile, atît de grăbite cum s-au obişnuit să le ceară editurile! M-am bucurat mult de biruinţa dvs. şi vă rămîn recunoscător de trimiterea acestor două frumoase volume, pe care le citesc pe îndelete şi le ţin la loc de cinste.

Pe cînd voi avea plăcerea să citesc Manualul de arhivistică şi Bibliografia (bio) lui B. P. Haşdeu? Dar conferinţa ţinută la sesiunea Facultăţii dvs. ?

Mult stimate Domnule Sacerdoţeanu, deşi mai am încă spaţiu aici – şi aş fi vrut să-l ocup în întregime – trebuie să închei. Un musafir s-a ivit în prag şi n-am încotro, în acest apartament strîmt şi cu cele două camere dînd din una în alta…

Respectuoase sărutări de mînă Doamnei Sacerdoţeanu şi alese salutări de la soţia mea.

Cu aleasă consideraţie şi neştirbită prietenie,
Constantin Turcu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 835, f. 117-119.

Arhivele Naţionale ale României

Arhivele Nationale ale Romaniei

179

1969 august 27, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Iată că nu mi-am împlinit nici acum promisiunea de a scrie o scrisoare mai cuprinzătoare. Deşi eram dator cu unele lămuriri, mai ales pentru ultima scrisoare. Să nu credeţi că mi s-au „recunoscut" titlurile! Am fost încadrat prin salariu în conformitate cu ele. Uită toţi piedicile puse pentru recunoaştere, iar azi mă acuză pe mine că nu am făcut cerere. Cerere nu am făcut niciodată şi nu pot face. Mă opreşte cinstea: nu se poate desfiinţa un titlu conferit de lege, iar legile nu pot fi călcate în picioare. Apoi, pentru un doctorat prezidat de Iorga, este cineva în ţară să-l poată verifica? Nu văd. Sunt şi alte chestiuni morale care mă opresc să calc memoria profesorilor mei.

Paginile închinate de D-ta memoriei lui C. Bobulescu[1] m-au încântat şi m-au convins odată mai mult că mergem amândoi pe un drum similar!

Copleşit de obligaţii, dar şi de angajamente personale, m-am cam istovit cu lucrul de zi şi noapte şi am lăsat la o parte cele ale sufletului. Chiar în vara aceasta nu am putut pleca decât 6 zile la Curtea de Argeş, unde reluarea săpăturilor la Biserica Domnească dau dreptate presupunerilor mele cu 35 ani în urmă: s-a găsit vechea biserică peste care s-a zidit cea actuală[2]. Este una din biruinţele vieţii mele ştiinţifice.

Alte 6 zile le-am petrecut la Costeşti.

Acesta a fost tot „concediul" meu.

Iar scrisoarea aceasta – cu mâna cam obosită pe care nu o pot recunoaşte – este provocată de faptul că mâine vin la Iaşi pentru 4-5 zile. Sper să am marea plăcere să ne vedem şi să ne spunem ceea ce nu ne-am putut scrie. Vreau să revăd măcar în parte vechiul Iaşi ca şi „noul Iaşi", mai ales al soţiei mele, care mă va însoţi. Tragem la sora ei Dr. Maria Camner.

Cele de cuviinţă D-nei Turcu.

Cu dragostea de totdeauna,

A. Sacerdoţeanu

Arhivele Naţionale ale României

D.J.A.N. Iaşi, Fond personal *Constantin Turcu,* 4282.

[1] C. Turcu, *Preotul Constantin Bobulescu*, în „Mitropolia Moldovei", XLIV (1968), 3-4, p. 212-219.

[2] A. Sacerdoţeanu, *Mormântul de la Argeş şi zidirea Bisericii Domneşti*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice", 28, fasc.84, 1935, p.49-57.

180

1969 noiembrie 11, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu
(mai cunoscut sub numele de „Tigrul" de la Iaşi)

Scrisoarea aceasta vine după o neîngăduită şi neiertată întârziere. N-am putut astfel nici mulţumi pentru permanenta şi preţioasa însoţire în promenadele ieşene, care mi-au amintit cu atâta plăcere neuitatul Iaşi. Nou este mult azi, dar mutilarea istoricului său centru este condamnabilă. Este rezultatul Ţiganului ajuns împărat. Nu am putut să arăt nici profunda mea admiraţie pentru iubitoarea tuturor florilor, care este D-na Turcu (deşi cea mai preţioasă floare pe care a ales-o şi cultivat-o a botezat-o Tigru!). Pentru toate şi pentru tot ce aţi făcut pentru mine şi pentru soţia mea, aduc toate mulţumirile mele. Rog, deci, iertaţi întârzierea. Cum se zice astăzi, sunt factori care ar motiva-o.

Acum însă nu mai poate întârzia. Am văzut în presă că a avut loc la Arhive comunicările privitoare la Asachi, iar azi dimineaţă, întâlnind pe A. Z. N. Pop mi-a spus că am fost aşteptat la Iaşi la această sărbătoare centenară, pentru care mi s-ar fi trimis invitaţie. Cum şi era, i-am spus că nu am primit-o. După amiază, având oră la Facultate, este adevărat că am găsit-o, dar expediată de Direcţia Generală a Arhivelor Statului la 7 noiembrie nu a putut ajunge decât tardiv. Nu pot pricepe de ce nu au trimis-o pe adresa mea de acasă. Poartă şi ştampila MAI. Secretariat expediţie ! Probabil că acest protocol a avut intenţia ca totul să întârzie. Îmi pare rău. Comunicările mă interesau. La a d-tale aş fi retrăit zilele de odinioară de pe Ceahlău. I-am scris lui Pricop să caute a le publica în volum.

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Calea-valea. Toate acestea au trecut. Dar nu sunt acestea motivele întârzierii scrisorii mele. Vroiam să fie o scrisoare lungă despre Iaşul cel vechi şi cel nou. Dar pentru aceasta nu am mai avut răgazul necesar fiind prididit de obligaţii profesionale şi de „evenimente". Unele plăcute, altele viceversa! Nu ştiu cum să le aranjez în catalogul meu! Le pun, unele, la rând ca să aleagă cititorul. Altele le tac sau poate nu mi le amintesc. În tot cazul au fost unele obligaţii ce-mi luasem şi trebuiau îndeplinite, un studiu despre continuitatea poporului nostru pentru revista **Studii,** altul despre mănăstirea Polovragi pentru noul **Buletin** al Monumentelor Istorice care se zice că trebuie să apară (ai ceva pentru monumentele Moldovei?) şi o notă sigilografică despre un hrisov cu sigilii multiple din 1511. Se adaugă vreo 5 comunicări despre Iulia Haşdeu, care va intra într-un medalion comemorativ la 20 l. c.

M-au declarat – nu ştiu cine – şi conferenţiar gratuit. La Universitatea Populară Bucureşti a trebuit să vorbesc despre vechile monumente de arhitectură din Bucureşti (se pare cu succes!), iar peste două zile va trebui să fiu la Craiova să vorbesc oltenilor mei despre **Oltenia medievală.** Am să le declar însă că nu mai sunt oltean de vreme ce trebuie să fiu de unde mi-e nevasta.

Intervine, în sfârşit, noul an universitar! Ca de obicei, se perfecţionează neîncetat încât nu mai ştiu care din cei 20 de ani, de când s-a distrus învăţământul românesc, a fost cel mai perfect (*sic!*).Acesta am impresia că doreşte să fie pentru noi, cadrele vechi, anul completei noastre idiotizări (pe principiul egalizării căci cele noi sunt bine încadrate în acest adjectiv). Sunt plictisit, nu încă obosit, şi doresc eliberarea. Adică tocmai acum când am primit **cinstea** de vătaf sau instructor ideologic – instructiv –educativ şi profesional al unei grupe de studenţi (ceea ce probabil n-am făcut cu cele 40 de serii anterioare!). Aşadar, am vizitat cu ei expoziţia de la Arhivele Statului, am fost la două monumente din marginea oraşului (Plumbuita şi Ghica-Tei), şantierul de săpături arheologice la Curtea Veche şi un mic traseu în oraş (pe străzi). Tot spre mare cinste am **sarcina** pe Facultate să circul cu studenţii în Bucureşti, fiindcă nu-l cunosc. Am motivat că e bine să se formeze un cadru tânăr. **N-are cine** a fost răspunsul. Plimbările acestea cu tinerii îmi fac plăcere şi le-am făcut întotdeauna, an de an fără să fi fost planificate **ştiinţific** şi oficial. Până acum, ele au constituit o vină şi o lipsă de consideraţie pentru colegi! Care?

Arhivele Naţionale ale României

Pe 25 mă voi duce cu ei şi la Târgovişte. Închei astfel cu vechea capitală a Țării Românești.

Mai este nevoie să mai adaug şi altele ca să pot face apel la clemență şi mai ales să fiu înțeles şi iertat de Domnul Turcu pentru impolitețea mea ?

Ar trebui să spun că am participat la **Masa rotundă** a arhiviştilor, dar de fapt fiind un sector interzis arhiviştilor din afara arhivelor, am luat parte numai la **masa** care s-a dat în prima seară. Deci **am fost şi eu.** Îmi pare rău de nesemnificativa participare a arhiviştilor din țară aflați în schema instituției. Placheta şi bibliografia arhivistică, publicate cu această ocazie, sunt acceptabile. Volumul însă, interesant pentru documentele reproduse, este mediocru prin cele 22 pagini de prezentare. Numele celor care au lucrat restul de 250 pagini puteau figura alături de al **directorului onorific.** Nu ştiu de ce Direcția Generală a Arhivelor Statului se ruşinează de numele truditorilor şi nu le pune pe prima pagină de titlu. Se ştie că nimeni nu crede în rezultatele obținute de musca la arat.

Şi iată că de data aceasta am lungit scrisoarea în mod necuviincios: cum pot spune că n-am participat la masa rotundă a arhivelor? Bautier[1] îmi spunea la masa <la> care am luat parte că arhivistica noastră prin teorie şi practică (mai ales publicațiile), stă în fruntea arhivisticii europene. Deci nu am ce regreta. În parte, socot că am avut şi eu un loc la masa rotundă mondială. Şi aceasta se va spune, cândva, poate la un centenar, poate în anul 2004! Atenție! Nu mă tem de timp !

Mă tem de oamenii zilelor noastre. Prea sunt mari, toți mari. Sunt însă aşa de sus încât îi vedem aşa de mici. Un exemplu. Mai deunăzi a fost un colocviu istoric româno-francez. Am aflat dintr-o notă informativă din presă. S-au ocupat doi mari **istorici,** toți foşti ieşeni. Cred că era bine ca măcar aceia care au făcut studii în Franța să fi fost invitați. Era prilej de reluarea unor legături din care ar fi folosit şi țara. Dar nu, cei doi mari, care au făcut studii aiurea şi nu în Franța, au socotit să fie evitați. Nu aveam de gând să le iau plăcinta din care se înfruptă fiindcă nu mi-a plăcut să stau la coada harpiilor. Vina este a mea: am contribuit esențial la ridicarea lor. Dar acum nu mai pot opri ascensiunea (s-au oprit ei înşişi) Domnilor Boi. Nu cunoşteam atunci pe Brecht.

Scrisoarea se tot lungeşte. Şi ar mai fi multe în potirul fericitelor noastre zile. Mă opresc. Socot însă că voi putea relua firul dacă, d-ta şi d-na, îmi iertați întârzierea.

Arhivele Naționale ale României

Încântată de Iaşi şi supraminunată de Dv. amândoi şi de armonia care vă este proprie, soţia mea vă transmite cele mai călduroase mulţumiri şi salutări. Mă asociez la acestea şi rămân acelaşi neîndurat asasin epistolar,

Aurelian Sacerdoţeanu

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu,* 4281.

---

[1] *Robert-Henri Bautier*, teoretician renumit al arhivisticii franceze, a publicat *Les archives,* în *L'Histoire et ses méthodes sous la direction de Charles Samaran*, Paris, Gallimard, 1961, p. 1120-1166, reeditată; *La phase cruciale de l'histoire des Archives: la construction des dépôts d'archivistique, XVIe-début du XIX^2^ siècle,* „Archivum", vol. VIII, 1968, p. 139-150 ş.a.

181

1969 decembrie 31, Fălticeni. *Ştefan S. Gorovei*[1] *către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult stimate Domnule Profesor,

V-am auzit urarea transmisă prin Radio şi vă mulţumesc, rugîndu-vă să primiţi, şi din partea mea, tradiţionalul „La mulţi ani!".

N-am avut onoarea să vă cunosc personal, dar vă cunosc bine din scrierile D-Voastre. Permiteţi, dar, să mă recomand: mă numesc Ştefan Gorovei şi sînt nepotul de fiu al scriitorului şi folcloristului Artur Gorovei. Am moştenit de la bunicul meu, odată cu o sumă de documente familiale, şi pasiunea cercetărilor istorice, în special a celor genealogice. De aproape opt ani întreprind ample cercetări genealogice asupra boierimii Moldovei. Am găsit, în studiile şi lucrările D-Voastre, îndrumări dintre cele mai preţioase, dar mai ales sprijinul moral, care mi-a lipsit de multe ori din partea celor din jur. Am fost – şi încă mai sînt – rău privit pentru faptul că fac cercetări genealogice.

În afara cercetărilor propriu zise, practice, ca să le zic aşa, în cadrul cărora am atacat subiecte foarte diferite, am aprofundat şi **teoria genealogică,** citind puţinele pagini care s-au publicat în româneşte de către

Arhivele Naţionale ale României

Sever de Zotta (profesorul meu spiritual), şi de D-Voastră, dar mai ales cele străine. M-a preocupat să codific **principiile** care stau la baza ştiinţei genealogice româneşti, căci genealogia noastră e foarte diferită de ştiinţa genealogică franceză. Aşa cum foarte bine aţi remarcat în finalul studiului din „Revista Arhivelor" 1/1966, din manualele şi tratatele străine se poate desprinde numai „ceea ce este **general**, ceea ce trebuie cunoscut ca teorie". M-am silit să aprofundez aceste chestiuni teoretice **generale**, dar şi cele **speciale**, privind numai genealogia noastră. Cum v-am spus, am căutat să codific toate principiile pe baza cărora se pot intreprinde cercetări genealogice în ţara noastră; am căutat să formulez şi să enunţ toate principiile **folosite** de genealogiştii români, mai ales de marele Zotta, în a cărui operă le-am găsit pe toate, **dar neformulate.** Am urmărit, prin urmare, sintetizarea acestei teorii a genealogiei româneşti.

Aceste principii permit stabilirea unei filiaţiuni, chiar în lipsa documentelor care să o probeze **în mod direct.** Citind cuiva acest articol al meu, persoana aceea a făcut o remarcă foarte inteligentă: aşa cum Mendeleev, pe baza principiilor sale, a putut prevedea existenţa multor elemente chimice, înscrise mult mai tîrziu în celebrul său tabel, tot aşa genealogistul, sprijinindu-se pe aceste principii, poate stabili, cu multă siguranţă, diferite filiaţii, pe baza informaţiilor existente.

Trebuie să mărturisesc că eu am fost cel dintîi care am tras foloase de pe urma acestei sistematizări, căci aplicînd principiile formulate, am văzut că, dintr-o dată, cercetările mele au avansat într-un ritm extraordinar, acumulînd şi interpretînd materialul – cum spune basmul – într-un an cît alţii în şapte.

Vă rog să-mi permiteţi să vă reţin atenţia cu enumerarea cîtorva titluri ale unor studii terminate, sau încă în lucru:

– *Începuturile genealogice ale Muşatinilor*;
– *Ioan Tăutu, mare logofăt al Moldovei* (un fragment a apărut în „Mitropolia Moldovei", 9-10/1968, sub forma unui articol independent , intitulat „Mănăstirea Trestiana");
– *Găneştii şi Arbureştii. Conjuraţia de la Suceava (1538-1541)*;
– *Vechi neamuri de boieri moldoveni (1393 - 1450* ;
– *Contribuţii la genealogia familiei domnitoare Tomşa* (trimis la „Revista Arhivelor"; trebuie refăcut, deoarece am adunat material nou);
– *Înrudirile cronicarului Grigore Ureche*;
– *Destinele unui neam (Nădăbaica-Dabija*);

Arhivele Naţionale ale României

– *Movileştii şi neamurile lor*;
– *Contribuţii la genealogia Cantemireştilor* ;
– *Contribuţii la genealogia familiei Gorovei din Moldova* (scris la cererea celor care se ocupă cu studiul vieţii şi activităţii bunicului meu) şi altele.

Sunt ferm convins că utilizarea genealogiei va aduce mari foloase studiului istoriei noastre, ca de altfel şi celelate ştiinţe şi discipline auxiliare. Călăuzit de această convingere, mă zbat să popularizez ştiinţa genealogică, din păcate aşa de compromisă la noi. Unele articole pe această temă vor fi publicate, sper, în curînd.

Sunt întru totul de acord cu D-voastră în privinţa necesităţii unor manuale româneşti de ştiinţe auxiliare, eventual după modelul celui apărut anul acesta în Franţa, sau după modelul excelentei culegeri „L'Histoire et ses méthodes".

Este o prejudecată care trebuie învinsă, anume că cele două ştiinţe surori – genealogia şi heraldica – sînt apanajul organizărilor nobiliare. Nimic mai fals! În „Îndrumări în cercetările istorice", D-Voastră aţi dat exemplul Germaniei sau Danemarcei, unde genealogia se poate urmări pînă în sec. XIV-XV. Dar Islanda întrece aceste exemple, căci acolo fiecare cetăţean îşi are genealogia timp de 28-29 generaţii, ceea ce înseamnă cam din secolul XI sau XII, ceea ce e extraordinar! Şi doar acolo nu sînt toţi nobili!

Pentru toate îndrumările, dar mai ales pentru sprijinul moral pe care l-am aflat în lucrările D-Voastre, vă mulţumesc cu recunoştinţă şi vă încredinţez de întreaga mea preţuire şi admiraţie.

Şi vă rog să mă iertaţi că acum, la un sfîrşit de an, am îndrăznit să iau tocul pentru a vă scrie toate acestea.

Primiţi, vă rog, stimate Domnule Profesor, încredinţarea distinsei mele consideraţiuni.

La mulţi ani!
Ştefan S. Gorovei[2]

Folticeni
31 Decembrie 1969

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 211-212.

[1] Scrisorile lui Ştefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoţeanu şi cele de răspuns ale celui din urmă au fost publicate de Elena Istrăţescu, *Din corespondenţa profesorului*

Arhivele Naţionale ale României

Aurelian Sacerdoţeanu, director general al Arhivelor Statului (1938-1953), în „Revista Arhivelor", nr. 1-2, 1998, p. 167-177.

[2] *Ştefan S. Gorovei*, medievist reputat, preocupat îndeosebi de Ţara Moldovei (sec. XIV-XVI) şi de ştiinţele auxiliare (genealogie, heraldică, sigilografie), profesor la Facultatea de Istorie a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi şi cercetător la Institutul de Istorie "A. D. Xenopol", Centrul de Istorie şi Civilizaţie Europeană din Iaşi. Prin râvnă neobosită, de-a lungul câtorva decenii, a înfiinţat, la Iaşi, Institutul de Genealogie şi Heraldică „Sever Zotta" (1993) şi a iniţiat retipărirea revistei „Arhiva Genealogică" şi apariţia revistei de heraldică „Herb". A publicat numeroase lucrări, dintre care : *Dragoş şi Bogdan, întemeietorii Moldovei. Probleme ale formării statului feudal Moldova,* Bucureşti, 1973 ; *Îndreptări cronologice la istoria Moldovei din veacul al XIV-lea*, în AIIAI, X, 1973, p. 9-121 ; *Întemeierea Moldovei. Probleme controversate,* Iaşi, 1997 ; *Muşatinii,* Bucureşti, 1976 ; *Găneştii şi Arbureştii (Fragmente istorice, 1538-1541)*, în „Cercetări istorice", serie nouă, II, 1971, p. 143-159 ; *Contribuţii la genealogia familiei domnitoare Tomşa*, în „R. A.", XLVIII, 1971, 3, p. 375-390 ; *Note istorice şi genealogice cu privire la urmaşii lui Ştefan cel Mare*, în SMIM, VIII, 1975, p. 185-200 ; *Cantemireştii. Eseu genealogic*, în „R. A.", XXXV, 1973, 3, p. 481-512 ; *Domnia lui Alexandru Cornea*, în vol. *Petru Rareş,* coordonat de Leon Şimanschi, Bucureşti, 1978, p. 175-178 ; *Domnia lui Ştefan Lăcustă,* în vol. *Petru Rareş*, p. 161-174; *Petru Rareş,* Bucureşti, 1982 ; *Steme moldoveneşti augmentate în Polonia,* în „Arhiva Genealogică", II (VII), 1995, 1-2, p. 305-313 ş.a.

182

1970 februarie 27, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Ştefan S. Gorovei.*

Mult Stimate Domnule Gorovei,

Vă mărturisesc deschis că scrisoarea Dv. mi-a făcut o deosebită plăcere atît prin neaşteptata „mulţumire pentru urare" cît şi prin conţinutul ei în ansamblu. Pe de altă parte vă pot arăta că numele bunicului, pe care l-am cunoscut cîndva, fiind dintre cele mai plăcute sufletului meu, se înţelege că l-am privit cu simpatie şi pe al Dv. întîlnindu-l în presă. Acum sînt bucuros şi de cunoaşterea încă indirectă prin corespondenţă. Nu-mi luaţi în nume de rău întîrzierea cu care răspund, întîrziere datorită unor motive personale şi în parte tulburătoare pentru cuget.

Faptul că atacaţi probleme de genealogie, în condiţiile grele în care se lucrează la noi, este îmbucurător. Sînt multe probleme din trecutul

Arhivele Naţionale ale României

nostru care, după părerea mea, nu se pot lămuri decît pe această cale, succesiunea naşterilor odată stabilită putînd da cheia rezolvării lor. Se pot fixa **principii** în această materie? Sînt sceptic. Materialele documentare cunoscute sînt susceptibile de **interpretare** şi nu întotdeauna pot merge pînă la concretizare în **legi.** Totuşi este de încercat. Temele pe care îmi comunicaţi că le-aţi abordat sînt sigur că v-au arătat dificultăţi numeroase. Mă refer chiar la interpretarea ce daţi înrudirii titularilor mormintelor de la Rădăuţi (Mitrop. Mold. 1969, p. 369) de care, precum ştiţi, m-am ocupat şi eu. Poate voi avea prilejul să reiau discuţia.

Vă îndemn să continuaţi cercetările Dv., în care aduceţi prospeţime de gîndire şi de interpretare. Şi v-o doresc întru mulţi ani.

Cu sinceră preţuire al Dv.,
A. S.

Bucureşti, 27 februarie 1970

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 213.

183

1970 martie 4, Fălticeni. *Ştefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult stimate Domnule Profesor,

E inutil să vă spun cu cîtă emoţie şi bucurie am primit ieri scrisoarea D-Voastre. Vă mulţumesc pentru aprecierea ce aţi dat modestei mele activităţi publicistice de pînă acum. Ceea ce încredinţez tiparului este o foarte mică parte din ceea ce aştern pe hîrtie, şi în tot cazul, e nesemnificativ pentru activitatea mea de bază, ca să zic aşa, care rămîne cercetarea genealogică. Un studiu despre Familia Tomşa stă la „Revista Arhivelor" de vreo doi ani! Acum l-am propus din nou, dar într-o formă întregită.

În scurt timp voi preda o nouă notă pentru „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", tot în problema mormintelor de la Rădăuţi. Ordinea acestor morminte mă intrigă foarte mult şi am căutat o rezolvare – evident, prin

Arhivele Naţionale ale României

deducție, căci o rezolvare definitivă ar putea-o aduce, **poate,** numai ridicarea lespezilor. Aceste două note sînt rezultate ale unor vechi preocupări pentru descîlcirea perioadei 1359-1400. De curînd am terminat de redactat un studiu pe această temă, un studiu de analiză şi interpretare a izvoarelor privind genealogia, succesiunea şi cronologia voievozilor moldoveni din perioada amintită. Deocamdată nu mă gîndesc prea insistent la publicarea lui, date fiind şi dimensiunile greu de acceptat pentru vre-o revistă (cca 50 pagini), dar nici prea mult nu-l voi putea ține ad usum Delphini!

În adevăr, în toate cercetările genealogice pe care le întreprind – ca o luptă pe toate fronturile! – mă lovesc de nenumărate dificultăți, şi în fruntea tuturor stă greutatea de informare. Unele chestiuni rămîn nerezolvate multă vreme, luni în şir, uneori chiar un an sau doi, pentru ca apoi o întîmplare să-mi aducă dovada peremptorie de care aveam nevoie în demonstrarea unei filiațiuni, presupusă deja. Aşa am pățit, recent de tot, cu strămoşii lui Cantemir: de luni de zile mă lupt cu ei, şi tot n-am scos-o la capăt, dar de Crăciun, am găsit o asemenea probă care-mi dovedea filiația presupusă, lărgind totodată, aria cunoştințelor despre strămoşii lui D. Cantemir.

Aveți dreptate: sînt foarte multe probleme care se vor putea rezolva numai prin cercetări genealogice. Am auzit că la Institutul „N. Iorga" s-ar fi alcătuit un colectiv de genealogie; e **adevărat?** Ar fi un fapt îmbucurător. În ceea ce mă priveşte, promit să-mi continui cercetările care mă pasionează aşa de mult, indiferent de opiniile de moment.

Principiile genealogiei româneşti m-au preocupat mult. Desigur că pe baza materialului documentar existent nu se pot formula **legi,** dar cîteva principii, care să orienteze înaintarea în hățişurile documentelor se pot totuşi formula. De pildă, cînd spunem că genealogistul trebuie să urmărească scurgerea proprietății pe diferitele moşii sau părți de moşii pentru a stabili unele filiații, este deja un principiu; cînd demonstrăm că prenumele se repetă în linie directă sau colaterală, este un alt principiu care ajută la fixarea unei filiații bănuite; cînd arătăm că, în general, generațiile masculine se succed la 25-30 de ani, iar cele feminine la 20 de ani, iată un principiu prin care se pot controla vechile spițe, care sar adesea cîte o generație sau două. Şi aşa mai departe.

Arhivele Naționale ale României

De altfel, şi Robert Delort vorbeşte de principiile genealogiei, dar pune aici tabla ascendenților şi a descendenților, care sînt, de fapt, metode de cercetare a materialului genealogic.

Anul trecut ați vorbit la Radio despre Heraldică, despre Sfragistică etc.; cînd veți vorbi şi despre Genealogie?

Încă o dată vă mulțumesc şi vă rog să primiți îmcredințarea celor mai distinse sentimente.

Ştefan S. Gorovei

Folticeni
4 martie 1970

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 817, f. 215.

184

1970 martie 9, Timişoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Timişoara, la 9.III.970

Mult Stimate Domnule Profesor,

În amintirea timpului petrecut din viața mea la Arhivele Statului îmi permiteți să vă ofer volumul „Studii de istorie a Banatului" care a apărut de curînd în editura Universității din Timişoara, unde funcționez de 7 ani, ca director adjunct al Bibliotecii Centrale Universitare.

De curînd v-am citit în revista „Studii" lucrarea Dvs.: „Cu privire la problema continuității poporului român". O lucrare foarte valoroasă şi care va avea un răsunet în literatura istorică din țara noastră. Permit să fac astfel de modeste aprecieri şi în calitatea mea de secretar al Societății de ştiințe istorice, Filiala Timişoara.

Vă spun sincer, că m-a apucat dorința spontană de a vă scrie, ca unui fost şef al meu, persoană mai mult respectată şi apreciată de mine.

De cînd nu ne-am văzut, eu am fost nevoit să părăsesc Arhivele Statului, din cauza teroarei unui fost director general al Arhivelor. De

Arhivele Naționale ale Romaniei

preocupări arhivistice şi de instituţie nu m-am despărţit şi nici nu aşi putea să mă despart niciodată.

Scriu aceste rînduri în speranţa, că dacă aţi fi dispus să veniţi odată la Timişoara şi în cadrul activităţii extensiunii universitare să ţineţi o conferinţă, pentru noi ar fi o deosebită cinste prezenţa dvs. la o astfel de manifestare.

Primiţi Domnule Profesor multe şi respectuoase salutări din partea unui fost subaltern pe care poate şi l-aţi uitat.

Alexandru Rusu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 832, f. 68-69.

185

1970 martie 11, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Ştefan S. Gorovei.*

Mult Stimate Domnule Gorovei,

Scrisoarea Dv. din 4 martie îmi aduce o seamă de informaţii noi care lămuresc direcţia în care mergeţi cu cercetările genealogice. **Principiile** pe care le amintiţi sînt preţioase pentru genealogist. Numai că la noi lipsesc studiile premergătoare necesare documentării în direcţiile la care vă referiţi. Greutăţi întîmpinăm în cunoaşterea transmisibilităţii posesiunilor, în individualizarea omonimilor ca şi în succesiunea în caz de desherenţă, ca şi în alte chestiuni. Sînt acestea metode de cercetare dar ele cer un volum uriaş de muncă informativă.

Teoria seculară de trei generaţii a lui Ottokar Lorenţ rămîne încă valabilă, dar ce greutăţi întîmpinăm pentru stabilirea lor, mai ales la generaţiile feminine cu neîncetată schimbare de nume!

Poate voi avea prilejul să vorbesc la Radio şi despre genealogie. Deocamdată nu.

Nu am auzit de existenţa unui colectiv de genealogie la Institutul de istorie N. Iorga. Cînd se lucra la indicele antroponimic al colecţiilor de

Arhivele Naţionale ale României

documente s-au făcut asemenea cercetări. Dar nu ştim de cine şi cu ce rezultat.

Cu cele mai bune sentimente al Dv.

Prof. A<urelian> S<acerdoţeanu>

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 216.

186

1970 martie 21, Fălticeni. *Ştefan S. Gorovei către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult Stimate Domnule Profesor,

Vă mulţumesc pentru extrasul trimis – este un semn de atenţie care mă onorează în chip deosebit. Iar scrisoarea D-Voastre din 11 martie constituie pentru mine, un îndemn la desăvîrşirea lucrării începute. Într-adevăr, am întîmpinat greutăţi mari în punctele indicate de D-Voastră.

Prima şi marea mea pasiune genealogică a fost neamul logofătului Tăutu, a cărui genealogie am alcătuit-o anii trecuţi – o imensă spiţă de vreo 17-18 generaţii, cu peste 300 persoane, şi încă e incompletă! Adun în continuare material pentru o monografie a acestei familii, care poate fi un exemplu de ramificare, de păstrare a numelui şi a tradiţiilor. Pe lîngă asta, e un neam de vestiţi cărturari, începînd cu marele logofăt al lui Ştefan cel Mare. Bineînţeles, m-am ocupat îndeaproape şi de figura logofătului; i-am studiat personalitatea din toate punctele de vedere.

Ieri am condus la mormînt pe profesorul Stino – cred că aţi auzit de el – un cărturar de înaltă rasă, distrus, în mai puţin de două luni, de cancer.

Încă o dată vă mulţumesc pentru extras şi pentru rîndurile D-voastre şi vă rog să primiţi, mult stimate Domnule Profesor, expresia respectuoasei mele consideraţiuni şi a sentimentelor distinse ce vă păstrez.

Ştefan S. Gorovei

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 817, f. 218.

Arhivele Naţionale ale României

Arhivele Nationale ale Romaniei

187

1970 mai 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Alexandru Rusu.*

Scumpe Domnule Rusu,

Scrisoarea Dvs din 9 martie a.c. mi-a făcut plăcere atît prin cuprinsul ei cît şi prin reamintirea unor vremuri de plăcută conlucrare. Eu nu am uitat nici munca dîrză ce a trebuit să duc pentru salvarea arhivelor noastre, nici pe colaboratorii care m-au ajutat şi fără concursul cărora nu aş fi putut face ceea ce am izbutit să fac. Sînt conştient că nu a fost puţin lucru, şi nici uşor.

Îmi place mărturisirea dvs., că de preocupări arhivistice nu vă lăsaţi cu toate neplăcerile ce aţi avut în această muncă. Vă îndemn din inimă să le continuaţi. Adăugaţi-le şi preocupările bibliografice în care aţi adus reale contribuţii, din cîte am putut urmări şi eu şi cum o dovedesc **Contribuţiile** din volumul ce aţi avut amabilitatea să-mi trimiteţi, cît şi extrasul despre tiparul, librăriile şi legătoriile din Banat. Avem mare nevoie de astfel de contribuţii locale. În acest sens „Studii de istorie a Banatului" se înscriu pe prim – plan. Felicit colectivul care s-a îngrijit de buna lui apariţie şi-i doresc să nu se oprească la primul volum.

În ce priveşte o apariţie a mea la Timişoara, nu pot decît să fiu bucuros de invitaţie. Pe ce cale, e poate mai greu de realizat: pe data de 1 martie eu am cerut pensionarea de la catedră ca să-mi pot pune la punct o seamă de lucrări pentru care aveam nevoie de tot timpul, căci vîrsta nu mai îngăduie sporul tinereţii. Dacă, în această situaţie de profesor „pensionar" pot fi în mijlocul Dvs., nu ezit să o fac, asigurîndu-mi-se transportul şi cazarea.

Mulţumind pentru scrisoare şi pentru lucrările trimise, cerînd îngăduinţă şi înţelegere pentru întîrzierea cu care răspund, rămîn cu cele mai bune amintiri al Dvs.

Aurelian Sacerdoţeanu

3 mai 1970, Bucureşti

Şos. Mihai Bravu nr. 42,Sc. II, et. III,
ap. 60, Bucureşti (39), Sector 3

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 832, f. 70.

Arhivele Naţionale ale României

188

1970 iunie 12, Râşnov. *I. A. Scurtu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult Stimate
D-le Prof. A. Sacerdoţeanu

Nu Vă cunosc. Am luat adresa Dv. dela consilierul cultural Pr. Gh. Nicolaescu – Rev<ista>„ Mitropolia Olteniei".

De când am cetit studiul Dv. *Mircea cel Bătrîn-500 ani de la moartea lui* – m-am gândit să vă scriu.

Iată ce vă rog:

Sunt preot de 40 ani în Rîşnov - lîngă Braşov.

Aici este o biserică veche ortodoxă. A fost vizitată în 1902 de sav. ist. N. Iorga, în 1912 de A. D. Xenopol, apoi de Al. Lapedatu, I. Ştefănescu şi alţii. Toţi vorbesc despre vechimea acestei biserici: anul 1384, ctitor Radu Vodă I, aşa cum spune Pomelnicul cel vechi: „Pomelnicul Sfintei Biserici ce-i este hramul Sfîntul Nicolae Ciudavaţ, în oraşul Rîşnov, ce este zidită la anul 1394. Ziditu-s-a această biserică la anul 1773, cu tindă, cu clopotniţă, cu acoperiş de piatră i procii, de robii lui Dumnezeu Ioan Boghici şi Hagii Radu Boghici…" (numai partea anterioară a bisericii este veche).

N. Iorga vorbeşte de o inscripţie în faţa bisericii, pe care n-o găsim.

Construcţia arhitectonică – stil cistercian trapezist, spune I. Ştefănescu – cu două rînduri cruci de ogive, confirmă vechimea.

N-avem nici un document pentru că toată arhiva a fost distrusă în războiul 1914-1918, afară de Pomelnic, care-i tipărit în Rev. Tinerimea Română, XV, Bucureşti, p. 49 an 1897.

Ştefan Meteş, în Ist. Bis. Rom. din Transilvania, v. I., pag. 46, spune că Bis. Veche din Rîşnov este zidită din dărnicia lui Radu Vodă I, în anul 1384.

N-avem nici un act din perioada 1384-1386 - Radu Vodă I, Dan I şi Mircea cel Bătrîn.

Văzînd atîta noian de informaţii în studiul Dvs. – Mircea cel Bătrîn - evocare la 550 ani de la moartea lui – care are la bază o cercetare adîncă şi grea a acestei perioade – vă rugăm să ne comunicaţi cum vedeţi şi cum puteţi încadra această ctitorie voevodală de la Rîşnov-Ardeal şi dacă aţi

Arhivele Naţionale ale Romaniei

întîlnit vreun act în legătură cu stăpînirea acestor voevozi în Țara Bîrsei-Rîşnov.

Cu această ctitorie voevodală – Bis<erica> Ort<odoxă> Rîşnov – suntem înaintea Braşovului cu 150 ani: Bis<erica> Ort<odoxă> Rîşnov este cel mai vechi document de piatră care atestă existența românilor în Țara Bîrsei, înaintea întemeierii statului feudal maghear în Ț. Bîrsei sau odată cu această întemeiere.

Mare serviciu ne-ați face dacă ne-ați putea da un răspuns pozitiv la această rugăminte.

Mulțumindu-vă anticipat, semnez cu toată considerația ce vă păstrez,

Pr. I. A. Scurtu
Rîşnov, Str. I. L. Caragiale 39
Jud. Braşov

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 833, f. 291.

189

1970 iulie 25, Timişoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Timişoara, la 25.07.970

Mult Stimate Domnule Profesor,

Cu mare întîrziere răspund amabilei dvs. scrisori şi cer scuze că nu am răspuns imediat. Încheierea anului şcolar, plecarea personalului în concediu, m-a reținut foarte mult. Acum însă sîntem mai liniştiți şi avem timp pentru rezolvarea problemelor noastre particulare.

Domnule Profesor vă mulțumesc pentru frumoasele dv. îndemnuri în ale arhivisticei. De cînd funcționez aici am reuşit să înjghebez un mic fond documentar pentru istoria Banatului nostru.

Cu această ocazie vreau să vă comunic o ştire, care cred că are să vă facă o mare bucurie – aşa cum mi-a făcut şi mie – . Cartea Dv.

Arhivele Naționale ale României

„Arhivistica” va intra la cules, săptămîna viitoare la Intreprinderea „Poligrafica” din Timişoara. Am fost zilele acestea la „Poligrafica” unde este sub tipar volumul II din serialul Universității „Studii de istoria Banatului” şi cu această ocazie mi s-a arătat manuscrisul lucrării Dv. Cu mare bucurie am văzut lucrarea mult aşteptată de arhivişti şi vă rog primiți respectuoasele mele felicitări pentru această frumoasă realizare.

În problema conferinței Dv. la extensiunea universitară, am vorbit cu tov. Rector care mi-a promis cu bucurie, că va planifica conferința Dvs. în planul de toamnă a extensiunii. Oficiul are să vă comunice din timp data fixată. Bineînțeles drumul şi cazarea, cu masă priveşte pe ei.

Am însă o rugăminte, din partea colectivului de redacție a serialului Universității „Studii de istoria Banatului”: să vă transmit propunerile noastre de a vă invita să binevoiți a participa cu o lucrare la volumul III al serialului. La acest volum colaborează şi cercetători din alte țări (Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria). O singură rugăminte avem, ca lucrarea să aibă tangență cu istoria Banatului. Ultimul termen pentru trimiterea lucrării în 3 exemplare, ar fi 30 oct. 1970.

Primiți Domnule Profesor respectuoasele mele salutări.

Al. Rusu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 832, f. 72-73.

190

1970 iulie 28, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu către Alexandru Rusu.*

Scumpe Domnule Rusu,

Scrisoarea Dvs. din 25 l. c. mi-a făcut mare plăcere fiindcă era aşteptată, şi ceea ce-mi comunicați mă bucură în nădejdea că voi putea răspunde aşteptărilor, dar şi fiindcă îmi aduce o informare pe care o aştept de 18 ani: în sfîrşit manualul de arhivistică a ajuns la tipografie!

Cîtă inconştiență în facultatea noastră, cîte referate ignorate şi inutile născătoare de discuții sterile şi cîtă incompetență editorială a trebuit să suport, să lămuresc, să înving spre a ajunge aici! Nu e ce am vrut eu,

Arhivele Naționale ale României

dar este ceva pentru cultura noastră. Nimic nu se poate perfecționa dacă nu are un început.

Vă mulțumesc pentru vestea ce mi-ați dat: prima pozitivă ce primesc în aceşti ultimii 18 ani.

Dacă nu vă este greu şi puteți să o faceți, vă rog să-mi comunicați dacă Institutului Poligrafic i s-a dat şi „tirajul". Editura spune că este inferior cifrei 1000! Dacă este aşa el nu satisface nici numărul arhiviştilor şi bibliotecarilor universitari, fără a mă mai gîndi la oamenii de cultură care poate cîştigă ceva şi dintr-o astfel de carte.

Mulțumesc pentru Indicele bibliografic al revistei Institutului Social Banat, pe care l-am primit tot odată, şi vă felicit din inimă pentru această utilă realizare.

Al Dvs. cu vie recunoştință,

28 iulie 1970, Bucureşti

P.S. Prin curioase întîmplări ale vieții scrisoarea asta a rămas neexpediată la timp. Condițiile morale cuprinse în ea persistînd, văd că rămîne actuală ceea ce îmi permite să o expediez aşa. Aştept deci noutăți!

A<urelian>S<acerdoțeanu>

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 832, f. 74.

191

1970 august 16, Bucureşti. *Mihail Straje către Aurelian Sacerdoțeanu.*

Onorate Domnule Profesor Sacerdoțeanu,

Domnul Stelian Metzulescu de la Biblioteca Centrală Universitară ştiind că am contractat la o editură un Dicționar de pseudonime, căruia îi dau acum forma finală, în urma unor sugestii ale editurii, m-a îndemnat să mă adresez şi D-Voastre, asigurîndu-mă că în activitatea de istoric şi publicistică ați folosit unele pseudonime.

Arhivele Naționale ale României

Dicţionarul meu nu cuprinde numai pseudonimele (atîtea cîte am reuşit a le depista în decursul a vreo 10 ani) nu cuprinde zic, numai pe cele ale scriitorilor, publiciştilor, ziariştilor români, ci şi pe ale oamenilor de ştiinţă şi chiar a politicienilor cînd aceştia s-au folosit de aşa ceva.

De aceea îmi îngădui a vă ruga să-mi comunicaţi, dacă nimic altceva nu s-ar opune, pseudonimul sau pseudonimele Dvs. publicistice.

Mă interesează :

a) Numele şi pronumele cf. Stării civile, la naştere.

b) Pseudonimul permanent adoptat.

c) Anul Naşterii.

d) Pseudonimele folosite şi în ce publicaţii (ziare, reviste, broşuri şi volume) au fost ele folosite.

e) Alte periodice la care aţi colaborat (eventual şi anii).

În speranţa că această a mea rugăminte va afla aprecierea D-Voastre, primiţi respectuoasele mele salutări,

Mihail Straje
Str. Cerceluş 44
Bucureşti, IV
16.VIII.1970

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 833, f. 88.

192

1970 august 20, <Bucureşti>. *Aurelian Sacerdoţeanu către Mihail Straje*[x].

Stimate Domnule Straje,

Mulţumesc pentru scrisoarea şi rugămintea dvs. şi răspund cu plăcere. Astfel de lucrări sînt foarte necesare şi dacă le-am fi avut mai demult ştiinţa noastră era mai în cîştig în ce priveşte informarea.

Doresc să izbutiţi cît mai bine în munca ce v-aţi impus-o şi vă felicit.

Al Dvs. cu toată consideraţia,

A<urelian>S<acerdoţeanu>

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Sacerdoţeanu Aurelian, la naştere şi azi.
Născut 1904 decembrie 20, com. Costeşti, jud. Vîlcea.
Pseudonim mai des folosit: Şerban Răzeşul.
Alte pseudonime: Zlate Popescu, A. Popa şi George Basarab.
Sunt numeroase revistele şi anuarele la care am colaborat începînd cu Ziarul ştiinţelor populare, Glasul Tinerimii şi Lumea copiilor şi sfîrşind cu cele de azi Analele Univ. Buc., Bulet. Mon. Ist.
Mai adesea în revistele „Albina" şi „Biserica Ortodoxă Română", nu însă în broşuri sau lucrări independente.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 832, f. 89.

[x] Concept.

193

1970 septembrie 29, Timişoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult Stimate Domnule Profesor,

Am fost foarte ocupat cu organizarea simpozionului ştiinţific al Societăţii de ştiinţe istorice, care s-a ţinut la Timişoara în zilele de 26-27. 09. Şi fiindcă sînt secretarul filialei din Timişoara, am avut foarte mult de alergat. Cazarea participanţilor din toată ţara etc. Deabia acum pot să răspund la amabila Dv. scrisoare.
În problema manualului de arhivistică, iarăşi am constatat o măsură curioasă a organelor de resort din Bucureşti. Adică în luna august manuscrisul a fost retras de la Poligrafica Timişoara şi transferat la Bucureşti. Cauza nu se cunoaşte de cei din Timişoara. Ar fi bine acolo să vă interesaţi de soarta lucrării. Cu mare bucurie am aflat că în octombrie vă pot asculta la simpozionul organizat la Bucureşti de societatea noastră. Mai ales că vă pot vedea după atîţia ani, ani cu multe lucruri plăcute şi neplăcute.
Domnule Profesor din nou vă rog pe Dv. să binevoiţi a onora cu o lucrare serialul nostru de la Universitatea Timişoara – „Studii de istoria

Arhivele Naţionale ale României

Banatului" – , desigur aveți la îndemînă o astfel de lucrare şi care ar putea să fie încadrată în tematica noastră. Fac această rugăminte, fiindcă sînt secretarul colectivului de redacție.

Tot pe această linie, Universitatea Timişoara a început activitatea în cadrul extensiunii universitare şi tovarăşul Rector mi-a transmis rugămintea de a vă invita la Timişoara, ca în cadrul extensiunii universitare să țineți o Conferință. Transportul, cazarea etc. priveşte pe ei. Am scris aceste rînduri, că dacă ați accepta – şi cred că nu ne veți refuza – atunci Universitatea va face şi o invitație specială oficială.

Aştept răspunsul Dv. Cu vie recunoştință.

Primiți vă rog salutările mele cele mai respectuoase.

Al. Rusu
Timişoara, la 29.09.1970

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 832, f. 76-78.

194

1971 decembrie 14, <Bucureşti>. *A. Boldur către Aurelian Sacerdoțeanu.*

14.XII.71

Mult Stimate
Domnule Sacerdoțeanu

Find preocupat tangențial de Chestiunea lui Iurg Coriat, am adunat părerile istoricilor români. După cât îmi aduc aminte, D-Ta în numeroase publicații, pe care le-ai scos la iveală, n-ai atins această chestiune.

Dar mă gîndesc nu cumva am scăpat ceva din vedere.
De aceea rog fii bun să-mi aduci la cunoştință prin cîteva rînduri, dacă părerea mea e justă. Mi-ar părea rău să scap din vedere tocmai o părere a D-Tale.

Spre regret, din cauza uitării eu n-am încă telefon acasă şi pentru a da cuiva un telefon trebuie să fac cu autobuz trei stații.

Arhivele Naționale ale României

În aşteptarea răspunsului
Cu cele mai bune sentimente
Al D-tale A. Boldur

P.S. Notele la studiile lui D. Onciul despre Iurg le cunosc.
A. B.

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 809, f. 7.

195

1972 ianuarie 21, Timişoara. *Alexandru Rusu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Timişoara, la 21.01.1972

Mult Stimate Domnule Profesor,

Cu ocazia apariţiei cărţii Dvs. „Arhivistica" vă rog să primiţi Domnule Profesor, din partea unui fost colaborator modest de la Arhivele Statului, cele mai sincere felicitări pentru această frumoasă realizare.

La ştandul Universităţii din Timişoara a apărut de curînd această carte. Din trei volume primite, toate s-au vîndut în prima zi.

Nu am mai putut lăsa din mînă cartea, pînă nu am terminat cu cititul. În fine avem şi noi în literatura de specialitate o lucrare care face cinste arhiviştilor din ţara noastră şi care a lipsit de mult specialiştilor.

Deşi nu mai lucrez în cadrul arhivelor, am rămas tot arhivist. Omul care se naşte cu această pasiune, va rămîne o viaţă întreagă un pasionat al arhivelor. Datorită acestei pasiuni am acceptat lucrările de cercetare în arhive, ca colaborator (*sic !*) la editarea Anuarului Universităţii, care apare curînd cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la înfiinţarea instituţiei.

Primiţi Domnule Profesor respectuoasele mele salutări.

Al. Rusu

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 79-80.

Arhivele Naţionale ale României

196

1972 martie 13, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu către Constantin Turcu.*

Scumpe Domnule Turcu,

Scrisorica din urmă, atât de rapidă, mi-a făcut mare plăcere fiindcă avea condeiul care altădată mi-a plăcut atât de mult. Prin ea am aflat şi de comemorarea lui Moşu Ghiţă. E bine că s-au gândit la aceasta cei care îi datorează atât de mult. M-aş fi dus şi eu cu plăcere dar sănătatea – care în ultimele luni m-a supărat cumplit – nu mi-a îngăduit riscul unui drum relativ lung. Vremea însăşi a fost potrivnică. În felul acesta am fost lipsit şi de plăcerea unei revederi. Sper că se vor ivi alte prilejuri mai prielnice.

Mai multe lucruri am intenţia să-ţi comunic într-un viitor apropiat.

Cu dragostea de totdeauna,
A. Sacerdoţeanu

P.S. am trimis d-lui Ciucă o telegramă cu acest cuprins:

„Regret că nu pot participa personal la centenara comemorare a mărinimosului cărturar şi pretutindeni binefăcător Kirileanu, Moş Ghiţă cum îi spuneau apropiaţii, cel mai curat suflet născut în Moldova românească. Calde felicitări organizatorilor întâlnirii de azi în Piatra, oraşul mult îndrăgit al marelui dispărut. Împreună cu ei îngenunchez în faţa neuitatului său mormânt".

D.J.A.N. Iaşi, Fondul personal *Constantin Turcu*, 4283.

197

1972 martie 21, Aref - Argeş. *Ion St. Stănciulescu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

Mult Stimate Domnule Profesor,

M-a mişcat distinsa D-voastră atenţiune.
M-a înălţat cuvîntul de laudă la adresa Arefului, vechiul Hareş.
Pentru tot, din toată inima Vă mulţumesc.

Arhivele Naţionale ale României

O propunere:

Fiindcă iubiți atît de mult aceste plaiuri mioritice, nu v-ați putea face răgazul să dăm la iveală o amplă lucrare cu monografia Arefului?

Dv. ați studiat mult material.

Eu am adunat vreo 500 pagini de alt material. În plus, am fotocopiile şi traducerile multor documente.

Sînt prea îndrăzneț?

Cît m-ar mîngîia un răspuns al Dv.

Poate va sosi cîndva.

Regret mult că nu ne-am cunoscut pînă acum. Eu sînt spre apusul soarelui cu 44 ani în cîmpul muncii.

Dar încă inima-mi dă ghes.

Să nu lăsăm Areful în anonimat.

Ştiu cît sînteți de ocupat. Şi din plinul inimii vă doresc tot aşa de mari succese în toate domeniile.

În speranța că nu voi fi taxat prea rău pentru îndrăzneală vă doresc multă sănătate şi fericire. Dv. şi celor ce vă sînt dragi.

Şi rămîn al Dv. după considerație
Pr. Ion St. Stănciulescu
Aref-Argeş
21 martie 1972

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 833, f. 161.

198

1973 iulie 31, Iaşi. *D. Ivănescu şi V. Isac către Aurelian Sacerdoțeanu.*

31 iulie 1973
Iaşi

Stimate domnule profesor,

Doi arhivişti din Iaşi şi-au luat permisiunea să vă transmită modesta lor lucrare. Cunoscîndu-vă cît de receptiv sînteți față de încercările celor din breasla dumneavoastră, mai ales a celor tineri, sperăm să vă facă plăcere îndrăzneala noastră.

Arhivele Naționale ale Romaniei

Sîntem convinşi că ce am început, un corpus de documente închinat vieţii şi activităţii lui Cuza, nu e lucru uşor. Dar ştim că merită şi că trebuia făcut. Şi am zis că e mai bine să facă arhiviştii acest lucru. Cred că ne veţi da dreptate.

Am fi deosebiţi de încîntaţi să vă cunoaştem părerea asupra începutului făcut de noi.

Cerîndu-vă scuze pentru cît v-am reţinut permiteţi-ne domnule profesor, să vă urăm multă sănătate şi cît mai multe lucrări în arhivistica românească.

Cu deosebită stimă şi consideraţie
D. Ivănescu[1]
V. Isac[2]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 855, f. 1-2.

---

[1] *D. Ivănescu*, director al Arhivelor Statului din Iaşi, a publicat volume de documente din arhivele ieşene şi lucrări de istorie modernă românească.

[2] *V. Isac*, arhivist la Arhivele Statului din Iaşi. Dintre publicaţiile sale menţionăm *Catalog de documente din Arhivele Statului Iaşi*, Moldova, vol .I, 1398-1595, Bucureşti, 1989.

199

1974 iunie 29, Bucureşti. *Radu Perianu către Aurelian Sacerdoţeanu.*

29.VI.1974
Bucureşti

Mult stimate domnule Sacerdoţeanu şi iubit fost elev

Am primit prin d. Fănuică Ion, fost elev şincaist, cărţile ce mi-ai trimis în dar, cu afectuoase dedicaţii: Dimitre Onciul–*Studii de istorie*, B.P. Haşdeu–*Scrieri istorice*; Aurelian Sacerdoţeanu–*Arhivistica*; Aurelian Sacerdoţeanu–Dimitre Onciul, *Despre unele instituţii româneşti vechi* – extras din „Revista Arhivelor", anul I, vol. XXXV; Aurelian Sacerdoţeanu–Nicolae Iorga–*Despre carte şi biblioteci*–extras din Studii şi cercetări de bibliologie XIII.

Emoţionat de atenţia dtale, te rog să primeşti expresiunea deosebitei mele mulţumiri. Privind numele autorilor şi titlurilor primite,

Arhivele Naţionale ale României

simt cum se stîrneşte în jurul meu o atmosferă care îmi dă impresia că sunt altul. Mă simt cu 63 de ani în urmă. Mă silesc să desluşesc această stare de spirit. Cum mă simt cu atîţia ani în trecut? Prin alesul dar ai creat şi m-a înconjurat o atmosferă de arhivă. Totul mă transpune şi îmi deşteaptă doruri de arhivă. Cel ce-mi dăruieşte cărţile e un vechi elev al meu şi un stăruitor arhivist şi distins om de ştiinţă istoric. A învăţat carte la un liceu condus de un vechi arhivist, cel ce mi-a adus cărţile, iarăşi arhivist. Profesorii ale căror preocupări sunt prezentate generaţiilor prezente, vechi conducători de arhive şi răscolitori de arhive naţionale şi străine şi în acelaşi timp profesori care ne-au iniţiat şi îndrumat în ştiinţa istorică.

Este meritul d-tale, recunosc sincer că mi-ai evocat această atmosferă potrivind parcă înadins lucrurile. Subliniez că prin atenţia ce-ai dat lucrărilor lui Dimitre Onciul, B. P. Haşdeu şi N. Iorga ai aşezat în faţa generaţiei actuale preocupările acestor profesori şi oameni de ştiinţă, deschizători de drumuri şi permanenta grijă pentru viitor în vederea fixării direcţiunilor necesare unei formări spirituale. Scot în evidenţă: „Cartea şi bibliotecile”.

Mă silesc să rămîn învăluit în această atmosferă de arhivă şi în faţă cu vechii arhivişti. Regret că nu mai sunt arhivist. Cartea dtale „Arhivistica” m-a impresionat! Nu am cunoscut o lucrare de acest fel. Nu credeam că poate exista. Cînd prof. Onciul m-a însărcinat în vederea unui nou regulament al arhivelor să redactez, prin cercetări personale, tot ce se găseşte în biblioteca arhivelor, ca material documentar, nu am dat de un model asemănător. Prof. Onciul urmărea că prin noul regulament să creeze la arhive o pepinieră de oameni de ştiinţă istorică, să li se recunoască titluri academice pe bază de studii şi titluri, care să rămînă legate de arhive şi să fie o rezervă de unde să se recruteze viitori profesori universitari.

Cu cea mai sinceră afecţiune şi cu expresiunea aleselor mulţumiri,

Radu Perianu[1]

D.A.N.I.C., Fondul personal *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 831, f. 72.

[1] *Radu Perianu* (1886-1976), arhivist (1911-1923), profesor secundar (1923-1946), secretar de redacţie la „Revista istorică română”. A publicat o serie de studii relative la trecutul Brăilei.

Arhivele Naţionale ale României

BIBLIOGRAFIE

„Anuarul Universității Mihăilene din Iaşi”, 1930-1935; 1935-1936; 1936-1937; 1937-1938.

Arhivele Statului, 125 ani de activitate (1831-1956), Bucureşti, 1957.

Balacciu, Jana; Chiriacescu, Rodica, *Dicționar de lingviști și filologi români,* Bucureşti, Editura Albatros, 1978.

Bibliografia lucrărilor ştiințifice ale cadrelor didactice din Universitatea Bucureşti, Seria Istorie (Biblioteca Centrală Universitară), vol. I, A-L, vol. II, M-Z, Bucureşti, 1970.

Brânceanu, Lidia, *B. P. Haşdeu. Mărturii,* Bucureşti, D.G.A.S., 1993, 234 p.

Cazacu, Gheorghe, Alexandru, *Istoria filosofiei româneşti*, vol. I, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1984, vol. II, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1980.

Costăchescu, Mihai, *Corespondență,* volum editat de D. Ivănescu, V. Isac, Sorin D. Ivănescu, Iaşi, Editura Junimea, 2003.

Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente, Bucureşti, Editura Univers.

*Dicționar al ştiințelor speciale ale istoriei (arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie),*coordonator Ionel Gal, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1982.

Din istoria arhivelor ardelene, 75 de ani de la înființarea Arhivelor Statului Cluj, Cluj-Napoca, 1995.

Enciclopedia istoriografiei româneşti, coordonator Ştefan Ştefănescu, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1978.

Figuri de arhiviști, D.G.A.S., Bucureşti, D.G.A.S., 1971, 328 p.

Arhivele Naționale ale României

Hagiu, I., *Dicţionarul presei literare româneşti*, 1790-1930, ediţia a II-a revizuită şi completată, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1996.

„Hrisovul", I-VII.

In memoriam Constantin Turcu (13 februarie 1903-29 noiembrie 1980), Iaşi, 1982.

Lăudat, I. D., *Personalităţi ale culturii româneşti*, Iaşi, Centrul de multiplicare al Universităţii «Al. I. Cuza», 1989.

Literatura română. Ghid bibliografic, Bucureşti, Biblioteca Centrală Universitară Bucureşti, 1982, (M-Z) 1983.

Maftei, Ionel, *Personalităţi ieşene. Omagiu,* vol. I-IV, Iaşi, 1972-1982.

Maftei, Ionel, *Personalităţi ieşene*, I-II, Chişinău, 1992-1993.

„Magazin istoric", anul XXXVIII, serie nouă, nr. 8 (449), august 2004, p. 73-75.

Matei, Alexandru, *Bibliografia operei profesorului Aurelian Sacerdoţeanu (1922-1974)*: partea I *Cărţi, Studii şi articole. Izvoare,* în „Revista Arhivelor", an LIII, vol. XXXIII, 1976, nr. 4, p. 450-456; partea a II-a (capitolele II: *Cursuri universitare, lecţii de deschidere, culegeri de facsimile, îndrumări metodologice*; III: *Contribuţii bibliografice*; IV: *Recenzii, dări de seamă, cronici, note bibliografice*) în „Revista Arhivelor", an LIV, vol. XXXIX, 1977, nr. 1, p. 106-118; partea a III-a (capitolul: *Ediţii critice şi prefeţe. Portrete şi necroloage*) în „Revista Arhivelor", an LIV, vol. XLI, 1977, nr. 3, p. 291-304).

Mic dicţionar enciclopedic, Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1972.

Neagoe, Stelian, *Istorici români de azi*, Bucureşti, Editura Machiavelli, 2003, 231 p.

Nemuritorii. Academicieni români, Bucureşti, Agenţia Naţională de Presă ROMPRES, 1995, 446 p.

Personalităţi ale ştiinţei. Mic dicţionar, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1977.

Arhivele Naţionale ale României

Piru, Alexandru, *Istoria literaturii române de la început până azi,* Bucureşti, Editura Univers, 1981.

„Revista Arhivelor", 1938-1947, 1938-1946; 1958-1970.

Sacerdoţeanu, Aurelian, *Îndrumări în cercetări istorice.* <1. *Ştiinţele auxiliare ale istoriei*, p. 7-26; 2. *Introducere în diplomatică*, p. 27-46; 3. *Despre editarea documentelor*, p. 47-64; 4. *Ceva despre un corpus al izvoarelor istoriei Românilor*, p. 65-100; 5. *Izvoarele istoriei Românilor*, p. 101-128; 6. *Şcoala în evul mediu,* p. 129-153; 7. *Pentru un dicţionar geografic al României,* p. 154-166; 8. *Evoluţia scrisului şi cartea pînă la apariţia tiparului,* p. 167-199; 9. *Istoria în învăţământul secundar,* p. 200-211; 10. *Tezaurele noastre arhivistice,* p. 212-224; 11. *Traducerea documentelor,* p. 225-227; 12. *Ortografierea onomasticelor şi toponimelor istorice,* p. 228-230; 13. *Liste de suverani. Imperiul oriental - Imperiul Otoman - Grecii - Românii - Bulgarii - Sîrbii - Ungurii - Polonii - Ruşii,* p. 231-290; 14. *Cîteva note cu privire la cercetările genealogice româneşti,* p. 291-314; 15. *Arhivele României*, p. 315-336; 16. *Cunoaşterea satului prin acte,* p. 337-343; 17. *Şcoala de Arhivistică,* p. 344-354; 18. *Introducere în cronologie*, p. 355-373>, Bucureşti, Casa Şcoalelor, <1945>, 384 p.

Sacerdoţeanu, Aurelian, *Dimitre Onciul, Opere complete*, Tom I. *Originile Principatelor Române*, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1946, 423 p.

Speranţia, Eugeniu, *Figuri universitare,* Bucureşti, Editura Tineretului, 1967, 119 p.

Straje, Mihail, *Dicţionar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor şi publiciştilor români,* Bucureşti, Editura Minerva, 1973, XXIII+810 p.

Schiau Octavian, *Pasiunea pentru cuvânt. Profesorul Szabó T. Attila – 80 de ani*, în „Contemporanul", 1986, nr. 5, p. 13.

Tamaş, Corneliu ; Petria Petre, *Bibliografia operei profesorului Aurelian Sacerdoţeanu (1922-1974),* în „Caietul Seminarului Special de ştiinţe auxiliare ale istoriei", VII, coordonator Adina Berciu Drăghicescu, Editura Universităţii din Bucureşti, 1997, p. 131-193, preluată de coordonatoarea volumului din lucrarea celor doi autori intitulată *Aurelian*

Arhivele Naţionale ale României

Sacerdoţeanu. Bibliografie, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 1995, p. 10-42.

Tudorică, Mioara, *Bibliografia arhivisticii româneşti*, Bucureşti, D.G.A.S., 1969, 107 p.

Zaciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Aurel, *Dicţionarul scriitorilor români* A-C, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1995 ; *D-L*, coordonatori Zaciu Mircea, Papahagi Marian, Sasu Aurel, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1998, XXXII + 863 p.

Arhivele Naţionale ale României

INDICE ANTROPONIMIC

A

Agavriloaiei, Gh., 102
Albu, Ion, 87
Alecsandri, Vasile, 103, 167, 168
Alexandrescu, Grigore, 133
Alexandru cel Bun, 151, 152, 161, 164
Alexandru, Lăpuşneanu, 93
Alexandru, voievod, 100
Almaş, Dumitru, 106
Andreescu, Constantin I., 102
Angelescu, 120
Antim, Ivireanul, 172
Antim, vicar, 121
Antonescu, Ion, 20
Antoniu, 35
Arbureşti, familie, 181
Arghezi, Tudor, 170, 176
Arginteanu, Dumitru, 91
Arimia, Vasile, 172
Asachi, Gheorghe, 24
Asachi, Hermiona, 6

B

Baciu, Axente, 10
Baiculescu, 114
Balc, 164
Bandini ,118
Bantăş, 24
Bartok, Béla, 143
Basarab, George,192
Bataillard, Paul, 6
Bautier, H., 47, 50, 180
Bălan, Teodor,18, 21, 22, 46, 84
Bălăşel, T. pr., 19
Bălăşel, Teodor, 19
Bănescu, N., 19
Bărcăcilă, 98
Berechet, Ştefan Gr., 8, 9, 11, 74
Berza, Mihai,120, 166
Bezviconi, George, 93
Bianu, Ion, 70, 84
Bibescu, Martha, 3
Bobulescu, Constantin, 112, 178, 179
Bocăneţu, Alexandru, 78
Bodea, Rumânul, 106
Bodea, Sârbul, 106
Bodin, Dumitru, 76
Boga, Leon T., 27, 28
Bogdan, D.P., 27, 28, 34, 49, 51, 54, 56, 120, 122, 141, 145
Bogdan I, 45, 164
Bogdan, Ioan, 14, 45, 87, 109, 156, 157, 159
Boghici, Hagii Radu, 188
Boghici, Ioan, 188
Boissier, G., 79
Boitoş, Olimpiu, 4, 5, 44
Boitoş, Violeta, 44
Boldur, Alexandru, 72, 194
Bostan, Constantin, 20
Brandi, Karl, 136
Brăiloiu, C., 143

Arhivele Naționale ale Romaniei

Brătianu, Gheorghe, 4, 19
Brătulescu, Victor, 174
Brâncuşi, Constantin, 170
Brecht, Berthold, 180
Brudariu, 148
Bucuța, Emanoil, 112
Buda, Dumitru, 17
Burileanu, 83
Burlacu, Ioana, 20

C

Camner, Maria, 179
Cantacuzino, 24
Cantemir, familie, 181, 183
Cantemir, Dimitrie, 183
Caproşu, Ioan, 112
Caragiale, I. L., 44
Caraman, Petre, 72
Carol I, 70
Carol al II-lea , 5, 20
Cartojan, Nicolae, 19
Călinescu, George, 25
Cărăbuş, librar, 112, 114
Câmpina, Barbu,120, 121
Ceauşel, Gheorghe, 91
Ceredarec, Necolai, 68, 78, 80, 82
Chalcocondil, Laonic, 7
Chelcea, Ion, 102
Chevallier, Adolphe, 64
Chiriac, H., 87
Chițimia, I.C. ,32
Ciachir, Nicolae, 167
Cihodaru, Constantin, 114, 121, 124
Cioculescu, Şerban, 114
Ciucă, Valentin, 196
Ciuhandu, Gheorghe, 7
Ciurea, Dumitru, 56, 134
Codrescu, Teodor,148
Coman, I.,106
Comănescu, 34, 94
Conachi, 163, 168, 169
Condurachi, Emil, 35, 105, 145
Condurachi, Florica, 35
Condurachi, Zoe, 35
Constantinescu-Iaşi, Petre, 53, 102, 122
Constantinescu, N. A., 2, 154, 165
Constantinescu, Pompiliu, 74
Corivan, Nicolae, 134
Costăchescu, Mihai, 23, 30, 51, 53, 60, 74, 84, 87, 100, 102, 164, 180
Costea,164, 165
Costin, Miron, 4, 164
Coşeru, 36
Crăciun, Ioachim, 14, 15, 16, 100
Creangă, Ion, 69, 73, 106, 120, 130, 133, 159, 161, 167
Crihan, Adam, 106
Culică, 64, 70, 79, 104, 106
Cuza, Al. I., 130, 198

D

Dan I, 188
Dan al II-lea, 172
Dan, Mihail P., 74
Daniil, Sihastru, 69, 83
Daniil, Tudor, stareț ,120

Arhivele Naționale ale României

Daicoviciu, Constantin, 102
Daşcovici, Nicolae, 8, 9
Dăscălescu, 162
Dăscălescu, G.M., 94
Deak, Francisc, 6
Delort, Robert, 183
Dinu, 148, 159, 163, 168
Dlinovschi, N., 90
Domanowsky, 14, 15
Donat, Ion, 98, 110
Dragomir, Silviu, 14
Dragomirescu, Iuliu, 84
Dragoş Vodă, 45, 151, 152, 164
Drăghiceanu, 45
Dujcev, Iv., 89
Dumitrescu, Maria, 51
Duzinchievici, Gheorghe, 36, 38, 81, 156, 163

E

Elian, Alexandru, 56, 122, 161
Emil, 70
Emilian, mitropolit ,78
Eminescu, Mihai, 148, 176
Eustatzie, 64, 70, 79

F

Fănuică, Ion, 199
Fedco, diac, 60
Ferdinand I, 70
Filipascu, Constantin, 86
Filipascu, Iordache, 86
Filipascu, G., 86
Filipoiu, Onisim, 92
Filitti, I. C., 24
Finţescu, G. N., 102
Florian, 21
Florescu, Fl. B., 116, 118, 119
Fortunescu, C. D., 19, 41, 96, 98

G

Gane, Constantin, 27, 28
Gamber, 1
Găneşti, familie, 181
Găvănescu, Eduard, 7
Georgescu-Buzău, G., 145
Georgescu, George, 64
Georgescu, V. Al., 177
Gheorghiu, M., 132, 134
Gherontie, 122
Gheuca, 24
Ghibilic, V., 43
Ghica, Ion, 6
Giurescu, Constantin C., 19, 20
Gojdu, 6
Gonţa, Alexandru, 111, 172
Gorovei, familie ,181
Gorovei, Artur, 64, 181
Gorovei, Ştefan S., 181, 182, 183, 185, 186
Gramatovici, 38, 65, 68, 78
Grămadă, Nicolae, 56, 65, 66, 67, 68, 78, 80, 82
Grecescu, Constantin, 140
Grigoraş, Nicolae, 102, 172
Grigore Ghica, voievod, 112
Guboglu, Mihail,106
Gugiuman, I., 102
Gusti, Dimitrie, 6

H

Arhivele Naţionale ale României

Handoca, Mircea, 20
Haneş, 4
Haşdeu, B. P., 14, 84, 109, 114, 120, 125-127, 129, 130, 134, 135, 145, 158, 159, 168, 169, 173, 178, 199
Haşdeu, Iulia, 180
Herseni, Traian, 6
Hogaş, Calistrat, 149
Hogea, 112
Horea, 7
Hurmuzache, Ştefan, 167, 170
Hurmuzaki, Eudoxiu, 18, 160, 165

I

Ignat, Mircea, 135
Ignatie, Sîrbul, 147, 148
Ilarion, Elena, 91
Iliescu, colonel ,94
Ionaşcu, Ion, 102, 122, 145, 151, 152, 153, 161, 166
Ionescu, G. T., 145
Ionescu, Nae, 74
Iordan, Iorgu, 32, 133, 162
Iorga, Nicolae, 1, 2, 7, 8, 12-15, 19, 45, 57, 76, 120, 129, 168, 169, 188, 199
Iosif II, 7
Isac, Virginia, 198
Isopescul, 21
Iuga-vodă, 45, 164, 166
Iurg, Coriat, 194
Ivaşcu, George, 159
Ivănescu, Dumitru, 20, 198

J

Jakó, Sigismund Paul, 52, 54, 56, 57, 61, 77, 117, 128, 131, 136, 153, 158
Janos, Matyas, 154

K

Kirileanu, Gh. Teodorescu, 20, 25, 26, 28, 39, 53, 64, 69, 70, 72, 74, 79, 84, 88, 98, 100-108, 110-115, 120, 123, 124, 126, 127, 129, 130, 132-134,137-139, 143, 144, 146-149, 153, 161, 166, 172, 176, 178, 196

L

Lambrino, Scarlat, 19, 47, 49, 50, 76
Lamprecht, 129
Lapedatu, Alexandru, 70, 84, 85, 188
Lațcu, 164
Lăzărescu, Emil-Constantin, 12, 65
Le Bon, Gustave, 79
Livescu, Jean, 159
Lombard, A., 110
Lorenț, Ottokar,185
Lucu, 34
Lupaş, Ion, 14
Lupu, Nicolae Dr. 74

M

Arhivele Naționale ale României

Maciu, Vasile, 102, 103, 114, 120, 135, 166
Maftei, lt., 94
Maiorescu, Titu, 20
Maniu, Iuliu, 4
Manolescu, Radu,120, 161
Marian, Liviu, 109
Martinescu, 94
Matasă, Constantin,112, 149
Matiaş, Corvinul, 120
Mănucă, preot, 140
Mărcuş, I.,158
Mândroceanu, 91
Mehedinţi, Simion, 79, 114
Meissner, Constantin, 20, 25
Melchisedec Dimitriu, pr., 106
Mendeleev, 181
Meney, 70
Meteş, Ştefan, 21, 71,81, 188
Metzulescu, Stelian, 191
Mihail, Paul, 102
Mihăilescu-Bîrliba, Virgil,160
Minea, Ilie, 134
Mircea cel Bătrân (Mare), 51, 64, 134, 188
Mircea, Ion Radu, 27, 28, 70
Mocioneşti, 6
Moga, Ion, 81
Moisi, Alexandru, 17
Moisil, Constantin, 7, 14, 24, 45, 48, 75, 102
Moisil, Ecaterina, 35
Moisil, Iuliu, 83
Moldoveanu, 162
Morariu, Leca, 64
Moroianu, George, 6
Moruzi, 127
Movileşti, familie, 181
Munteanu-Rîmnic, Frasin, 110
Munteanu, Vasile, 20
Muşat, 165
Muşata, 165
Muşatini, familie, 181

N

Nanu, C., 88
Nastase, Gh., 72
Nădăbaica-Dabija, familie, 181
Năsturel, P., 89
Neagoe Basarab, 174
Neculce, Ioan, 4
Negoiu, 135
Nicoară, Moise, 7
Nicodim, 106
Nicolaescu, Gh., preot, 188
Nicorescu, Paul, I. 27
Nistor, Ion I., 64
Noica, Constantin, 177

O

Olahus, Nicolae, 177
Onciul, Dimitrie, 14, 18, 44-46, 83, 103, 104, 114, 120, 135, 155, 159, 162, 163, 166, 168, 171, 172, 174,175, 177, 178, 194, 199
Oprescu, George, 120
Oţetea, Andrei, 81, 177

P

Arhivele Naţionale ale Romaniei

Paisie, stareț, 112
Panaitescu, Petre P., 8, 19, 20, 140, 177
Papahagi, Tache, 110
Paraschiv, Ion, 112, 148, 168, 170
Pascu, George, 164
Pavel, Amelia, 120
Pârvan, Vasile, 3, 47
Peja, 30
Perianu, Radu, 199
Petre, Ioan St., 114
Petrovici, Ion, 25
Petru I ,151, 165
Petru, din Sepeniț, 165
Petru Rareș, 30, 64
Petru Șchiopul, 112
Philippide, Alexandru P.,162
Pimen, călugăr, 106
Pippidi, Dionisie M., 102
Piru, Alexandru, 167
Pleșa, Șerban, 86
Pleșca, Radu, 86
Pogonat, Petre, preot, 106
Pop, A. Z. N., 180
Popa, A., 192
Popescu, Mihail, 8, 16, 21
Popescu, Nicolae, 106, 107
Popescu, Viorica, 111
Popovici, Alexie, 74
Popovici, 135
Porcescu, Scarlat, 168
Pricop, Adrian, 180
Prodan, David, 13

Q

Quinet, Edgard, 6

R

Radu de la Afumați, 148
Radu Vodă I, 45, 188
Ralea, Mihai,161
Raşcu, Gh., 102
Rădulescu-Motru Constantin, 20, 42
Răşcanu, 112, 127
Râmniceanu, Veronica, 145
Regleanu, Mihai I., 27, 35, 111, 122
Roată, Moș Ion, 130
Roman, 164, 166
Roman, Lupu, 112
Rosetti, Alexandru, 19
Rosetti, Radu R., general, 51, 84
Rosetti, Radu, istoric, 84
Rosuz, Léon de, 6
Rovența, Haralambie, pr., 74
Russo, Demostene, 56
Rusu, Alexandru, 184, 187, 189, 190, 193, 195

S

Sacerdoțeanu, Aurelian, *passim*
Sacerdoțeanu, Virginia, 44, 64, 70, 72, 96, 98, 134, 178
Sadoveanu, Mihail, 106
Sahlevici, Vladimir,91
Sas, 151
Sava, Aurel, 92, 100

Arhivele Naționale ale României

Săvulescu, Traian, 82, 122
Sbierea, I.C., 108, 110
Scriban, A., 53, 55, 103
Scurtu, I.A.,188
Senche, Filofteia, măicuță, 135
Sidoriuc, 78
Sima, Horia, 20
Simion, Eugen, 167
Simionescu, Constantin, 20
Simonescu, Dan, 32, 74, 102, 174
Sinkovics, 57
Soury, Jules, 42
Sóvári, Soós, 128
Sotiriovici, Duca, 178
Speranță, Eugeniu, 126
Stăhiescu, Dumitru L., 24
Stănciulescu, St., 86
Stănciulescu, St. Ion, 86, 197
Steffens, 65
Stino, profesor, 186
Stoide, C. A., 24, 108, 158, 173, 176
Straje, Mihai, 191, 192
Struțeanu, Scarlat, 83
Sturdza, Mihail, voievod, 56
Surdu, Bujor, 81
Szabo, T. Attila, 57
Szentpétery, Emeric, 54, 56

Ş

Şaguna, Andrei, 6
Şeicaru, Pamfil, 25
Şendrea, Nic., 70
Şerban Răzeşul, 134, 147, 192
Ştefan cel Mare, 51, 53, 59, 60, 62, 63, 73, 84, 87, 93, 100, 102, 103, 106, 109-112, 120, 121, 135, 152, 159, 161, 177, 186
Ştefănescu, I.D., 96, 188
Ştefănescu, Ştefan, 170

T

Taine, H., 79
Tăutu, familie, 186
Tăutu, Ioan, 181
Tiktin, 178
Titulescu, Nicolae, 170
Toma, Cățăteanu, comis, 87
Tomescu, Mircea, 41
Tomşa, familie, 181, 183
Trajkov, Nikola, 89
Tudor, Dumitru, 102, 103, 114
Tudor, Vladimirescu, 76
Tuducescu, Iuliu, 64
Tuducescu, T., 83
Turcu, Aurora, 37, 114, 120, 124, 127, 135, 139, 141, 142, 146, 148, 149, 153-159, 161, 162, 166, 171-174, 176, 177, 179, 180
Turcu, Constantin, 20, 26, 28, 31, 33, 37, 51, 53, 55, 59, 60, 62, 63, 69, 70, 72-74, 83, 88, 95, 97, 99-103, 105, 106, 109, 112, 114, 115, 120, 121, 123-125,127, 129, 134, 135, 137, 139, 140-149, 151-154, 156-159, 161-164, 166-180, 196

Arhivele Naționale ale Romaniei

Turcu, C. N., 171
Turdeanu, Emil, 55
Tzigara-Samurcaş, Alexandru, 30

U

Udişteanu, Dionisie, 106, 120, 122, 150
Ungureanu, Gheorghe, 37, 40, 51, 58, 70, 94, 102, 112, 114, 120, 137, 158, 166, 167, 168, 176
Ureche, Grigore, 164, 181
Ursăcescu, Vasile, 87
Ursulescu, 38

V

Varlaam, mitropolit ,122, 134
Vasi, maior, 94
Vasilache, stareț ,106
Vasile Lupu, voievod, 118
Vasiliu, 1
Velasie, Agafia, măicuță, 135
Veronica, 79, 104, 106
Vianu, S., 106
Visarion, Puiu, mitropolit, 106
Vârtosu, Emil, 56, 122, 145, 151, 152, 161
Voicu, Ştefan, 169
Vrînceanu, 78

X

Xenopol, Alexandru, D. 6, 188

Z

Zlate, Popescu, 192
Zotta, Sever, 53, 59, 69, 129, 181

Arhivele Naționale ale României

1943. *Prof. A. Sacerdoțeanu, directorul general al Arhivelor Statului, cu salariații: I. C. Dobrescu, subdirector, Georgeta Fințescu, I. R. Mircea, Maria Dumitrescu, Georgeta Luntraru, Ion Comănescu, Claudia Mihăilescu, Florica Moisil Condurachi, Gh. Vlăsceanu, I. Fănuică, Mihai Regleanu, C. Dinu, I. Vîrtosu.*

Arhivele Naționale ale României

1943. *Prof. A. Sacerdoțeanu, directorul general al Arhivelor Statului, cu salariații: I. C. Dobrescu, subdirector, Georgeta Fințescu, I. R. Mircea, Maria Dumitrescu, Georgeta Luntraru, Ion Comănescu, Claudia Mihăilescu, Florica Moisil Condurachi, Gh. Vlăsceanu, I. Fănuică, Mihai Regleanu, C. Dinu, I. Vîrtosu.*

1 iulie 1967. *Profesorul A. Sacerdoţeanu în mijlocul unui grup de cadre didactice şi absolvenţi ai Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Arhiv

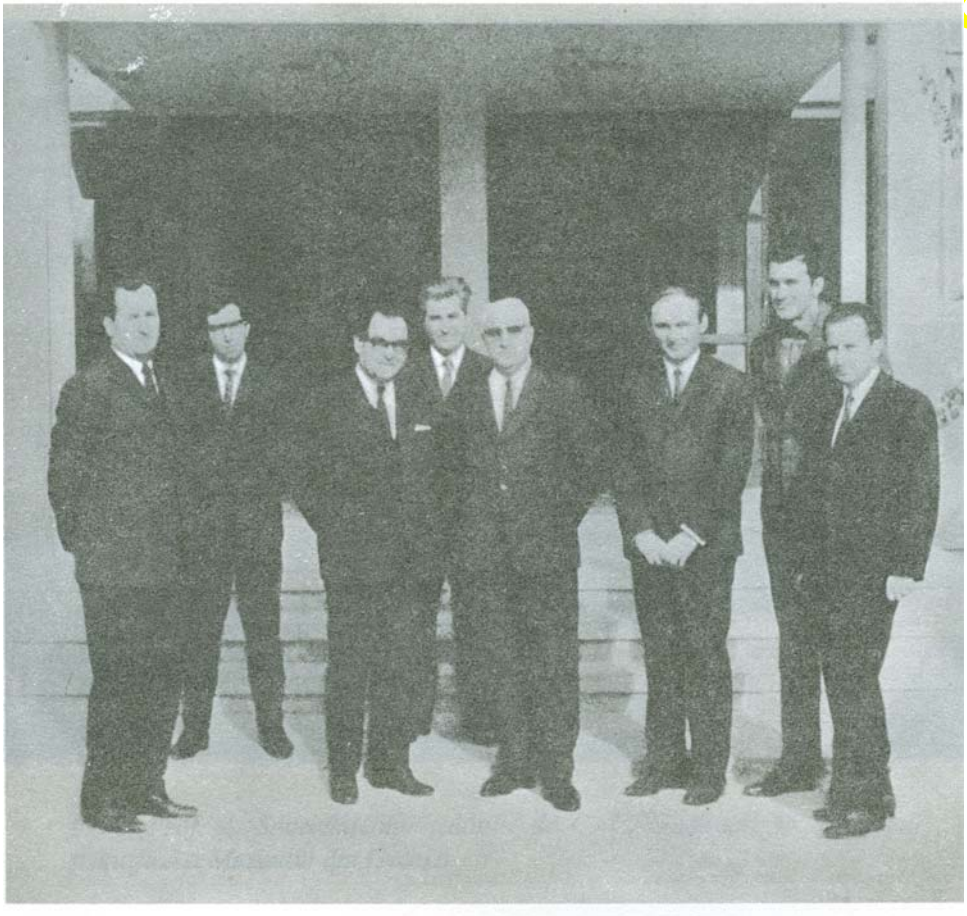

10 noiembrie 1969. *Prof. A. Sacerdoțeanu la întâlnirea cu studenții și cadrele didactice ale catedrei de istorie – Universitatea din Craiova.*

1971. *Prof. A. Sacerdoţeanu alături de C. C. Giurescu, la Sesiunea ştiinţifică a Muzeului din Goleşti.*

Arhiv manie

CUPRINS

Studiu introductiv.....5

Introductory Study.....16

Notă asupra ediției..... 27

Tabel cronologic.....29

Lista documentelor.....33

Documente.....47

Bibliografie.....347

Indice antroponimic.....351

Ilustrații.....359

Arhivele Naționale ale României

Tipărit la Arhivele Naționale

Fotoreproducere şi tipar ofset: AUREL VOICU
LUCIAN FRÂNCU
STELIANA DĂNĂILESCU
VASILE IVAN

Legătorie: ANGELA NICOLAE

Arhivele Naționale ale Romaniei

Arhivele Nationale ale Romaniei